Ad 63913

BEDŘICH BROSMAN - OTAKAR KRIEBEL:

RUČNÍ PRÁCE Z PAPÍRU A LEPENKY.

SOUBOR 200 PŘEDLOH S NÁKRESY, BAREVNÝMI PŘÍLOHAMI, FOTOGRAFICKÝMI SNÍMKY A SLOVNÍM DOPROVODEM.

Nakladatel J. F. BUČEK, knihkupec v Prostějově.
Knihtiskárna JOS. VRLA v Prostějově.

BEDŘICH BROSMAN — OTAKAR KRIEBEL:

RUČNÍ PRÁCE
Z PAPÍRU A LEPENKY.

SOUBOR 200 PŘEDLOH S NÁKRESY, BAREVNÝMI PŘÍLOHAMI, FOTOGRAFICKÝMI SNÍMKY A SLOVNÍM DOPROVODEM.

NAKLADATEL J. F. BUČEK, KNIHKUPEC
V PROSTĚJOVĚ.

Předmluva.

Předkládáme československému učitelstvu příspěvek k praktickému řešení zavedení vých. ručních prací do škol.

Byli jsme vedeni snahou, aby dílo bylo obsažné i přehledné. Způsob úpravy volili jsme odlišný od děl dřívějších, hlavně ve vyobrazeních, aby učitel i nekreslič jednoduchými črty mohl žákovi na tabuli i v poznámkách naznačiti tvar a způsob výzdoby pěkného lepenkářského předmětu a hned přidati vlastní návrhy, poznámky a náčrty. —

Papír a lepenka jsou materiálem tak všestranně a často užívaným, již útlými dětmi, že i při posuzování přísném nemůže být vytýkáno, že byly voleny nákresy předmětův, jež „provedeny býti mají v materiálu vhodnějším" (ve dřevě, v plechu a p.). —

Navržené předměty vidíme často jako výrobky lidového umění domáckého i jako práce uměleckého drobného průmyslu zhotovené z papíru a lepenky; proto jsme je v dílo zařadili. —

Předpokládáme, že práce z papíru a lepenky možno konati na všech školách, proto nežádáme zvláštních dílen. — Pracovnou je nám třída, pracovním stolem školní lavice, jejíž desku chráníme vrstvou novin a víkem z bedny, na němž pracujeme. —

Nářadí má žák ve své lepenkové krabici s nadpisem jména.

Práce se skládá ze dvou dílů. První část sepsána a upravena byla odb. učitelem B. Brosmanem, druhá okres. škol. insp. O. Krieblem.

Odb. učitel Jan Šembera z Brna nakreslil dle našich nákresů pro dílo obrázky. Volili jsme tvary nejjednodušší a nejsnazší. Úžasná cena barevných reprodukcí znemožnila zařazení značnějšího počtu ukázek žákovských prací barevných, proto černé obrázky jsou jejich jen nedostatečnou náhradou.

Dílo je pouze rádcem-ukazovatelem; dle něho je žactvu dále tvořiti, rozhodně nekopírovati. Veškerá práva autorská v I. díle vyhrazena odb. učiteli B. Brosmanovi, ve II. díle škol. inspektoru O. Krieblovi. — Vynechali jsme vše známé a zbytečné, v textu i v nákresech, tedy i dlouhé teoretické úvahy, a přistupujeme hned ku vlastní práci.

Zdar!

Úvod části I.

Práce z papíru dělíme na **vystřihovánky** a **skládanky.**

Vystřihování je výborná zobrazovací technika zdobná a přispívá nemálo k oživení kreslení a ostatního vyučování. Zabývejme žáky tímto oborem výchovné práce pokud možno nejvíce; musí však tato práce býti oporou a posilou duševní práce školní. Vystřihujeme, řadíme, přemísťujeme a nalepujeme pásky, měřické plošky, stilisované přírodní tvary, výtvory lidského umění; z papíru **sestavujeme** ozdoby, **skládáme** hračky i předměty ceny praktické.

Vystřihujeme z tenkých papírů bílých, černých, pestrých, jednostranně i zcela zbarvených, mdlého lesku i bezlesklé, též z papírů hedvábných různých barev a odstínův.

Vystřihovánky nalepujeme na podložky z přírodního nebo z bílého, černého i barevného papíru, polotuhého i kartonu, klademe je mezi skleněné tabulky a zasklíváme jako obrázky; nejčastěji zdobíme vystřihovánkami rozličné předměty z lepenky.

Na nejnižším stupni buď nejdříve předměty (událost) kreslíme a pak nalepujeme, nebo dříve vystřihujeme a potom kreslíme.

Otvory prorážíme v tuhých papírech i ve vystřihovánkách průbojí a bodci, prořezujeme nožíky a řezacími pery (šablony, vzorkovnice, průsvitné obrazy).

Žáci přinesou z domova v hadérce zabalené **nůžky**, z kartáčku na zuby zašpičatělou **kostku** na vyhlazení, trochu pšeničné **mouky, hrnéček** na lep, kapesní **nůž**, kousky barevného papíru (ze sešitů, obálek, sáčků i plakátů), desky ze starých deníků, staré pozvánky, navštívenky, papíry — i balicí, noviny na podložku, pijavé, kreslicí a přírodní papíry — **vše přehledně roztříděné a srovnané** — a příprava na práce z papíru je hotova.

Jiný materiál — mimo papír — při vystřihovánkách z papíru není dovolen.

Starší žáci **uvaří lep,** (děvčata jej ráda u školníka na plotně míchají):

Do $^3/_4$l. hrnéčku — naplněného do poloviny studenou vodou — sypeme slabým praménkem mouku a pečlivě mícháme, aby se utvořilo velmi řídké těsto (zátěrka). To vlijeme do l. vařící vody, dobře mícháme a maz je brzy hotov.

Pro práce, jež mají býti velmi čisty, rozvaříme škrob (rýžový, pšeničný). Je-li maz hustý, rozředíme jej vodou, je-li řídký, přidáme škrobu (mouky). Abychom zvýšili jeho lepivost, přidáme trochu řídkého klihu nebo želatiny. Nikdy nelepme moukou rozmíchanou studenou vodou. Takové lepidlo nelepí, ale práci maže.

Syndetikon, arabská guma, dextrin a j. lepidla nevyrovnají se příjemnou lepivostí, čistotou, lácí a vhodností mazu škrobovému (moučnému).*)

Maz v mrazu pozbývá lepivosti, **v teplu kyše** a zahnívá. Hnilobě zabraňujeme špetkou kyseliny salicylové nebo boraxu, po př. kamence. Po upotřebení vždy nádobu s mazem papírem ovazujeme. Mazu vařme pouze tolik, mnoho-li jej toho dne asi potřebujeme. Přebytečný, čistý maz (bez kyseliny salicylové, boraxu a j. chemikalií), aby se nezkazil, dáváme vyzobati slepicím. Poznamenávám, že práce, které byly lepeny před 15 lety škrobovým mazem, jsou neporušeny,

*) Podrobná poučení o lepidlech a j. v. najdete v „Příručce čsl. lepenkáře", vydané u J. F. Bučka, nakladatele a knihkupce v Prostějově.

kdežto práce nalepované před válkou drahou tekutou klovatinou, v továrně připravovanou, dosud vlhnou a slepují se.

Naklížených papírů k vystřihovánkám nedoporučuji; žáci rádi jich olizují a mimo to naklížené papíry špatně se přehýbají a příliš se lámou, nalepené po uschnutí odpadávají. Časem se jistě ve třídě a vlhčím bytě — zvláště na podzim a v zimě — slepí.

Náklad na barevné papíry, tak jako na potřeby k vystřihování, je neveliký. Arch barevného papíru rozdělí žák na čtvrtky, 3 zamění za jiné a má papíry čtyř různých barev.

* * *

Na jemné práce máme nůžky drobné, malé, s dlouhými držadly a nůžicemi krátkými, úzkými, ostře špičatými; jemné části drobounké vystřihujeme s úspěchem jen ostrými špičkami. Na práce větší jsou nůžky veliké, též špičaté. Ovály nůžek musí býti přiměřeny velikosti prstů, jinak vystřihování je trýzní. Obyčejné nůžky ze žákovy domácnosti skoro vždy úplně vyhovují. Pro malé děti mohou míti otupené hroty, ale obavy ze zranění jsou zbytečny. Žáci nosí je pečlivě zabalené v hadérce — „aby nerezavěly" — a nikdy se dítě jimi neporaní. Lepenka — ani nejtenší — se nůžkami stříhati nesmí. Nůžky, jakož i veškeré nářadí musíme po každém umáznutí otříti a očistiti, jinak rezatí a ostří se kazí. Kdo kupuješ nůžky na vystřihování, dbej, aby byly z dobré ocele, pohodlně se držely, ostří i špičky aby správně přiléhaly a měly v pohybu lehký chod.

Nůžky držíme volně, ne křečovitě, ale pevně. Stříháme-li dle dlouhé přímky, rozevřeme řádně nožice, papír uchopíme levicí, nůžky nasadíme rozevřením k naznačené čáře, hroty nůžek naměříme ve směru čáry a dlouze střihneme. Tak stříháme i čáry úsečkovité (blokovací metody), kterými zobrazený předmět stilisujeme. **Úsečkovitý střih** skládá se z krátkých i delších přímých střihů. Je nejvhodnějším pro vystřihovánky z papíru.

Je-li vystřihovati dle křivky (vlnovky, nebo dle přerušovaných oblouků), rozevřeme nůžky, vložíme papír do rozevření přesně k označenému místu, papír prsty levice pevně přidržujeme a nepřetržitě, stejnoměrně stiskajíce páky nůžek, stříháme a papír dle čáry výstřihu uhýbáme. Tak obdržíme při stříhání dle křivek t. zv. **střih obloukový, plynný.**

Tvar vystřihujeme buď z papíru jednoduchého, buď z přeloženého dle osy souměrnosti, po př. složeného dle os a příček (vystřihovánky korunních lístků umělých květin).

Vystřihovánku na rubu papíru **naznačíme**, nebo vystřihujeme **volně. Volného** vystřihování bude zajisté nejvíce. Vystřihovánky musí míti vždy střihový ráz a vzhled.

Některé předměty a ozdoby vystřihujeme současně z vrstvy několika různobarevných papírů (vrstvové vystřihování). Vystřiženou vrstvu vystřihovánky rozstříháme na části, jež pak rozložíme a skládáme v pestrobarevné předměty (ozdoby). (Krajina v různobarevném provedení a j. v.)

V kabele na odstřižky (= stará obálka dopisní, nebo složený arch novin) uloženy má žák i nejmenší odpadky barevných papírů. Tak se odpadky neznešvaří podlaha a ozdob se z nich udělá mnoho, jak patrno z ukázek v této knize. Při vystřihovánkách z papíru nepoužívejme jiného materiálu, než jen papíru a to opět jen takového, který má charakter i vzhled papíru.

Kolečka, oválky, kapky, slzičky, čočky, měsíčky, srdéčka, lístečky, hruštičky, jablíčka, jahůdky, kvítečka a p. vyrážíme **průbojí a kladivem** z vrstvy papíru mnohonásobně složeného.

Průboje jsou rozličných velikostí a tvarů. Průboje kruhovité (o průměru 1—20 mm) a květinářské, jaké mívají výrobci umělých květin, koupíme v železářském závodě. (Vyobrazení viz v II. části a v „Příručce"). Mnohonásobně složený papír položíme na špalík (nebo na prkénko), na něj **kolmo** nasadíme hned u kraje průboj a dřevěnou paličkou (upraveným polínkem) udeříme rázně na čelo průboje. Zarazí-li se průboj do dřeva špalku, nevylamujme jej, nýbrž jím šroubovitě pohybujeme a povytahujeme, aby ocelové ostří průboje se neulomilo. Otupené průboje brousíme pilníkem, přihlížejíce, abychom rovnost obrysové přímky ostří nepokazili. Nemáme-li průbojů, vystřihujeme kotoučky dle obrysů kovových mincí, knoflíků a p., po př. i volně. Z kruhových kotoučků snadno uděláme tvary čočkovité, měsíčkovité, mezikruží, dírkované a pod.

K snadnějšímu vyříznutí otvorů máme ostré **perořízky**, po př. i řezací, dvoubřitké nožíky (pera a nože radirovací a p.). Také dlátka plochá i půlkruhovitá usnadní nám vyříznutí potřebného otvoru. Málokdy vypichujeme jemné otvory bodci, špendlíky a jehlami.

Maz před lepením **rozdělujeme lžicí** do porcelánových (hliněných) misek na barvy nebo na větší střípky z nádob.

Na lavici položíme vrstvu novinového papíru, na ni prkénko a na ně několik novinových listů, na něž klademe výstřižek určený k nalepení lícem dolů.

Maz roztíráme vždy od středu ke krajům, ale u krajů méně silně, aby maz „nevybíhal", nejlépe malým štětečkem. Drobné věci mažeme husí pápěrkou, nebo zašpičatělým dřívkem. Vystřihovánkou pohnouti se nesmí. **Nemažme mnoho, ale pozorně a dobře!**

Prstů šetřme, do lepidla nestrkejme a mazem nezamažme! K utírání máme po ruce, čistou, vlhkou hadérku. **Štětečky** z hrubých vlasů (ze štětin, žíní, dlouhé srsti) udělají snadno starší žáci. Šat chráníme kuchyňskou zástěrou.

•

Navádíme děti, aby šetřily materiálu i pomůcek. Nejdůležitějšími požadavky při ručních pracích výchovných jsou: čistota, přesnost a trpělivost. Ty se uplatňují zvláště při vystřihovánkách z papíru. Slepují-li se prsty, nebo jsou-li ruce jen poněkud umazány, ihned je umyjeme. Studenou vodou osvěžíme a lépe budeme pracovati „Čistota půl zdraví".

Štětce klademe jen na okraje misek s mazem, tak aby nepřesahovaly a v předu sedícímu žákovi nemazaly šatu. Maz se šatu odstraníme úplně vlhkou hadérkou. Škrobovým mazem šatu vůbec nepoškodíme.

Hned z počátku doporučujme, aby děti úsporně, těsně kladly při namazování vystřihovánky podle sebe (nahoře), by neumazaly brzy podložek. Mazem potřísněné podložkové papíry novinové otřeme hadrem a dáme uschnouti. Pak jich použijeme po čisté straně, nebo slepíme dva a také necháme uschnouti.

Máme-li skleněnou destičku nebo plechovou tabulku, natřeme ji stejnoměrně mazem. Vystřihovánku pak nepotíráme štětcem, nýbrž klademe rubem na vrstvu mazovou, lehounce přitiskneme a pak nazvedneme špičkou nože. Nyní uchopíme do špetky palce a ukazováčku nazvednutý růžek vystřihovánky a táhnouce mírně šikmo po destičce, opatrně vystřihovánku vyzvedneme. Drobounké výstřižky nazvedáme sříznutým husím brkem, perem, špičkou perořízku, špičatou třískou na druhém konci dlátovitě sříznutou, proskřipcem (pincetou), špendlíkem.

Namazaný výstřižek položíme lehce na téměř neznatelně poznamenané určené místo přilepení, narovnáme jej, aby zaujal správnou polohu, položíme na něj dobrý, bílý, ssací papír (také jen novinový) a dlaní ruky — nebo hadrou — slabě přitiskneme.

Pak krycí papír opatrně nazvedneme, podíváme se, zda správně nalepeno, po př. odtrhneme a znova nasadíme, opět vystřihovánku zakryjeme a přes papír přitiskneme silněji hadrem (rukou). Ssací papír vpije vyběhlý maz, jejž také odstraňujeme vlhkou hadérkou, když jsme byli vystřihovánku až po její obrysovou čáru krycím papírem, abychom nerozmazali její barvy, zakryli. — Přebytečný maz smýváme hojně mokrou hadrou.

Nedovolme přitiskovati barevného papíru prstými prsty nebo holou rukou (bez zakrytí). Barevná vrstva snadno se poruší (ruka je stále vlhka) a příjemný lesk se ničí. Prsty se umaží, lepkají, vystřihovánkou pohnou a vše upatlají.

Jemné vystřihovánky také nalepujeme, položíme-li je na určený podklad, urovnáme a pak týmž pořadem a směrem opatrně jich na různých místech nazvédajíce, mažeme je vespod pápěrkou nebo jemným štětečkem omočeným v škrobovém mazu a postupně pak přitiskujeme. Někdy dostačí potříti nalepovánku jen na několika důležitějších místech, jako při nalepování obrázků na pozaďový podklad. Tak nalepujeme vystřihovánky určené k zasklení (siluety).

Chceme-li nalepiti **vystřihovánky velmi jemné**, potřeme papír, na němž má být vystřihovánka přilepena, rozvařeným čistým škrobem (škrobovým lepidlem), vystřihovánku, která byla opatrně položena na tužší ústřižek papíru, s ústřižku na nátěr podkladu opatrně sesmekneme, pijavým papírem přitiskneme, nebo do koule smačknutým, čistým šátkem postupně přitiskujeme. Šátek vyssává přebytečný nátěr lepu a proto jej po přitisknutí pečlivě obracíme.

Někteří nalepují vystřihovánku z jemného, hedvábného papíru: Vystřihovánku položí lícem dolů na čistou podložku. Podklad určený pro vystřihovánku potrou čistým škrobovým lepem. Pak podklad obrátí mazem natřenou částí dolů, přiloží opatrně na vystřihovánku a přitisknou. Nyní obrátí podklad s přichycenou nalepovánkou, položí přes ni bílý ssací papír, nebo jen šátkovou koulí přitiskují. **Pamatujme, že lepidlem se musí vždy šetřit!**

* * *

Skládá-li se ozdoba z četných prvků, doporučujeme ji nejprve ve všech podrobnostech úplně vystřihnout, na podložce sestavit a pak teprve nalepovati. Částečky vystřihovati a **hned** nalepovati **není** výhodno, zvláště když děti z prvků sestavují soubory ornamentální nebo výjevové.

Někteří sestavují vystřihánkovou skládanku na linkovaném nebo na čtverečkovaném papíře, po př. nalepují ornamentální prvky dle hlavních os, ve směru položeného pravítka, dřevěných tyčinek, lepenkových pásků a p.

Pokusné a prvopočátečné cviky ornamentální a dekorační komposice ve výzdobě, v řadění, sestavách, výplni ploch, přeřaďování a přeskupování, vybírání barevných, vhodných prvků k postupům všemi směry — možno s úspěchem a rychle konati jen s vystřiženými, snadno pohyblivými tvary plošek měřických, později se stilisovanými tvary přírodními. Tím cvičíme nejen vkus, ale procvičujeme zásady umění ornamentálního i dekorativního, jež při kreslení mnoho působí obtíží, nepříjemností a ztráty vzácného času. Harmonie, kontrasty barevné.

Nalepené vystřihovánky dejme pak uschnouti mezi listy ssacího (novinového) papíru do lisu, nebo do staré knihy, ji zatížme, aby se listy nebortily, nekrabatily, ale úhledně urovnaly, uhladily.

Lepem umazaných míst vygumovati nemožno. Takové skvrny odstraníme jen mokrou hadérkou. Lisu vůbec nám netřeba.

Po „odborném" vyzvání: „Dej práci do lisu!" ať vloží žák nalepovánku do novin mezi dvě prkénka (do staré knihy), položí je na sedadlo, na knihu položí

ještě prkénko a sedne na ně. Tak má každý žák svůj lis, jenž má tu výhodu, že přinutí i neposedu, aby chvilku klidně seděl.

* * *

Zde možno odůvodněně říci, že tím lépe se pracuje, čím méně je nákladných, složitých potřeb.

Žáci jsou vynalézaví a sami na různé výhody během práce přijdou. **Práce je nejlepší učitelkou.**

* * *

Práce z papíru možno pracovati **na všech stupních školy obecné**; učitel u **starších žáků** zvýší požadavky technické i umělecké. Tak na př. mohou žáci i ve škole měšťanské nalepovati barevné pásky a měřické plošky a to, co podstatou snadným je v 1. škol. roce, dá přemýšlení v 6.-8. roce, poněvadž žáci již naprosto samostatně tvoří z prvků — motivů — ozdobné linky, lemy, pásy a obruby, umělecky vyplňují plošné obrazce úpravnými vzorky a ozdobami, řídíce se pravidly o namentální a dekorační komposice: úměrností, souměrností, řaděním, souladem barev i kontrastem. Nalepením pásků určité délky naznačí na př. starší žáci déku železničních tratí v různých státech, těžbu uhlí, vzrůst poštovnictví a p.; různými kruhy, čtverci a pod. obrazci počet obyvatel, rozvrh plodné půdy, vzrůst měst, valuty atd., rozvoj oborů průmyslu.

Na nižším stupni žáci při nalepování zároveň počítají (sečítají, násobí, dělí). Doporučujeme ozdoby nejen lepit, tiskat, vzorkovat atd. na kreslicí a přírodní papíry, nýbrž prakticky hned zdobit v lepenkářství zhotovené předměty: lístky na památku, blahopřejné a jídelní lístky, návěstní štítky, pozvánky a sešitové štítky, záložky do knih, obálky na obrázky a na výkresy, vlajky, stuhy s nápisy, zdobné pásy do polic a skříní, papíry a podložky pod cukroví a pečivo, podložky pod lampu a pod kalamáře, tabulky s průpovídkami a hesly, návěstní a ozdobné štíty, plakáty, podložky ochranné na stůl a pod teploměry, rozvrhy hodin, rámečky, nástěnné kalendáře, obaly květníků, stínítka na lampu, zástěny, obaly a desky na sešity, náčrtníky, alba na pohlednice, zápisníčky, zápisní a vzpomínkové knihy, rozličné krabice, pouzdra, košíky, pokladničky, talířky a krabičky na cukroví, nástěnné kabely, loutky a loutková divadla, oděv Mikulášův a jeho družiny, divadelní obleky, vánoční ozdoby, obrysové, temné obrazy pod sklo, obrázky siluetové do památníků, ilustrace obsahu knih a j. v.*)

Děvčata dle lepených prací nakreslí veliké vzory, vystřihají je z papíru (dle barev) a dle střihů sestaví z barevných odpadků látek součástky, jež sešívají a šijí jako **práce našívané** („aplikace"). Tyto kousky řádně přistřižených suken spojují a obšívají rozličnými stehy, po př. okraje — obrysové čáry — obšívají šňůrkami a stužkami.

Obrázkové aplikace výjevů a krajin jsou příjemnými a snadnými zábavkami, též užitečnými a praktickými pracemi (obvěsky, závěsy, přikryvky a p.)

Vytrhování z papíru hedvábného, novinového, plakátového, pestrého ssacího je vhodná obměna vystřihování a zábavka ponejvíce pro děti nižších školních roků. Jím se cvičí zvláště hmatová sídla v konečcích prstů.

Vytrhujeme palci a ukazováčky rukou (ve špetkách) středové ozdoby z hedvábného (novinového, ssacího) papíru, též tvary rozměrné, střapaté, jež nemají ostrých obrysů (listy, koruny stromů, keře, obrysy lesů, hor, podoby zemí atd.).

*) Výběr vhodných předmětů ku zdobení je ve II. díle tohoto spisu a v „Příručce čsl. lepenkáře", vydané nakladatelstvím J. F. Bučka v Prostějově.

Pokračování této části viz ve „Vystřihovánky, průplety, tisky a vzorkovnice" (Vydáno nakladatelem J. F. Bučkem, knihkupcem v Prostějově.)

Vytrhování z papíru je tedy částečnou náhradou vystřihování a provádíme je jen jako jeho zábavnou obměnu, zvláště nemá-li po ruce dostatečný počet nůžek.

Skládanky z papíru jsou vhodny k osvěžení pro nejmenší děti. Ku skládankám náleží i věci praktické: kornoutky, obálky a kabelky na prášky, semena, na dopisy, balení knih, balíčků a zásilek na poštu a pod. práce, jež jsou vhodny i pro žáky stupně středního a vyššího. (Prostup učiva!)

Skládáním a rozstřihováním papíru vysvětlíme mnohé poučky početní a měřické (výpočet plochy trojúhelníku, lichoběžníku, kosodélníku, Pythagorovu větu atd.)

Papír při skládání klademe na stůl (lavici), dáváme pečlivě rohy na rohy, překládáme, přesně dělíce a pevně jej držíce. Přehyby hladíme nehtem palce nebo ukazováčku pravé ruky; levá ruka přidržuje kraje a rohy. Knihařská kostka. Řádně přeložený papír rozřezujeme nebo roztrhujeme. Jak? Při skládankách často s úspěchem použijeme barevných papírů souladných nebo kontrastujících. Při této stati můžeme promluviti a prakticky ukázati, kterak skládáme prádlo po vyžehlení, jak je ukládáme do skříní, kterak se skládá šatstvo. Malé děti skládají čtverec papíru (vrcholy vždy do středu) a po každém složení namalují na skládanku žertovnou postavu lidskou nebo zvířete. Papír se skládá pak na druhou stranu a také se omaluje. Různé skládankové hříčky.

Velmi úhledné jsou práce **z vlnitého (krepového) papíru**: nástěnná kola, růžice, spirálové pásy a kotouče, motýlci, košíčky, kabelky a ozdoby na vánoční stromek, děťátka, panenky, loutky a obleky na ně a j. v. Vkusné výzdoby výkladních skříní, polic, oken, třídy při různých slavnostech. Vlnitý papír prodávají ve svitcích a to jednotlivě i v tuctových svazcích jasných a tříděných barev.

Je příjemně tvárlivý, poddajný, snadno přijímá úhlednou formu a ku pracím z něho netřeba zvláštního cviku. K nejjednodušším základním pracím pro nejnižší školní roky náleží obalení květináčů, balení vyfouklých vajíček a krabiček jako ozdob na vánoční stromek, balení cukrovinek a p.

Ku pracím z vlnitého papíru potřebujeme hustšího, velmi čistého lepu, lžíce a silného drátu na formování, zatáčení a kroucení papíru, drátěných forem: kroužků, závitnic, vlnovek a p., vaty, nití, hvězdiček, stužek a jiných drobností.

I dělání **umělých květin** z papíru hedvábného, vlnitého i lesklého náleží v obor prací z papíru a v mnohých školách jsou i v tomto oboru pěkné výsledky. (Vizte oddíly květy souměrné a pravidelné!)

Při pracích z papíru nezapomínáme ani na **skládací (modelovací) archy** a stavěcí obrázky s legionáři, naším vojskem, Husity, Sokoly, skauty, rodinými domky, českou vesnicí, podzimní pastvou, selským statkem a pod, jež jsou vydány. Tyto zábavky pěstujeme jako **domácí zábavu** dítek v zimě (vzdušné a tepelné pohyblivé přístroje, založené na proudění vzduchu a j. v.)

Průplety. Splétáme různobarevné pásky volné, nebo jimi proplétáme prostřihovanou mřížku pásků (matrici).

Matrice může býti z pásků při sobě těsných, nebo od sebe volných, rovnoběžně svislých nebo i šikmých, ale přesně od sebe v určitých rozměrech vzdálených a pečlivě nastřihaných (řezaných).

Připraví-li starší žáci matrice (vzorkovnice), mohou i žáci v 1. škol. roce již proplétati. K počátečním cvikům doporučujeme matrice z tuhého papíru, nebo z voskovaného plátna. K snažšímu proplétání matric hotoví žáci z tuhého, kreslicího papíru ploché „jehly", do jichž zástřihů navlékají pásky. V odborných závodech prodávají podobné ocelové nebo kostěné jehly.

S úspěchem proplétají žáci nejen na stupni středním, nýbrž i vyšším a to lýkem, slamou, provázky, pletou pásky sukna, stužky, tkanice, řemínky, pletou proutí a p. a zdobí pletivem skutečné předměty (krabičky, kufříky, kabely). Z copánků, spletených z vlnitého papíru, šijí děvčata vkusné košíčky a kloboučky.

* * *

Práce bedlivě prohlížejme! Povrchnost a ledabylost při ručních pracích je ihned zřejma a snadno ji rozeznáme od nezručnosti neb dětské naivnosti a nechápavosti. Vlídné pobídnutí učitelovo, příklad spolužákův, naděje na dosažení cíle **vycvičí v trpělivosti, v životě tolik potřebné a zkoušené.**

* * *

Pro 1.-3. škol. rok doporučujeme, aby ruční práce výchovné byly součástkou vyučovacích předmětův pro chlapce i dívky; ve třídách vyšších budou doprovázeti vyučování zvláště v počtech, měřictví, v kreslení i v realiích.*)

Důležitější upozornění o způsobu a postupu práce i o užití a obměnách jsou při jednotlivých vyobrazeních. Dílko tvoří pevný celek. Z přehledného jeho obsahu zřejmo, které práce z papíru můžeme vytvořiti.

Věci všeobecně známé a snadné byly opomenuty. V praxi bylo by značným omezením práce a osudnou chybou, kdyby učitel pečlivě chtěl zachovávat rozdělení oddílů knihy, jež jen pro přehlednost takto byla uspořádána. Jednotlivé stati musí se v praxi vzájemně doplňovati, střídavě prostupovati i prohlubovati. Příručky ručních prací jsou **pouze** dobrými rádci. Mnohou stať během učby vůbec vynecháme, jinou zase pečlivě, všestranně propracujeme. Proto ponechána prázdná místa pro vlastní poznámky, náčrty, návrhy a poznatky.

* * *

Všechny ukázky i náčrtové kresby jsou přesně dle lepených prací, jež byly mými žáky dříve již vykonány. Není mezi nimi teoretických návrhů, přídavků, náladových, vzdušných náčrtů. Jsou tedy proveditelny, jak i z reprodukcí patrno. Soubor těchto lepených prací žákovských je ve stálé výstavce výchovných ručních prací chlapeckých v Konici.**) Postup vystřihování v tomto spisku přezkoušen byl četnými kolegy-učiteli a shledán správným.

Velmi rád připisuji, že několika pěknými ukázkami prospěli dobré věci jen sl. kol. odb. učitelka **Vlasta Píchalová z Prostějova** a p. kol. **Josef Břeha, nadučitel z Ladína u Konice** (vystřihovánkami lidské postavy).

V Konici na Moravě r. 1922.

Bedřich Brosman.

*) **Podrobnou osnovu** pro 1.-8. škol. rok, **celoroční rozpočet a náklad zařízení dílny** máte v „Příručce čsl. lepenkáře" (Nakladatel J. F. Buček v Prostějově).

**) Vizte dílko „Vystřihovánky, průplety, tisky a vzorkovnice". (Nákladem knihkupectví J. F. Bučka v Prostějově.)

OBSAH I. ČÁSTI

(prací z papíru):

Strana

Úvod, povšechný návod 5

I. Vystřihovánky.

Tabule

Práce z pásků úzkých:

Pásky svislé 1
Pásky vodorovné a svislé 2
Vazby pásků svislých a vodorovných . . 3
Pásky šikmé 4
Pásky všemi směry: šikmé s vodorovnými a svislými 5
Jednoduché ozdoby z pásků 6
Lemovky z pásků 7
Číslice a písmena 8
Lemy, pásy, bordury 9
Pásovité ozdoby 10
Věci z pásků 11
Ploty u zahrádek i u obory 12
Stavby, životní tvary (pojednání) 13

Práce z pásků širokých:

Skládání a dělení pásků 14
Měřické tvary základní, výseky, jich řadění 15
Řadění kruhů a oválů 16
Vazby v rozích, koutech 17
Skupení kol středu 18
Stavby ze základních měřických ploch . 19
Předměty z měřických plošek 20
Různé předměty 21
Ukázky pro nalepování stilisovaných plodů 22
Vlajky 23
Dokreslování 24

Vystřihovánky z papíru přeloženého dle osy:

Překládání papíru 25
Vystřihovánky z papíru jednou přeloženého (listy) 26
Štíty, erby 27
Vejcovka, kraslice 28, 29
Listy speřené, papír přeložen dle osy a pak varhánkovitě 30
Souměrné květy (zvonkovité, kalichovité, srdcovité a poupata) 31
Plody souměrně zobrazené 32
Květy motýlkovité a nepravidelné . . . 33
Ukázky souměrných poupat a květů . . 34
Opěradla židlí 35
Souměrné vystřihovánky . 36, 37, 38, 39, 40

Tabule

Nádoby: vázy 41
hrnce, květináče, mísy, jardiniery 42
košíky 43
Různé věci dle osy souměrnosti 44
Vystřihovánky z tuhého papíru přeloženého 45

Vystřihovánky z papíru několikráte přeloženého:

Prostřihování a výstřihy 46
Krajky 47
Krajky a vložky 48
Ukázky vložek 49, 50
Výstřihy ve čtverci papíru 51
Ozdoby z výstřihů čtverce 52
Návrhy různého vystřihování 53
Ukázky středového vystřihování 54
55, 56
Pravidelné květy 57

Sestavy:

Sestavy z ústřižků a výstřižků 58
Ukázka žákovské sestavy ptáčci) 59
Sestava středová z výstřižků 60
Květiny a kytice v nádobách 61
Ukázka prací žákovských (květiny v nádobách 62
Skládací hry: a) plošná vzorkovnice a stavebnice 63
a) domino s tečkami a obrázky . 63
b) šachovnice 64
b) mlýnek 64
b) ovčinec 64
b) loterie 64

Vystřihovánky volné:

Volné vystřihovánky přehledně 65
Rostlinstvo 66
Houby 67, 68
Ptactvo (ptačí drobotina, ptactvo) 69, 70, 71
Různá zvířata 72, 73
Hmyz z kouzelných zahrad 74
Lidská hlava a postavy 75, 76, 77, 78, 79, 80
Siluety krajin známých míst z okolí 81, 82
Význačná místa 83
Příhody ze života 84
Ilustrace pohádek 85

II. Skládanky.

Tabule

Skládání pásků volných:

Překládání a zahýbání pásků . . . 86, 87
Volné proplétání pásků dvojitých 88

Průplety:

Proplétání pásků v osnově 89, 90
Vzory průpletů 91, 92

Některé skládanky:

Skládám čepici a loďku 93
Složme slánku 94
Kterak složím koníka a mlýnek 95
Skládanka košíky 96
Skládám kabát i kalhoty 97
Různé skládanky z papíru 98
Pohyblivý čertík, řetězy 99
Užitečné skládanky 100
Papír varhánkovitě složený 101
Hříčky z kartonu 102

Úvod části II.

Úkol lepenkářství ve škole.

Pozorujme žáka, který chce zhotoviti rámeček k pěknému obrázku! Čtěme jeho myšlenky!

„Jak zařídíti, aby se obrázek dal zasouvati? Jaký tvar voliti pro přední stranu?"

Rozhodl se patrně pro lichoběžník. Rámec však musí býti souměrný. Vzpomíná —

„Kde narýsovat osu souměrnosti? A kterak převésti kosé úhly na protilehlou stranu?"

Bere do rukou úhelník, kružidlo, měří a rýsuje.

„Chyba! Obrázek by vypadl".

Je nutno měřiti znovu. Teď je s náčrtem hotov a prohlíží jej spokojeně: „To já sám vymyslil a narýsoval! Nikdo mi při práci nepomáhal!"

Bere do rukou nůž. Opatrně nasazuje, neboť ví, že neopatrností by celou prácí, která mu radost působí, naráz zkazil. A ještě by se poranil.

Podobně si počíná i při další práci. Stříhá a olepuje. A opět uvažuje.

„Mám olemovati kraje? Kterou barvu papíru voliti k obrubě? Kterou k rámu? Hodí se zvolené odstíny ke zbarvení obrázku? Ne."

Hledá jiné spojení barev. Konečně je s prací hotov. Líbí se mu a těší ho, že i jiným se práce jeho líbí.

Podobné pozorování učinil zajisté každý učitel lepenkářství. Proč jsem je tu uváděl? Abych zdůraznil, že lepenkářstvím přispíváme

1. **k mravnímu vývoji žáka:** vzděláváme vůli, budíme chuť k práci, učíme žáka přemýšleti před činem a pracovati vytrvale, trpělivě, přesně a správně, podporujeme jeho samočinnost, vedeme jej k šetrnosti s materiálem;

2. **k vzdělání citu estetického.** Má proti jiným oborům ruční práce i tu přednost, že se dá organicky připojit k měřictví, rýsování a ke kreslení, čímž náměty, dané tímto vyučováním, oživuje a upevňuje. A na což se nesmí zapomínati: lepenkářství můžeme vyučovati s malým nákladem.

Potřeby k lepenkářství.

Lepenkářství nevyžaduje nutně zvláštní místnosti, lze je konati též ve třídě. Je-li ovšem při škole zřízena dílna, nebude zajisté nikoho, kdo by lepenkařil ve školní světnici. Stávát se i při největší opatrnosti, že přece časem tu a tam klihu ukápne, lavice se zamaže mazem a pod. Také není možno, abychom po každé hodině sbírali se země kde jaký papírek nebo ústřižek lepenky. A což teprve, kdyby lepenkářství bylo zavedeno v několika třídách a různé společné potřeby, jako řezáky, nůžky, železná pravítka, kotlíky hrnky atd. se měly přenášeti s místa na místo! Je tudíž s velikou výhodou, je-li (zvláště pro žáky starší) pro lepenkaření zvláštní místnost ve škole. Několik starých stolů postačí. Židlí není třeba, ježto žáci při práci stojí.

30 žáků může pracovati najednou. Každý má svoje nástroje (nůžky, nůž, kostku) opatřeny číslem. Po práci uloží je sám na vykázané místo*), potřeby společné uklidí pořadatelé.

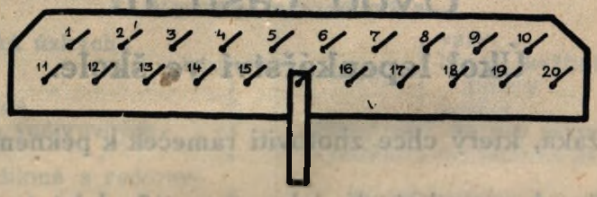

Každému žáku svěříme na počátku roku: dřevěnou podložku z tvrdého dřeva velikosti 30×50, nůž:

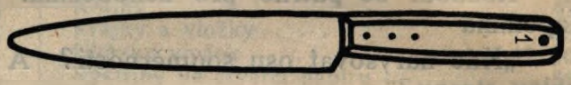

nůžky střední délky (as 13 cm dlouhé) a vždy dvěma žákům kostku či hladítko:

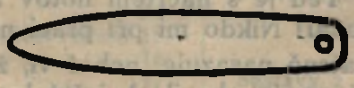

a železné pravítko, nejlépe s okrajem do pravého úhlu zahnutým:

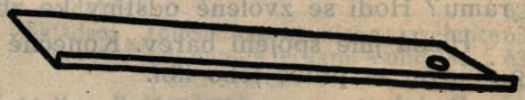

Společné potřebě slouží (vždy pro 5 žáků): jednoduché kružidlo, železný úhelník, řezák:

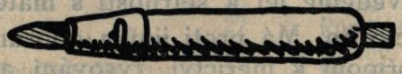

delší nůžky, po případě též kladívko a brus, nejlépe t. zv. brousek francouzský, který se dá snadno připevniti ke stolu:

*) Míval jsem za tím účelem někde na vhodném místě na zdi připevněno ohoblované prkno (100 X 20), do něhož jsem před tím zezadu narážel háčky, které zpředu trčely jako hřebíky a byly očíslovány. Každý žák měl svoje číslo.

K vaření škrobu potřebujeme: lihového kahanu (samovaru) a hrnce asi dvoulitrového s vařečkou. Je-li maz uvařen, vlije se do obyčejných hliněných hrníčků. Pro 4 žáky postačí 1 hrníček mazu se 2 štětci.

Klih*) vaříme buď v kotlíku (kastrolu) nad obyčejným kahanem:

nebo ve zvláštním vařiči, v němž klih se nepřipaluje**) a zůstává dlouho vláčný:

K míchání klihu pořídíme si dřevěnou lopatičku, ke kližení použijeme štětce, jejž musíme ovšem po hodině vyprati a vložiti do hrníčku s vodou, aby neztvrdl.

Můžeme-li si dopřáti většího vydání, opatříme si

průboje pro otvory větší:

průboje pro otvory menší:

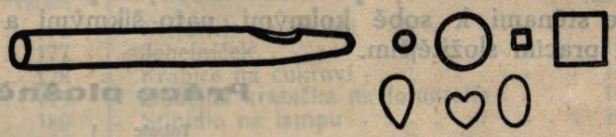

několik tuctů závěsů:

sponek:

kroužků:

háčků:

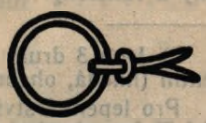

a pod. drobnůstek k ozdobnějším pracím.

Větší starost budeme míti při nákupu lepenky, papíru a plátna.

---

*) Druhy klihu: bílý ruský, průhledný, žlutý kolínský, hnědý (truhlářský).

**) Lze pořídíti i z plechovic od konserv.

Lepenka je v přítomné době drahým materiálem. Zda vrátí se kdy časy, kdy platili jsme za kus 1·5 m^2 obnos 20 hal.? Dnes jsou ceny namnoze 20krát větší a okolnost tato nutí nás přirozeně šetřiti každým kouskem. Vybídneme-li však žáky, aby nám přinášeli desky ze starých, nepotřebných a ohnutých určených knih, krabice jakékoli velikosti, různé návěstní listy a pod. a přidáme-li sami desky z knih vyřaděných, tuhé obalové papíry a j., mnoho peněz ušetříme.*)

Papíru spotřebuje se mnoho. K vnitřní výzdobě slouží různé druhy papíru tenkého z t. zv. válcového tisku, též papír světle mramorovaný nebo pouze jednobarevný, nevzorkovaný a neslesklý. Pro vnější výzdobu hodí se buď obyčejný lesklý papír jednobarevný nebo tmavě mramorovaný, též imitace dřeva a kůže, papír moiré a různé druhy papíru zlatě vzorkovaného**). Co řečeno v odstavci předešlém o lepence, platí dvojnásob o papíru: nutno šetřiti. Proto schováváme barevné obalové papíry sešitů, barevné prospekty a plakáty, jsou-li potištěny pouze po 1 straně a pod. I žáci nám v akci sběratelské rádi pomohou, časem i rodiče, místní papírníci nebo čalouník.

Plátna nepotřebujeme v lepenkářství sice mnoho, ale přece se bez něho neobejdeme, jedná-li se nám o pevnější spojení stěn, desek a v knihařství vůbec. Širtink a kalikot, jichž se v lepenkářství nejčastěji užívalo, jest dosud dosti drahý. Proto někde pomáhají si takto: nepotřebné zbytky tenkého plátna obarví (glotu netřeba ovšem barviti), naškrobí, vyžehlí a výrobek slouží zcela dobře.

Osnova.

Uznáváme-li zásadu, že ruční práce na škole obecné nemají býti osamoceným zvláštním předmětem, nýbrž důležitou složkou metody, je těžko, ba takřka nemožno navrhovati podrobný postup pro lepenkářství.

Uvádím-li však přes to osnovu, připomínám předem, že návrh pojímati jest pouze jako pomůcku relativně informativní, tak aby bylo patrno, že postupovati chceme metodicky: počneme snadnými pracemi plošnými, postoupíme k tělesům se stěnami k sobě kolmými, nato šikmými a oblými, načež teprve přejdeme k pracím složitějším.

Práce plošné***).

	Tabule		Tabule
Vložka do knihy	103	Rámeček s heslem, příslovím a pod.	113
Rozvrh hodin	104	Podložka pod teploměr	114
Hygrometr	105	Věšák na kartáč	115
Podložka ku psaní	106	Věšák pro 2 kartáče	116
Různé tvary podložek	107	Týdenní kalendář	117
Tatrmánek. Letadla	108	Nástěnný rámeček pro pohlednice (na výšku)	118
Podložka pod lampu (s nalepováním)	109	Nástěnný rámeček pro pohlednice (na délku)	119
Rámeček pro pohlednice	110	Utržkový kalendář	120
Jiné tvary rámečků	111		
Znaky a rámečky	112		

*) Jsou 3 druhy lepenky: dřevitá (bílá, nesnadno se ohýbá), hadrovitá (šedá, ohebná) a patentní (hnědá, ohebná).

Pro lepenkářství hodí se nejlépe lepenka hadrovitá čís. 30, 40 neb 50 (značí, že svazek, vážící 25 kg, obsahuje 30, 40, 50 listů, zpravidla velikosti 67/97.

**) Přehled druhů papíru: potahový: chagrenový, japan, řecký (mramor), dřevitý (mramor), moiré, skytogenový: želvovina, krokodilí, ještěří.
předsádkový,
karton (bílý a j.)

***) Uvedeným výběrem nemínil jsem nijak vyčerpati veškeré bohatství tvarů vhodných k pracím lepenkářským.

Rámeček se stojánkem 121
Různé tvary rámečku na fotografie . . 122
Věšák s pásky 123
Nástěnná taška 124
Nástěnný košík s pohybl. kabelkou . 125
Nástěnná taška s 1 pohybl. kabelkou 126
Nástěnná taška s 2 pohybl. kabelkami 127
Jiné tvary nástěnných tašek 128
Nástěnná police 129
Desky ochranné bez hřbetu 130
Desky pro sešity s pevnou stužkou . 131
Desky pro hudebniny s volnou stužkou 132
Desky se hřbetem 133
Náprsní taška se zrcadlem a fotografií 134

Tělesa se stěnami k sobě kolmými.

	Tabule		Tabule
Pouzdro na květináč	135	Jednoduchá police na stěnu	153
Stojánek na dopisnice	136	Podstavec pro tuš	154
Sirečník nástěnný	137	Košíček k vyšívání	155
Nástěnný košík	138	Košíček na pletení	156
Miska na křídu	139	Kalamář	157
Krabička na nerosty	140	Spořitelnička	158
Krabička s broukem	141	Pouzdro na pastelky	159
Pouzdro na knihy	142	Krabice na kapesníky	160
Pouzdro na spec. mapu	143	Poduškový jehelníček s pouzdrem	161
Stojánek na dopisnice	144	Krabice na dopisní papíry s pevným víkem)	162
Skřínka na fotografie	145	Krabice na listiny	163
Sirečník na kuřácký (noční) stolek	146	Krabice na tiskopisy	164
Kabela pro potřeby k čištění obuvi	147	Toaletní skřínka	165
Kabelka na hřebeny	148	Krabice na jemné mýdlo	166
Nástěnná taška na šicí potřeby	149	Různé krabičky a krabice	167
Stojánek na dopisy s vložkou	150	Krabice na manžety	168
Miska na peníze s přehrádkami	151		
Krabice na příbory	152		

Tělesa se stěnami šikmými.

	Tabule		Tabule
Popelníček	169	Kabelka na pohlednice	173
Talířek na cukroví	170	Nástěnná taška	174
Stojánek na doutníky	171	Stínidlo na lampu	175
Talířek na ovoce	172		

Tělesa se stěnami oblými.

	Tabule		Tabule
Police do rohu	176	Stojánek na jehlice	182
Talíře na cukroví	177	Jehelníček	183
Podnos s oblými postranicemi	178	Krabice na cukroví	184
Košík na parátka	179	Obdélná krabička na fotografie	185
Válec	180	Stínidlo na lampu	186
Květinový košík	181		

Práce složitější.

	Tabule		Tabule
Skřínka na nerosty	187	Kufřík na peníze	194
Nástěnná kabela s policí	188	Desky se šicími potřebami	195
Toaletní skřínka	189	Náprsní taška dvoudílná	196
Krabice na dopisní papíry	190	Náprsní taška trojdílná	197
Košík na pletení	191	Peněženka	198
Loutkové divadélko	192	Brožovaný sešit	199
Stínové divadlo	193	Jednoduchá vazba knih	200

Několik praktických pokynů.

O vaření škrobu. Chceme-li míti ze škrobu dobrý maz, vaříme jej takto: 1—2 hrsti knihařského škrobu*) dáme do nádoby (na př. do školního umyvadla)

*) Knihařský škrob pořídíme snadno z pšeničné mouky. Do hrnce se studenou vodou nasypeme mouky a důkladně zamícháme. Když utvořila se sedlina, odlejeme zakalenou vodu nad ní a tuto práci opakujeme několikrát, načež sedlinu necháme vyschnouti.

Podobně připravuje se škrob žitný nebo bramborový ze strouhaných brambor.

a přilejeme tolik studené vody, aby škrob se rozdrobil a jednotlivá zrníčka jeho se uvolnila. Mezitím vaříme vodu v plechovém hrnci na samovaru. Jakmile počíná voda vříti, lejeme pozvolna škrob do vroucí vody, při čemž vařečkou stále mícháme, aby neutvořily se jednak žvance, které při lepení práci ztěžují, jednak aby se maz nepřipálil. Maz vaříme tak dlouho, dokud nemá náležité hustoty.

Aby maz v létě nezplesnivěl, dáváme jej v uzavřené nádobě do chladné místnosti, po případě přidáme něco kyseliny salicylové, karbolové nebo trochu kamence.

O vaření klihu*). Několik tabulek klihu zabalíme do hadříku, kladívkem rozbijeme na menší kousky (neučiníme-li tohoto opatření, rozletí se při nárazu jednotlivé úlomky) a dáme na několik hodin močiti ve studené vodě. Když klih nabotnal, slejeme přebytečnou vodu, hrnec s klihem postavíme na plotnu do kastrolu, naplněného částečně vodou, a necháme rozvařiti, aby se nám klih nepřipálil. Máme-li vařič na klih, je připalování vyloučeno a klih tak brzy neztuhne.

Štětce na maz po každém vyučování vypereme ve vodě a ve vodorovné poloze necháme vyschnouti. Upotřebují-li jich žáci denně, není tohoto opatření třeba. Štětce od klihu nutno však po každém vyučování vložiti do hrníčku s vodou, aby neztuhly.

Správné držení nože. Nůž uchopíme shora, při čemž ukazováčkem opíráme se o tupou hranu želízka.

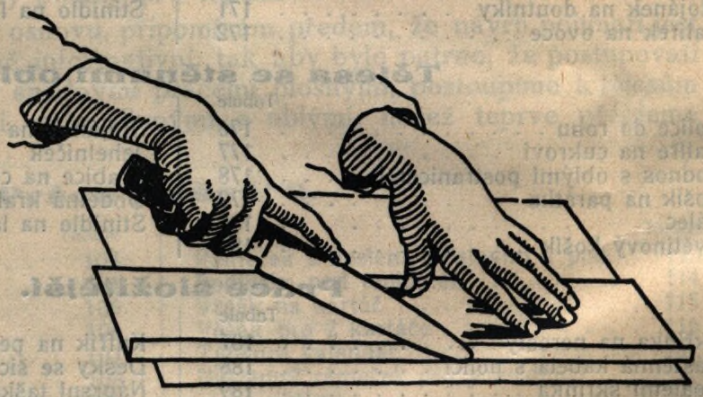

*) Knihařský klih bývá připravován ze stejných dílů klihu, bílého mýdla a vody, do níž přidáno trochu kamence.

Nikdy nemá se nůž držeti takto:

nůž snadno vyjede, někdy se i zlomí*).

Poraní-li se žák nožem, zachováme klidnou rozvahu. Ránu vymyjeme čistou vodou, vytřeme 2% roztokem karbolové kyseliny nebo lysolem, přiložíme kousek čisté vaty a ovážeme plátěným páskem nebo pruhem gázy. Při větším poranění na ruce stáhneme ruku v zápěstí. Nehoda bývá dobrým poučením pro ostatní žáky, takže poranění nestává se tak často. Přes to jest však dobře, máme-li po ruce láhev karbolové vody, balíček vaty, kus gázy 5 cm široké (stačí též několik pásků čistého plátna) a několik špendlíků.

O. Kriebel.

*) Neřež lepenku nikdy na holých lavicích! Vždy podlož prkno nebo kus lepenky! Řež jen ostrým nožem a vždy směrem od těla!

Práce z úzkých pásků: a) pásky svislé.

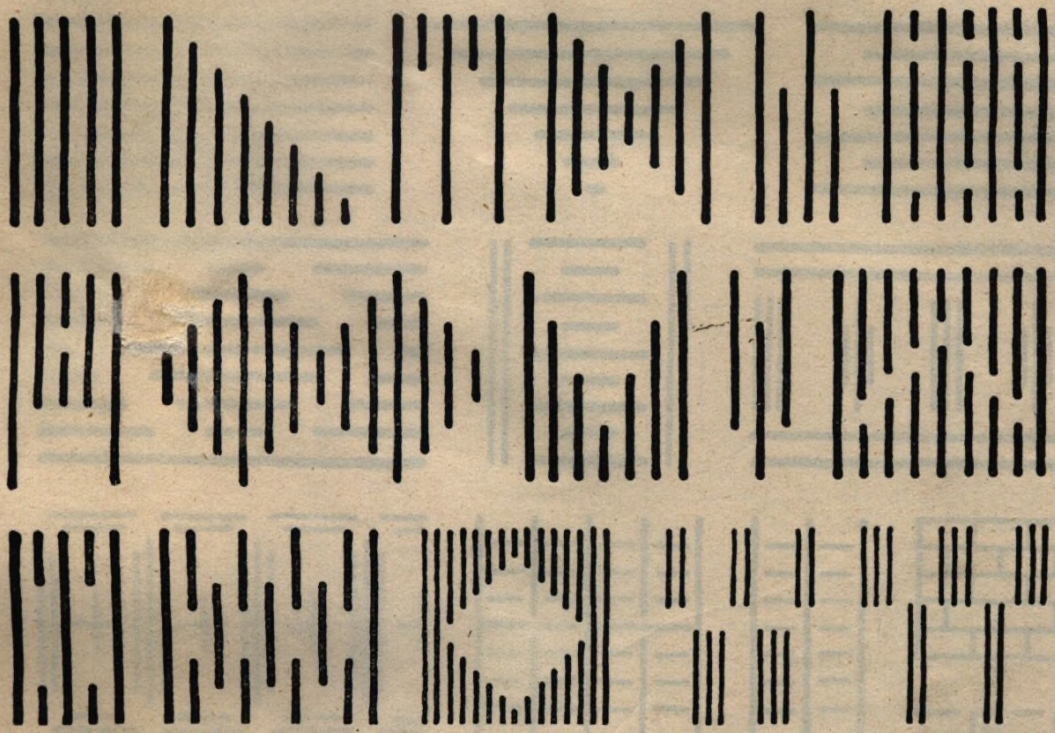

Směr pásků svislých naznačíme olovnicí. Připomeneme tyčky v plotu, mřížoví, telegrafní tyče, kmeny stromů, třepení ubrusů a přehozů, ozdoby vlysové, na façadě domů a p.

Střídání znázorňujeme nejen pásky, ale i rákosovými, barevnými tyčinkami, stužkami, barevnými křídami, pásy.

Žáci nejdříve pokládají tyčinky, proutky, špejle a pak teprve pásky ($^1/_2$ cm i 3 cm široké). — Nejprve řadíme pásky jednobarevné, pak barevné dvojice stejné, později různé délky. Zde možno uspořádati několik účelných cvičení, jak naznačují náčrty.

Ladnému střídání barev, harmonii, rhytmu a úměrnosti délek pásků věnujeme pozornost.

Pásky na určitou délku buď odměřujeme, neb dané délky dělíme na polovice, čtvrtiny, třetiny, po př. v daném poměru (1 : 3, 2 : 3 atd. — Tak žáci hravě počítají s celky a zlomky, sečítají, odečítají, násobí, dělí.

Připomínáme: pásky nejprve řadíme (prostě na podložky klademe); když děti uspořádaly vkusný vzorek, ten řádně umístily, teprve čistě nalepíme.

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty:

b> Pásky vodorovné a svislé.

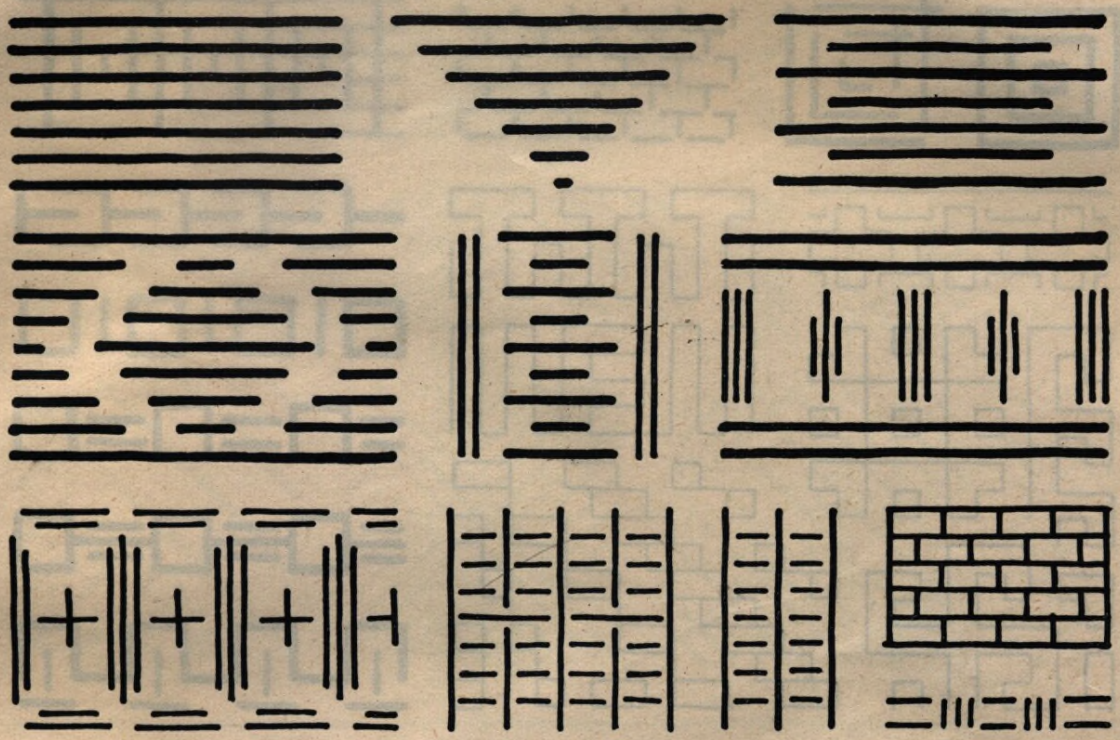

Jako u svislých pásků, postupujeme i při páscích vodorovných. Směr naznačíme stéblem na vodě, upozorníme na vodorovné hrany oken, staveb, nábytku. Poznání základních pravidel řadění zkusmo, bez přednášení pouček. Aniž bychom mluvili o rozvrhu plochy, o dělení pásků úzkých, širokých a p., přihlížíme — pěstujíce vkus — k řádnému její vyplnění, zvláště pečujeme, aby pásky nebyly rozběhlé, t. j. nebyly daleko od sebe ($^1/_2$ šířky pásku). — Přihlížíme nejen k hbitosti práce, ale i ku čistotě a kráse. Jednoduché práce pásky vhodny jsou pro 1.—3. šk. rok. Polepujeme jimi obdélné i mnohoúhelné destičky, podložky, později krabice. Rýhování do hliněných destiček, těsta, perníku. Rýhované ozdoby na latích rámů. Ozdoby na nářadí a nádobách předhistorických. Výzdoba třídy šroubovitě stočenými a proplétanými pásy různobarevného vlnitého papíru.

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty:

c) Vazba pásků svislých a vodorovných.

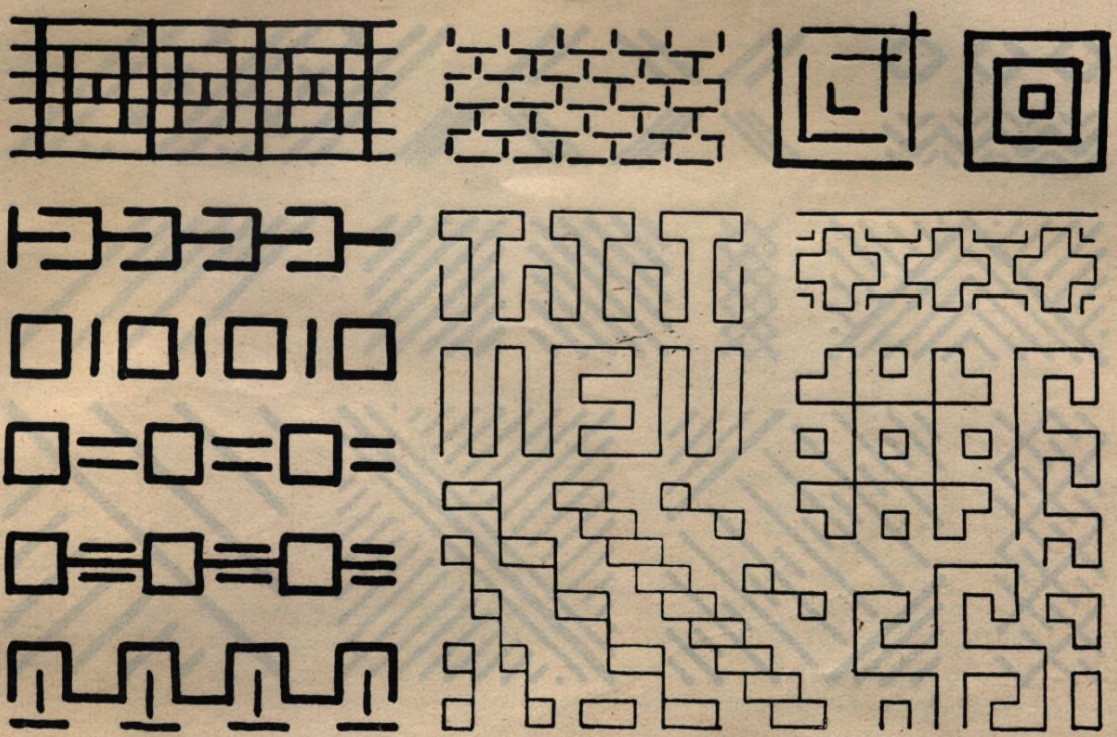

Kombinujeme pásky svislé a vodorovné v ozdoby, střídajíce vhodně barvy. Pásek buď zdobnou větou (prvkem, motivem) prostě vyplňujeme, nehledíce kolikrát se bude střídati, nebo plochu k výzdobě určenou předem rozvrhneme, t. j. určíme (rozdělíme), kolikrát motiv a v jakém uspořádání (seřazení) opakovat se bude. Několik návrhů načrtne učitel barevnými křídami na tabuli, po př. nalepí z barevných pásků a žáci pracují samostatně.

Cvičíme výplň pravého úhlu (koutu), obdélníku i čtverce, šikmého pásu (stupňovité řadění). Zde se uplatní rytmické cvičení s tyčinkami, meandrovité pásy, ozdůbky k vyšívání. Kladení kaménků, kousků cihel, fazolů, barevných pecek.

Svislými a vodorovnými pásky naznačíme kladení cihel ve zdivu, latě a tyčky v plotě, pletení pásků, lýka, proutí.

Můžeme orámovati výkres, nalepenou pohlednici. Rozvrh záhonku. Cviky jsou vhodny k nakreslení s malými obměnami (v barvách, velikosti, střídání, podrobném provedení a p.).

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty:

d) Pásky šikmé.

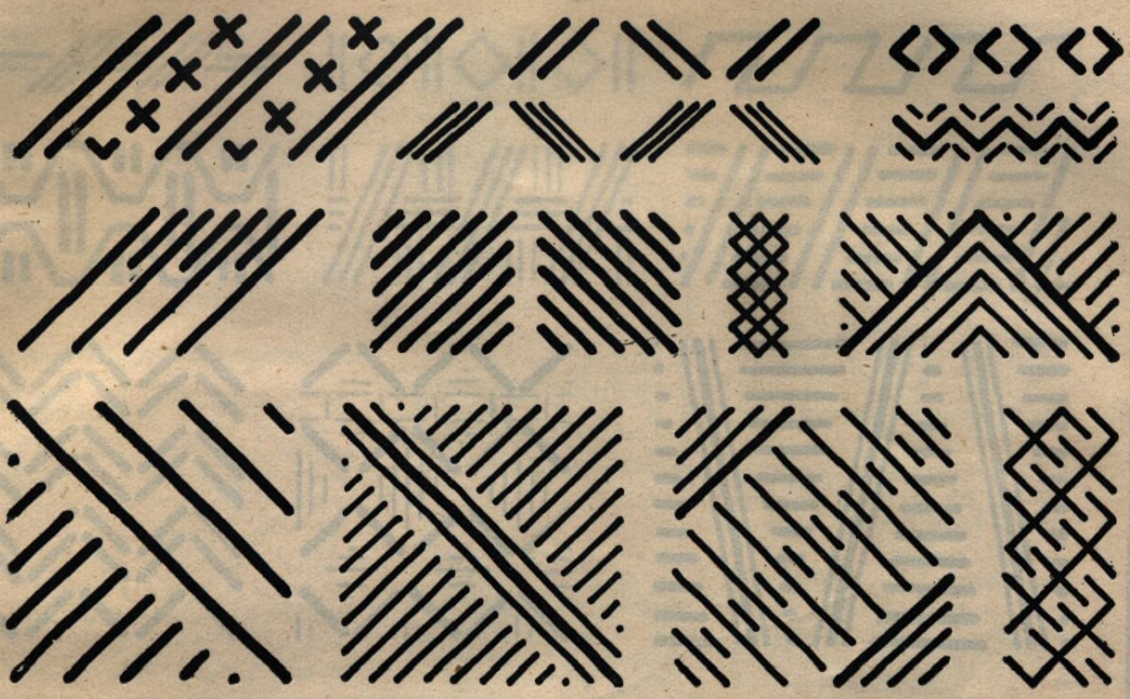

Šikmé pásky — ani dřívější úlohy — nemusí být ve zvláštních cvicích probírány. Jen aby zachován byl přehled v dílku, byly jednotlivé cviky takto rozděleny. Přidržovat se přesného roztřídění nebylo by samočinné tvorbě ku prospěchu, nýbrž vedlo by ke zhoubnému mechanismu. Toho si buď učitel i při dalších ukázkách vědom.

Pásky šikmé jsou vhodny zvláště při ozdobných pásech šikmo vzhůru (dolů) v pravo nebo v levo stoupajících (klesajících). Zdobení u schodiště. Motivy řadíme všemi směry (nahoru, dolů, křížem a p.) v nekonečný vzorek.

Ukázky byly vybrány ze žákovských prací a připomínají různá pletiva (ze slámy, provázků, proutků, stužek), ozdoby tkanin, hůlkami pobité výplně besídkových dveří a p. Odměřování a dělení délek.

Dle kladených pásků zdobíme později předměty zrobené v lepenkářství, páskovitým rýhováním dlátky („kozí nožkou") i předměty ze dřeva. Prostup učiva, zdobné práce z latěk. Podložky z proutků sbité, prkénka s přibitými ozdobami latkovitými, plůtky květinářských zahrádek před okny, branky, klícky, skřínky. Rýsování vzorků.

Četnými cvičeními zdokonalíme žáky ve zručnosti rozvrhu plochy.

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty:

e) Pásky šikmé s vodorovnými a svislými.

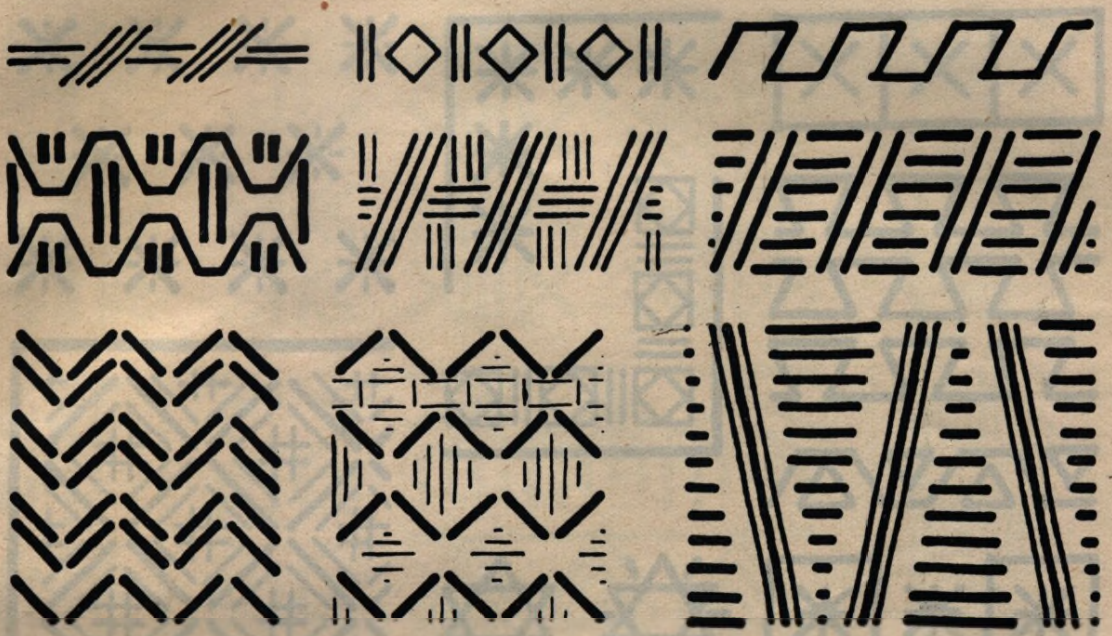

Ani při těchto cvicích nezapomínáme na vkusné střídání barev a přestávek. Nedovolil-li učiteli čas, vynechá některá předchozí cvičení a bude cvičiti vazby pásků svislých, vodorovných i šikmých, ovšem nejprve motivů jednoduchých.

Tyto i předchozí cviky zvláště jsou důležity pro pozdější práce tiskátky a šablonami. Kreslení jimi nepohrdne, v měřickém rýsování pomáhají tvořit plošný vzorek cementových dlaždic, tkaniny a p.), neboť jsou zdravou obměnou zdobné zobrazovací techniky.

Zvláště na středním stupni působí mnoho radosti. Pestrost barevných pásků, kterou oči dítěte milují a jež i disharmonií harmonují, nenahradí ani barevné tyčinky, ani malba štětcem. Obé se vzájemně doplňuje a právě střídáním brání jednotvárnosti a zlhostejnění.

Upozorníme na vzorek, postupující jedním směrem (linka, pás, vlnovka), nebo všemi směry, na vše strany (nekonečný vzorek). Tyto cviky vhodny jsou i pro vyšší stupně. Užité ozdoby pozorujeme na výrobcích textilních (obruby ubrusů, utěrek, ručníků, vzorky na látkách). Vyšívání „lacetkami". Vazby pásků podélně dělených, širších a užších.

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty:

∫> Jednoduché ozdoby z pásků.

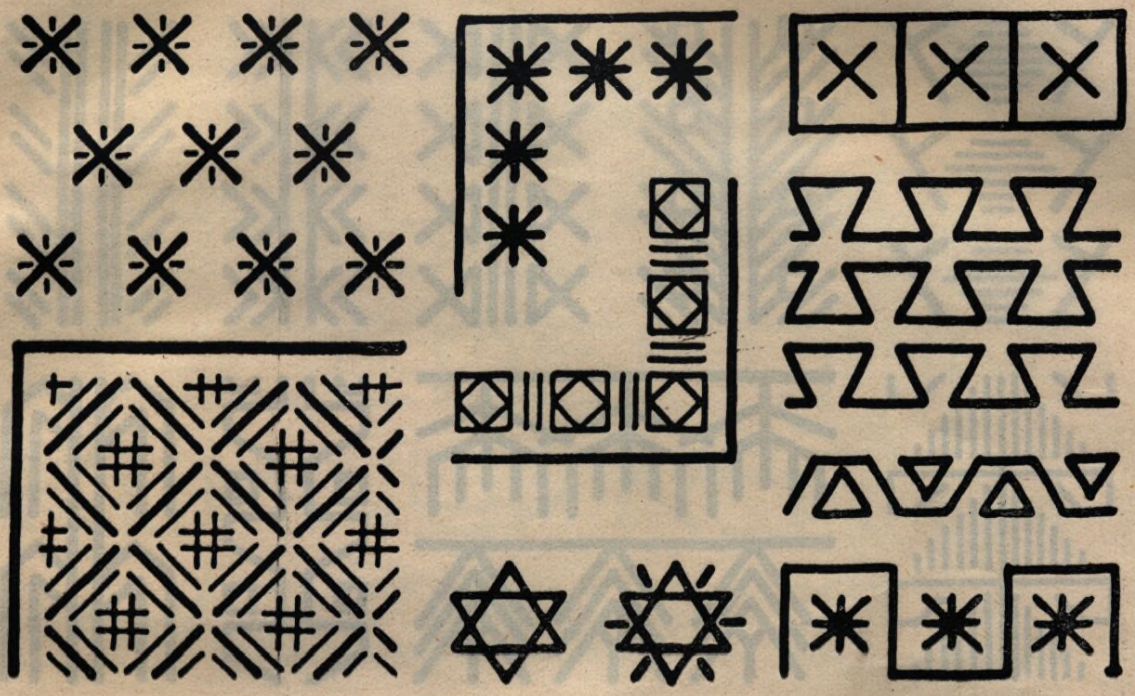

Jednoduché ozdoby z pásků: linky, lemy, pásy, bordury, vzorky nekonečné, výplně koutů, ploch a p. Jsou to práce méně snadné pro střední stupeň, ale na stupni vyšším velmi podporují samostatnost v tvořivosti i vkus. Načrtnuté ukázky nesmí ovšem býti kopirovány, napodobovány, nýbrž na základě návrhů musí být samostatně tvořeno, dále pokračováno a rozvíjeno.

Dle směrů pásky naznačených postupují tiskátka a vyvíjejí se tiskátkové vzorky. I kompoziční kreslení získá těmito cviky (střídání vzorků, jich velikost, vzdálenost, kladení, barva; vše se zřetelem na materiál, z něhož a v němž budou provedeny). Připomínáme, že tyto cviky mohou předcházeti volným cvikům kreslířským (tužkovým, uhlovým, štětcovým), po př. je i doplňovati, takže obměny následují i po kreslířských cvicích, tedy kreslení užité.

Zkuste řadit pásky rozličné šířky a délky. Na široký pásek nalepte úzký jinobarevný a řaďte! Polepte pásky měř. ploškami a zdobnými prvky! Hvězdovitých tvarů je nesmírné množství. Cvičte nekonečné vzorky! Ozdobte obal knihy! Rozvrh hodin! Desky na noty!

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty:

g) Lemovky z pásků.

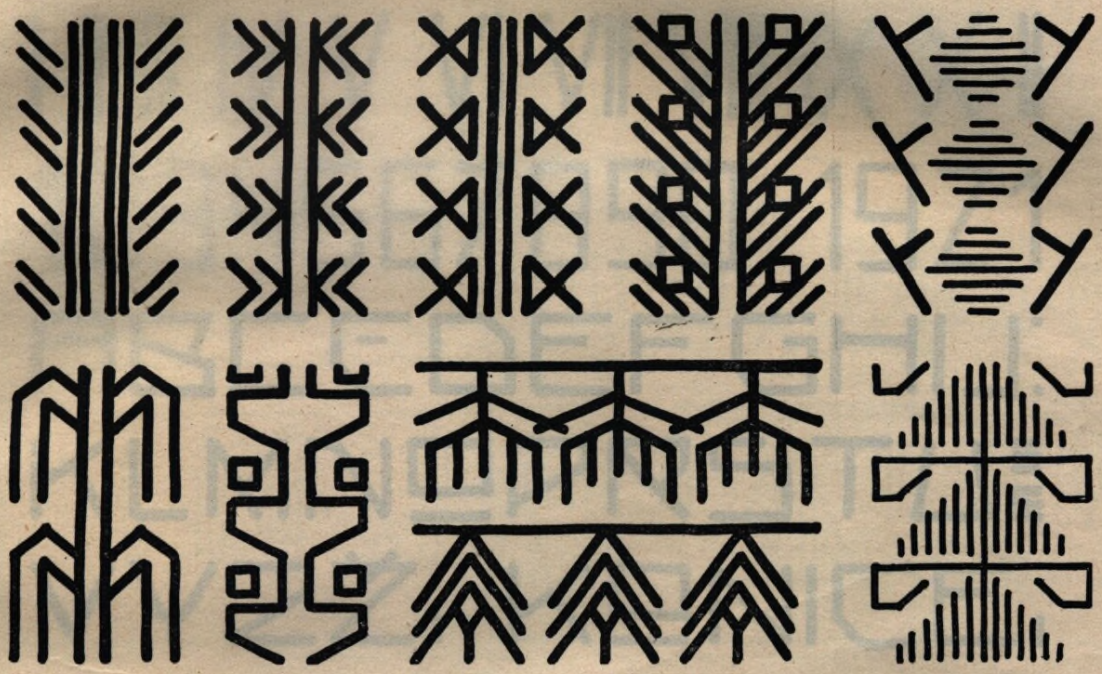

Lemovek z pásků nejvíce potřebujeme v ženských ručních pracích i v životě. Zvláště cvičme pásy vztyčné (na polopilíře, olemování dveří a p.), aby oči vycvičily se ve svislém zření; vodorovných žák vytvoří snadno zásobu. Svislý vzor ať žák pozoruje a tvoří z dola i shora, vodorovný i zprava nalevo. Zde obzvláště přihlížíme ku vzrůstu lodyh rostlin; všímáme si nejen řadění listů, postranních větví, ale i pupenů, ostnů, šupin, skvrn.

Poupata, visící jehnědy, květy, plody (bobule, nažky), poskytují zásobu námětů.

Poznáváme záhy, že i stilisačních cviků při vhodné příležitosti neopomeneme.

Tato cvičení jsou zajímava i tím, že možno zdobit bez přímého kreslení (předkreslovaní) a to technikou zvláštní, na první pohled těžkou a nepřístupnou. Strany světové!

Cviky jsou důležity i při dělání šablon, pro modeláře, rytce a pro budoucí řezbáře. Někdy určíme přesně barvy, ze kterých je tvořiti. Žák, který je vázán určitými barvami pásků, nucen je více přemýšlet, aby jeho komposice i v harmonii barev byla správnou. Užité zdobení předmětů pro praktický život.

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty:

h) Číslice a písmena.

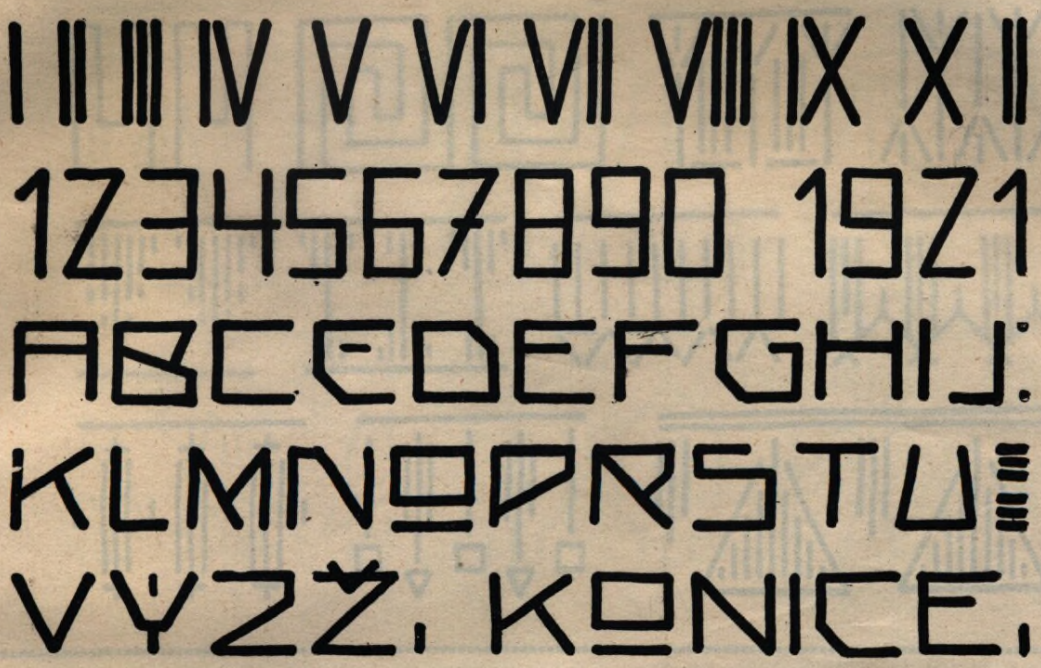

Číslice a písmena uvádíme pro úplnost. Mnozí učitelé s pěkným zdarem již v 1. šk. roce cvičí tvary číslic a velká písmena tiskací tyčinkami, špejli, pásky. Též na vyšším stupni při výkladě hůlkového písma používáme pásků. Nalepování jmen a průpovídek.

Pestrost barev pásků, neobvyklost práce, čilé zaměstnání ruční, podporují pozornost, také paměť. Početní výkony (číslice 4 na př. ze 4 pásků a p.) snadno znázorníme (počítání zlomky).

Při vzorkovnicích, průsvitných obrazích a nápisech vyřezujeme určené pásky, ponechávajíce mezi nimi spoje „můstky".

Číslice a písmena, průpovídky, hesla, přísloví bývají ve spojitosti s ozdobami naznačenými na předchozích tabulkách.

Jindy skládáme pásky v písmeny, připevníme je špendlíky a sestavený nápis postříkujeme deštěm barvy, který nastane, pohybujeme-li v barvě namočeným kartáčkem po vodorovné drátěnné síťce (stříkání barvou). Po sejmutí pásků zůstane světlý nápis na temnější půdě, jejž přiměřeně ještě upravíme (vystinujeme atd.) Jindy vyříznutý nápis prostříkujeme barvou (šablony).

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty:

ch> Lemy, pásky, bordury.

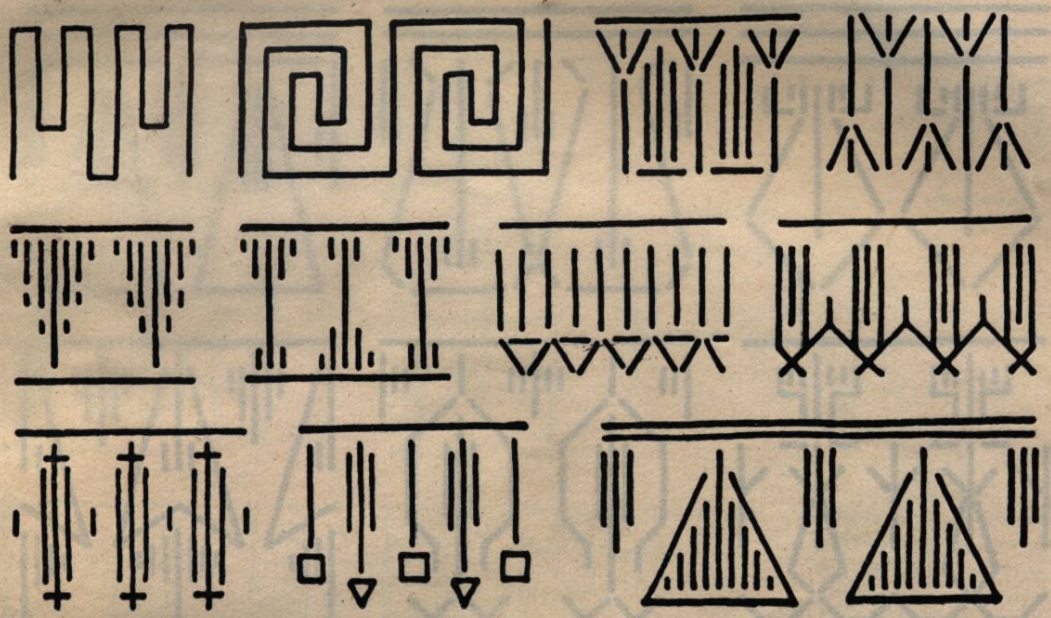

Tyto ozdoby cvičí se na středním a vyšším stupni a to jako předpravné cviky pro zdobení vlastních lepenkářských předmětů. Linky, lemy, pásky, bordury cvičíme nejen z pásků, nýbrž i z měř. plošek, účelně, umělecky řadíce a vážíce plošky pásky. Zde použijeme s úspěchem pásků rozličné šířky, slepenými i nalepenými v doplňovacích barvách i v příjemných kontrastech. Široké pásky polepujeme měř. ploškami. Třásně a třepení. Vázání, pletení, drhání.

Poukážeme na užití těchto vzorů i předchozích ve vyšívání, pletení, navlékání korálků a perliček, umělém tkalcovství, pokojovém malířství a p. Vždy ovšem upozorníme, aby ozdoba byla přiměřena materiálu. Dle naznačených pásků řaďte různobarevné trojúhelníky, čtverce, kroužky v úhledné ozdoby napodobujíce tak vykládání drahokamy (mosaikové pásy). Výrobky z barevných skel, jehlice, náušnice, náhrdelníky a p.

Dle naznačených pásků řaďte různobarevné trojúhelníky, čtverce, kroužky v úhledné ozdoby, napodobujíce tak vykládání drahokamy (mosaikové pásy).

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty:

1> Pásovité ozdoby.

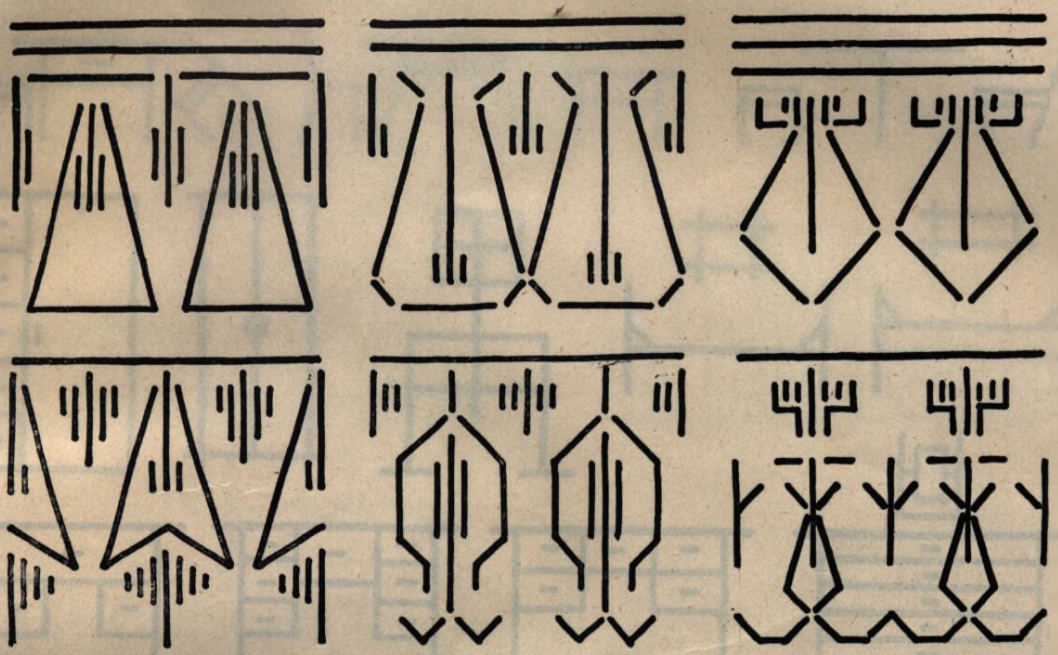

Pásovité ozdoby doplňují předchozí cviky. Zvláště připomínají drhání, vázání ozdobného třepení, navlékání skleněných korálků a broušených skel k elektrickým svítilnám a lustrům, mřížoví. Z načrtnutých pásovitých ozdob snadno sestavíme pro textilníka plošné vzory, řešení koutových ozdob pravoúhlých i kosoúhlých. Obměn zde možno vytvořiti nesčítatelnou řadu a to pro bordury vodorovné i šikmo stoupající. Pásy lomené.

Proložíme-li jednotlivé zdobné věty měřickými ploškami, použijeme-li pásků různé šíře a vhodných barev, jsou tato cvičení velmi zábavna a výchovné ceny.

Pásovité ozdoby se zřetelem na praktické upotřebení skládáme občas i na nejvyšším stupni.

Skládejte podobně ze širokých a úzkých pásků plošný vzorek všemi směry! Cvičte ozdoby okrajové i středové a zdobte jimi lepenkářské předměty!

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty:

j> Věci z pásků.

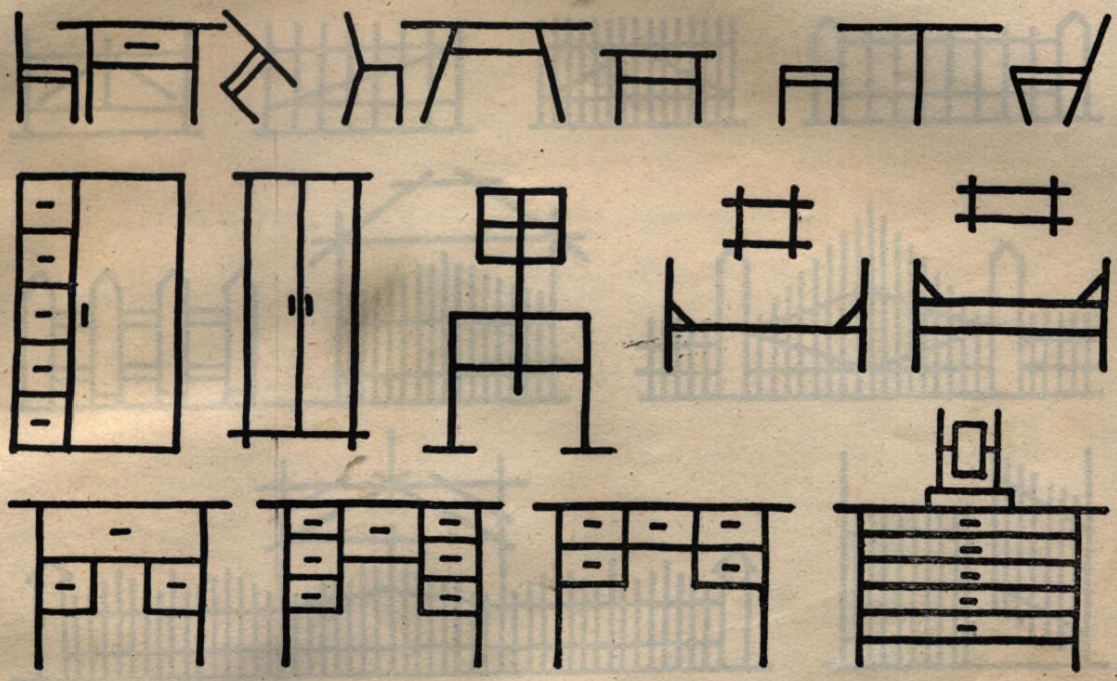

Nejprve volíme nejjednodušší tvary, jež skládáme z různobarevných pásků. Předložené náčrty vhodny jsou pro 1.—2. šk. rok a jsou voleny ponejvíce ze školy a domácnosti. Nalepujeme m. j. zvláště různé žebříky, žebříčky ku květinám, čerpadla, mlýnky, váhy, hrábě, hmoždíře, nálevky, konve, másnice, rýče a j. v.

Sestavte ze dřívek, pak z pásků a hovořte o nich! Doprovod věcného učení. I zde vhodně používáme zájmu žáků, jejž zvýšíme rozhovorem o předmětech, jich součástkách, výzdobě, upotřebení, umístění a p., tedy zvláště v prvouce.

Veškeré cvičení budtež příležitostná a přiměřená době, chápavosti žáků i účelu vyučování. Učme žáka pracovat, jak v praktickém životě nejčastěji se děje. Názor oživí, vidělo-li dítě bezprostředně před prací skutečný předmět, který má zobraziti. Může předcházeti, nebo i následovati kreslení (črtání) tužkou, barevnými pastelkami.

I malou světničku, pokojík, přední stěnu školní světnice možno takto zobraziti. Plán školní světnice, budovy, zahrady. Také i podrobný plán třídy s naznačenými lavicemi potěší děti.

Počátky domopisu a vlastivědy.

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty:

k) Ploty u zahrádek i u obory.

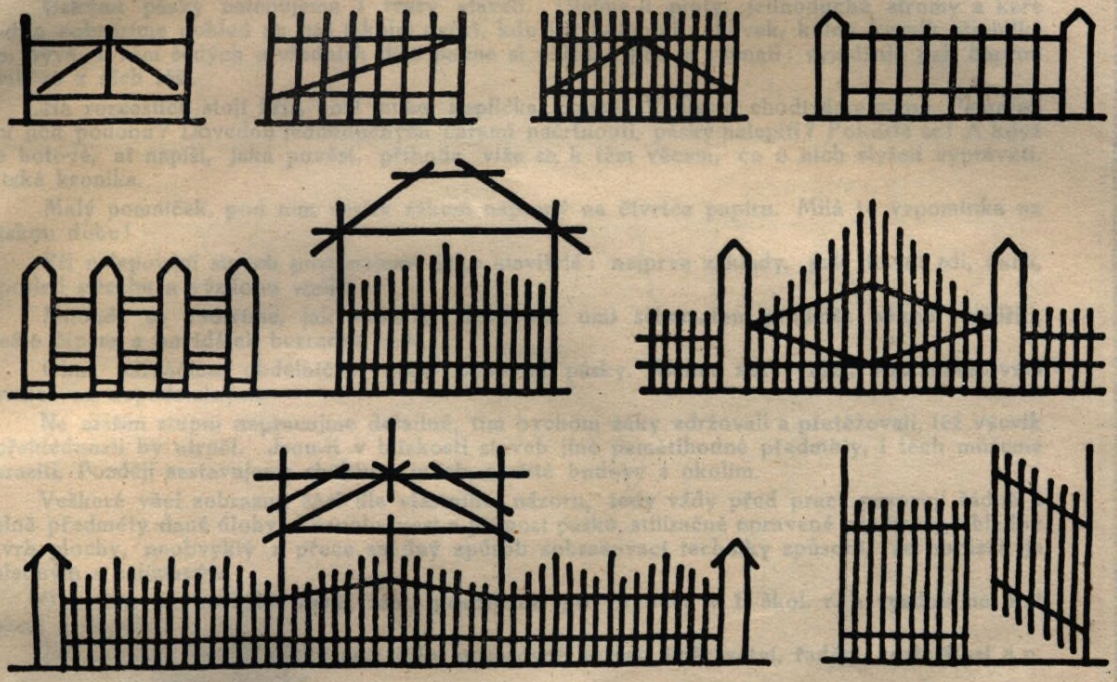

Jestliže jsme lepili z pásků již drobné předměty, přistupujeme k věcím složitějším, jež bývají v okolí školy nebo domova a postupujeme po známých cestách na vše strany za školní obec. Ploty u zahrádek a zahrad jsou milými a snadnými věcmi. Oživíme je sloupky (sochami), úhlednými brankami a vjezdy. Nad ně umístíme i nápis (průpovídku, heslo, jméno majitele). Později necháme za plotem vyrůsti stromky, pásti zvěř, vyjížděti lovce, vcházeti chodce. A nad tím vším jásat bude skřivan, na něhož se usmívá sluníčko.

Tyčky v plotě i sloupky, linka značící zemi, mohou býti různobarevné, pestrost oživí obrázek.

Těchto cviků upotřebíme při rýsování i při pracích z latí a prutů. Starší žáci pracují samostatně praktické návrhy vchodů a vjezdů. Ploty a mřížoví (na zvěřinec vyřízněte z tuhého papíru, vystřihněte zvěř do ohrady, dejte do vhodných stojánků. Máte milou hračku pro děti.

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty:

Dodatek.

Úzkými pásky nalepujeme i tvary staveb. Umíme-li ploty, jednoduché stromy a keře snadno zobrazíme pohled na náš (školní dvůr), kde jen holubník, chlívek, kůlna, kurník, stodůlka a p. bývá. I věcí šedých a všedních dítě počne si vážiti a jich si všímati; vyjadřuje jich barvou a tak se z nich těší.

Na rozcestích stojí kříž, boží muka, kaplička, pomníček. Často chodíváme mimo. Pamatují žáci jich podobu? Dovedou jednoduchými čarami načrtnouti, pásky nalepiti? Pokuste se! A když vše hotové, ať napíší, jaká pověst, příhoda víže se k těm věcem, co o nich slyšeli vyprávěti. Dětská kronika.

Malý pomníček, pod ním veršík žákem napsaný na čtvrtce papíru. Milá to vzpomínka na dětskou dobu!

Při nalepování staveb postupujeme jako stavitelé: nejprve základy, pak hlavní zdi, okna, naposled střechu a výzdobu vnější.

Mnohdy se podivíme, jak zamlklý, tichý žák umí schematem předmět pěkně vyjádřiti, kdežto čipera a povídálek bezradně sedí.

Okna naznačíme obdélníčky, nebo pouhými pásky. Učíme žáky vidět, rozeznávat věcí hlavních od nepodstatných.

Na nižším stupni nepracujme detailně, tím bychom žáky zdržovali a přetěžovali, též výcvik v přehlednosti by utrpěl. Jsou-li v blízkosti staveb jiné pamětihodné předměty, i těch můžeme zobraziti. Později sestavujeme skupiny staveb, složité budovy s okolím.

Veškeré věci zobrazují žáci dle vlastního názoru, tedy vždy před prací pozorují řádně a účelně předměty dané úlohy. Různobarvost a přímost pásků, stilisačně upravené předměty, úhledný rozvrh plochy, neobvyklý a přece snadný způsob zobrazovací techniky způsobí, že obrázek je vzhledným a zajímavým.

Obrázků, jež nalepili starší žáci, použijeme při prvouce v 1. škol. r. a vyzdobíme jimi učebnu a chodby.

Zobrazování stromů pásky nutí žáky pozorovati vzrůst, směr větví, řadění, rozložitost a p. Učí nazírat přehledně, kriticky.

K oživení nehybných předmětů skládáme i životní tvary, jichž nalepování způsobí mnohou veselost. Postavy naznačené pásky ukazují zřetelně tělo v základních posicích. Žák sezná, že přímost páteře lidské málo se mění, ale tělo v pohybu nejlépe že vyjadřuje poloha hlavy, lomení rukou a nohou. Pozorujeme, že ruce a nohy jsou podstatou přímky, buď nelomená, nebo dvakrát třikrát lomená.

Tato pozorování jsou velmi důležita při kresbě lidské postavy. U zvířat rozhoduje nejen poloha hlavy a noh. ale i krku, uší, ocasu, křídel, prohnutí páteře a p.

Proveďte úhledné skupiny!

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty:

Dělení pásků

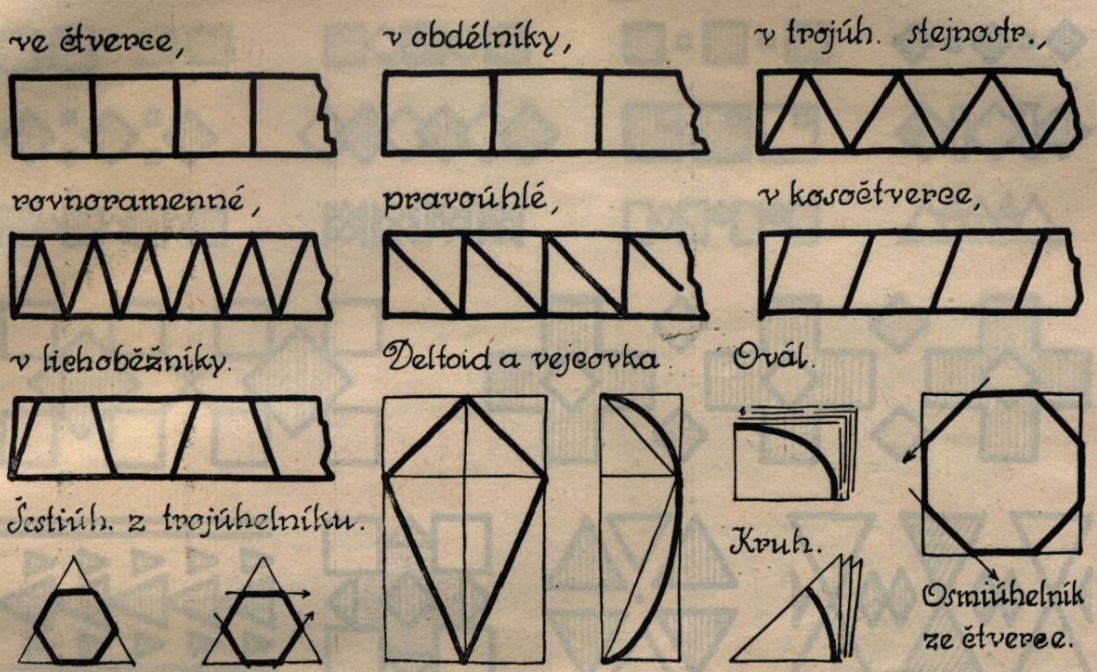

Základní měřické plošky stříháme nejlépe a nejrychleji ze širokých pásků, jež několikráte složíme, nebo varhánkovitě přeložíme v nepřetržité zoubky tvaru německého, kolmo psaného písmene ΛΛΛ.

Při překládání počínáme a pracujeme opatrně a přesně, aby plošky byly měřicky správné a stejné. Obrázky znázorňují, jak obdržíme čtverce, obdélníky, stejnostranné, rovnoramenné i pravoúhlé trojúhelníky, kosočtverce a rovnoramenné lichoběžníky. Čím přesněji pracujeme, tím je práce vzhlednější a cennější.

Pravidelné mnohoúhelníky stříháme: šestiúhelník z rovnostranného trojúhelníku, osmiúhelník ze čtverce a p., odstřihneme-li vrcholové trojúhelníky.

Deltoid a vejcovku upravíme z obdélníků, jež přeložíme dle delších příček; elipsu, ovál a kruh stříháme z obdélního (čtvercového) papíru, který byl složen dle os a příček.

Tato vystřihování usnadní měřické poučky o dělení přímek z obrazců, o úhlech, o shodnosti, souměrnosti, pravidelnosti, podobnosti obrazců. Tak jako elipsa a ovál, vystřihují se ozdobné štítky na desky sešitů.

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty:

Měřické tvary, výseky; řadění jich.

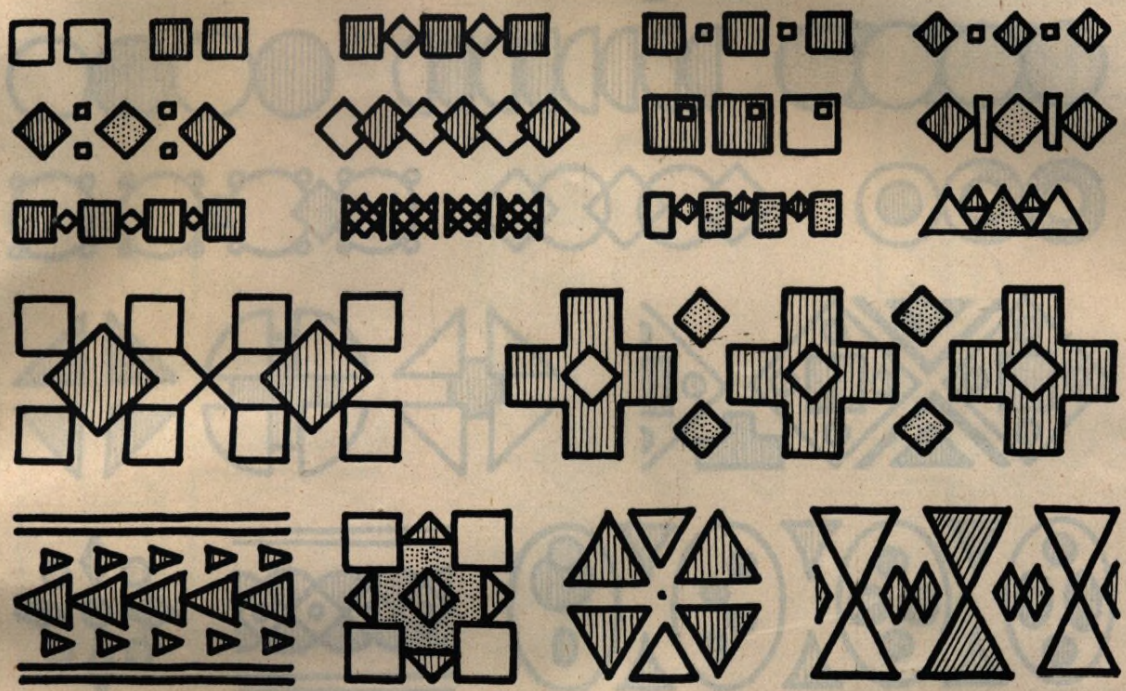

Měřické plošky, kteréž jsme nastříhali z pásků různé šířky, nebo vystříhali z obdélníčků a čtverců, řadíme různými směry, jako jsme řadili pásky.

Papírové výseky (kruhovité, oválné, elipsovité, srdcovité, čočkovité, kapkovité, lístečkovité) vyrazíme z několikanásobně přeloženého papíru průboji, jakých mají hotovitelé umělých květin.

Nejprve řadíme týž prvek v rozličných obdobích (intervallech) v téže, pak v jiné poloze (na př. čtverec na straně spočívající, pak čtverec se svislou úhlopříčnou a p.), v různé velikosti, v rozličné barvě. Nejdříve vše sestavíme, uspořádáme, zladíme, pak teprve nalepujeme. Řadíme v linku vodorovnou, svislou, vpravo, vlevo šikmou. Následují vazby v rohu a olemování rozličných ploch čtvercových, obdélných, mnohoúhelných, kruhovitých.

Na vyšším stupni řadíme v lemy, pásy, bordury. Pozor na rytmus, soulad i kontrast barev, na úpravnost a naprostou čistotu! Nalepujte měřické tvary dle směru pásků v počátečních cvičeních (v listu 1—12)!

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty:

Řadění kruhů a oválů.

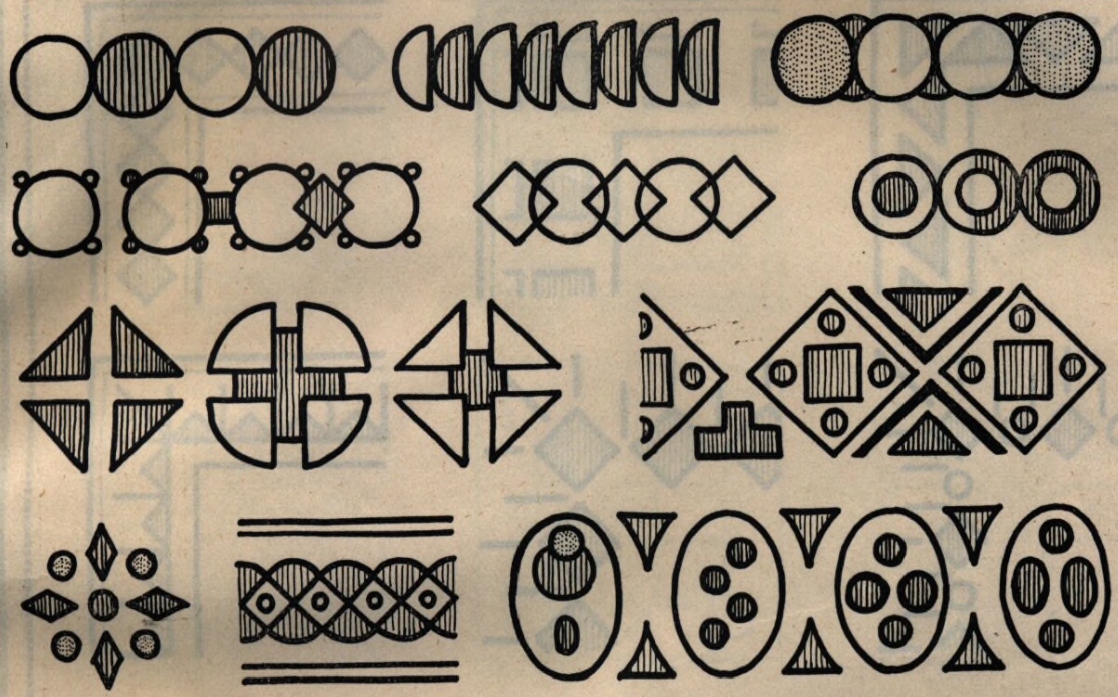

Tyto náčrty jsou pokračováním tabulky předešlé. Kruhy, ovály a elipsy můžeme i přes sebe klásti, řaditi je nad sebe, za sebe, půliti, čtvrtiti, přestřihovati, prosekávati, sestřihovati a pak řaditi, při čemž vynecháváme úzké, úhledné mezery.

Když nacvičeny ozdoby pásovité, seskupujeme měřické tvary a výseky v obrazce souměrné i pravidelné dle os i středu, nebo vůbec jimi volně vyplňujeme plochu, volice — mimo hlavní střed — středů několik. Věnce, pletence, uzle. Ovály zdobíme uvnitř ústřižky i výstřižky. Též barevné pásky rozličně kladené oživí soulad sestaveného vzorku a zabrání jednotvárnosti.

Děti v dětských zahrádkách rády se baví sestavami lepenkových plošek, jež jsou polepeny barevnými papíry. Učitel, jako vždy, pečuje o názor a řádný výklad. Má veliké plošky a skládá ukázky na tabuli (připichuje rýsovacími hřebíčky, špendlíky), po případě črtá návrhy barevnými křídami. Vzorečkové sestavy žáci mohou kresliti i rýsovati.

Návrhy dlaždic, mosaiky, vykládaných oken.

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty:

Vazby v rozích.

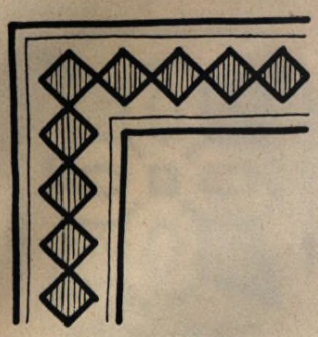
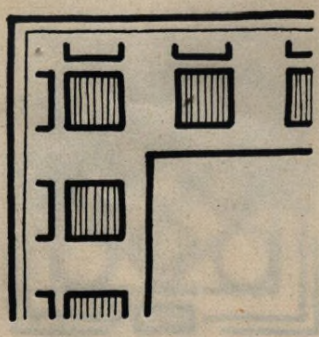

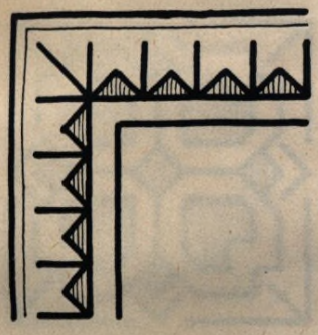
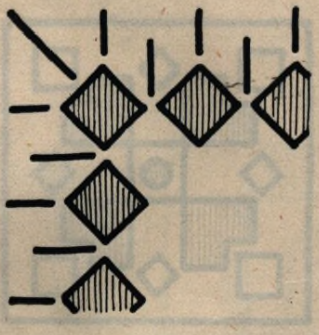
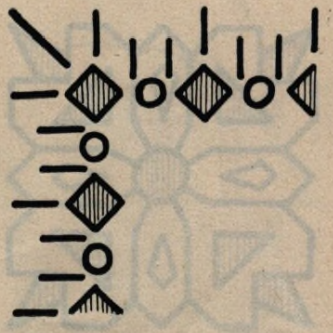

Po cvicích řadění v linku, v lemy a v pásy následují vazby v koutech (rozích) a olemování rozličných ploch. Rohové vazby sestavíme buď dle zrcátka postaveného hranou napříč lemu v úhlu 45°, nebo pracujeme volně, pamatujíce, že rohový uzel musí svislý i vodorovný lem v rohu spojovat a vkusně vázat.

Řaďte pestré měřické plošky v ozdoby jako barevná sklíčka! Tvořme lemovky kol znamének do knih, navštívenek, jídelních lístků, vzpomínkových obrázků atd. z různobarevných tvarů. —

Dle předložených plošek řaďte jiné tvary: čtvercové, obdélné, mnohoúhelné na podkladě bílém, černém i barevném. Poslední dvě vazby nedokresleny. Kterak byste jich doplnili, rozvinuli? Přemístěte prvky a jinak seřaďte! Při vazbách značných rozměrů vyplňujte a zdobte prvkové tvary jako podružné a přece samostatné ozdoby. Volte typy různých barev, rozličně dělených a řaďte!

Návrhy cvičte tužkou s tupým hrotem, rákosovým a brkovým perem, kolíčkem, redisovým perem. Kterak použijeme těchto ozdob v praktickém životě?

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty:

Skupení kol středu.

Skupení kol středu skládejte z pásků, výseků i výstřihů. Zřejmo, že žák musí být si vědom rozložení dle hlavních i vedlejších os a příček, přesnosti, soustředěnosti ozdoby, aby celek nepostrádal základních požadavků kreslířských, nebyl křivým a rozběhlým, proto přemísťujte prvky, jak obrázky vzniklé barevnými střípky v krásnohledu.

Volte správně barvy! Obměňujte tvar, velikost i rozčlenění! Hvězdic a středových ozdob použijeme vhodně na podložky čtvercovité, obdélné i mnohoúhelníkové, vkusných návrhů při vyšívání, našívání a pletení v ženských ručních pracích.

Třetí a šestý vzor nedokresleny. Kterak je asi doplníte, ozdoby rozvinete? Otáčejte, obměňujte! Vyplňujte hvězdicovité tvary! Sestavte ze shodných měřických tvarů (lístků) souměrné i pravidelné květy a květiny. Zdobte obálky na výkresy a knihy, rámečky na fotografie, nástěnné kalendáře, desky na školní sešity, na časopisy, na noty, vzpomínkové předměty, tabulky s průpovídkami a p. Nalepování a zdobení užité.

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty:

Stavby ze zákl. měřických ploch.

Ze základních měřických plošek sestavujeme též domy a stavby dětem známé a milé.

Je zde naše škola, náš kostel, naše hasičská kůlna, vjezd do našeho dvora, rodný domek maminčin, pomník ve válce padlých. I drobné stavbičky: holubník, obecní zvonice, mostní váha, kmotrova chalupa těší se pozornosti dětí.

Stavby sestavujeme z počátku ojediněle, pak ve skupinách, uprostřed význačného pozadí: v zahrádce, mezi keři, stromy a p., a oživujeme je postavami, tvoříme illustrace.

Barevná pestrost, která hoví fantasii dítěte, nebude ani zde pravdivosti na újmu.

Jevů perspektivních pokud možno nejvíce pomíjíme a vystřihujeme předměty výhradně pohledu průčelného, nebo přesně bočného.

Poznámky, vlastní náčrty z okolí školy a domova:

Předměty z měřických plošek.

Tvarové studie předmětů v základních obrysech jsou velmi důležity.

Použijte papírů různých barev! Kreslený náčrt nepůsobí tak příznivě, jako ladně provedená nalepovánka.

Nádoby vždy zdobte linečkami a pásky.

Zde poněkud dbáme jevu zakřivení okrajů (obrysů) nádob. Tím předmět zjednodušujeme a vyznačujeme základní tvar, z něhož vznikl.

A zase předměty řadíme a seskupujeme v různých velikostech a přestávkách, zdobíce jich plochy a vyplňujíce mezery mezi nimi linkami a lemovkami. Nalepte řadu pestrých cívek!

Kuchyňské nádobí, psací potřeby, rozličné kalamáře a drobné předměty ze školy, z domácnosti a ze živnosti poskytnou mnoho námětů.

Vyhledejte v předchozích i dalších tabulkách vhodné způsoby řadění. Poznamenejte, co pro nákladnost nebylo obrázky doloženo. Proveďte!

Poznámky, vlastní návrhy z okolí:

Různé předměty z měřiekých plošek.

Měřickými ploškami z pásků nastříhanými znázorníme jednoduché předměty plošné (obálky, sešity, tabulky, destičky, pokličky, dlaždičky, rámečky a j.) i prostorové (pokrývky hlavy, nářadí, náčiní, nábytek, ovoce a plody a p.) různobarevným papírem. Čím předmět pestřejší, tím více se líbí.

Řaďte předměty téhož tvaru!

Nalepte věšák s klobouky, podstavec kloboučníkův s čepicemi, nalepte tvar svého klobouku!

Dovedete řadu různobarevných úlů na včelíně, s česny a výlety, s včelkami kolem? Kdo umí osobní vlak s lokomotivou a vozy? Nákladní auto? Atd.

Příkladů kolem nás množství. Těmito cviky nenápadně přecházíme k vystřihování volnému.

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty:

Ukázky pro nalepování (stylisované plody)

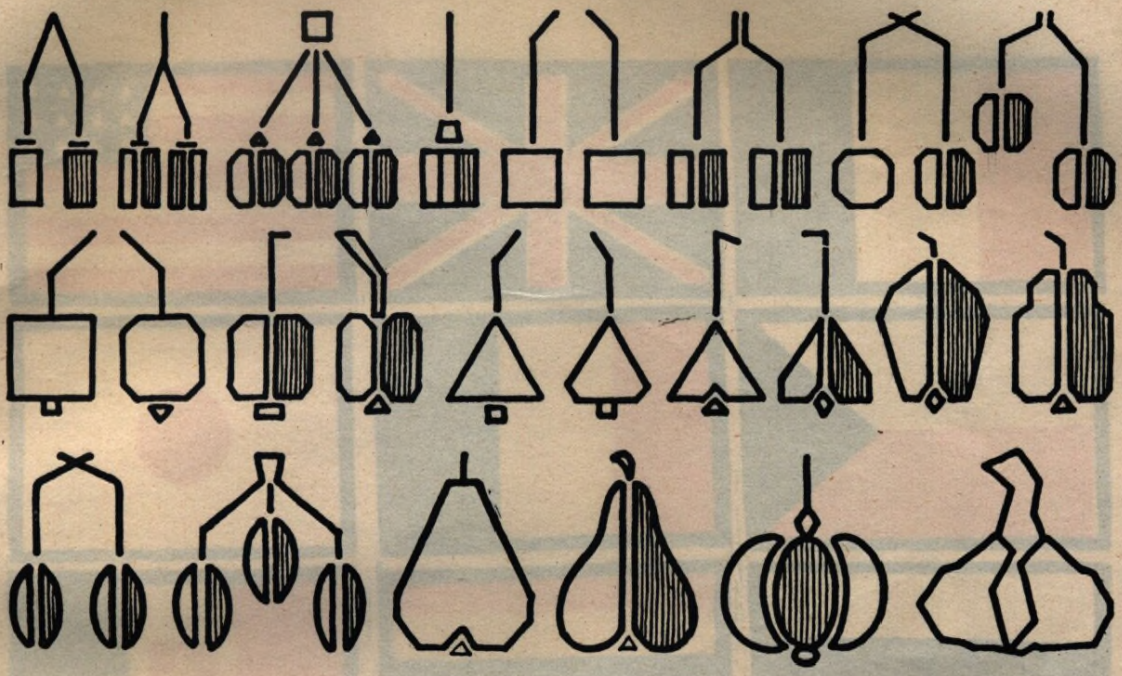

K úplnosti dílka načrtnuty některé stilisované plody, jež ustřiženy ze širokých pásků, sestřiženy na rozích, rozstřiženy a doplněny tenkými pásky. Dřišťál, třešně, hloh, jeřabiny dají pěkně stilisované tvary.

Položíme-li několik různobarevných, ale tvarově stejných prvků, rozstřihneme-li je na polovice (čtvrtiny) a z nich skládáme celek o různých barvách, obdržíme nádherné skupiny. Litujeme, že pro nákladnost barevných reprodukcí nemůžeme četnými barevnými pracemi žákovskými dílko doložiti. Řaďte třešničky, jahody, řepy, řetkvičky; nalepte hrozen rybízový, vinný, jeřabiny! Vystřihněte stromek a ozdobte jablky, jiný třešničkami, hruškami. Papírový talířek pro ovoce nebo pro cukroví ozdobte pestrými třešinkami, jahůdkami, jeřabinkami.

Zdobte v kruhovém i oválovém mezikruží, sestavujte rohová skupení k výzdobě misek a talířů. I tato skupina přechází zvolna k vystřihování volnému a bylo by bezúčelno přesně jich oddělovati.

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty:

Vlajky státův.

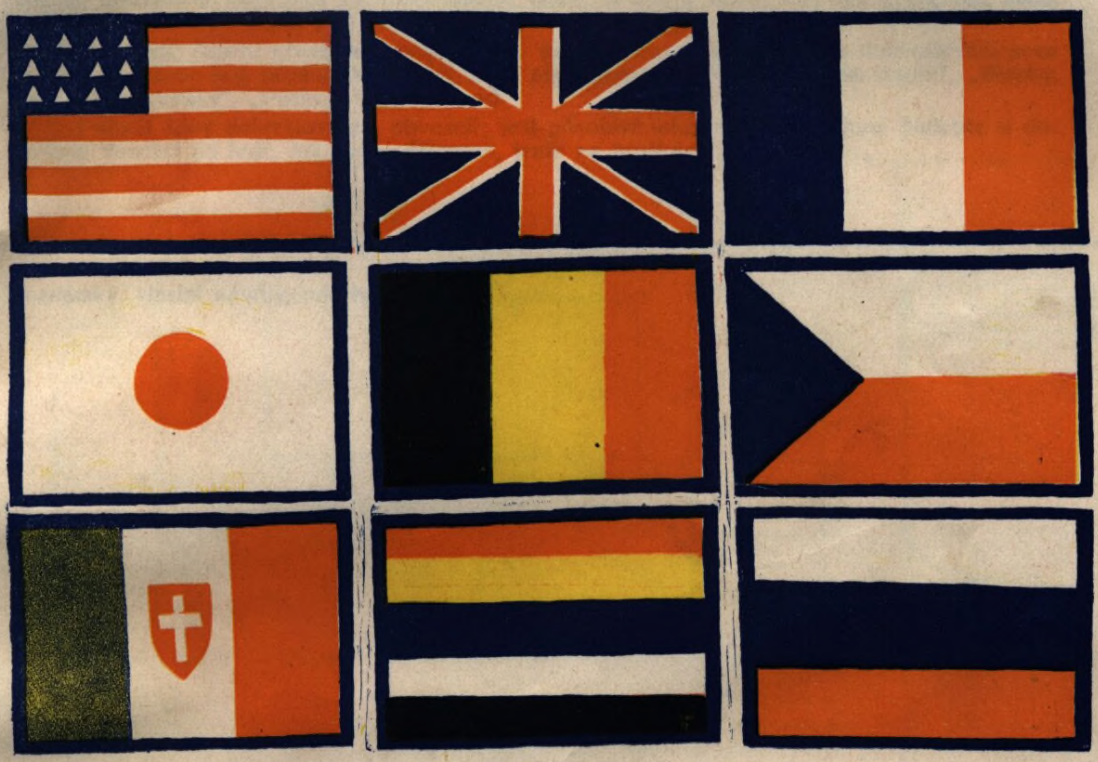

Práce žáka měšťanské školy v Konici.

Dokreslování.

V tuto skupinu náleží i dokreslování, jež mnozí učitelé v 1. a 2. škol. roce s pronikavým úspěchem ve školách pěstují. Starší žáci připraví pro nejmladší měřické plošky určitých tvarů. Děti je nalepují a dokreslují charakteristické tvary, u zvířat nohy, krk, hlavu, uši, oči, hubu, u stromů kmen, u ovoce a listů stopky.

Následuje řadění několika stejných typů, pak illustrační nalepování a dokreslování scen ze života: dětské hry, přední stěna třídy, žáci při sáňkování, „Na tom našem dvoře", „Dlouhý, Široký, Bystrozraký", „Pásla ovečky" a pod.

I starší žáky dokreslováním obveselí; jest působivé jako mírná karikatura. Nalepte a dokreslete veselici na ledě, jak jsme sáňkovali, ječník na hruškách a pod.

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty:

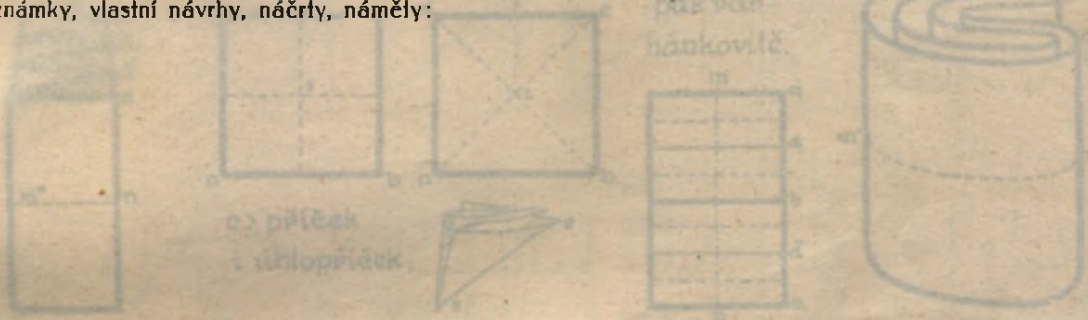

Překládání papíru :

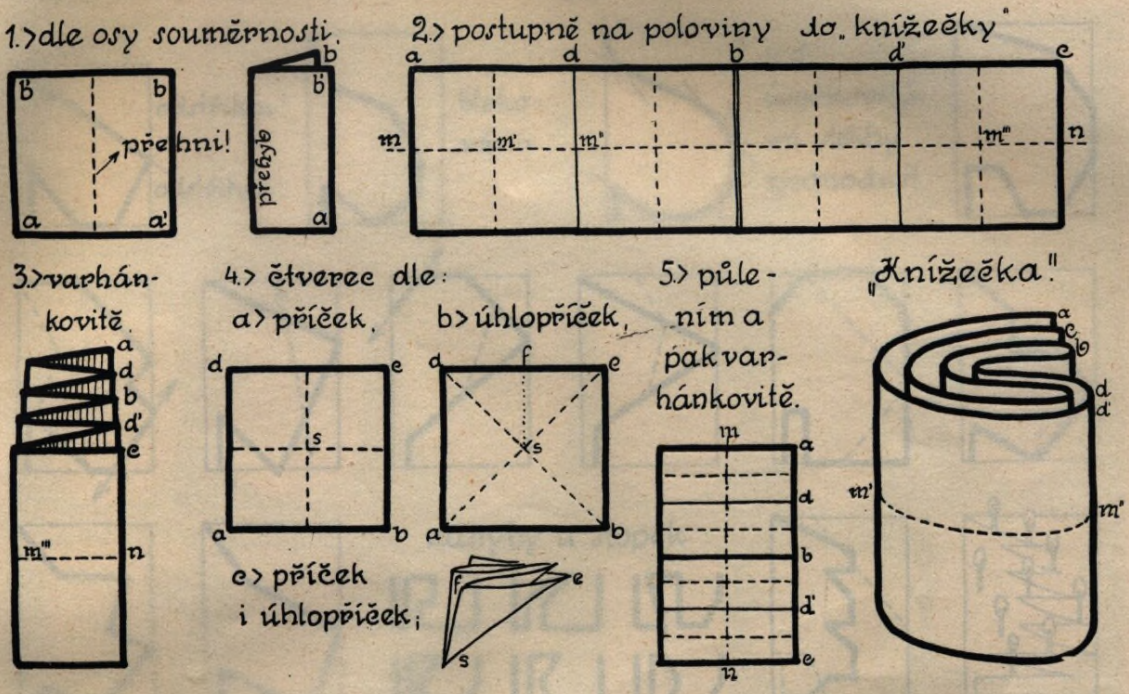

Kterak překládáme papír? Obdélný papír přeložím: 1. Dle střední příčky (dle osy souměrnosti) na poloviny; obdržím dvojlist s přehybem v ose; 2. obdélný pás přehnu příčně na poloviny, tyto zase na poloviny atd., až vznikne nerozřezaná „knížečka"; 3. pás papíru skládáme také varhánkovitě („do vějířku"), jak obr. 3. naznačuje. Hrana složeného papíru jeví zoubkovitý tvar stojatě psaného německého písmene ΛΛΛ; 4. široký pás papíru podélně rozpůlíme a pak složíme varhánkovitě (obr. 5.) po př. podélně složíme dovnitř na tři pásy a potom teprve skládáme varhánkovitě.

Tohoto způsobu používáme při hotovení hraček, košíčků na vánoční stromky, lampionů a p. — s varhánkovitými, měchovitými, bočními stěnami.

Čtverec papíru překládáme (obr. 4.): a) dle středních příček (svislé i vodorovné), b) dle úhlopříček (vrcholy na sebe), c) dle příček i úhlopříček.

Jak skládáme krajky, kapesníky, ubrousky, ručníky, polštáře, záclony, pokrývky? Praktické cviky! Skládání papíru dobře procvičme, vyžaduje přesnosti a hbitosti. Přehyby uhlaďme nehtem palce, nebo knihařskou kostkou.

Cviky ve skládání papíru konejme před cvičením ve vystřihování a prostřihování složeného papíru.

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty:

Vystřihovánky z papíru jednou přeloženého

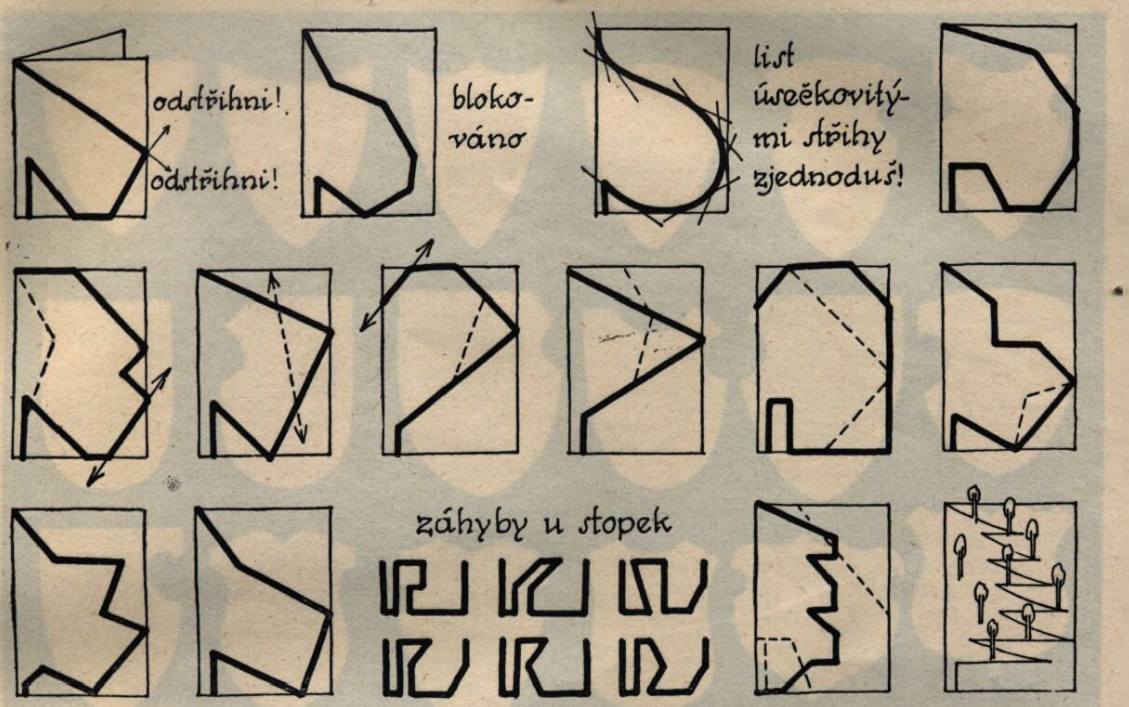

Listy a tvary osově souměrné vystřihujeme z papíru přeloženého dle osy souměrnosti. Tvar často blokujeme úsečkovitými střihy, čímž usnadňujeme práci a pěkně stilisujeme. Čím širší je přeložený papír, tím je list rozkladitější. Týž tvar cvičme na přeložených papírech o různé šířce! Nejprve cvičme na bezcenném, novinovém papíru. Žáci přinesou skutečné, sušené listy a dle nich stříháme od vrbového až k javorovému listu. Celkový tvar i detaily listu obměňujeme, měníce jeho šířku, délku, špičku, stopku, zakřivení a záhyby u stopek a p. Týž list upravíme v mnoho tvarův. Tvary málo stilisované, tvary přísně upravené.

Také vánoční stromek stříháme dle osy souměrnosti.

Zoubků a j. detailů někdy opomíjíme, jindy opět nápadně zveličujeme, abychom dostali zásobu mnohotvárných obměn.

Sestavte věnečky z listů na oblé krabice! — Udělejte věnečky na památku a dovnitř vpište veršované věnování! — Sestavte z listů plošný vzorek tapetový k výzdobě stěny!

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty:

Štíty — erby.

Návrhy štítů a štítků.

Práce žáků měšťanské školy v Konici.

Vejcovka. Kraslice.

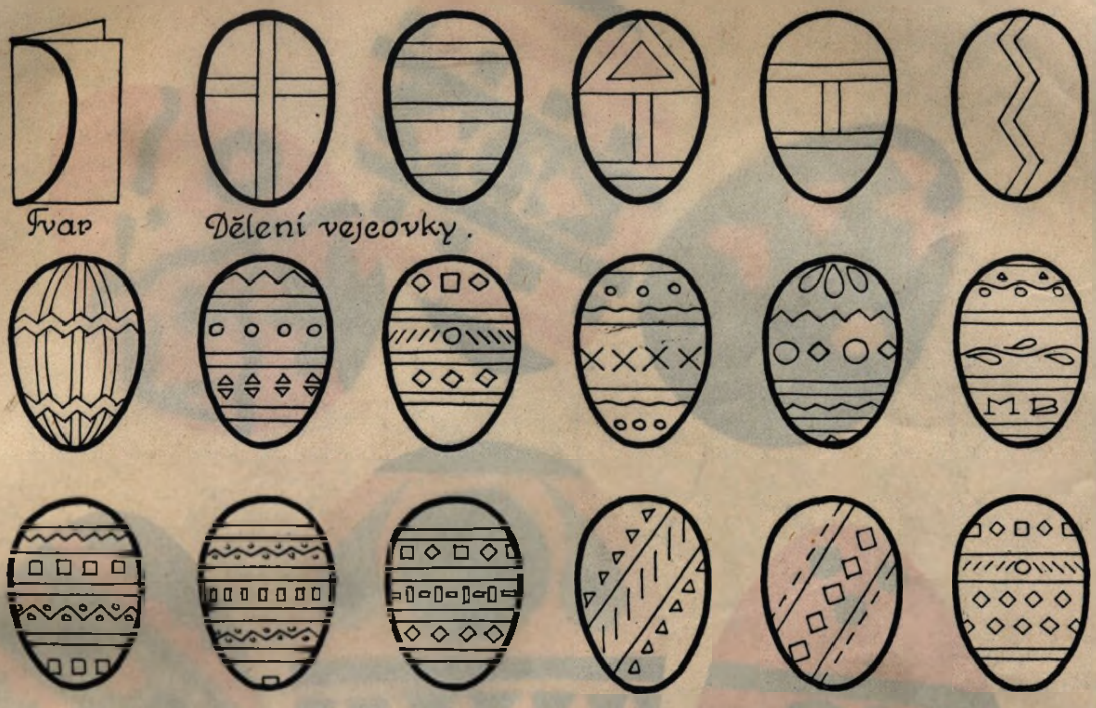

O deltoidu, oválu, elipse a vejcovce bylo již stručně pojednáno při skládání a dělení širokých pásků.

Vejcovka tvoří obrys kraslice. Nalepované kraslice rozvrhneme nejprve v úměrné plošky (pole, pásy), jež budeme zdobiti. Pásy postupují svisle, vodorovně, nebo příčně. Perspektivních jevů (zakřivení kružnic) vůbec opomíjíme.

Kraslice seskupíme na plochý talíř, seřadíme do kružnice (oválu) kol středu, v různých skupinách po 2, 3, 4, nebo řadíme v pásy širší částí (špicí) nahoru — dolů. Při výzdobě přihlížíme k motivům národním i přírodním (krajinným). Kraslice nalepujeme na přírodní papír. — Někde polepují vajíčka barevnou vlnou, papírky, stříhanou, pestře zbarvenou slamou, stužkami a p.

Kde poměry dovolí, zdobme před velikonocemi vyfouknutá vajíčka (pouky) a p.!

Zdobte a vyplňujte okrasami mezikruží, ovál, elipsu!

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty:

Kraslice.

Nalepovánky žáků měšťanské školy v Konici.

Papír přeložen dle osy a pak varhánkovitě.

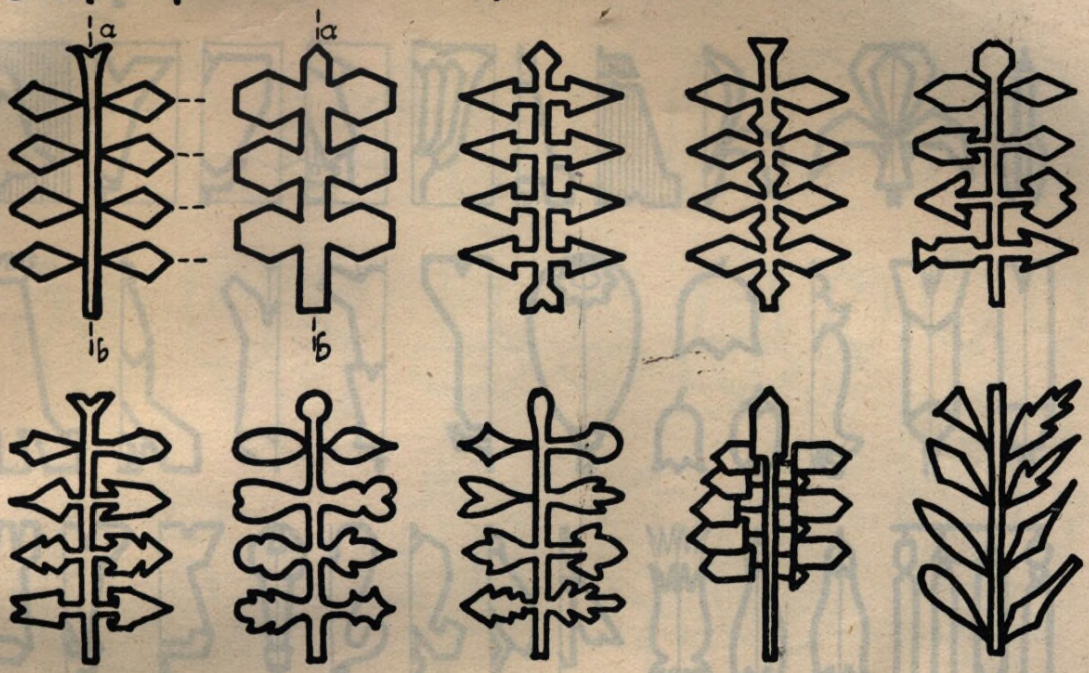

Cviky ve vystřihování listů složitých, speřených. Tenký, nejlépe hedbávný papír přeložíme podélně dle osy (ab) a pak varhánkovitě. Listy stilisujeme, ale nezapomínáme ani na úponky, ostny, palisty a lístečky vrcholné. Některé listy stilisujeme nepatrně. Listy řadíme do pásů, věnců a věnečků a zdobíme je stil. kvítky.

Speřené lístky doplňujeme nalepováním nově vystřižených, nebo je i prostřihujeme. Obrazy 1., 2., 3. a 4. ukazují speřený lístek téhož vždy druhu, obr. 4. a spodní řada lístků má na společné ose rozličné tvary jednotlivých lístků. Speřené listy vystřihujeme ovšem jen o stejném druhu lístků. Dolní řada ukázek je pro výběr různých tvarů.

Dáme-li za vrcholný lístek úhledný kvítek, souměrný nebo pravidelný, máme stil. rostlinu s květem, jež zasazena do vystřiženého květníku je vkusnou ozdobou. Vystřižené lístky složité řadíme nejen v pás, nýbrž i kol středu a to dle několika os ve hvězdice třícípaté až osmidílné. Lístky vystřihujeme z papíru zeleného i různobarevného.

Z tuhého zeleného papíru (bezbarvými stranami slepeného) udělejte vkusné lístky k umělým květinám!

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty

Květy zvonkovité, kalichovité, srdcovité a poupata.

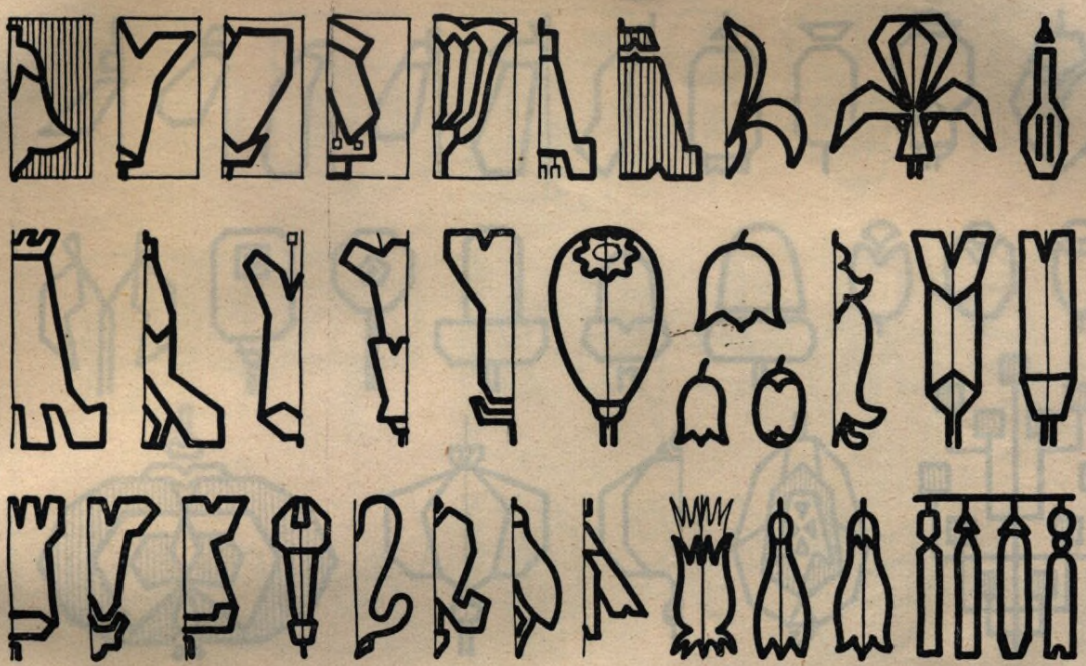

Ozdoby listové a listová řadění doplňujeme květy a plody. Květy zvonkovité, kalichovité, srdcovité, trubkovité, kornoutovité a různá poupata vystřihujeme z přeloženého papíru dle osy souměrnosti.

Sněženky, bledule, petrklíče, konvalinky, zvonky a p. poskytnou vhodné motivy Týž námět měníme dle štíhlosti i šířky. Nezapomeňme na střapaté okraje, zelenavé kalíšky a někdy připevněme i tyčinky s pestíkem (u fuxie), jestliže jsou charakteristickou známkou květů.

Nezapomeňme na květy stojící, nakloněné, odkloněné, visící a vlající! Veškeré tvary vystřihujeme pevně, ráznými střihy, vynechávajíce podrobnosti.

I květy bez listů možno řaditi dle pravidel dříve pověděných do linek, lemů a pásů, po př. ve shluky o 3 květech, ve skupiny o mnoha květech a p.

Vystřihejte různě veliké květy téhož motivu z rozličně barevných papírů a pak na větší nalepujte vždy menší, aby celek byl souměrný, pestrý květ. — Sestavte květy do věnečku, proložte je lístky a plody, zdobte sestavami hranaté i oblé krabičky, znaménka do knih, nástěnné kalendáře a košíky a j. v.!

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty

Plody souměrně zobrazené.

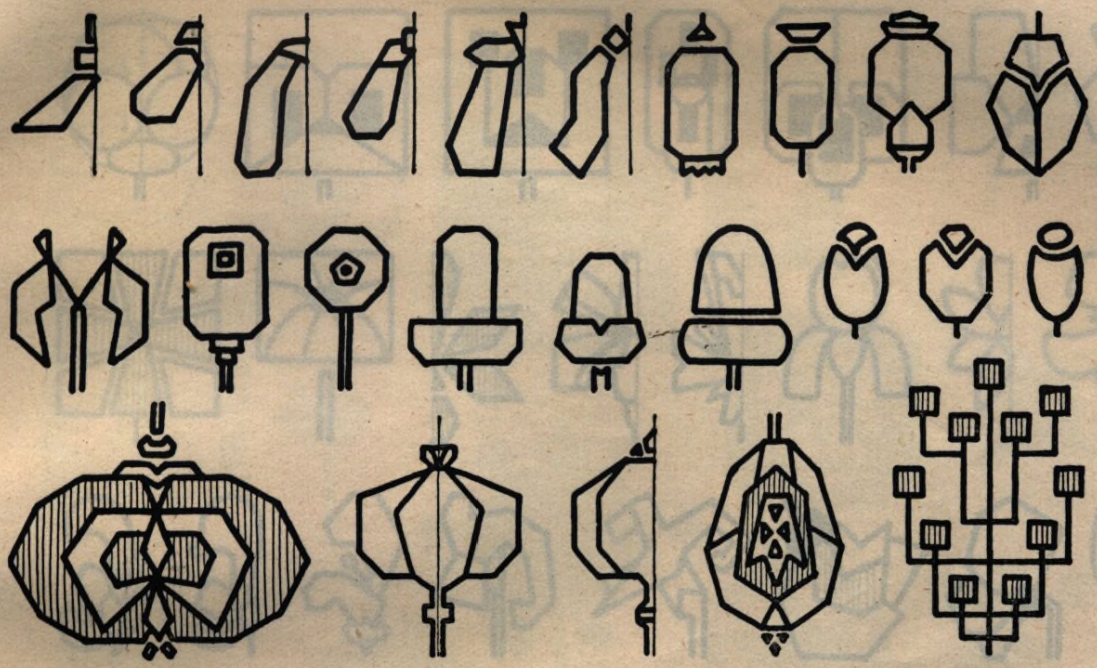

Souměrné plody doplňují prvky z rostlinné říše, o nichž dříve bylo pojednáno. Voleny zde jen tvary nejjednodušší: nažky (různě rozevřené), bobule (rozličně seskupené), šípky, jablko, hruška, makovice. Vhodným střídáním barev, skvrn, rozložením kalichu a lístkového obalu, získáme příznivého dojmu.

Plody různě provedené rozvěsíme mezi listy na větvice v lemech, pásech, vlnovitých věncích i v stromovitých rozloženinách. Zdobte jimi víka krabic, desky památníků! — Zde též shledáváme výhodu techniky vystřihovací: v poměrně krátké době získáme několika střihy z mnohonásobně složeného papíru úhledných prvků, jež bez síťování a spletí pomocných čar rychle seřadíme ve vkusnou ozdobu. Dalších náčrtů rostlinných nepřičiňujeme, poněvadž žáci sami — pracovavše několik naznačených cviků — bez obtíží dále, dle přinesených plodů, stilisovati budou.

Úkoly: Stilisujte žalud a tvořte ozdoby! — Nahraďte na vstřícně rozvinutém rostlinném tvaru nákresu čtyřhranné plody šestibokými bobulemi (pámelníkovitými)!

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty:

Květy motýlkovité a nepravidelné.

Květy motýlkovité a osově nepřesně souměrné vystřihujeme také. K vystřihování jsou vhodny různě stilisované květy macešky, violky, kosatce, oměje, ostružky, pupalky a p. Květy znázorňujeme buď průčelně rozložené nebo v bočném pohledu. Nikdy se nesnažme vystřihováním v bar. papíře znázorniti květ nestilisovaně, přírodně, tedy perspektivně, plasticky a barevně věrně. K tomu je nejzpůsobilejší štětcová technika kreslířská. Vystřihováním v barevném papíře vždy stilisujeme a čím více, tím lépe. Květ téhož druhu květiny měníme dle tvaru i velikosti: květ zavřený, polorozvitý úplně vyvinutý. Lépe méně jedinců probrati, ale všestranně, důkladně.

Charakteristické skvrny (na př. u macešky), jsou-li vkusně přemísťovány, dají četnou řadu rozličných květů — Nejsou-li tyčinky (pestík) podstatnou značkou tvaru květu, vynecháme je. Na barvu a velikost jednotlivých lístků nehledíme, spíše na úměrnost a ladnost provedení. Zdobte předměty!

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty:

Poupata a květy souměrné.

Ukázka prací žáků měšťanské školy v Konici.

Opěradla židlí.

Práce žáků I. třídy měšťanské školy v Konici.

Souměrné vystřihovánky a vytrhovánky.

Práce žáků měšťanské školy v Konici.

Prvky střihejte z barev. papíru, podložte jinobarevnými a řaďte v pásy vodorovné, svislé i šikmé!

Souměrné vystřihovánky a vytrhovánky.

Práce žáků měšťanské školy v Konici.

Prvky vystřihujte z barevného papíru, světélka podkládejte různobarevným a seskupujte kol jednoho i více středů v ozdoby!

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty:

Souměrné vystřihovánky a vytrhovánky.

Práce žáků měšťanské školy v Konici.

Prvky vystřihujte z barevného papíru, světélka (okénka) podložte různobarevnými ústřižky!

Souměrné vystřihovánky a vytrhovánky.

Práce žáků měšťanské školy v Konici.

Prvky vystřihujte z barevného papíru, světélka (okénka) podložte různobarevnými ústřižky a řaďte v nekonečné vzorky!

Souměrné vystřihovánky a vytrhovánky.

Práce žáků měšťanské školy v Konici.

Ozdobnými prvky vyplňujte: čtverec, obdélník, kosočtverec a j. měř. plochy. Zdobte krabice!

Nádoby: I. Vázy.

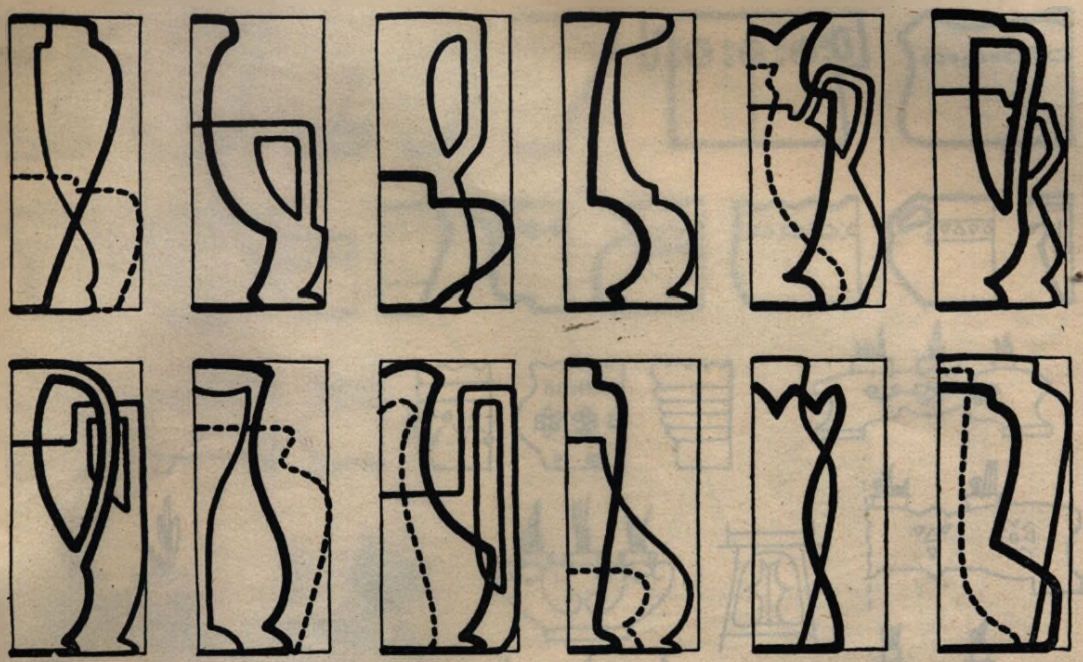

Květiny dáváme do nádob, zvláště do váz a květníků. Vázy vystřihujeme z různobarevného, jednou přeloženého papíru. Jsou bezuché, nebo s uchy, s úzkými nebo širokými hrdly. Každá nádoba má krček (hrdlo), tělo a nožku, jež je k stálosti polohy. Vázy jsou buď štíhlé, nebo široké. Okraj nádoby je hladký, nebo zdobený mírnou křivkou. Povrch vázy zdobíváme souměrnou ozdobou vkusnými linkami, nebo volným námětem. Ucha jsou hranatá nebo oblá, vždy ale úměrná s rozměry nádoby. Buď je ihned prostřihujeme, nebo později přilepíme. Pro úsporu naznačeno na nákresech několik tvarů v jednom obdélníku.

Ačkoliv jevů perspektivních nezobrazujeme, přece pro vzhled okraj spodku nožky zastřihneme dolů v mírně elipsovitý oblouk, po př. rohy (hroty jen neznatelně ustřihneme.

Měňte šířku nádob, jich výšku, polohu uch, výzdobu povrchu! Tvarové studie jsou i důležity pro hrnčíře. Řaďte! Modelujte

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty

Nádoby: II. Hrnce, květináče, mísy, jardiniery.

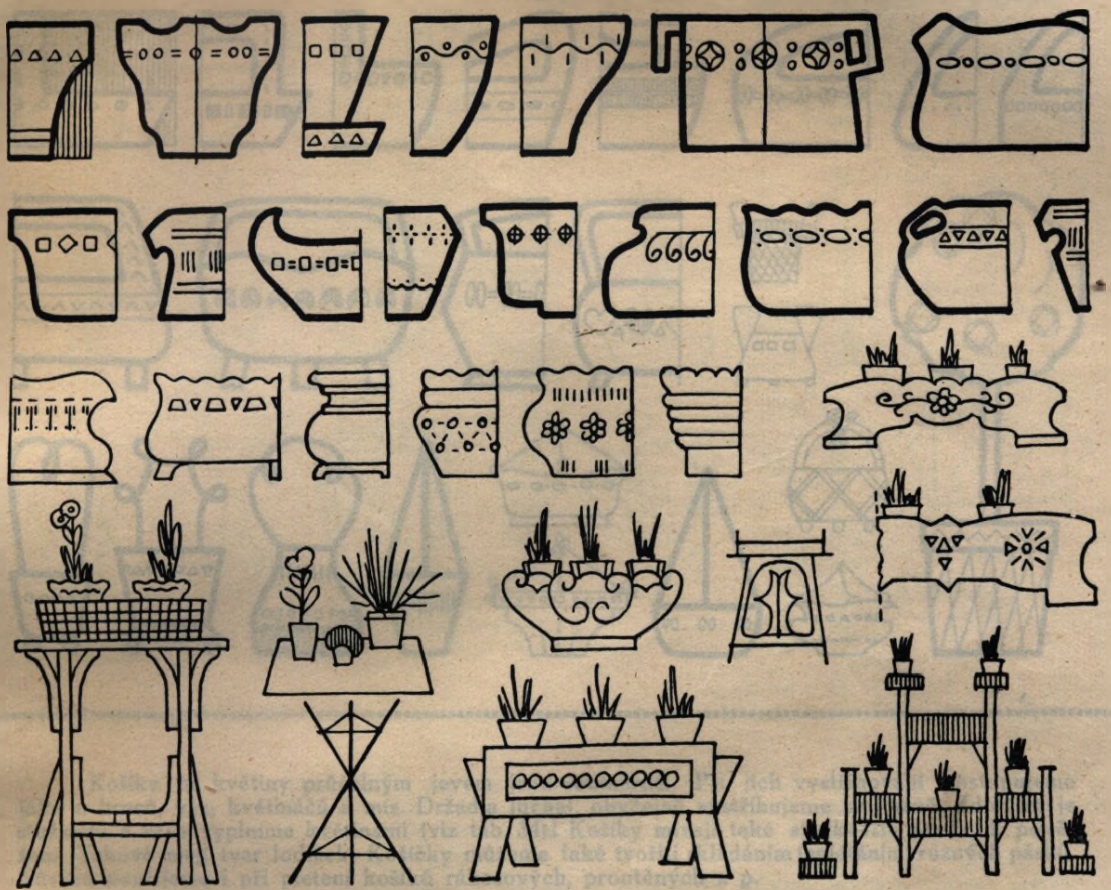

Ozdobné nádoby: hrnce, květináče, mísy i jardiniery vystřihujeme rovněž z osově přeloženého papíru. Povrch jejich ozdobíme vhodným páskem. Ani na misky pod květináče nezapomeneme. Má-li květina z hrnce vyrůstati, nalepíme nejdříve rostlinu a pak teprve přelepíme její spodek nádobou. Květina musí být k nádobě přiměřena, ani veliká ani nepatrná.

O tom pojednáme ještě, až probrána bude stať o pravidelném (středovém) vystřihování.

Načrtnuté rostlinné vzory vhodny jsou i pro kreslení a výzdobu prací ze dřeva (intarsie). Návrhy vkusných květinových stolků, jardinierů můžeme i prakticky provésti v ruč. pracích ze dřeva: z prkének, hůlek a větví.

Nádoby na této i předchozí tabulce zajímati budou i modeláře v hlíně. Pozorujme správný prostup oborů výchovné ruční práce!

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty:

III. Košíčky.

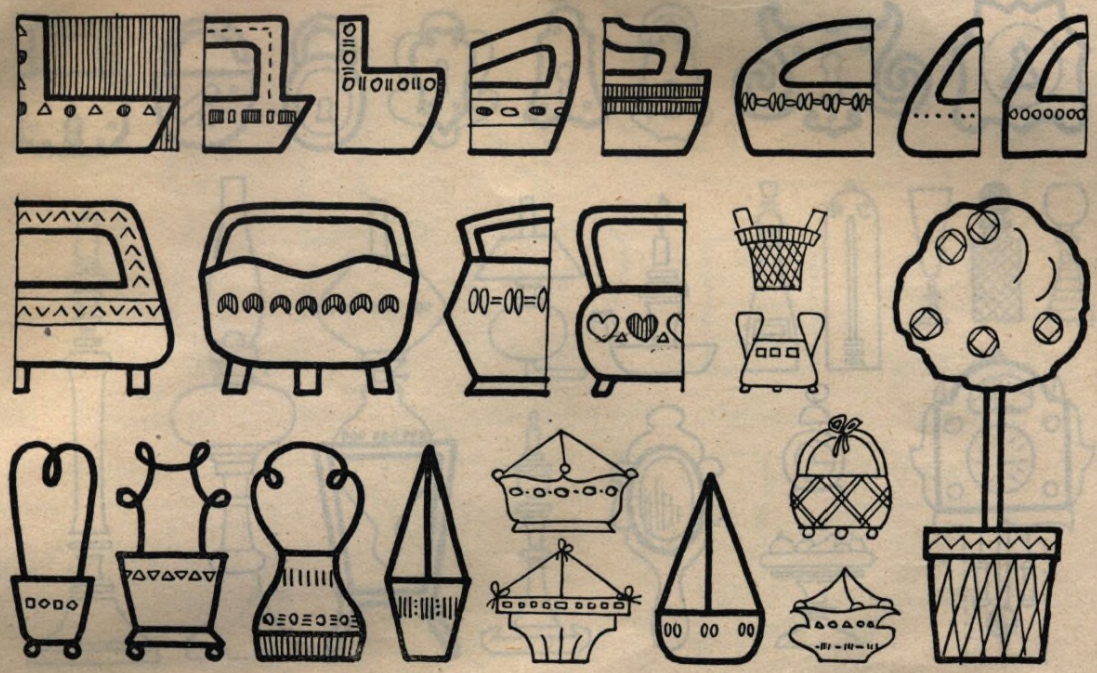

Košíky na květiny průčelným jevem jsou souměrné. Při jich vystřihování postupujeme jako u hrnců, váz, květináčů a mís. Držadla (ucha) obyčejně vystřihujeme současně. Zdobíme je stužkami a vrch vyplníme květinami (viz tab. 34)! Košíky mívají také stužkovité závěsy k pověšení. Takové mají tvar lodiček. Košíčky můžeme také tvořiti skládáním (splétáním) různých pásků. Návrhů použijeme i při pletení košíků rákosových, proutěných a p.

Košíčkové ozdoby umisťujeme jako záhlavní ozdoby středové i boční na pozvánky, vzpomínkové lístky, ozdobné obálky, lepenkové krabice na cukrovinky, na dopisní papíry a p.

Práce tyto zvláště dívky zajímají a na vyšším stupni dětského věku, mohou žáci různé nádoby i z hlíny modelovati, tvary z tuhého papíru sešívati a p. V lepenkářství hotovíme z kartonu a lepenky skutečné košíky, jež polepujeme, zdobíme a vyplňujeme umělými květinami.

V naznačených košíčcích, zvláště drobně načrtnutých, vyřezujte otvory, aby byly podobny košíčkům proutěným! Vystřihujte (prořezujte) „proutěné" košíčky z barevných papírů temných barev, zdobte je stužkami a proplétejte pásky!

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty:

Různé věci dle osy souměrnosti.

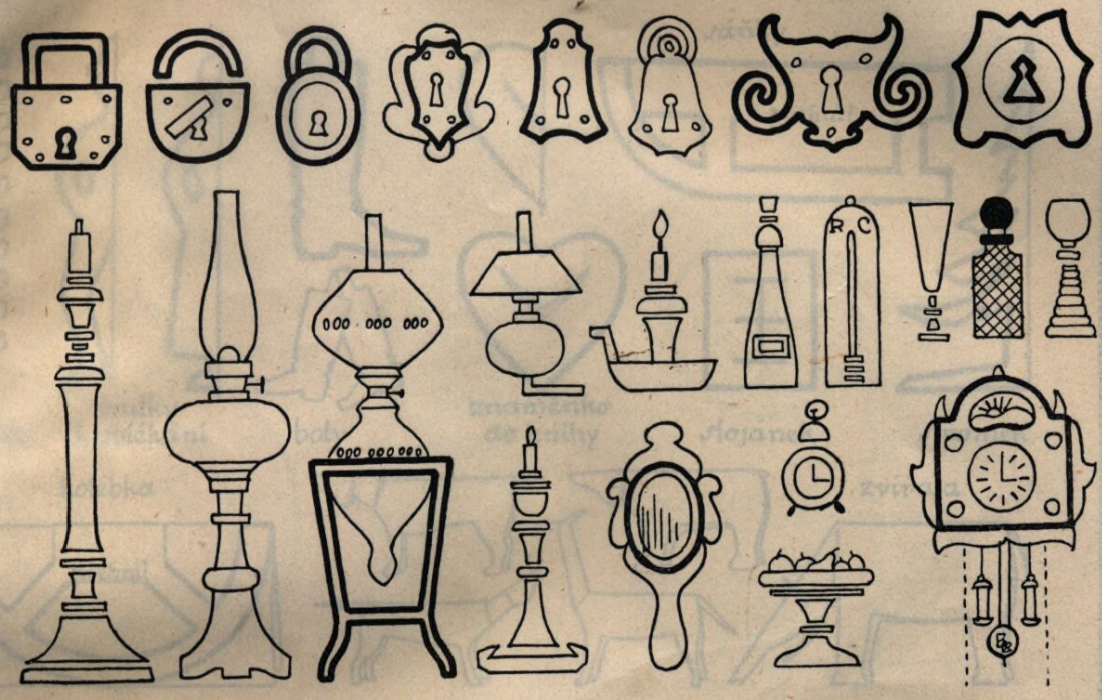

Z předmětů, jež stříháme dle osy souměrnosti, uvádím jen některé věci, k vůli úplnosti, neboť výběr jich a uspořádání nedělá učiteli zvláštních obtíží, poněvadž je jimi i žák denně obklopen. Proto nebudu řadu drahých obrázků zbytečně rozšiřovati. Naznačené předměty jsou zajímavy i pro uměleckou tvorbu řemeslnou.

Štítky k zámkům podrobně budou pracovány v dílenských ručních pracích z kovu; zámky denně vídáváme a proto zde uvedeny.

Svícnů, lahví, lamp jsou nesčetné řady a návrhy dala by se vyplniti objemná kniha.

Visací hodiny, bicí s kukačkou zajímají děti a tvorba návrhů předních plášťů hodin je vděčnou úlohou pro žáky i při nalepování. — Udělejte veliký číselník a ozdobte jej nalepovánkami! —

Úloha: Pracujte návrhy opěradel židlí a křesel, oken, vchodů a j. v.:

a) v duchu národním,
b) ve slohu gotickém, (renaissančním, moderním a p.)

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty:

Vystřihovánky z tuhého papíru přeloženého.

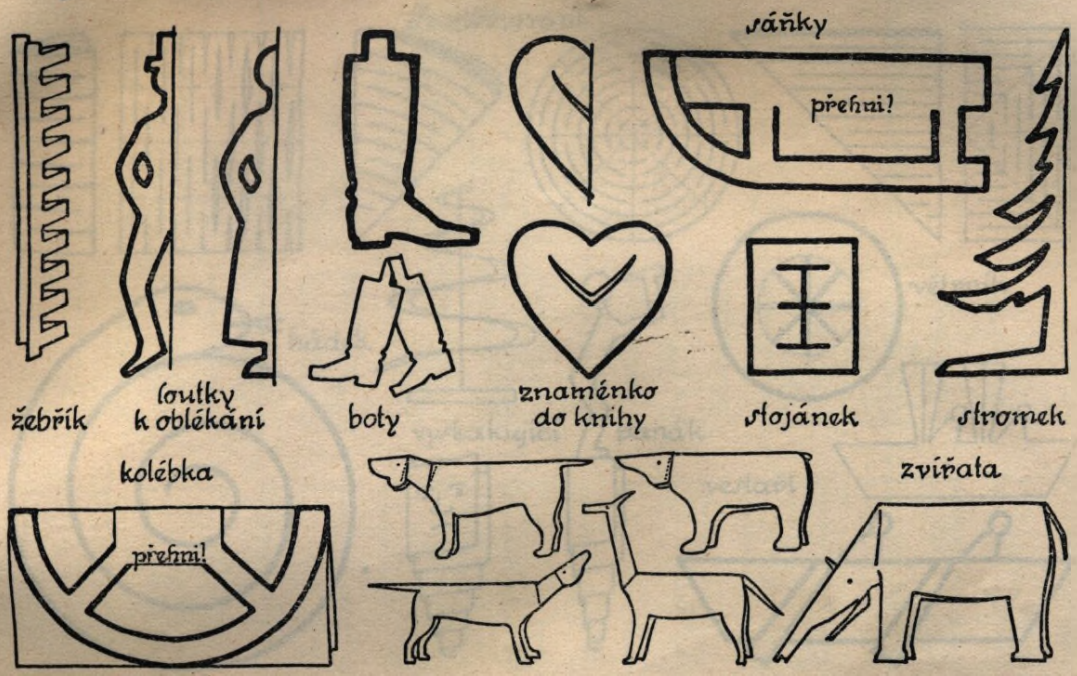

Vystřihovánky z tuhého papíru přeloženého, velmi žáky potěší. — Pásek kreslicího papíru přehneme a vystřihneme z něho žebřík; slepíme-li 2 stejné žebříky, nebo přehneme-li pásek příčně a pak teprve podélně, máte dvojitý žebřík, jenž sám stojí. — Podobně uděláme žebřík malířský, žebřiny na vůz, mřížky pro dravou zvěř, pro klece zvěřince, klece ptačí a p. Mřížky na průplety.

Figurky k oblékání vystřihují ráda děvčata s potřebnou výbavou prádla a šatstva. Několik párů bot, pantofli a střevíců dostačí, aby děti mohly zahájiti prodej laciné obuvi, kterou rozvěsí na nitích napnutých od židle k židlím.

Sáňky a kolébka, vánoční stromek jsou oblíbenými skládankami. Několik stromečků slepte ve pni k sobě, tak aby větve zůstaly volny. Po uschnutí rozložte větve i spod stromu a hle! Stromek stojí! Ozdobte jej! — Slepte 2 stejné vystřihovánky ptáků (čtvernožců), ale křídla a nohy nechte volné. Pak budou též státi. Zvířata, jež stojí, snadno také vystřihneme z přeloženého tužšího papíru. Ocas, hřbet, krk, hlava vždy jsou v jedné rovině, t. j. v přímce přehybu papíru. Uši, rohy, kly a p. jsou dolů obráceny. Po vystřihnutí tvaru zvířete, záhybem u prsou a ve vazu obdrží hlava i krk správnou polohu. Uši, rohy se ohnou vzhůru a prostrčí malým zářezem v hlavě. Také ocas zahnutím obdrží správnou polohu. — Zobrazte tak ptáky: a) na zemi, b) na vodě, c) letící (na nitku)!

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty:

Prostřihování a výstřihy.

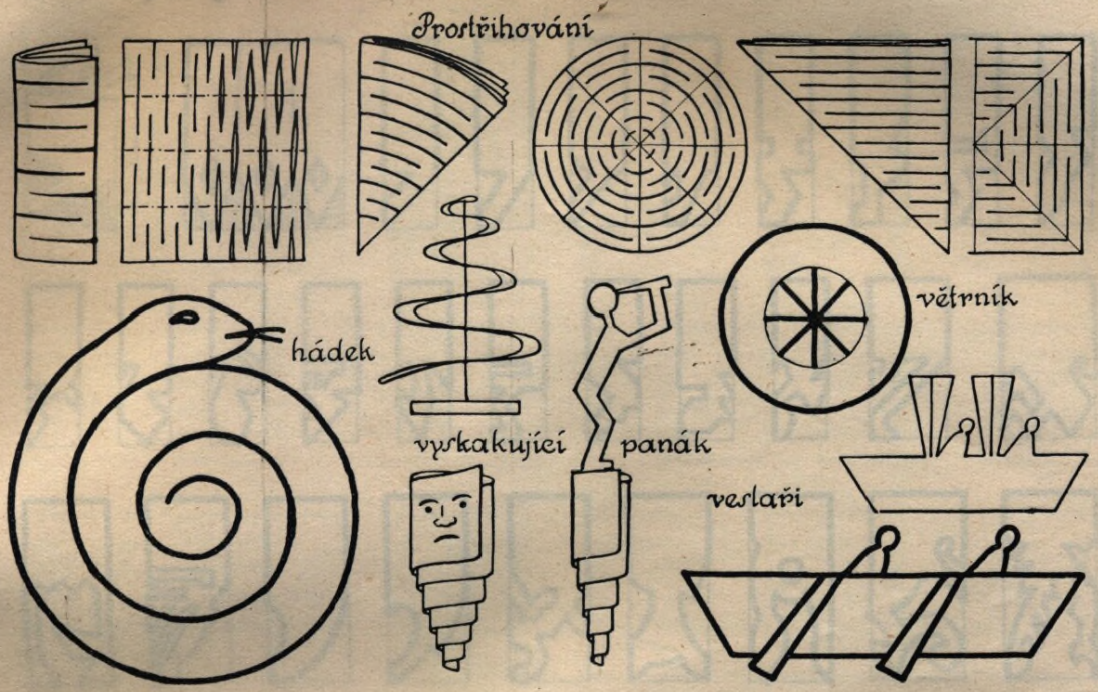

Papír prostřihujeme a vystřihujeme. Střihneme-li do přeloženého papíru, prostřihli jsme jej. Prostřihy proti sobě nůžkami tak vedenými, aby z papíru částečka vystřižená propadla, vznikne výstřižek. Výstřižků nezahazujeme, nýbrž z nich opět můžeme sestaviti ozdobu.

Složme varhánkovitě širší pás papíru a střídavě z prava — z leva přímými (zaoblenými) střihy „knížečku" prostřihujme! Rozložíme-li pás, obdržíme známou mřížku. Mřížky z hedvábného papíru okraji slepujeme a obdržíme dlouhý řetěz na vánoční stromek. Podobně prostřihujeme několikanásobně složený kruh, čtverec, rovnostranný trojúhelník. Slepíme-li dva kruhy z hedvábného papíru okraji, máme balounkovitou klícku pro z hlíny zrobeného kanárka a pod. Sem náleží i větrník a různé pohyblivé figurky.

Papírový hádek (vystřižená závitnice) a větrník přesvědčí nás o proudění vzduchu, vyskakující panáci ze stočeného proužku tužšího papíru poučí nás o pružnosti jeho; veslaři o stálosti polohy a pod. — Tyto hříčky náležejí již mezi skládanky.

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty:

Krajky.

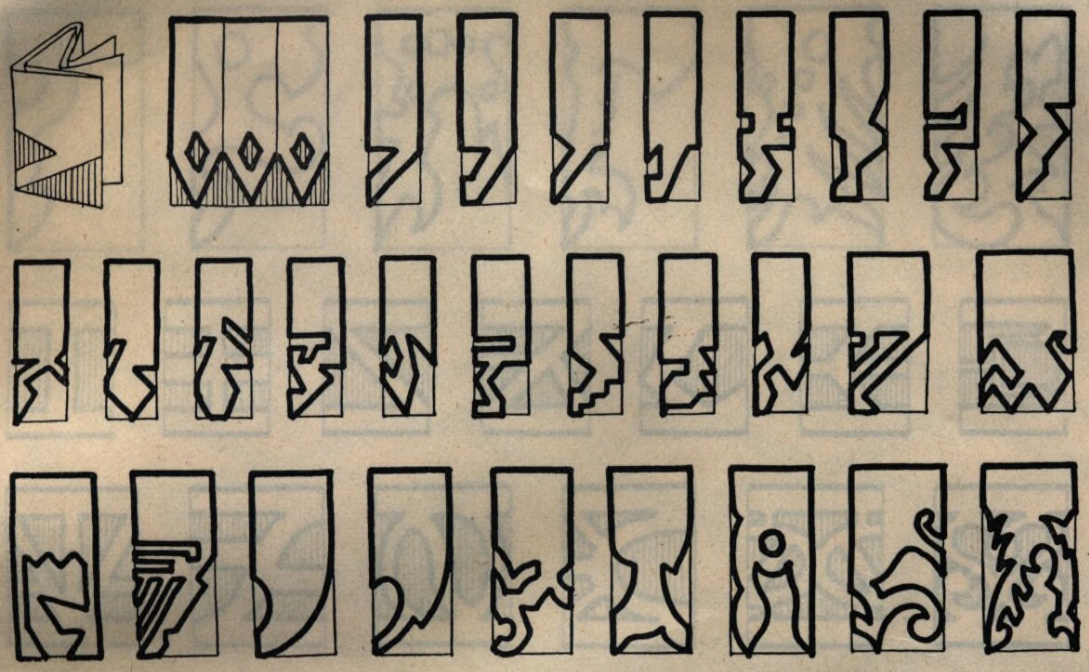

Krajky a vložky vystřihujeme z pásů papíru varhánkovitě složeného. Postup znázorňují obrázky. Nejen předměty dříve uvedené (tvary měřické, rostlinné, nádoby a j. výrobky řemeslné) souměrné dle osy, můžeme z „varhánkovité" knížečky papírové vystřihovati, nýbrž i tvary živočišné, jež jako méně snadné později budeme cvičiti. — Tak obdržíme pás tančících dívek, poskakujících hochů a p.; řadu králíčků, ptáků, motýlů, kvítků a j.

Vystřihujeme-li z varhánkovitě složeného papíru, pevně přidržujeme palcem a ukazováčkem levé ruky složku, aby se nám nerozvírala. Nůžkami stříháme u rozevření, kde obě ramena jsou nýtem spojena. — Dbáme, abychom nezastřihli, nepřestřihli a tak neporušili souvislosti.

Papírové krajky vhodny jsou mamince na polici, do skleníku, do knihovničky a j., zvláště podloží-li děti výstřihy kousky barevných papírů.

Vystřihujeme přímočaře, nebo v křivkách.

Otvory prostřihujeme, nebo prosekáváme dlátky a průboji, prořezujeme noži.

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty:

Krajky a vložky.

Několik vložek slepením okrajů spojíme v široký pás, podložíme průsvitným barevným papírem a máme širokou mřížku k zaclonění okenní tabulky do ulice (průsvitný obraz, transparent).

K vložkám volíme motivy tisknutých číslic arabských i římských, nebo velikých písmen. Spojení musí být řetězové, nepřetržité, ale ladné. Podložte výstřihy (okénka) pěknými barevnými papíry průsvitnými! Vložek s úspěchem použijeme k olemování průsvitného obrazu (nápisu). Spojíme-li jich s krajkami, rozšíříme krajkovou ozdobu. Polepte krajky i vložky měřickými ploškami a tak je vkusně vyzdobíte. Olemujte jimi víko krabice, desky a p.!

Vložky řádně upravené mohou být i vhodným návrhem pro ozdobné mřížky okenních zahrádek. Udělejte vložky a krajky do police a na přihrádky do skříně! Z bílého papíru vystřihněte krajkovinu na ozdobu obdélné mísy s cukrovím! Výstřižků nezahazujme, použijeme jich k ozdobné sestavě. (Viz barevnou přílohu č. 60).

Dle krajek a vložek z papíru pokuste se, děvčata, uháčkovati krajky a vložky z přize!

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty:

Ukázky vložek zhotovených žáky II. třídy měšť. školy v Konici.

Ukázky vložek zhotovených žákem II. třídy měšť. školy v Konici.

Ukázky vložek zhotovených žákem II. třídy měšť. školy v Konici.

Výstřihy ve čtverci papíru.

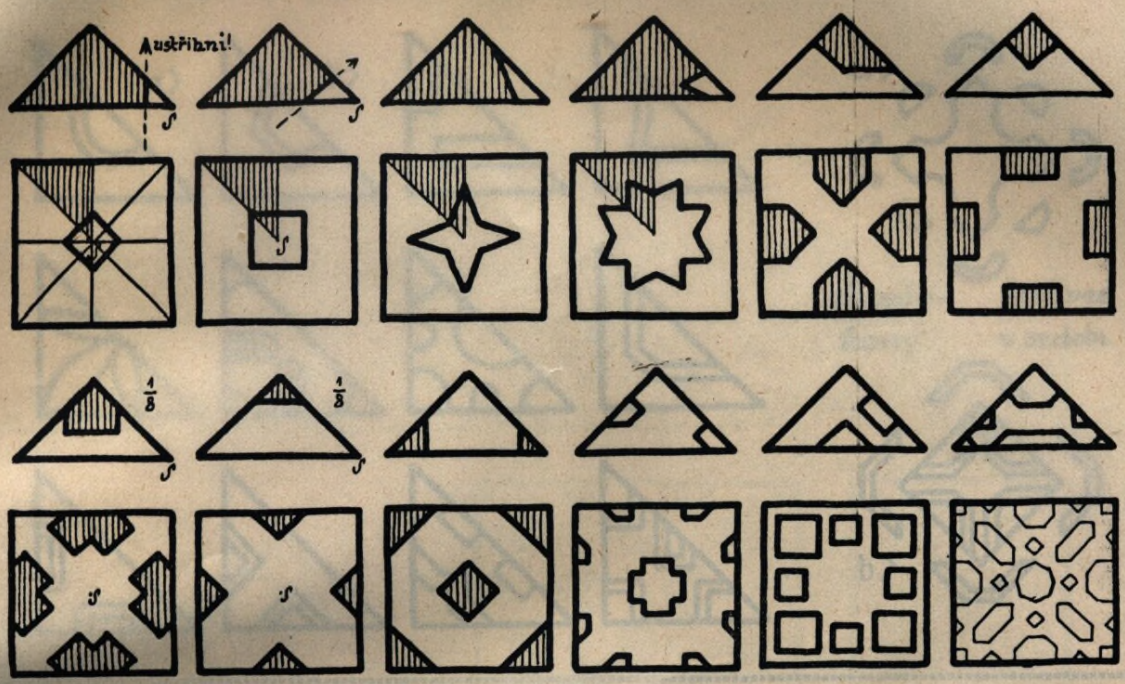

Čtverec papíru skládáme dle obou úhlopříček a středních příček. Složme takto papír do trojúhelníku, aby střed čtverce (S) byl po pravé straně, úhlopříčnou tedy dolů. Odestřihněme střed S kolmo na úhlopříčnu. Rozložíme-li složený čtverec, vidíme, že jsme ve středu jeho jediným střihem vystřihli čtvercovitý otvor, jehož vrcholy směřují ku stranám čtverce.

Ustřihneme-li papír při středu střihem rovnoběžným s ramenem trojúhelníku (vlastně s polovinou strany čtverce), bude výstřih ve středu opět čtvercovitý, ale rovnoběžný se stranami velkého čtverce. Zajímavy jsou i další ukázky vědomého vystřihování ve čtverci papíru. Na vyobrazeních tabulky je pod čtvercem složeným a vystřiženým znázorněn čtverec opět rozložený, v němž výstřihy a zástřihy jsou zřejmy. Pozorujeme, že rozličnými zástřihy ve středu a v krajích docílíme vkusných čtvercových ozdob.

Vystřihujeme nejen přímočaře, nýbrž i v křivkách. Naznačené cviky doporučuji probrati, aby výsledky byly pěkné. Vystřižené otvory podkládáme barevnými papíry a ještě zdobíme.

Průsvitné obrazy a hvězdice. Nalepíme-li jich na lepenku, máme vkusnou podložku. Podobně skládejme čtverec papíru na 6 dílů (na polovinu a pak na třetiny) a vystřihujme šesticípé hvězdice!

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty:

Ozdoby z výstřihů (ze čtverce)

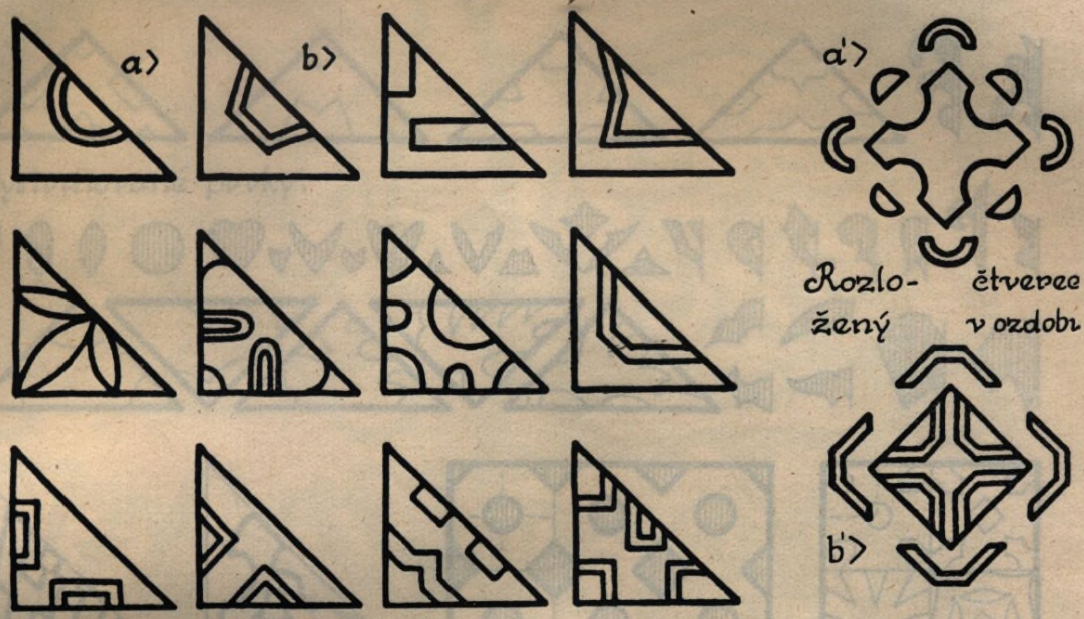

Zábavnou hříčkou jsou sestavy z rozstřihů čtverce. Na čtvrtiny složený čtverec dle úhlopříček rozstříháme dle stanovených čar a rozstřihy rozložíme v ozdoby.

Rozložené čtverce v ozdobu a', b' sestaveny byly ze čtverců papíru složených ve čtvrtiny a vystřižených, jak naznačeno v a, b. Dalších 10 náčrtů podávají návrhy rozstřihování složeného čtverce. Tyto hříčky děti velmi baví, zvláště vystřihujeme-li z dvou- až tříbarevných čtverců najednou a pak při skládání barvy střídáme. K počátečním cvikům hodí se i novinový starý papír. Podle takto vystřižených tvarů můžeme i kresliti rozličné obměny a návrhy výzdoby dlaždic. — Rytí do hliněných destiček. — Nemáme-li po ruce zásobu nůžek, složíme přesně papír a ozdobu v y t r h á v á m e.

Tím sílí sídla hmatová v konečcích prstů, což zvláště u dětí méně nadaných je zvláště důležitého významu.

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty

Návrhy různého vystřihování.

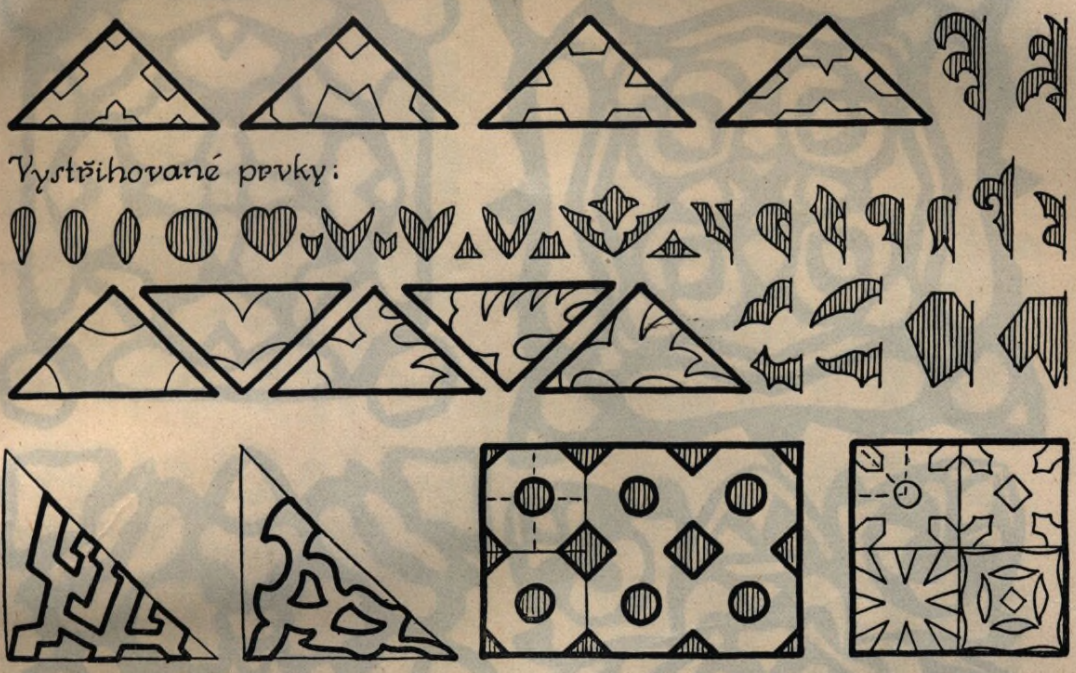

Vystřihované prvky:

Praví kdosi, že vystřihování ve středově složeném papíru je vystřihování náhodné. — Nesprávno. Žák má vždy tak býti veden, aby výsledek své práce již věděl, aspoň tušil, aby i v tomto případě již měl vědomí, představu, jaká bude asi vzniklá ozdoba. V tom právě tkví význam tohoto vystřihování. Žák již dříve procvičil vystřihované prvky, jich zásoba je načrtnuta a na základě předchozích cviků úmyslně, tedy vědomě pracuje dále.

Následují cviky složitější, jež vrcholí vystřihováním v několikanásobně složeném papíru tenkém, jak objasňují nákresy dolní. Složte čtverec papíru dle osy a pak třikráte, aby složen byl na 6 dílů! Vystřihněte hvězdici šesticípou! Podobně složte papír a pak jej ještě přehněte, aby vznikla dvanáctičípá hvězdice!

Vystřihané ozdoby středové z bílého (po př. hedvábného) papíru vhodny jsou jako podložky mamince pod bábovku, pod dort, cukroví a též jako manžety (mají-li prostřižený kruhovitý otvor ve středu) na kytice. Lodyhy květin kytice obalíme hedvábným papírem. Střihněte z různobarevných papírů hvězdice rozličných velikostí a pak na podklad nalepte největší hvězdici a na ní nalepujte menší a menší, aby vznikla pestrobarevná hvězda jedna! Ozdobte ji různými výstřižky a výseky!

Sem náleží i vystřihování umělých mřížek. Průseky a výseky děláme též průboji a dlátky.

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty:

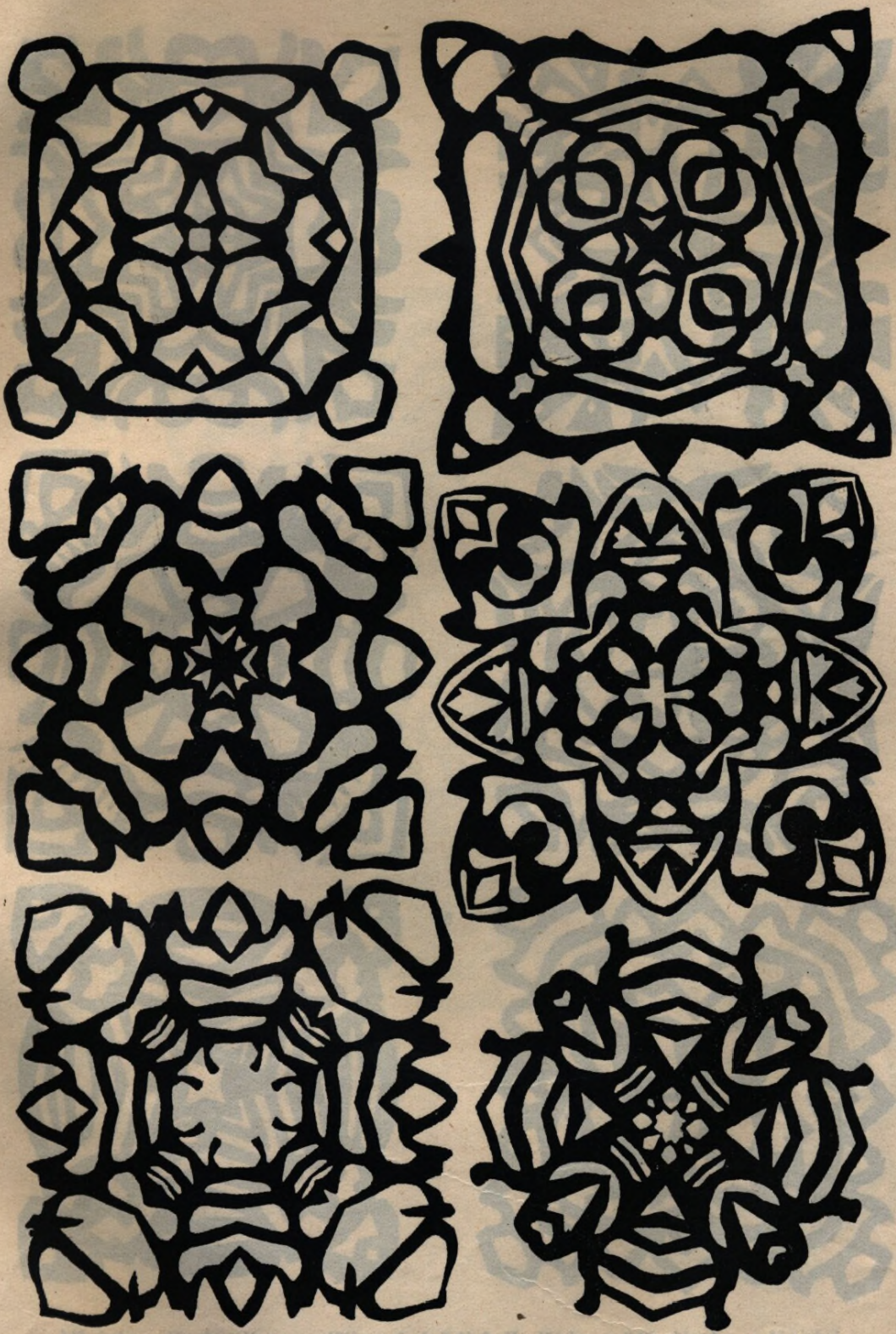

Ukázky středového vystřihování žáků II. třídy měšť. školy v Konici.

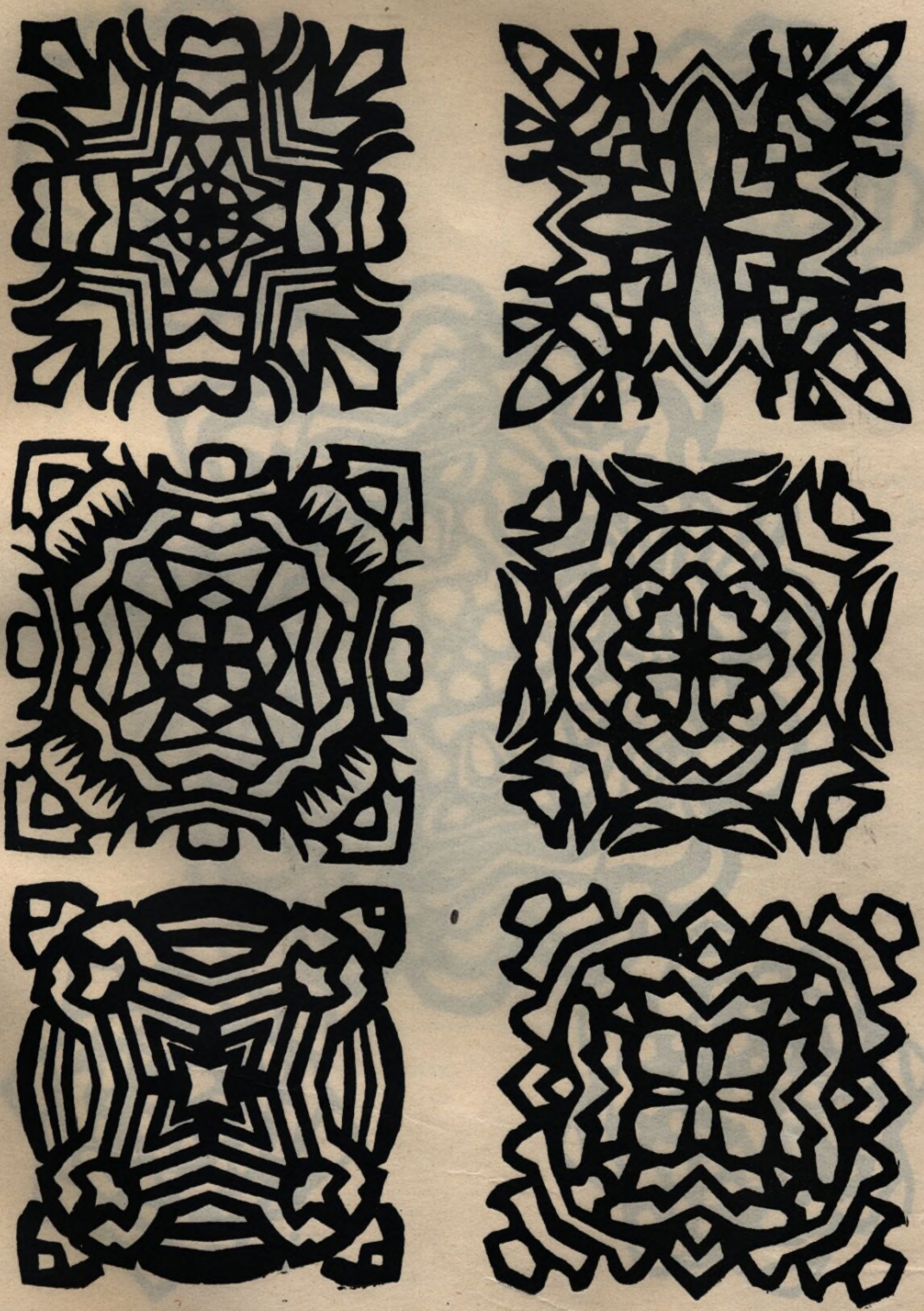

Ukázky středového vystřihování žáků II. třídy měšť. školy v Konici,

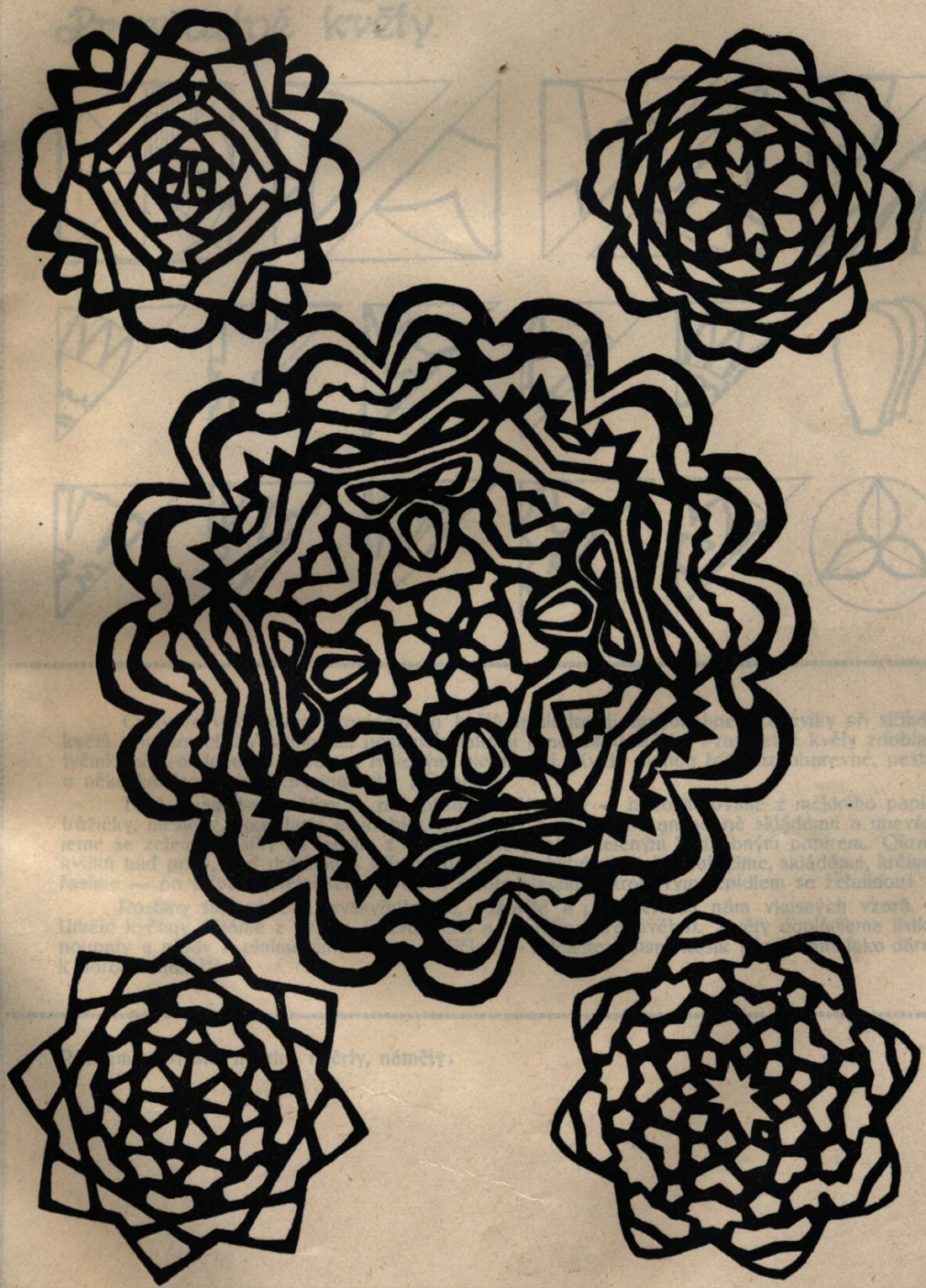

Ukázky středového vystřihování žáků II. třídy měšť školy v Konici.

Pravidelné květy.

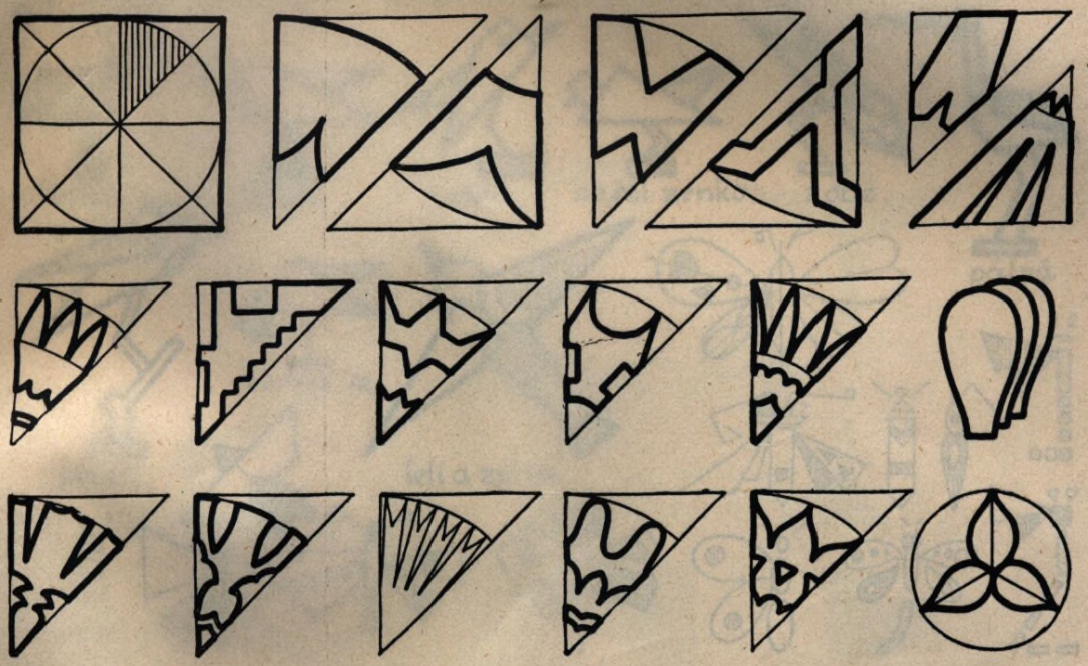

Cviky ve vystřihování pravidelných květů následovati mohou hned za cviky při stříhání květů souměrných. Vystřihování postupuje jako u prací předešlých. Pravidelné květy zdobíme tyčinkami a ozdobnými pestíky i typickými skvrnkami. Květy mohou býti různobarevné, pestré a několikanásobně složené (na sobě přilepené).

Také i papírové květiny — po způsobu květinářek — takto hotovíme z měkkého papíru (růžičky, měsíčky, kopretiny, chudobky, karafiátky a j.), několikanásobně skládáme a upevňujeme se zelenými lístky na lodyhu z drátku, jenž obalen zeleným hedvábným papírem. Okraje kvítků buď prsty, buď drátkem a dřívky rozličně prohýbáme, nebo zatáčíme, skládáme, krčíme, řasíme — po případě štětečkem barvíme. Dobře slepujte škrobovým lepidlem se želatinou!

Rostliny složnokvěté, pryskyřníkovité, růžovité a j. poskytnou nám vkusných vzorů. — Umělé květiny děláme z papíru hedvábného a vlnitého (krepového). Květy doplňujeme lístky, poupaty a plody a plníme jimi vásy a košíčky. — Udělejte vkusný košík s květinami jako dárek k narozeninám!*)

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty:

*) Provedení viz na příloze XXX. v „Příručce čsl. lepenkáře"

Sestavy z ústřižků a výstřižků.

a) ptáčci a hmyz

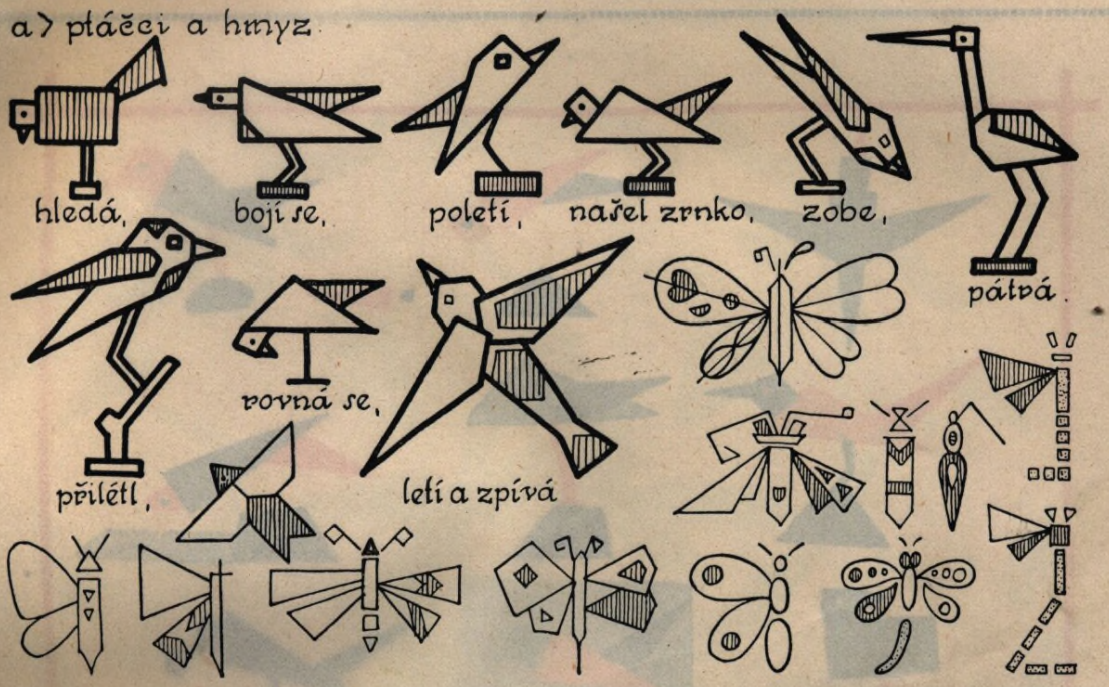

Při vystřihování a prostřihování máme množství odpadků. Každý žák má odloženou dopisní obálku a do ní uschovává ústřižky a odstřižky, aby z nich sestavil nejen středové hvězdice, pásy, výplně měř. ploch, ale i různé ptáčky, hmyz a kvítka.

Tak nazmar nepřijde ani nepatrný kousek barevného papíru a možno tvrdit, že málokteré zaměstnání poskytuje tolik radostného ruchu a chuti ku práci, jako sestavy z ústřižků.

Pestrými živočichy oživíme vystřižené stromy, květiny, nádoby i různé pohádkové ilustrace. Tuto drobotinu děti řadí v ozdoby, nebo nechají volně poletovati, radujíce se z její pestrosti a z různosti tvarů. Sestavte řadu letících ptáků, pás letících motýlů! Zavěste je na nitky!

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty:

Pestří ptáčci z ústřižků.

Práce žáka I. třídy měšťanské školy v Konici.

Středová ozdoba z výstřižků.

Práce žáka měšťanské školy v Konici.

Květiny a kytice v nádobách.

Květiny a kytice v nádobách pořádáme, když jsme byli procvičili listy, květy, poupata, plody, nádoby a košíky.

Zkušenost nás poučí, že květina roste z nádoby buď štíhle vzhůru, nebo je košatá, rozkladitá, po případě splývá dolů a to zase jedním pramenem (hlavním, středním), také bočním, nebo má dva i tři splývavé prameny. Palmové listy ve váze a krajní kytice též ve váze jsou příkladem kytice štíhlé; kytice růží je kyticí širokou.

Kterak upraviti nádoby a košíčky s květy splývavými, naznačuje první řada vyobrazení i poslední vzory. Upozorníme tedy žáky na kytice košaté, na květiny vztyčné, rostoucí vzhůru, na květiny obepínavé (mučenka) a to uspořádání souměrného, úměrného i umělecky rozptýleného. — Květiny a kytice v nádobách nalepujeme nejvhodněji na přírodní papír. Zdobíme jimi též předměty zrobené v lepenkářství: desky, krabice, schránky na drobné předměty a p.

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty:

Květiny ve vázách.

Práce žáků měšťanské školy v Konici.

Hry.

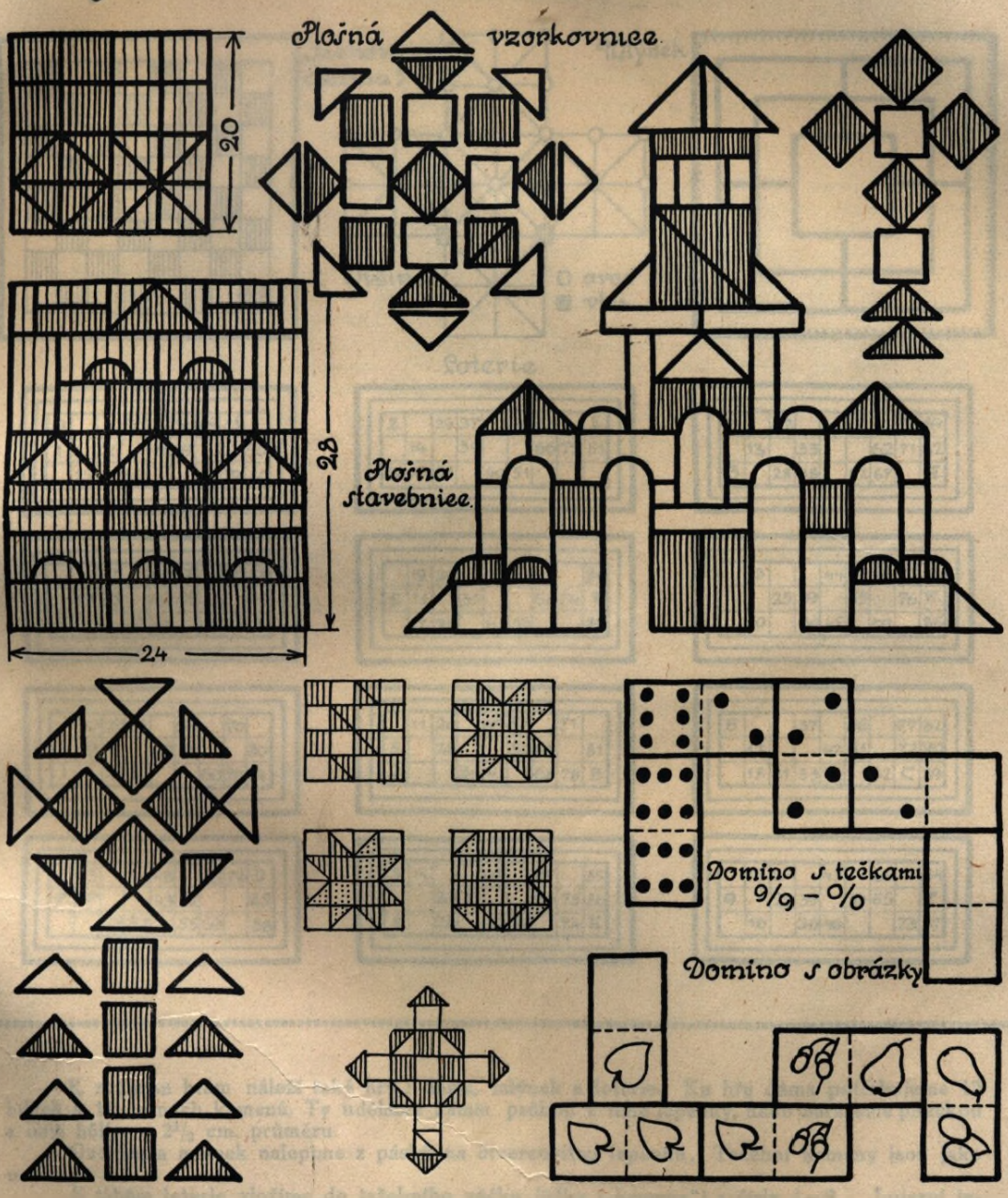

K sestavovánkám patří i rozličné hry sestavné, z nichž zde vyobrazeny: plošná vzorkovnice a stavebnice, domino s tečkami a s obrázky.

Nejjednodušší plošnou vzorkovnici obdržíme, polepíme-li obě strany čtverce lepenky (20 cm) do poloviny papírem dvojí barvy. Dle naznačeného obrázku načrtneme na polepený čtverec dílčí čtverečky a jich poloviny a dle silných čar čtverec rozřežeme na čtverečky a pravoúhlé trojúhelníky. Z těch pak sestavujeme středové i souměrné obrazce a skupiny.

Podobně uděláme plošnou stavebnici, ze které skládáme zajímavé stavby. Čím větší vzorkovnice a stavebnice, tím vícebarevnější budou jejich „kameny".

Domino je známá hra, mající tečky (obrázky) od $^{9}/_{9}$ do $^{0}/_{0}$, tedy $^{9}/_{9}$, $^{9}/_{8}$, $^{9}/_{7}$, $^{9}/_{6}$, $^{9}/_{5}$, $^{9}/_{4}$, $^{9}/_{3}$, $^{9}/_{2}$, $^{9}/_{1}$, $^{9}/_{0}$, $^{8}/_{8}$, $^{8}/_{7}$, $^{8}/_{6}$, $^{8}/_{5}$, $^{8}/_{4}$, $^{8}/_{3}$, $^{8}/_{2}$, $^{8}/_{1}$, $^{8}/_{0}$, $^{7}/_{7}$, $^{7}/_{6}$ atd. — Domino s obrázky je nejvhodnější pro malé dítky. K obrázkům jsou vzorem: třešně, jahody, oříšky, lusky, hříbečky a p.

Hry.

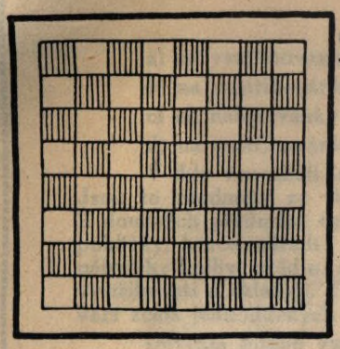

Šachovnice (dáma)

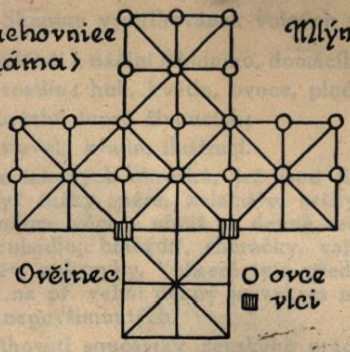

Mlýnek

Ovčinec

O ovce
vlci

Loterie.

9			35		50	65	73 I.
1		20		49	59		90
	15		36			64	79 80

2		29	37		58	63	II.
	14		34			66	72 81
8	16	21		40	51		

7		22		41			78 89
	13		33			62	71 82
3		28	38		52	67	III

		27		48	57		70 83
	12	23		42	53		88
6			32	47		61	77 IV

	19	26		46	54		84
5	11		31			60	74 V.
	17	24		43	56		87

	18			44		68	75 86
4		25	39		55		76 VI.
	10		30	45		69	85

	10	29	35		59		70
4	19			40	58		80
1		27	36			60	79 A

	11	20		49	57		71
5		28			50	61	81
2			34	41		68	78 B

6			37		56		77 82
	12			42	51		72 90
	18	21	33			62	C 89

	13		38	48		63	76 D
7	17			43	52		83
		22	32		55	69	88

3	14			44		67	85
		23	31			64	75 86
8		26		47	53		74 E

	15	24		45		66	84
9		25	39		54	65	F
	16		30	46			73 87

K známým hrám náleží také hry: dáma, mlýnek a loterie. Ku hře dáma potřebujeme 12 bílých a 12 černých kamenů. Ty uděláme 22mm průboji z tuhé lepenky, nebo nařežeme pilečkou z oblé hůlky o $2^1/_2$ cm. průměru.

Ovčinec a mlýnek nalepíme z pásků na čtvercovitou lepenku. Tažební kameny jsou jako u dámy.

K tahům loterie vložíme do tažebního váčku lístky („kameny") s čísly 1—9. Loterní tabulky jsou dvojí serie a tažená čísla zakrývají se taženými čísly a také čtvercovitými sklíčky, které jsme ostrým křemenem z páskovitého skla nařezali. (Pozor na oči!)

Ku skládankovým hrám náleží na lepence nalepené obrazy (předmětů, světnic, krajin), které přímočarými řezy rozdělíme v plošky, jež děti opět skládají.

Také různé hlavolamy a mosaikové hry sem řadíme ke skládankám.

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty:

Vystřihovánky volné.

Skupinu vystřihovánek volných rozdělíme:

a) na vystřihovánky nářadí a náčiní (školního, domácího, hospodářského, řemeslného a j. v.);

b) na vystřihovánky rostlin: hub, květin, ovoce, plodin, stromů a keřů;

c) na nalepovánky obrázků tvorů živoucích;

d) na vystřihovánky staveb, krajin, ilustrací.

V díle vynechali jsme takových obrázků, jež jsou již známy a jež snadno žáci vystřihují. Jsou to předměty ze školy: tužky, péra, kalamáře, sešity, knihy, lavice, stolky, obrazy a p. Z domácích předmětů opomíjíme věci, s nimiž se denně setkáváme: stolní příbor, nádobí, taliře, pokličky, hrnce, nářadí: struhadlo, hmoždíř, sběračky, vařečky, žehličky, postele, skříně a j. nábytek; knihy, prádlo, oděv, pokryvky. Veškeré tyto předměty s úspěchem budou žáci ve škole vystřihovati a skládati. Tak na př. velmi pěkný je výkres nalepený jen z rozevřených kudel, tedy věcí zcela jednoduchých a nepovšimnutých.

Děvčata budou vystřihovati součástky ženského prádla a šatstva, aby měla zásobu oděvu k převlékání papírových loutek. Zdánlivě hravé tyto cviky jsou důležity pro příští cviky střihů prádla a šatstva. Předmětů nás obklopujících je mnoho.

Vzpomeňme nářadí a náčiní zahradnického, včelařského, obuvnického, truhlářského, bednářského, rozličných hudebních nástrojů, předmětů praktické potřeby i uměleckých, výzdobných; jaké nekonečné řady věcí, ze kterých možno vybrati tvary k vystřihování!

Ukázek z těchto oborů neuvádím, ani náčrtů, neboť učitelstvu dostatečně jsou známy a v různých dílech byly uveřejněny.

Podobně nepředkládám z téhož důvodu vystřihovánky květin, ovoce, plodin, stromů a keřů a j. známých přírodnin, jež jsou jen málo stilisovány. Sbírku vhodných výkresů uspořádá si učitel dle tříd a kraje, ročních počasí a p.

Při výběru z množství věcí volme jen předměty nejjednodušší a pak takové, které se snadno dají zjednodušiti.

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty:

Květiny, plody a přírodní dary z říše rostlinné.

Ukázky prací žáků měšťanské školy v Konici.

Vděčná, příjemná skupina. Již nejmenší děti vystřihují třešničky, kupí a řadí je na talířek, na větévce, do pásků a p. — Starší žáci vystřihují květy do kytic, ovoce do košíků, vozíků a p. — Také jimi vkusně zdobí krabice a desky knih (herbáře a p.) — Vystřihujeme, buď přísně stilisujeme, nebo snažíme se vystihnouti tvar a barvu předmětu. Vždy však stínových jevů opomíjíme, čímž není stírán ráz vystřihovánce vlastní: plošný, pestrý jev papíru.

Houby.

Z vystřihování volného nejdříve cvičíme houby, jež můžeme i z ústřižků a výstřižků sestaviti. Nožku houby vystřihneme vždy z jiného papíru, než-li je její klobouk. Můžeme vystřihovati také tak, že položíme na sebe několik kousků různobarevných papírů a tvar houby vystřihneme z této složky jednou, klobouček i nožku. Pak střihem oddělíme hlavičku od nožky. — Vystřižené tvary sestavujeme v ozdobu, zaměňujíce vhodně barvy.

Vystřihneme zelený trávník (mech), posázíme hříbky i jejich „bratříčky" rozsáhlou paseku. Čím pestřejší a tvarem podivnější jsou kloboučky hub, tím lépe se vyjímají a líbí. Nevolme tvarů mnoho, veliký počet jedinců k vystřihování, zvolme vzory jen dva, ale ty provádějme v nejrůznějších obměnách na rozličném pozadí. I při počátečním vyučování počtů nalepované obrázky hub prokáží nám dobrých služeb.

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty:

Houby.

Cvičíme vystřihovati houby tvarem i barvou méně snadné. Nezapomeneme na houby v mechu ukryté, sehnuté, se znatelným rouškem; vzpomeneme na dvojice a trojice hub, jak hoví si pod keřem, pod smrčkem, u kamene a kmene borovice.

I malého broučka usadíme na nožku, mušku na klobouk a muchomůrku posázíme bílými skvrnami. Řaděním a seskupením hub vzniknou úhledné ozdoby. I na talířku, na stole, v košíčku mohou býti pěkně narovnány. Cviky zajímavé a poutavé! Při ilustracích lesních příhod a pohádek, vyprávění o pidimužících a p. není vhodnějšího přibytku pro tuto drobotinu, jako veliký hřib, žampion, lanýž, smrž. Ve štíhlé střišce vysoké špičky bývá vždy hlídka, pod rozvitou bedlou se skrývají a p. — — —

Z varhánkovitě složeného papíru vystřihejte pásek stejných hub! Vystřihejte pásky dva, odstřihněte klobouky a zaměňte, pásky vyzdobte!

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty:

Ptačí drobotina.

O ptačí drobotině hovořili jsme při sestavách ústřižků. Nalepovaní naši ptáci mají vzhled ptáčků malovaných na staročeských postelích, skříních a truhlách.

Zobrazeni jsou ptáci živí, či í, zvědaví, zobající i peroucí se, jak je děti rády vídají. Peří mají pestře zbarvené a vhodny jsou, tak jako hmyz na jedné z tabulek dalších, do říše kouzelných zahrad a lovišť, kde tančí víly a rusalky, kde vládne moudrý král a zlatovlasá princezna s hvězdou na čele — —

O postupu práce bylo by zbytečno mluviti. Dostačí malá ukázka a žáci bez dlouhého pobízení pustí se s chutí do práce.

Pozor na polohu nohou, křídel, krku, hlavy a zvláště zobce!

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty:

Ptactvo.

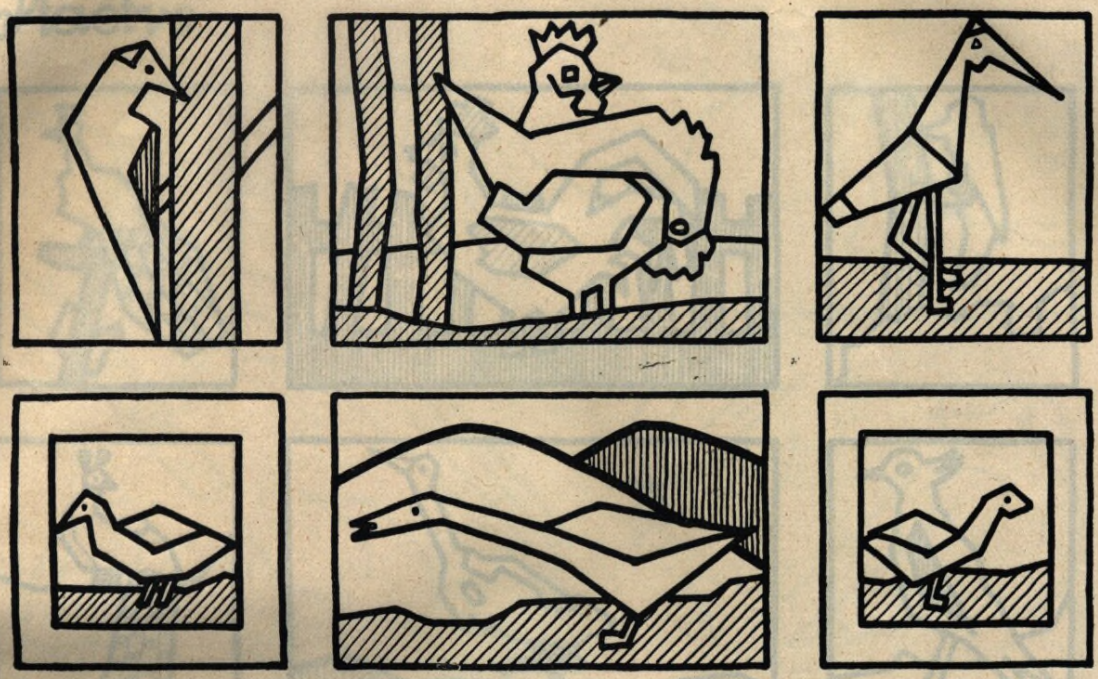

Vystřihovánky známého ptactva nalepíme na přírodní papír, ohraničíme barevnými pásky a máme úhledný obrázek. Jimi zdobíme krabičky a hotovíme i nástěnné obrázky. Pracujeme podle přímého názoru, nebo dle vycpávky, jež je klidnější nežli živoucí přírodnina a lépe se dá pozorovati. Ptáka umístíme vždy do prostředí, v němž žije: husa se pase na trávníku, kohout doprovází slepici, kvočna kuřata, datel klobe do stromu, čáp stojí na noze a odpočívá a p.

A zase řadíme jednotlivce v ozdobné lemy, pásky, skupiny.

Také z kousků sukna našíváme ptačí tvary na šedou látku a máme vkusné závěsy na zeď u postelí, umývadel a p.

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty

Ptactvo.

Na této tabulce nalepovánky ptactva upraveny jsou jako ozdobné obrázky. Olemování nechť je ozdobnější, složitější. I při vystřihování živoucích tvarů stilisujeme vše.

Při těchto obrazcích nezapomeňme, že nalepovati počínáme od zadu; tedy přilepíme nejdříve pozadí (bleděmodrou oblohu), pak prostředí (ptáka) a nejposledněji popředí (trávník s keřem a p.)

Oblohu oživíme letícím ptákem, motýlem, mrakem. Jednotlivé barevné výstřihy nemusí do sebe přesně zasahovati, nýbrž barevné papíry spodní mohou vždy přesahovati.

Náčrtů použijeme i v pracích z tenkých prkének. Na slabou podložku nakreslíme obraz značně stilisovaný, obrys vyřízneme lupenkovou pilkou, pilníky a smirkovým papírem očistíme, pak vkusně obarvíme vodovými nebo olejovými (př. temperovými) barvami. Obrysy můžeme dříve vypalovací jehlou vyžíhati, nebo je nakreslíme slabým štětcem temnou barvou. Předměty obarvené vodovými barvami opatříme nátěrem šelakového laku.

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty:

Zvířata.

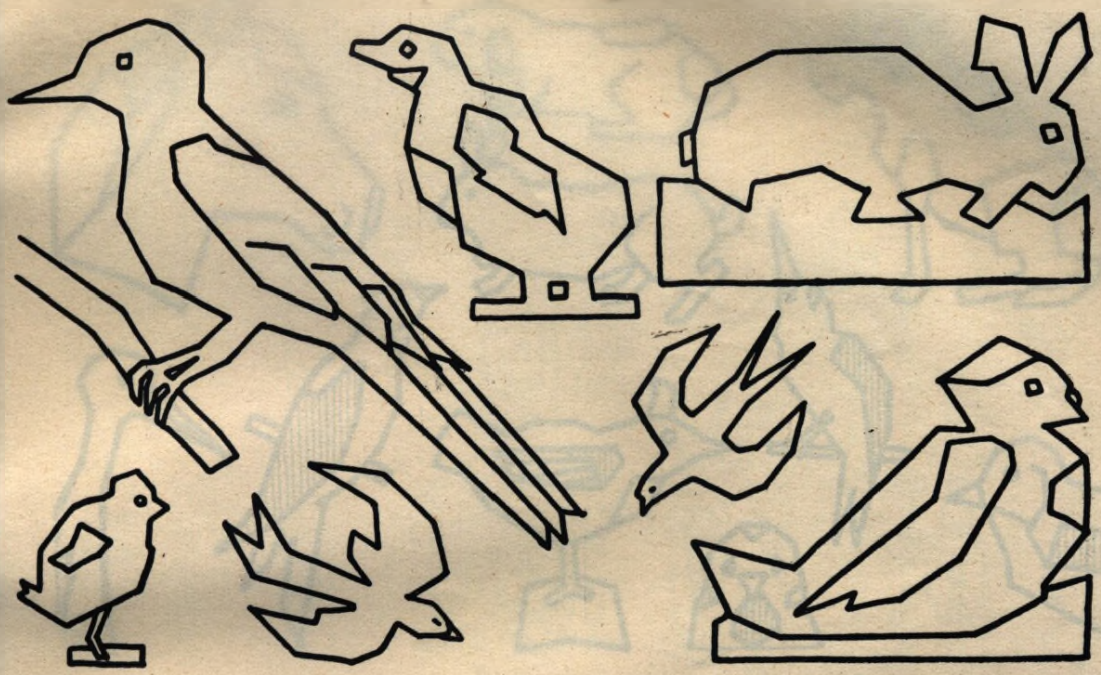

Po ptactvu vystřihujeme — rovněž blokovací methodou — čtvernožce, již zvláště se těší pozornosti našich dětí: králíčky, kočky, psy, koně, ovečky a p. Čím pestřejší je nalepený králíček, tím více se dětem líbí. Při zvířatech čtvernohých dáváme pozor na tvar hlavy, polohu očí, uší, huby, noh, ocasu. U zvířat větších nalepujeme jenom rázovitou hlavu. Vystřihujeme-li zvířata různá, dbejme poměrné velikosti jednotlivých zvířat, aby králík nebyl větší koně a p.

Jsou-li žáci hbití, vystřihají zásobu rozličné zvěře a uspořádají buď hospodářskou výstavu chovných zvířat, nebo cestující zvěřinec s dravou zvěří a p. Potřebné klece nahradí mřížemi, jež zhotoví jako matrice k průpletům.

Nezapomeňme stilisovati ptačích per, jež poskytují mnoho ornamentálních motivů! Ze stilis. ptačích per kombinujeme úhledné ozdoby. Postup stilisace je jako u listí a souměrných květů. —

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty:

Zvířata.

Tabulka je k doplnění obrázků předešlých. Pokuste se z osově přeloženého papíru vystřihnouti dvojice, čtveřice zvířátek! Sestavte vkusnou ozdobu, kombinovanou z motivů ptačích a rostlinných rozvinulin! Vystřihněte úhledný, ozdobný věneček! Složte papír varhánkovitě a vystřihněte ozdobný dlouhý pás, ozdobený zvířátky! Vystřihněte vše z papíru jen černého! Vystřihněte 2 stejná zvířátka, ale barvami obráceně, a slepte je tělem, aby nohy zůstaly volné. Taková zvířátka dobře stojí a pobaví.

Létající ptactvo přilepíme (zavěsíme) na nit. — Zahněte křídla! Připevněte na nitích visící ptactvo na lištu a máte odlet ptactva. Zavěste do otevřeného okna! Nalepovati můžeme dle vycpávek, obrázků, nebo jen dle náčrtů, po př. z paměti dle dané úlohy i volně.

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty

Hmyz z kouzelných zahrad.

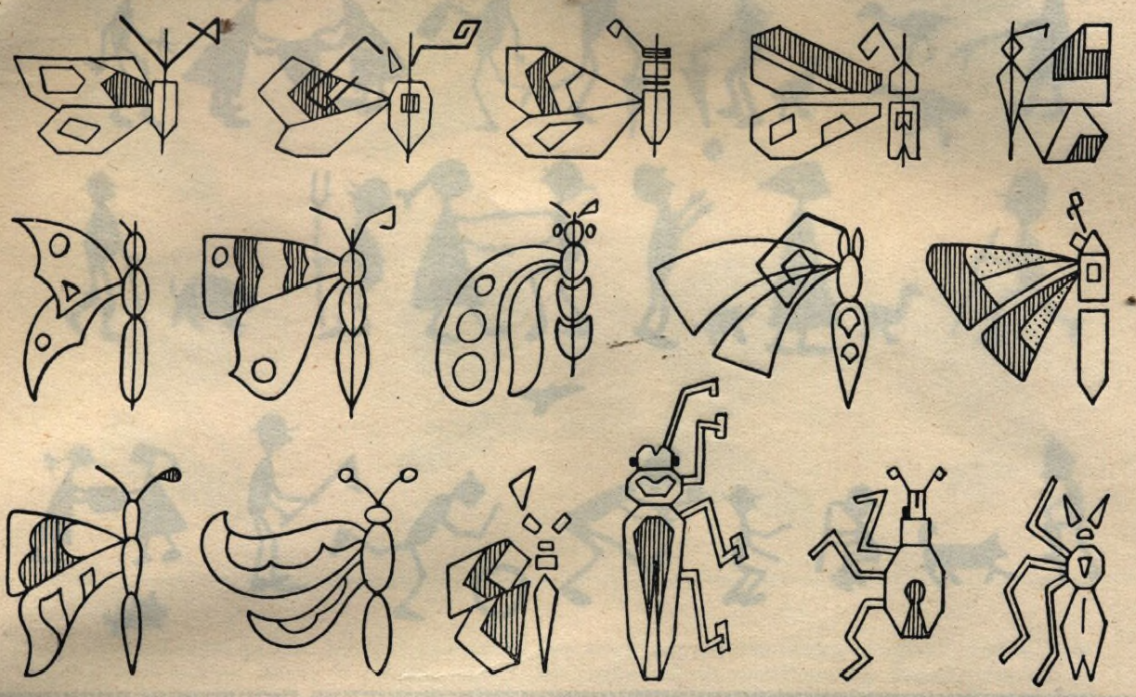

Tabulku hmyzu z kouzelných zahrad zařadil jsem za obrázky obratlovců, poněvadž práce je složitější. K těmto sestavám použijeme rozmanitých zbytků výstřižků srdcovitých, čočkovitých a kapkovitých. Motýli a hmyz vůbec pestrostí barev vyniká nad jinými živočichy, proto při nalepování hmyzu budeme míti pěkných úspěchů — Pamatujme, že horní křídla částečně kryjí dolní. Pozorujme jich rozložení, tvar zadečku, polohu tykadel! Pestré skvrny zveličujeme a dáváme jim zdobného tvaru.

Při broucích upozorníme na polohu noh (první pár dopředu, druhý nabok, třetí dozadu se opírá). Že tvar nohy třikrát lomen, žáci snadno postřehnou. Upevněte v cívce tenký, pružný, ocelový drátek a na něj přilepte oboustranně lepeného motýlka! Při nepatrném pohybu třepetá se motýl, jako by létal.

Udělejte kytici květin s broučky a pohyblivými motýlky!

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty:

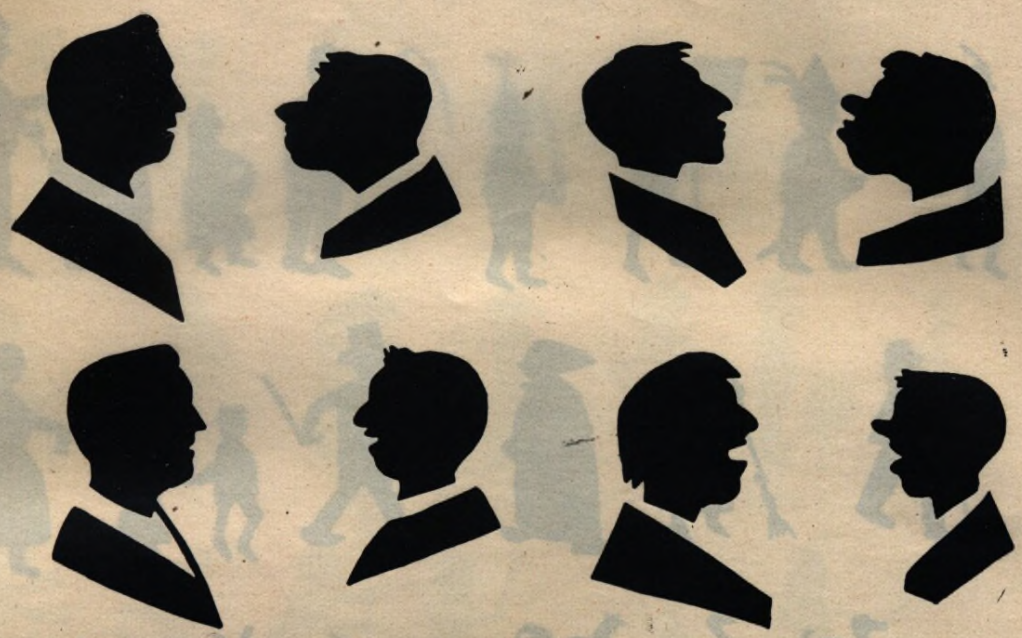

Vystřihování profilů hlavy vyžaduje značně vyspělého pozorovacího talentu. Technika je stará a když nebyly známy fotografie, dávali lidé podobu svoji vystřihovati z černého papíru.

Pozorujme karikatury obrázku! Jak zajímavy jsou tvary lebky, účesy, rozložitost čela! Zadívejte se na obrysovou křivku obličeje, zahnutí nosu, postavení rtův a rozevření úst! I výška límce, délka krku, poloha hlavy poví vám mnoho o člověku, jehož siluetu pozorujete. Vystřihování nutí dobře pozorovat, odhadovat a měřit. Ukáže hned povrchnost, jestliže žák pečlivě neuvažoval.

V domácnostech baví se děti, obtahujíce na tužší (kreslicí) papír podobu domácích, která jako stín hlavy od světla lampy na papír dopadá. Obrys pak vystřihnou.

Dají-li papír s vystřiženým obrysem před lampu, vrhá papír na bílou stěnu opět stín, jenž je věrnou siluetou hlavy osoby, která nám byla modelem. Stínové hry, figury pro stínová divadla.

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty:

Rozhovořme se nejdříve s dětmi o poměrné velikosti částí lidského těla u dětí i lidí dospělých. Lidskou postavu děti vystřihují velmi rády. Žactvo jednotřídní školy ladínské má i v těchto pracích pronikavé výsledky. Všimněme si, koho vystřihují: bednáře, kterak pobíjí sud, děvče s ošatkou, sedláka s bičem, hochy hrající si na vojáky a sokolíka. První řadu tvoří postavičky klidné a přece živé. Druhá řada osůbek je hbitější, živější, lidé se pohybují, spěchají buď do hry, do města, do práce.

Domácí zvířátka doplňují příjemný celek. Obrázky byly vystřihovány bez předkreslování, volně a opravdu hbitě. Z přeloženého papíru vystřihněte souměrné dvojice, nebo dlouhé pásy lidí a zvířátek! Vystřihněte postavu a vyzdobte ji barevnými papíry!

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty:

Řada lidí, se kterými se shledáváme na venkově, se rozšiřuje; strýc běžící do města, tulák, žid, kolovratkář, žebrák, deštníkář, školáci a učnové přibývají k předchozím. Povšimněme si jednotlivých obrázků, jak žertovně každou osůbku vyjadřují a pochopíme, proč i vystřihování postav počítáme k účelným zobrazovacím zaměstnáním.

Kterak zobrazíme postavu ve skutečných barvách, na př. selku v kroji? Práce z počátku nedosti snadná, ale právě neobvyklostí postupu a pestrostí barev zajímavá. Jednotlivé části oděvu a těla vystřihujeme po kouscích a nalepujeme tak, aby se jevily jako na skutečném těle.

Lepíme-li na př. postavu pohledu ze předu, nalepíme nejdříve obličej, na ten přiložíme vlasy, na vlasy šátek. Na obličeji vyznačíme oči, uši, nos, ústa. Pak vystřihujeme tělo a to tak, aby rukávce přesahovaly okraj rukou, kordulka byla na spodním prádle, sukně přes punčochy, botky přes nohy, fěrtoch přes sukni, stuhy přes fěrtoch. Dbáme-li tohoto postupu a vzájemné úměrnosti jednotlivých částí, budeme s prací spokojeni.

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty:

Vyobrazení jsou již souhrnnými ilustracemi, jež doplňují obrázky předchozí. Myslivec těší se pozornosti venkovské mládeže. Jaký div, že zobrazen se zvěří, se všemi milými mu zvířátky a věcmi, které denně vídá a má rád. Psík, zajíci, králík, veverka, čáp, holubi a j. ptactvo, ba i vlk seřazeni jsou v ladný pás. — Další obrázky znázorňují cestu na trh a cestu z trhu.

Pokuste se dle vzorů žáků ladínské školy vystřihati cestu do školy, zábavku na klouzačce, na školním hřišti! Udělejte velké figury s pohyblivýma nohama, rukama! Dejte je večer před světlo, aby vrhaly stín, pohybujte jejich údy a přednášejte žertovné příhody! Dovedete stínové hlavy s pohyblivýma očima a ústy? Pokuste se o ně a zimní noci nebudou vám dlouhými.

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty:

Scénování zdánlivě prostých výjevů denního života. Krejčí šije za stolem, učeň látá a mistr nese žehličku. Jiný obrázek je z doby zabíjaček. Kmotr láká „pašíka", pro nějž chystá nůž, kmotra nese mísu na krev. Dolní obrázky vypravují, jak je u ševce a jak se kominíci ubírají do práce. Co tu humoru, životnosti, čilosti!

Zobrazte podobně pekaře v dílně, pradleny u necek, kupce za pultem, kramáře u krámu, brusiče nůžek, ledaře, kterak lidé chvátají k vlaku, cestu z kostela, ze školy a pod.

Máte archy vystřihovanek se Sokoly, legionáři, Husity a pod.?

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty:

Silhouetty krajin, známých míst z okolí atd.

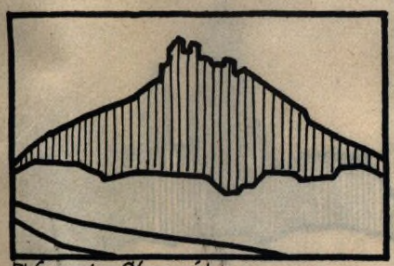

Zámek Kravíkov.

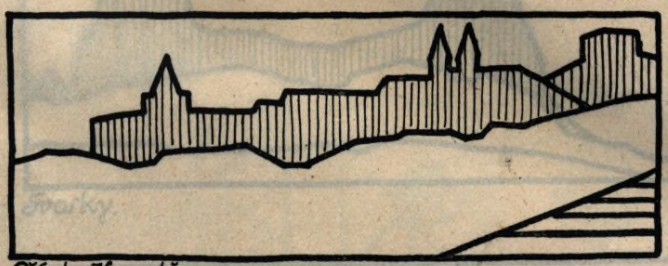

Část Hradčan.

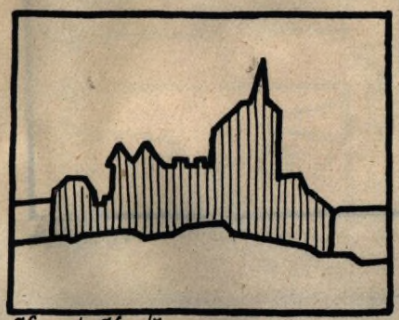

Hrad Karl.

Vrchol Sněžky

Zobrazujeme krajiny. Nejprve domov, školu a nejbližší okolí. Žáci zobrazují stavby, mimo něž se cestou do školy ubírají, jež jsou jim milé nebo památny. Přihlížíme, aby vystřihovánka byla vždy osobitého rázu. Při zobrazování krajiny opomíjíme části méně důležitých, nevýznačných, aby obrázek vynikal jen charakteristickými známkami. Oblohu i zemi oživíme živočišstvem a drobnými předměty. Pokračujeme-li v zobrazování krajin, můžeme řešiti i složitější úlohy: východ slunce v horách, nejvyšší kopec v našem okolí, na salaši v poledne, zříčenina hradu, topoly při měsíčku, noční krajina, náš hřbitov a p.

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty:

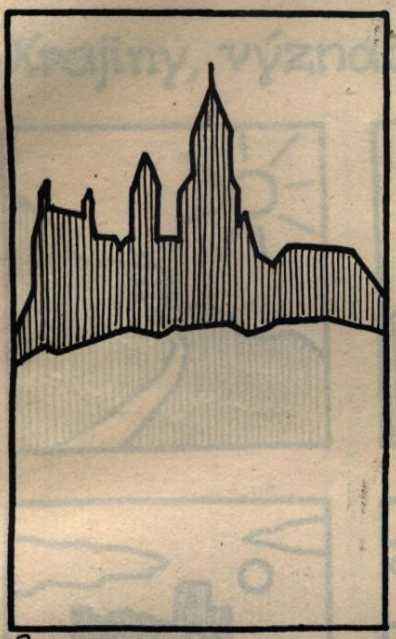

Bousov.

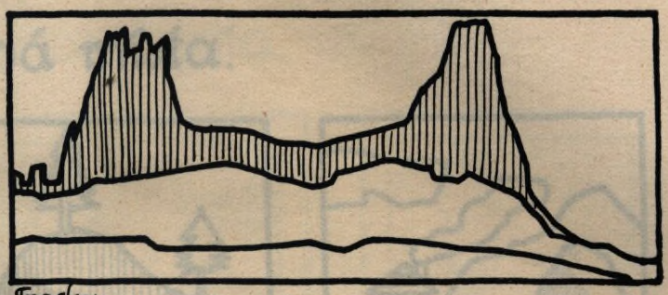

Trosky.

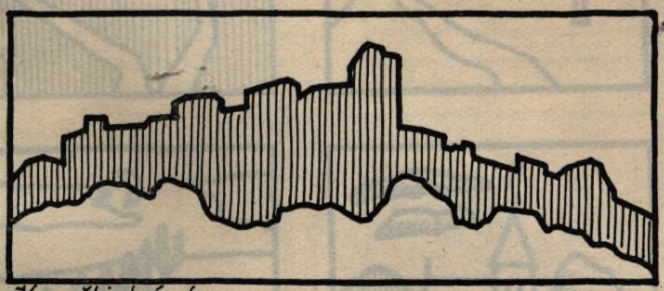

Kunětická hora.

Ačkoliv perspektivních jevů pomíjíme, přece musíme jich — při zobrazování krajin — v podstatných částech dbáti; tak na př. cesta nazad ubíhající stoupá a úží se, alej stromů do dálky se menší a houstne, předměty vzdálenější se zdrobňují a jsou méně určitých obrysů a p.

Jevy vzduchové perspektivy naznačíme barevnými papíry mdlých (tlumených, lomených) barev. Jiná je obloha v noci, v poledne, z rána; zeleň stromů, keřů, kopců, polí, luk, zahrad je různá a p.; na to vše pamatujme!

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty :

Krajiny, význačná místa.

Za večera, brzy po západu slunce, někdy i před jeho východem pozorujme obrysy známých míst z okolí, siluety krajin a krajinných úseků. Vyznačíme jen věci nejdůležitější a to souborně: cestu, louku, pole, les, vrch se stavbou — bez podrobností a okrasných přídavků. Detailů vůbec tedy opomíjíme, ale charakteristických ostrých čar obrysových dopodrobna, bedlivě si všímáme.

Zámek Krasíkov: v předu cesta, pak zeleň, za ní silueta. — Část Hradčan: v pravo cesta, v levo zeleň, nad ní temná silueta Hradčan, za nimi pozadím temně modrá obloha. Takovéto obrázky nalepíme včelo výletních návěští, oznámek zájezdů a p.

Olemování siluety úzkým, temným páskem podporuje dojem ucelenosti obrazu. — Cviky ve vystřihování siluety krajin předcházeti mohou řezbám linoleových tiskacích desek.

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty

Illustrace, příhody ze života.

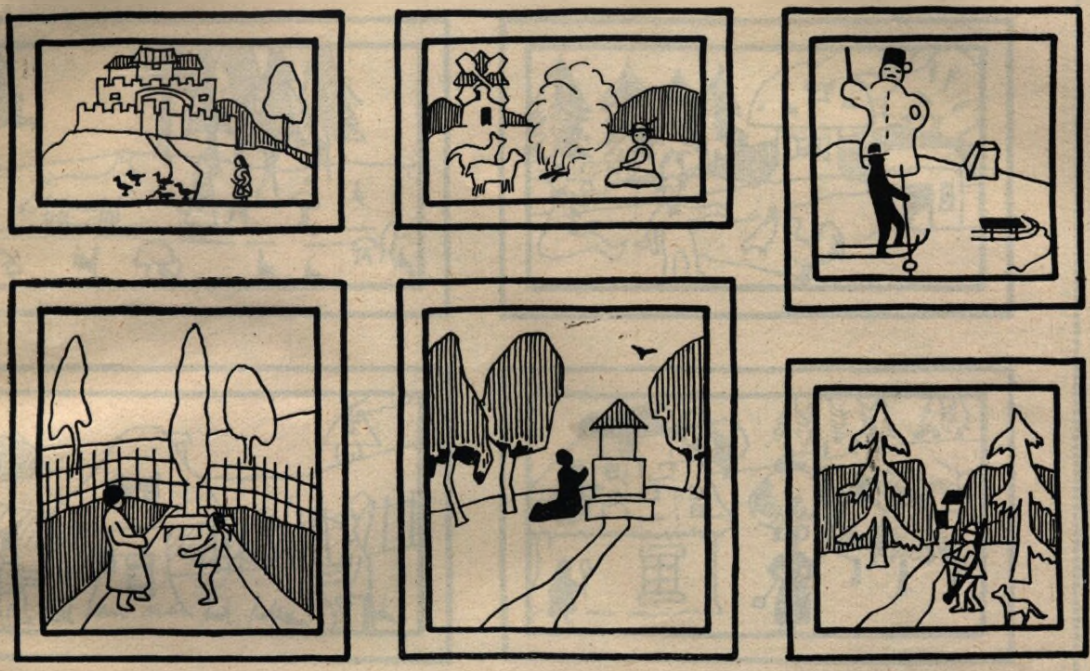

Ilustrujeme určité výjevy a příhody ze života: cestu do školy, jak jsme lovili raky, stavíme sněhuláka, naše cvičení prostná, „Pásla ovečky", „Stavme, dítky, se ve řadu", jak jsme chodili se Smrtákem, pomlázka, stavění máje, obžinky, hody, komedie na vsi, cirkus, lov ryb a p.

Cviky ilustrační vyžadují zručnosti, ale daří se ve všech školách. Vkusnými ilustračními obrázky polepíme dárkovou krabici, ilustrační nalepovánkou doprovodíme slohovou úlohu. Aplikace, našívání z barevných kousků. Veškeré cviky (součástky) napřed ovšem sestavíme, tedy přesně hotové připravíme a pak teprve nalepujeme; nejdříve tvary vzdálenější, pak bližší.

Technika i provedení jsou od maleb značně odlišné, ale právě v tom tkví přednost a výhoda nalepovánek, že jsou příjemnou a užitečnou změnou zobrazování.

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty:

Illustrace pohádek.

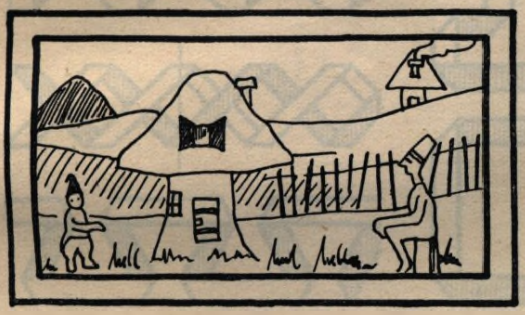

Ilustrace dějů minulých a pohádek zaujmou mysl dětskou na dlouhý čas. Při ilustracích skládáme vždy v úhledný celek jednotlivé prvky, které jsme byli dříve procvičili: postavy, zvířata, domy, stromy, zahrady a p. Před prací poučme žáky, aby řádně, důvtipně rozvrhli plochu a určili, co kde umístí, aby tedy jasně viděli předem v hlavních obrysech hotový obraz. Změny během práce jsou přípustny a vítány, poněvadž jsou projevem plodné obrazotvornosti žákovy. — Aplikace.

Při některých pracích žákovských budeme pozorovati mnohé zajímavosti. Tak na př. děti nedolepí úplně stromy, aby větve zůstaly volné, domečky budou míti okénka k otvírání. Kouř znázorní vatou, zeleň skutečným mechem, a k draku, kterého děti vypouštějí, dají skutečný provázek. Déšť znázornil žák vyškrabanými rýhami jehlou a p. Děti v tomto oboru překvapí nás čipernými nápady. Podobné ilustrační obrazy byly již dávno oblíbeny. Sestavte z průhledných papírů obrázek, vložte mezi dvě skleněné tabulky, olemujte je v zasklený obraz, opatřte vkusnými závěsy a máte úhlednou ozdobu na okno do pokoje.

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty:

Překládání a zahýbání pásků.

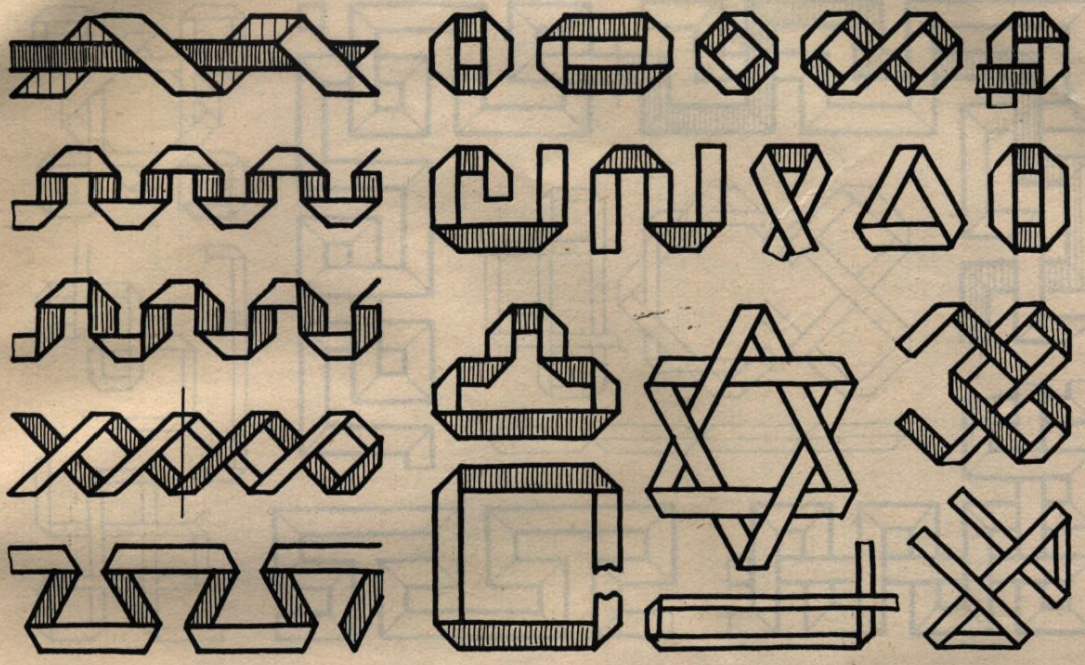

Překládati a zahýbati pásky můžeme hned při nalepování pásků*) Pásek určité délky přehneme v polovici do pravého úhlu. Několik pravých úhlů řadíme v ozdoby. Skládejme pásky ve tvary číslic a písmen a řaďme! Složme, překládajíce a zahýbajíce pásky, shodné a podobné trojúhelníky rovnoramenné, rovnostranné, pravoúhlé! Urovnejme ozdobu ze čtverců, kosočtverců, mnohoúhelníků! Spojme rovnostranné trojúhelníky ve tvary hvězdovité!

Slepte 2 pásky nebarevnými plochami (ruby) a pak jich překládejte! Na rubu může býti doplňovací barva, jež s vrchní ladně bude harmonovat. Stíny síly papíru rozhraničují (oddělují) obě barvy přiměřeně. Proplétejme různobarevné mnohoúhelníky z rozličných pásků! Po cvicích s úzkými pásky papírovými zahýbejte stužky, slámu, lýko, dlouhé hoblovačky. Tvořte obvodové pásy měř. ploch, nárožní smyčky. — Hůlková abeceda.

Kterak jsou vázány pánské vázanky, „motýlek", samovazy, úzle, dámské stužky a stuhy? Uvažte ozdobnou smyčku ze široké stuhy, z pásu vlnitého papíru! Važte z pásu látky rozličné vázanky! Sešijte! Které předměty, částky oděvu zdobeny jsou stuhovými smyčkami? Zástěry, vázanky, střevíčky, čepečky; stuhy na kloboucích, šatech, ve vlasech. Praktické cviky. Modistky.

Přibližejíce k souladu i ke kontrastu barev, rozhodujte, jakými stuhovými smyčkami (vázankami) ozdobíte předměty rozličných barev.

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty:

*) Přesného rozdělení díla, jež jenom pro přehlednost je vázáno, nedodržujte, nýbrž vhodné vybírejte a spolu náležitě spojujte!

Překládání a zahýbání pásků.

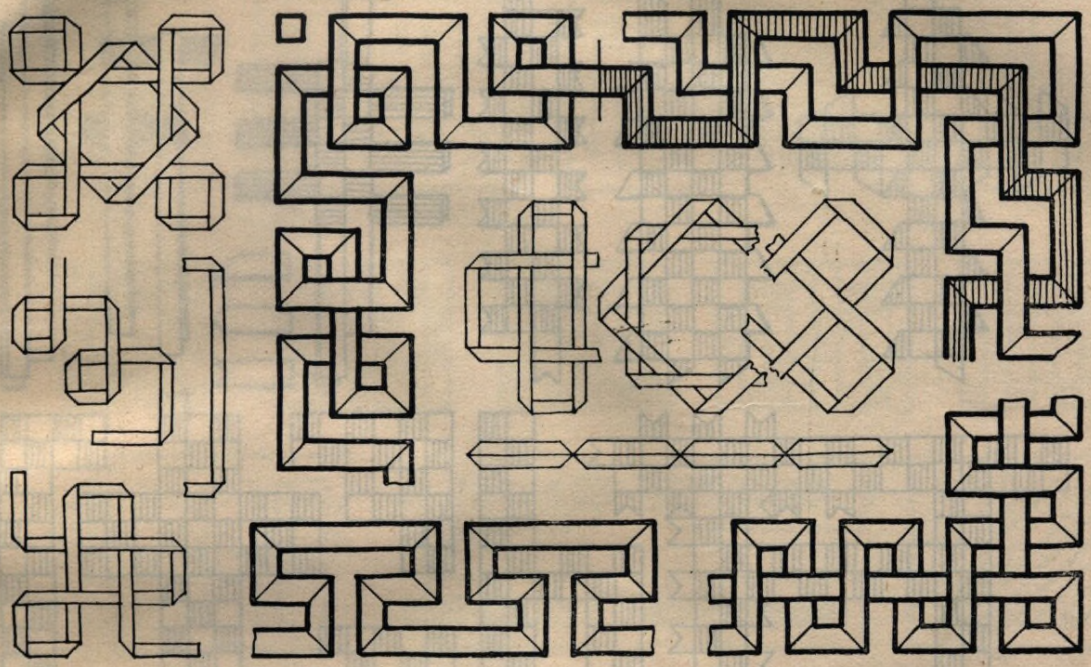

Pásky překládáme a zahýbáme v pásovité ozdoby. Zahýbejme pásek v pravém úhlu, pak v úhlu ostrém a proložme páskem jiné barvy! Od nejjednodušší páskovité ozdoby postupujeme k složitějším. — Slepme 2 pásky rozličné šíře a rozličných barev, ozdobme je měř. typy a skládejme v meandr! Prokládejme dvojice i trojice barevných pásků a skládejme tak, aby vzájemně se prostupovaly. Tvořme vzory k rýsování, pro façadníka, pro malíře porcelánu!

Cvičte našívání šňůrkovitých stužek, šňůr a úzkých pásků, když jste byli sestavili z nich vkusnou ozdobu! — Kde setkáváme se v praktickém životě s našívanými a skládanými pásky? Rukávy kabátků a halenek, okraje sukní. — Výšivky lacetkami.

Ozdobte přehýbanými pásky podložku čtvercovitou, obdélnou, kruhovitou! Z překládaných pásků sestavte lemy, meandrovité ozdoby, hvězdice, nápisy, ozdoby středové, volně i souměrně řešené, krajové, rohové, vrcholové; obrysy předmětův atd.

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty:

Proplétání dvojitých pásků.

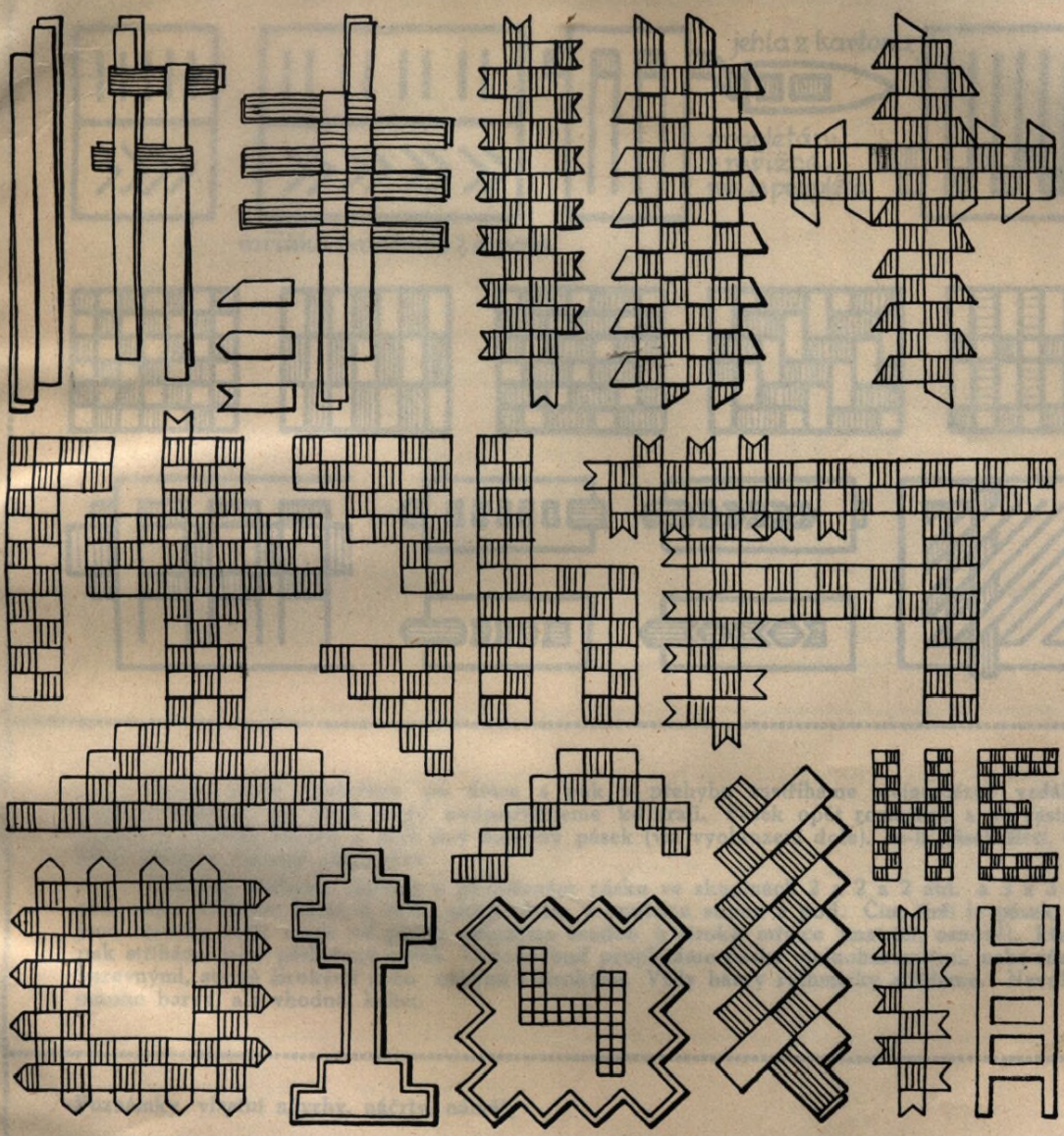

Proplétání dvojitých, t. j. na poloviny přeložených, (podoby dámských vlásenek) pásků potěší i mládež nejútlejší. Vyobrazení podává zřetelný návod: Dva dvojité úzké a nepříliš dlouhé pásky — první přeložením (přehybem) nahoru, druhý dolů — položíme vedle sebe a proplétáme je dvojpásky kratšími a různobarevnými a to tak, aby přehyby jejich se střídaly, krátké pásky pak střídavě příčné delší pásky objímaly a zase jimi se provlékaly, tak aby tvořící se ozdoba pevně a pravidelně se vázala a tvořil se čtverečkovaný vzorek.

Žáci nejprve cvičí vazbu dvou dlouhých pásků podélných pásky příčnými, krátkými. (Na tabulce prvé znázorněno třemi obrázky; čtvrtý obrázek ukazuje hotovou vazbu).

Přesahující pásky sestřihneme do podoby dlátovité, hrotité nebo vidlicovité, jak mezi obrázkem druhým a třetím naznačeno. Rozevřené konce slepíme, aby se nám vazba nerozpadla. Pak proplétáme pásky, tři, čtyři a pod.; hotovíme tak záložky do knih. Přidáním delších pásků příčných uprostřed vznikne kříž (viz obrázek). — Po těchto cvicích splétáme ozdobné předměty, židli, stůl, schůdky, rámečky, pásy, žebříčky i číslice a písmena. — Proplétání pásků z látek, slámy, kůže, lýka a pod. v životě často se vyskytuje u ozdob i prací rázu praktického.

Průplety.

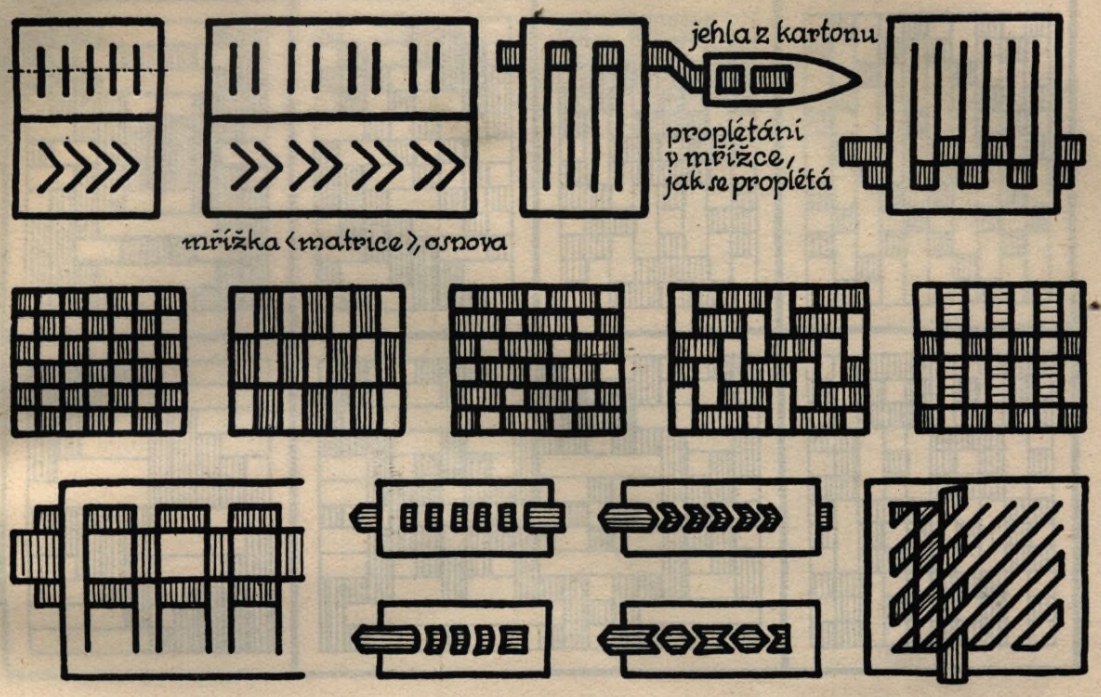

Široký pásek přeložíme po délce a pak v přehybu zastřihámě stejnoměrně vzdálené zástřihy (mřížku), při čemž nikdy nedostřihujeme ke kraji. Pásek opět rozložíme a do zástřihů vplétáme střídavě nahoru a dolů jiný barevný pásek (viz vyobrazení dole). Je-li pásek širší, můžeme střídavě vplétati pásky dva.

Podobně stříháme zástřihy v přeloženém pásku ve skupinách 2 a 2 a 2 atd. a 3 a 3 a 3 atd., nebo stříháme šikmo k sobě, nebo šikmo v opačnou stranu a pod. Čím širší je pásek, tím jsou zástřihy delší a tak od pásku přejdeme snadno k široké mřížce (matrici, osnově), kterou pak stříháme jako přeložený pásek. Osnovu buď proplétáme pásky stejnobarevnými, nebo různobarevnými, stejně širokými nebo úzkými i širokými. Vždy barvy rythmicky střídáme. Nevolíme mnoho barev, ale vhodné, ladící.

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty:

Průplety.

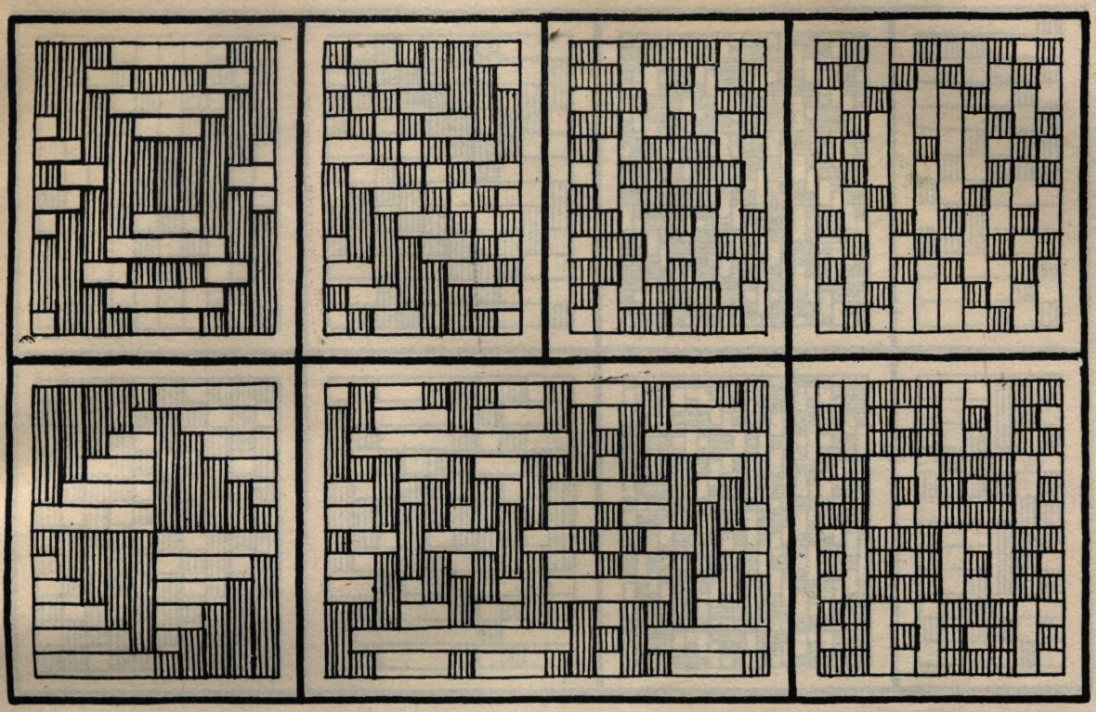

Osnovu stříháme buď s pásky stejně širokými nebo širšími a užšími a proplétáme pásky rozličné šířky a barvy. — Pokročilejší žáci prostřihují osnovu, t. j. střídavě odstraňují některé pásky mřížky (viz prostřední 2 vzory na tabulce poslední), aby vzniklo umělejší proplétání.

Také prořezujeme osnovu šikmou (s pásky šikmými a rovnoběžnými) a proplétáme pásky rovněž šikmými, nebo svislými i vodorovnými. K usnadnění práce hotoví žáci z kartonu jehly k navlékání pásků. Postup navlékání pásků tkacích znázorňujeme žákům také písmeny (viz třetí — prostřední — vzorek I. tabulky ve druhé řadě): 1. řádek: 1 d; 2 h, 1 d, 2 h atd.; 2. řádek: 2 h; 1 d, 2 h, 1 d atd.; 3. řádek: 1 h; 1 d. 2 h, 1 d atd.; 4. řádek: 1 d; 2 h, 1 d, 2 h atd. d = dol = pásek táhneme spodem h = hor = pásek táhneme horem osnovy.

Upravte osnovu ze stužek (ze slámy, z rákosí, lýka, proutí a p.) a proplétejte!

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty:

Průplety.

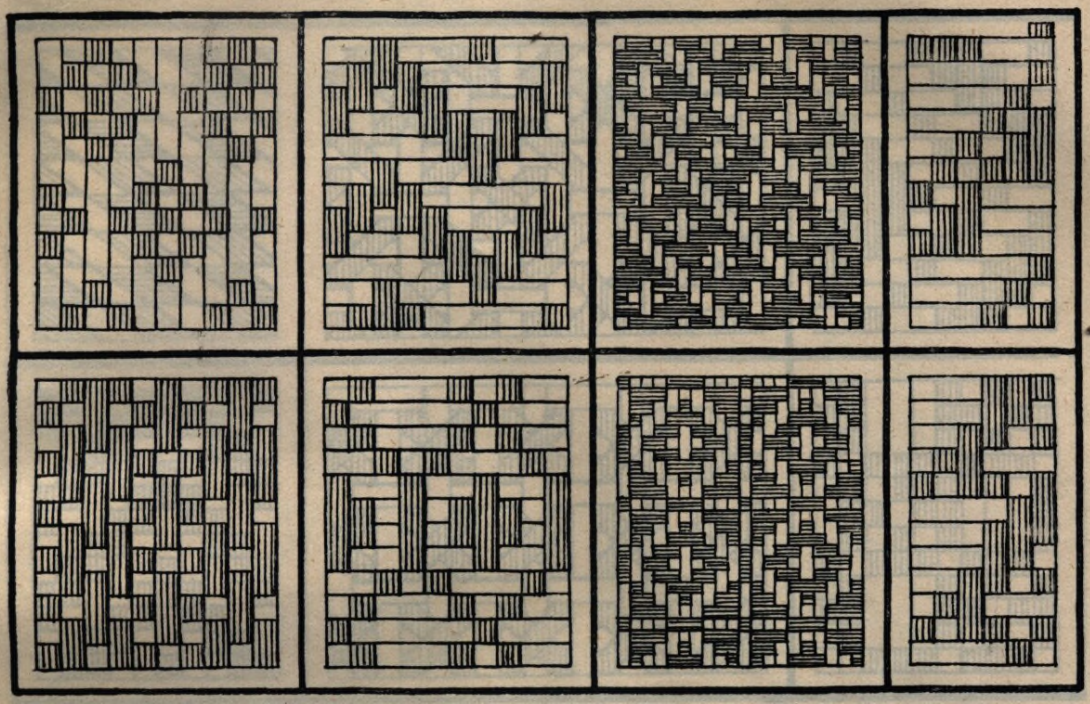

Dle průpletů zhotovených žáky měšť. školy v Konici. (Různobarevné.)

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty:

Průplety.

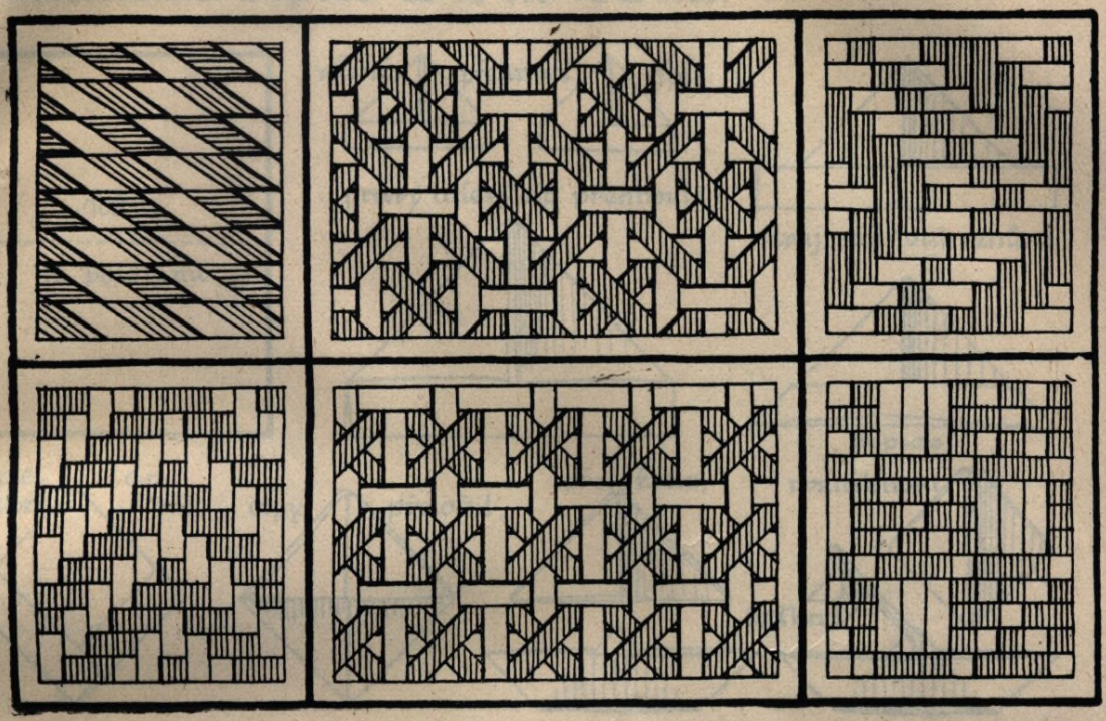

Dle průpletů zhotovených žáky měšť. školy v Konici. (Různobarevné.)

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty:

Skládám čepici a z ní loďku.

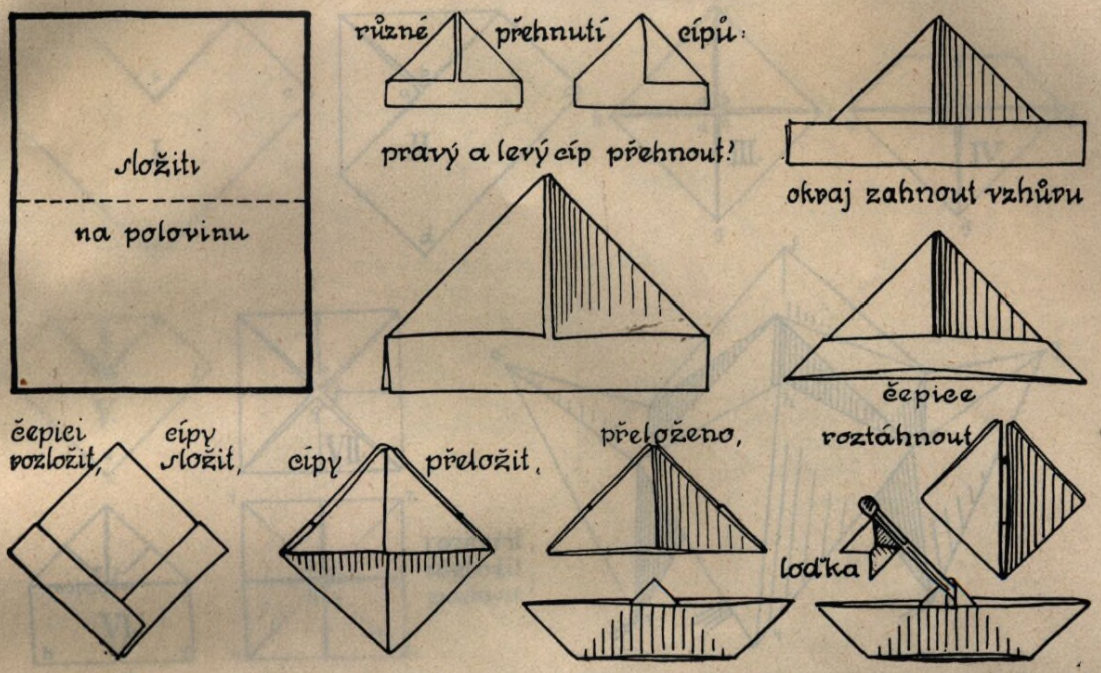

Skládanky z papíru jsou uvedeny, aby doplnily práce. Ve škole zabýváme se jimi jen na nejnižším stupni a doporučujeme je zvláště k domácí zábavce dětí. Papírovou čepici jako hračku skládáme (cvičíme) z osmerky (5 : 8, 4 : 5 nejméně) papíru, který složíme na polovinu dle příčné přičky, pak zahneme v přehybu cípy dvojlistu buď oba na tutéž stranu (při čepici), nebo střídavě na obě strany (při loďce). Pásové okraje pod přeloženými cípy ohneme vzhůru, tak aby přesahovaly konce cípů a zahneme je. Tím je čepice hotova. Ozdobíme ji peřím nebo chocholem papírků, přidáme páskovitý podpradek, polepíme papírem. Postup znázorněn i na obrázku.

Rozložíme-li čepici, jak vyobrazeno, přeložíme-li cípy vzhůru střídavě vpřed i vzad, složíme-li na sebe protilehlé vodorovné konce, aby vznikl čtverec, roztáhneme-li horní cípy jeho do vodorovné polohy, vznikne loďka, jež opatřena vlajkou „brázdit" může vlny potoka i rybníka.

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty :

Složme slánku <„Nebe-peklo-ráj">.

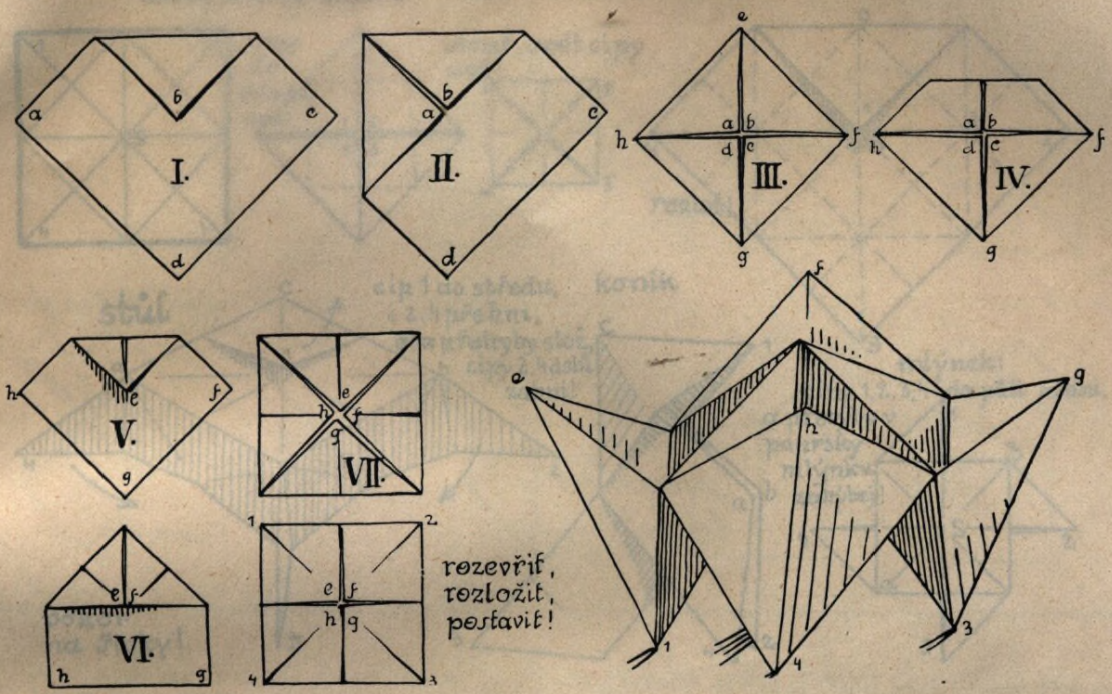

Slánka je známá dětská skládanka z papíru. Cípy čtverce papíru postupně přeložíme, aby vrcholy byly ve středu čtverce. Tak vznikne nový čtverec. Jeho cípy opět zahýbáme, ale na opačnou stranu. Rozložíme kapsovité záhyby a slánka hotova. Do ní děti dávají sůl (tlučenou bílou hlínu), papriku (cihlu) i šafrán (trhané papírky). Slánku navlékají děti (nožkami vzhůru) na prsty, začerní dvojici nožek a dávají hádati, kde nebe, kde peklo. Děti v 1.—2. škol. roce hotovíce tyto skládanky, učí se prakticky sestrojovati čtverec, měřiti jeho strany, aby byly stejně dlouhé, překládati papír dle středních příček i úhlopříček. Pro období zimní jsou skládanky drobným dětem příjemným domácím zaměstnáním.

Skládejte podobně čtverec papíru vrcholy vždy do středu na touže stranu stále na menší a menší čtverce. Na složený čtverec vždy namalujte lidskou postavu, zvíře, nebo žertovný výjev. Pak papír rozložte a opět skládejte po druhé straně! Skládanku darujte pak malému dětátku! Podobně skládejte pásek papíru a omalujte! Skládání a vázání šátečků, ubrousků, prádla, šatstva.

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty:

Kterak složím koníka a mlýnek:

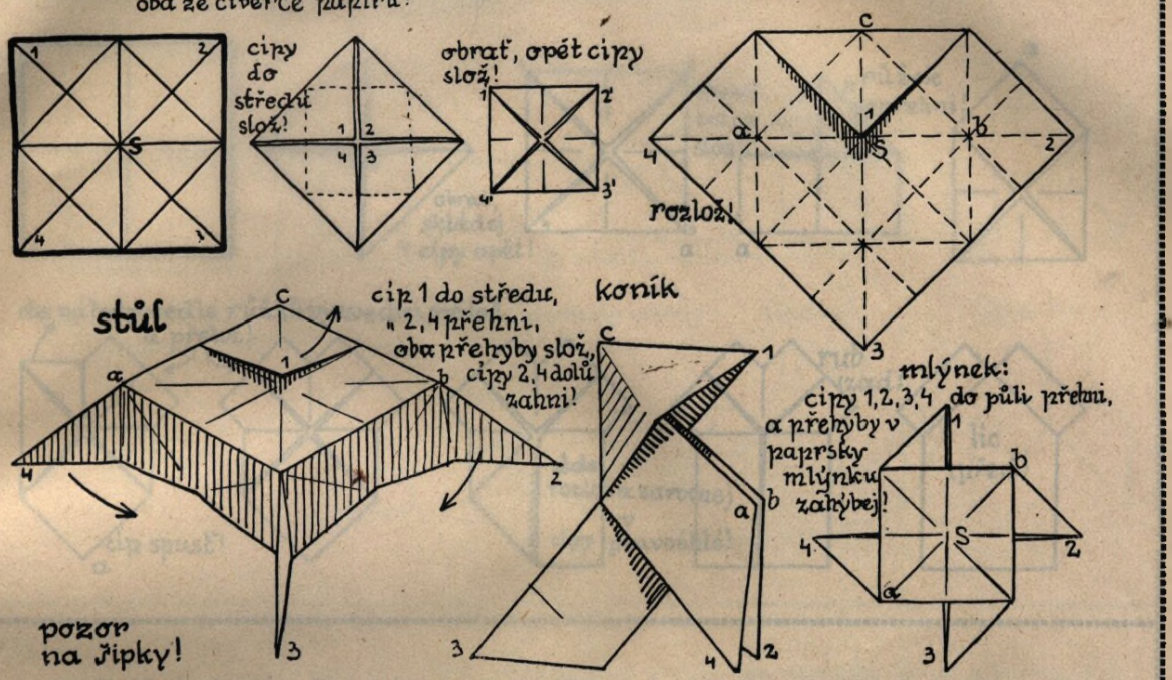

Koníka a mlýnek složíme ze čtverce papíru.

Cípy čtverce složíme do středu, čtverec obrátíme a cípy jeho opět složíme do středu. Složeninu rozložíme v původní čtverec. Přehneme-li cípy všech 4 vrcholů čtverce na poloviny a zahneme-li kolmo vzniklé pásy ze čtverce, máme stůl. Zahneme-li ale vrchní cíp rozloženého čtverce do středu, sousední jeho cípy pak v polovině smáčkneme, oba vzniklé přehyby uchopíme mezi palec a ukazováček obou rukou a smáčkneme papír tak, aby vrchní zahnutý cíp směřoval ku předu, protější jeho cíp dolů, oba smačknuté přehyby složíme, přeložíme a zahneme dolů. Koník je hotov. Přikreslete mu očka, hřívu, sedlo! Kreslete řadu koníků! Tvořte pásovitou ozdobu!

Mlýnek děláme rovněž z dvakráte skládaného papíru, jejž jsme byli rozložili. Slož papír ve stůl, jak vyobrazeno, a cípaté nohy (1, 2, 3 4) tohoto stolu zahýbej a skládej střídavě v papraky mlýnku!

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty:

Skládanka košilky.

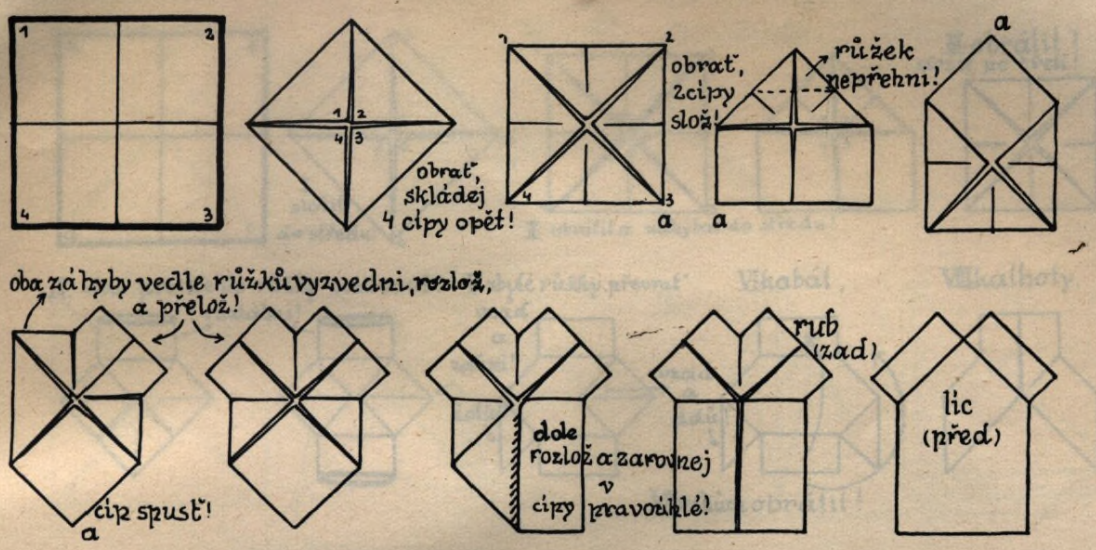

Skládanka košilky. Přelož čtverec papíru dle středních příček. Rozlož! Cípy čtverce slož do středu, vzniklý čtverec obrať a opět jeho cípy skládej do středu. Malý tento čtvereček obrať a oba horní a pravý dolní jeho cíp zase zahni do středu. Otoč nezahnutým cípem dolů a oba čtverečkovité záhyby na zadu složeniny vyzvedni a rozlož v rukávky. Rozlož papír při dolním cípu (a) a slož jej tak, aby spod košilky byl zarovnaný a pravoúhlý. Vyobrazení práci znamenitě usnadní. Nalepte postupy jiných, zábavných skládanek!

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty:

Skládám kabát i kalhoty.

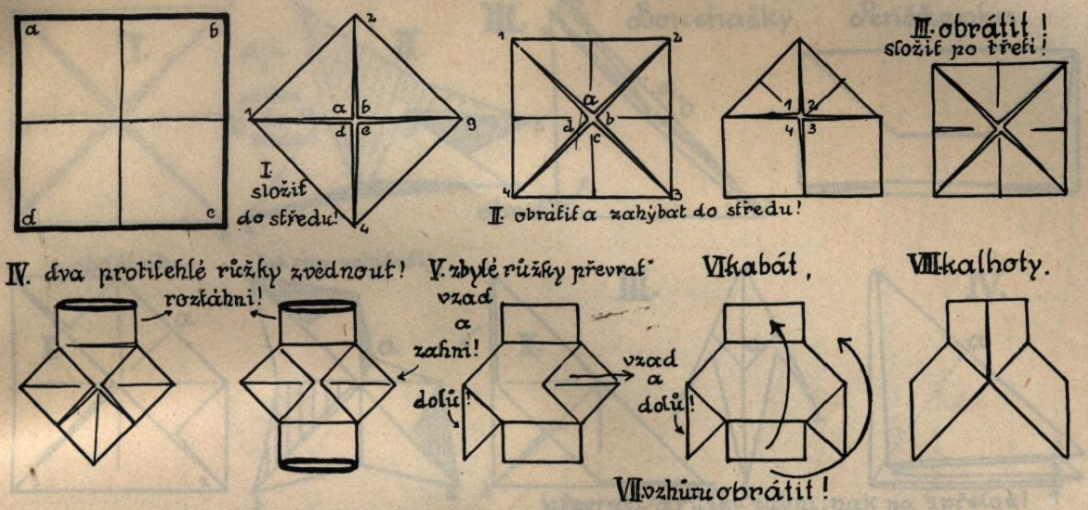

Kabát i kalhoty jsou ze čtverce papíru. Slož čtverec dle středních příček a rozlož. Pak slož cípy (vrcholy) čtverce do středu. Tento čtverec obrať a zahni cípy opět do středu. Opět obrať a skládej cípy v malý čtvereček! Dva protilehlé čtverečky (horní a dolní, jež jsou na zadu skládanky) vyzvědni a ukazováčkem rozlož nahoře v límec, dole v pás. Postranní růžky zvedni, převrať v zad, smáčkni cípy (pravý a levý) jako při „stolu" a cípky (rukávy) zahni dolů k pasu. Kabát je hotov. — Kalhoty děláme z kabátu, přeložíme-li pás vzhůru k límci.

Které skládanky podobné znáte? Zhotovte botky, prasátko, košíčky, měchy, složte panáka z čepice, kabátu, kalhot, bot!

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty:

Různé skládanky z papíru:

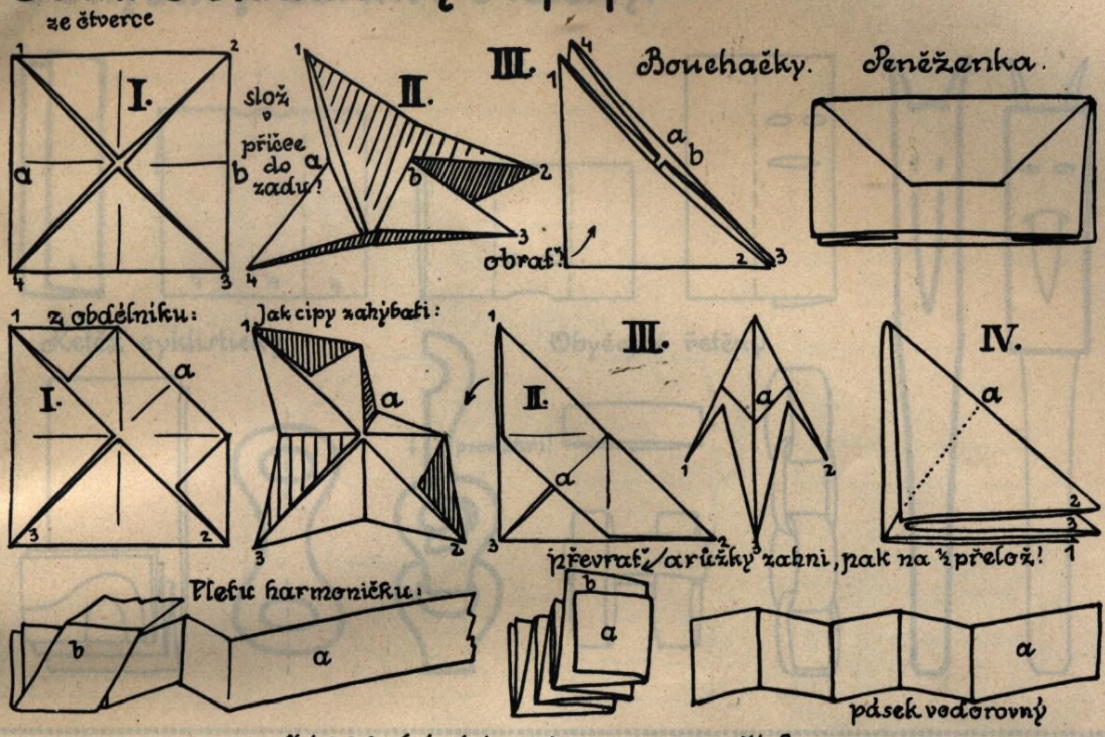

Skládání (pletení) dvou proužků.

Různé skládanky. — Žáci rádi dělají bouchačky. Prvý druh bouchačky uděláme snadno. Slož cípy čtverce papíru do středu jeho, aby vznikl nový čtverec. Pak tento čtverec přelož v podélné vodorovné) střední příčce tak, aby sousední cípy jeho se kryly a vznikne tak trojcípá bouchačka.

Jinou bouchačku uděláme z obdélného papíru. Nejprve zahneme dva sousední dolní cípy, tak aby ve střední příčce se dotýkaly, vrchní dva cípy přehneme těsně k nim. Lichoběžníkovitý pás přehneme přes dolní trojúhelníkovitý, takže vznikne trojúhelník rovnoramenný, pravoúhlý. Oba jeho cípy (vrcholy) zahneme nazad tak, aby vzadu utvořily čtverec. Vzniklý čtverec složíme kupředu v trojúhelník — a bouchačka je urobena. Podobně skládáme peněženku.

Ze 2 proužků papíru v pravém úhlu kraji na sebe přesně položených splétáme, střídavě proužky přes sebe v pravém úhlu přehazujíce, řetízek, či harmoničku. Řetízek je vkusnou ozdobou na vánočním stromku. (Viz pletení pásků!)

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty:

Pohyblivý čertík. Řetězy.

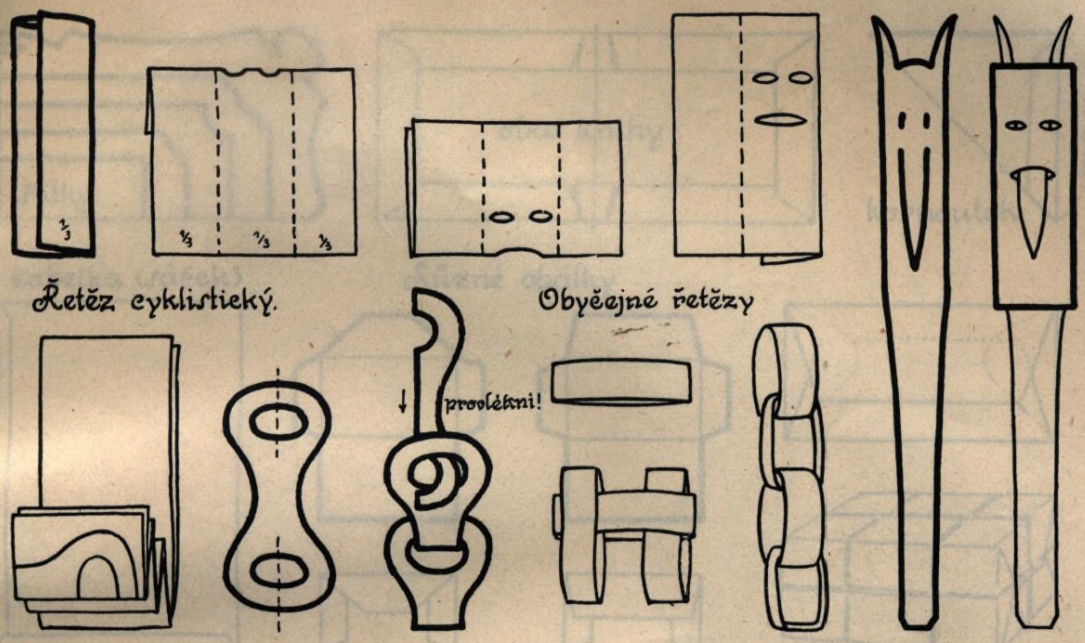

Pohyblivý čertík. Obdélník tužšího papíru přeložíme ve 3 podélné pásy, aby daly tvar pásového pouzdra. Pak plášť pouzdra rozložíme a dle naznačeného vyobrazení vystřihujeme otvory oční i ústa.

Na pásek tuhého papíru, který je užší pásovitého pouzdra a v něm lehce se pohybuje, nakreslíme dle vystřižených očních otvorů pouzdra — oči, a nalepíme červený jazyk, po př. jen vyřízneme jej z pásku. Nyní zastrčíme pásek do pouzdra tak, aby jazyk ústy vylézal. Pohybujeme-li páskem, vyplazuje čert jazyk a hýbe očima. I růžky můžeme pro zábavu přikresliti.

Cyklistický řetěz vystřihujeme z podélně přeloženého pásu papíru, jejž jsme složili varhánkovitě. Tak dostaneme několik článků najednou. Navlékneme je, přeložíme-li článek podélně, prostrčíme očkem a pak teprve v polovině přehneme. Vyobrazení to pěkně znázorňuje. Obyčejné řetězy každý umí. Nastřihej úzké pásky různě barevného papíru a ty slepuj v kroužky, jež nechejme dobře uschnout! Dva kroužky (prsténce) spojíme páskem třetím v trojici prstenců a tak lepíme dále.

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty

Užitečné skládanky.

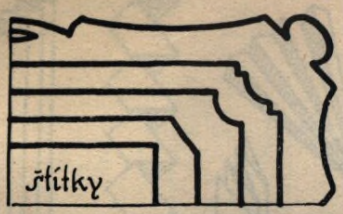

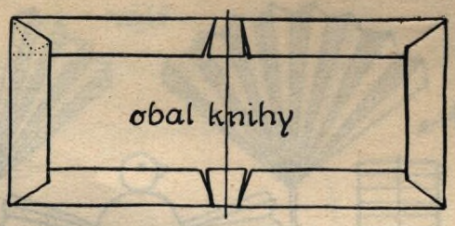

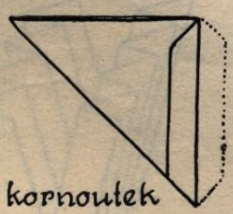

kabelka (sáček)

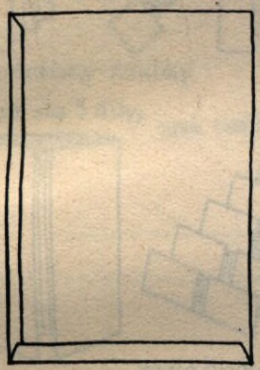

Různé obálky

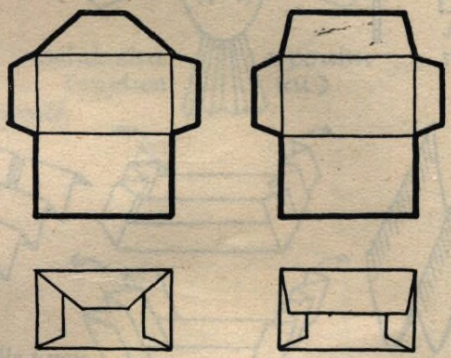

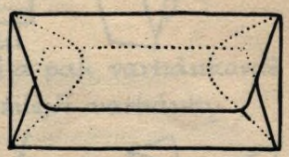

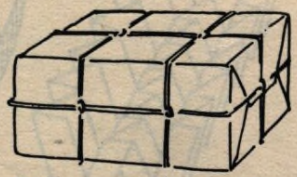

Cviky v balení zásilek na poštu

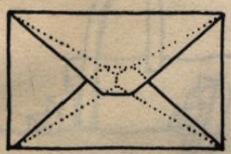

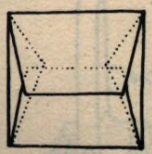

Lékárnické balení prášků

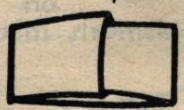

Pouzdérko na semena.

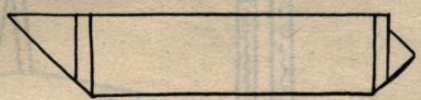

Užitečné skládanky. Čepice, loďka, slánka, stolek, koník, košilka a m. j. skládanky jsou příjemné hříčky. Milou zábavou a zároveň praktického významu je výroba štítků a užitečných skládanek: obalů, obálek, skládankových pouzdérek.

Štítky vystřihujeme z obdélného papíru přeloženého na 2 i na 4 díly. Nejprve přeložíme obdélník dle obou hlavních příček na 4 obdélníčky a sestřihneme v žádaný tvar.

Při dalších cvičeních otupujeme rohy úsečkovitě, obloučkovitě, zubatě a p. (tvary čočkovitě duté, vypuklé, laločkovité, římsovité, vlnitě stilisované atd. Vystřihování štítků náleží k vystřihování z papíru přeloženého dle os (příček).

Žáky naučíme baliti knihy, zásilky na poštu. Na obal knihy napíšeme její název, na zásilku adresu a dle ní i poštovní poukázku (o zásilkách pošty, očíslování knih a uspořádání v knihovně); list odevzdací a přijímací, účet, kvitance o zásilkách pošty povozné, zasílání vzorků bez ceny, o číslování atd.

Rozložením starých, nepotřebných obálek obdržíme pěkné tvary obálek na dopisy (vizte vyobrazení). Jednoduchá obálka má tvar sáčku a také tak se lepí. Trojhranný sáček uděláme ze čtvercovitého papíru, jehož jedna strana je as o $^1/_2$—1 cm širší. Malé žáčky učíme dělat kornoutky, baliti čokoládu, tužky, pera. Zdobte obaly knih, obálky na výkresy a p.! Lékárnické balení prášků (semen) často vidíme, ale málokdo je umí úhledně provésti. — Cvičte!

Sem zařadíme i trubičkovitá psaníčka střídavě smačkovaná. Lístek papíru stočíme v trubičku a postupně promačkujeme trubičku dle 2 kolmých směrů, aby smačkaná trubička pevně držela a psaníčko nebylo bez prozrazení nepovolaného čtenáře přečteno.

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty:

Papír varhánkovitě složený.

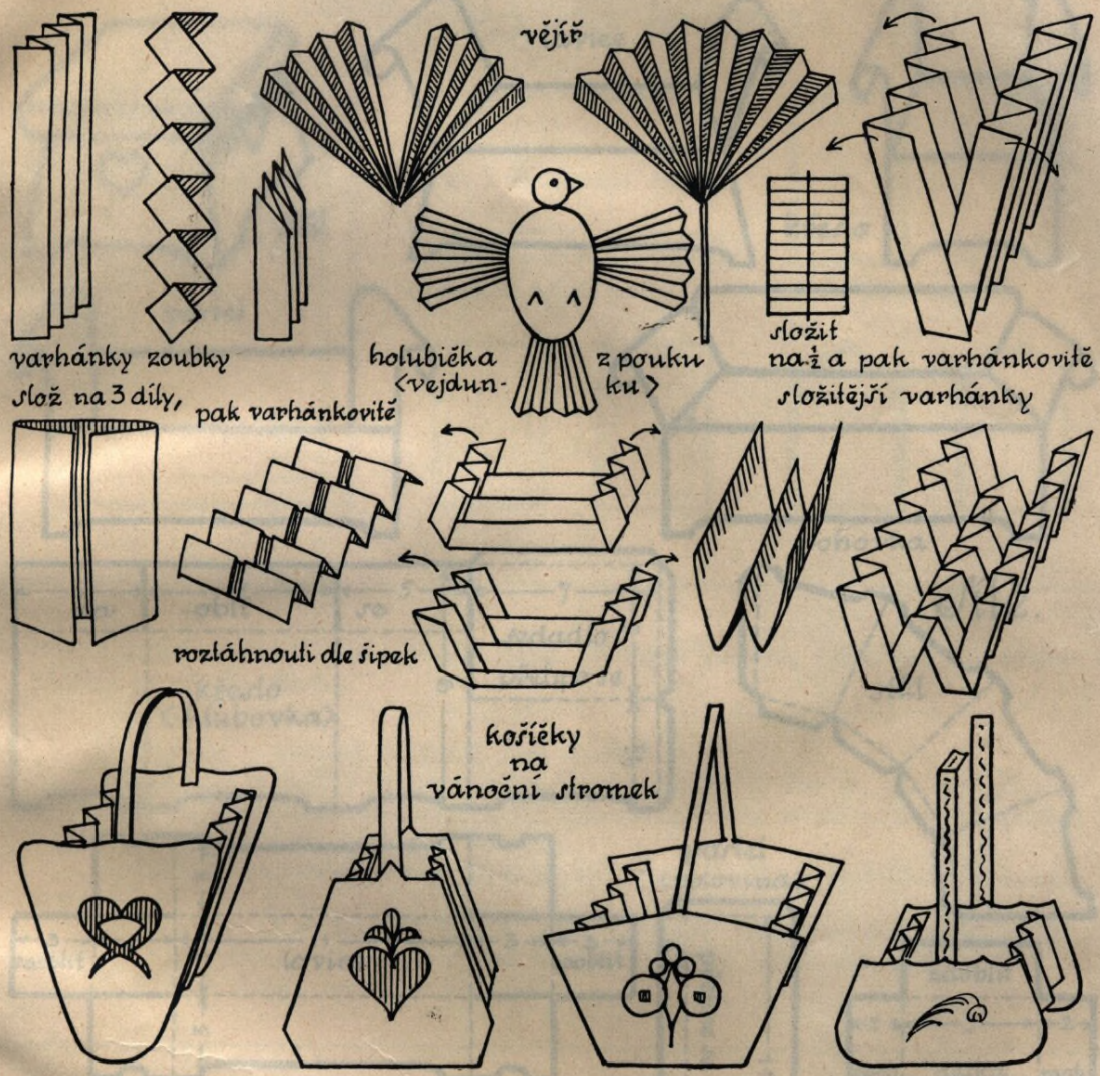

Papír varhánkovitě složený. — Složíme-li papír zoubkovitě v úzké, klikaté pásky rovnoběžné, vzniká papír varhánkovitě složený. Z něho uděláme vějíř buď do ruky, buď čínský na hůlce. Také z vyfouknutého vajíčka zrobíme úhlednou holubičku. Hlavička její je z chleba, nebo zformována z papíru. Holubičku různě zdobíme. Buď ji pestře, v duchu národním omalujeme, nebo barevnými papírky, vlnou, klůcky a p. polepíme. Zdobte papírové vějíře!

Skládáme-li papír podélně na poloviny, třetiny, čtvrtiny a složku zase příčně zahýbáme-li ve „varhánky", obdržíme vkusné, měchovité spody úhledných košíčků; k nim přilepíme postranice, k těm zase rozličně vystřihovaná ucha. Košíčky varhánkovité jsou úhlednou a vkusnou ozdobou vánočního stromku. Jaké jiné ozdoby na vánoční stromek umíte?

Poznámky, vlastní návrhy, náčrty, náměty:

Hříčky z kartonu.

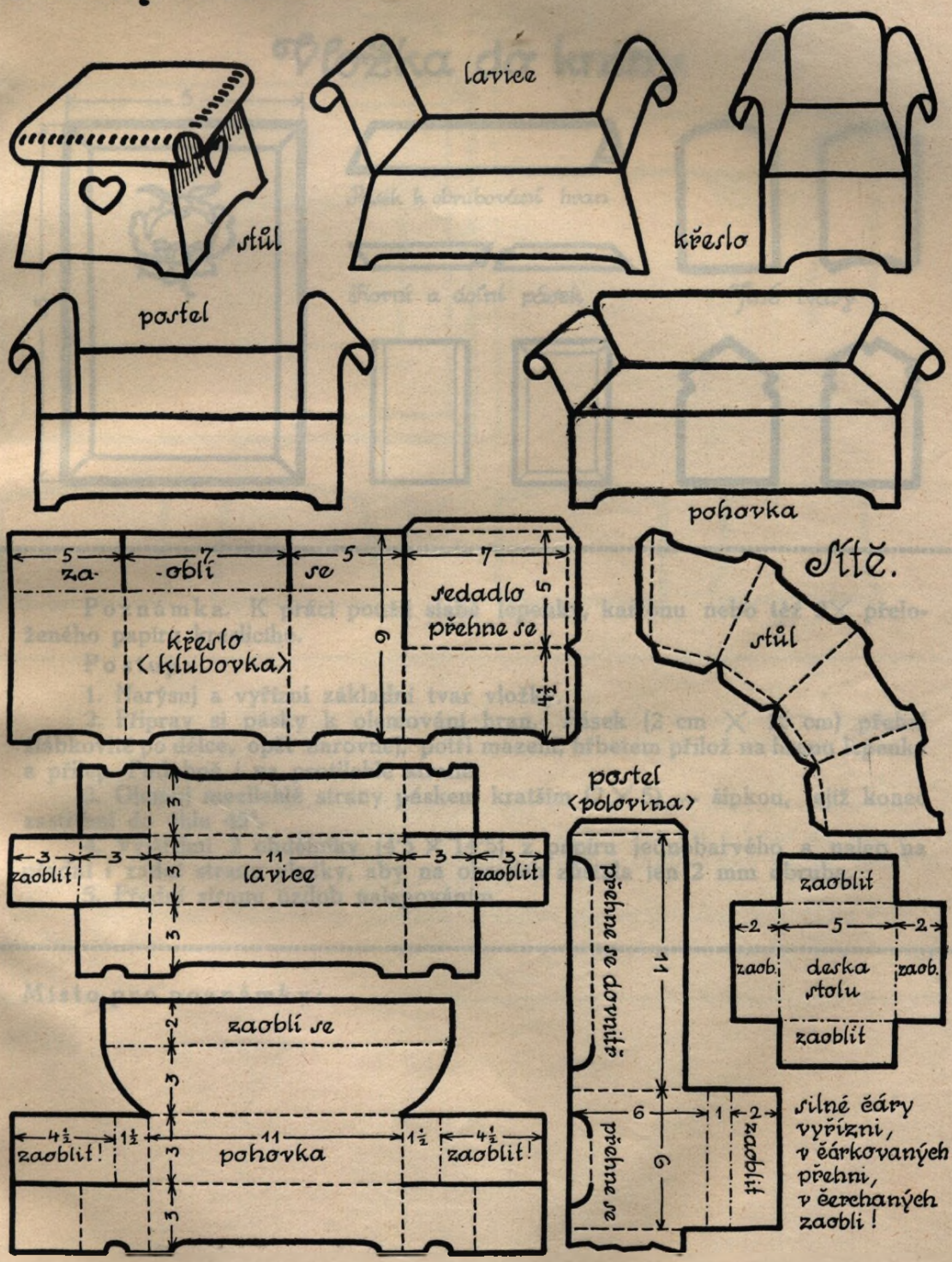

Mnoho je hraček udělaných z kartonu, ale málo vkusných. — Navržené hříčky jsou velmi snadné a můžeme je zhotoviti dle daných náčrtů a rozměrnic též z kreslicího papíru. Takový nábytek mohou žáci narovnati do loutčina pokojíku i do salonku. Pokuste se zhotovit stoličku, poličku, sporák, skřínku na uhlí. Máte české modelovací archy staveb a nábytku? Udělejte sítě složitých měřických těles! — Zrobte nábytek pro loutkové divadlo! Panenčin koutek! Udělejte modely z kart. papíru k společnému vyučování perspektivě v kreslení!

Vložka do knihy.

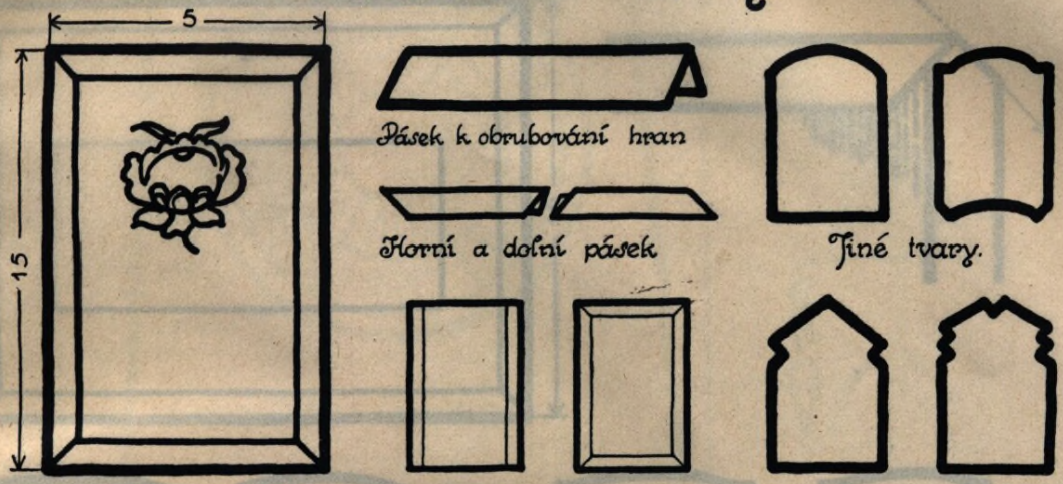

Poznámka. K práci použij slabé lepenky, kartonu nebo též 2× přeloženého papíru kreslicího.

Postup:

1. Narýsuj a vyřízni základní tvar vložky.
2. Připrav si pásky k olemování hran. Pásek (2 cm × 15 cm) přehni žlábkovitě po délce, opět narovnej, potři mazem, hřbetem přilož na hranu lepenky a přilep. Podobně i na protilehlé straně.
3. Olemuj mezilehlé strany páskem kratším (2 × 5) — šipkou, jejíž konec zastřihni do úhlu 45°.
4. Vystřihni 2 obdélníky (4·5 × 14·5) z papíru jednobarvého a nalep na přední i zadní stranu vložky, aby na okrajích zůstala jen 2 mm obruba.
5. Přední stranu ozdob nalepováním.

Místo pro poznámky:

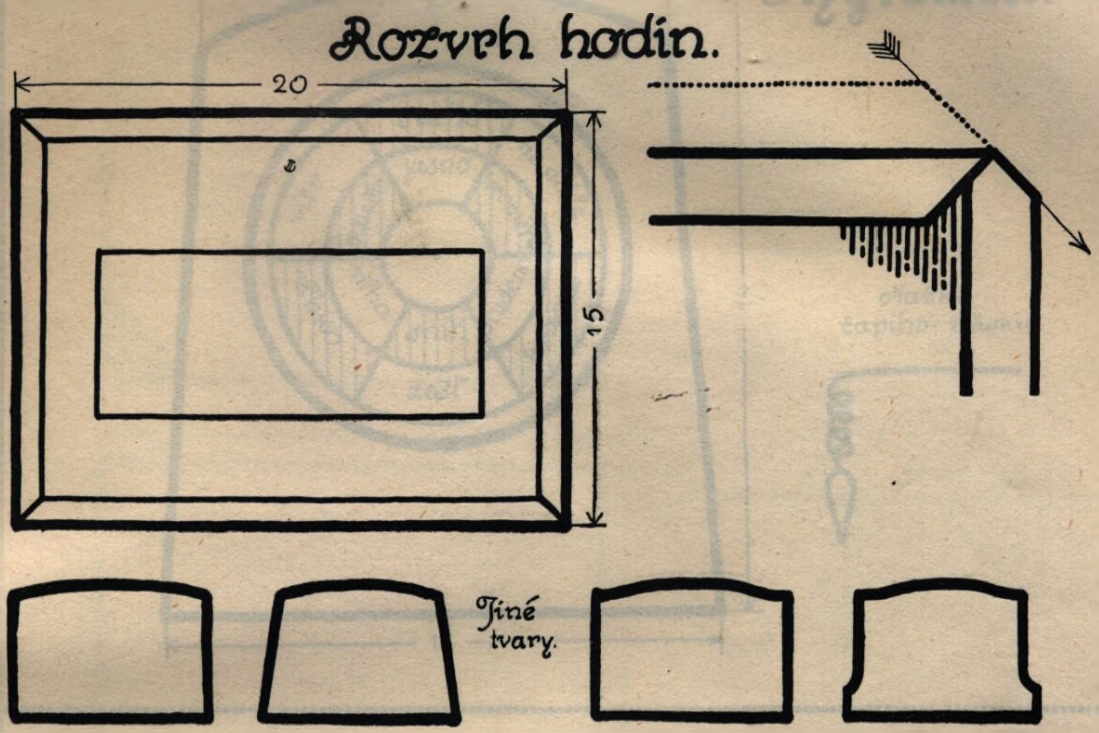

Poznámka. Nalepuješ-li na lepenku papír o větších rozměrech, vyhlaď jej od středu ke krajům, aby nikde nezůstaly bubliny vzduchu nebo hnízda mazu.

Postup:

1. Základní tvar z lepenky. Pozor na nůž. I svislé strany ořezuj vodorovně.

2. Z papíru (nejlépe kožitého) vystřihni základní tvar asi o 1 cm na všech stranách širší než lepenka a přilep. Zastřihni nůžky, přečnívající okraje zahni a palcem (zvláště na hranách) dobře utáhni.

3. Na přední stěnu nalep obdélník z bílého papíru pro rozvrh hodin a vlož na čas do lisu.

Místo pro poznámky:

Hygrometr.

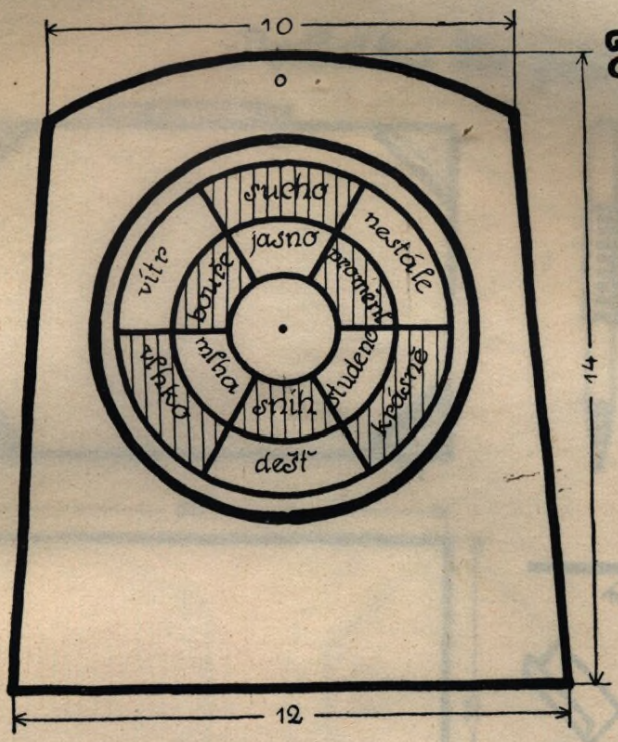

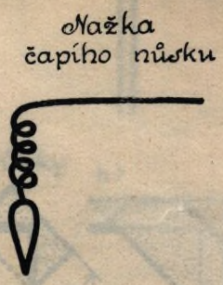

Poznámka. Přístroj zakládá se na známé hygroskopické vlastnosti čapího nůsku.

Postup:

1. Základní tvar ozdob obrubou červenou, střed černým nebo šedým papírem nelesklým.
2. Kotouč z bílého kreslicího papíru přilep klihem. Narýsuj na něm jednotlivá pole, vždy ob jedno slabě omaluj a popiš.
3. Vysekni průbojem otvor k zavěšení hygrometru a do středu upevni čapí nůsek.

Místo pro poznámky:

Podložka ku psaní.

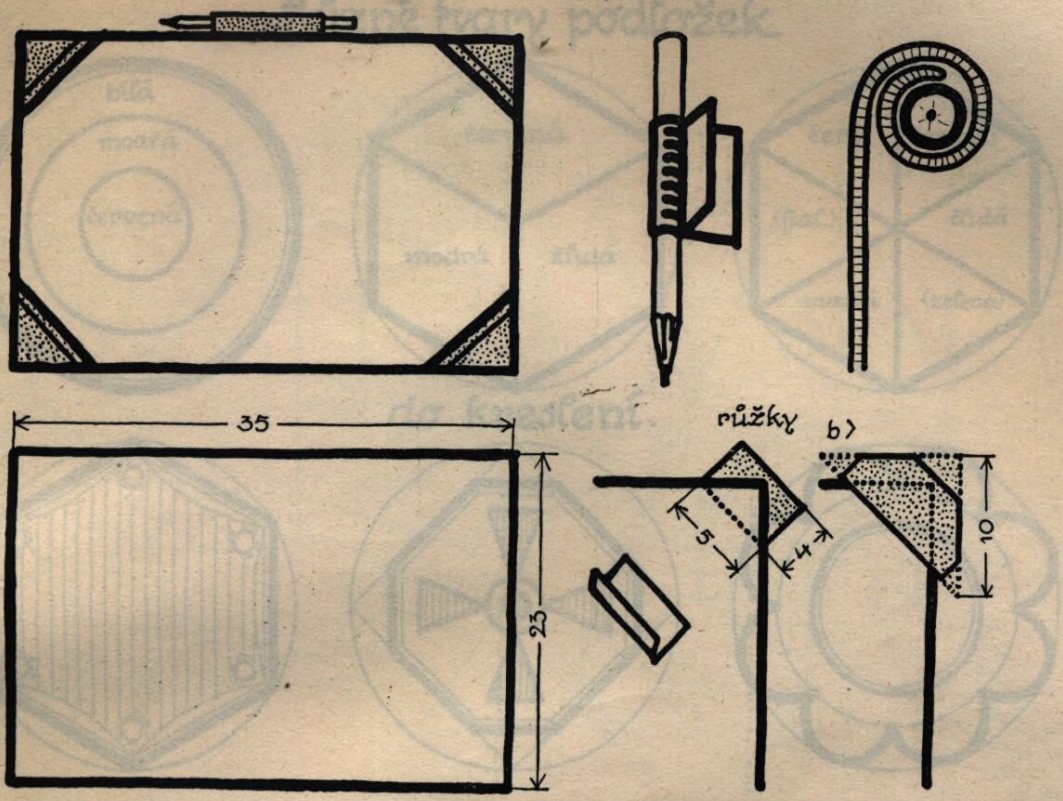

Poznámka. Místo silné lepenky dobře poslouží 2 lepenky tenší nebo též 3—4 listy starého kreslicího papíru, jež klihem slepíš.

Postup:

1. Vyřízni základní tvar z lepenky a černě olemuj.
2. Zezadu přilep plátěné růžky a poutko na tužku.
3. Zpředu vlož pod růžky pijavý papír.

Místo pro poznámky:

Různé tvary podložek

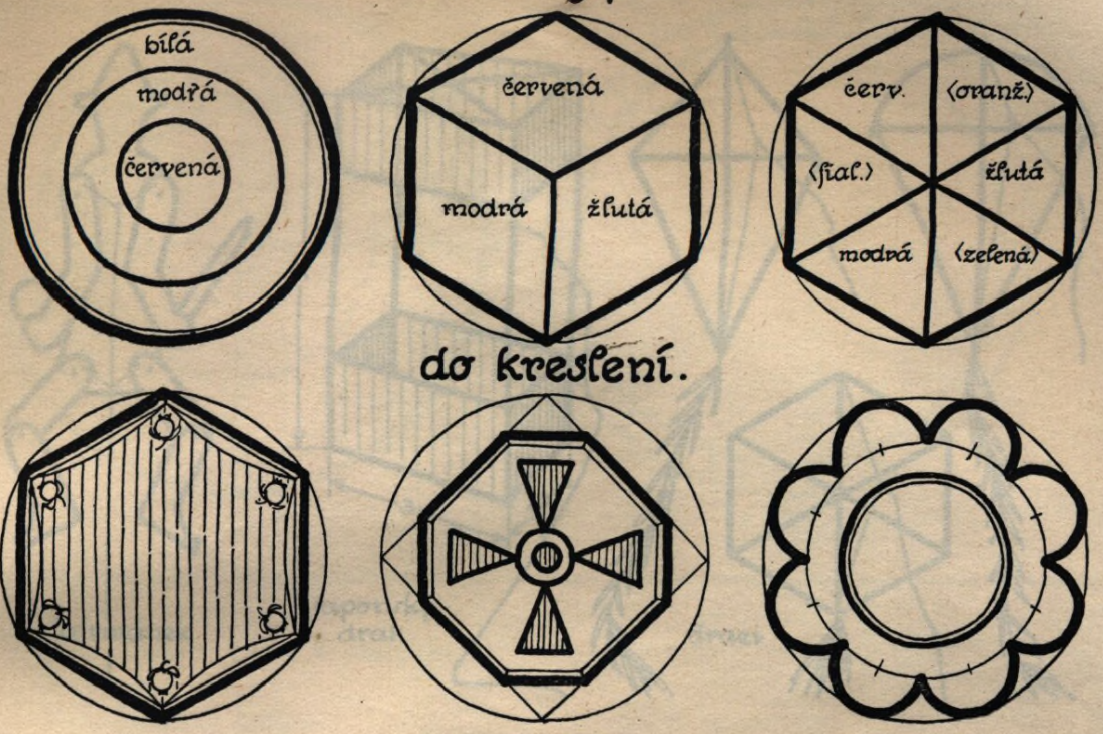

do kreslení.

Poznámka. Poněvadž u hranatých podložek jsou obvodové úhly větší než 90°, musíš i šipky přiměřeně zastřihnouti: u šestiúhelníka na př. v úhlu 60°. Oblé tvary zkus vyříznouti i nožem. Poznáš výhodu šikmého řezu.

Postup:

1. Narýsuj a vyřízni základní tvar z lepenky.
2. Olemuj.
3. Ozdob přední stranu.

Místo pro poznámky:

Tatrmánek. Letadla.

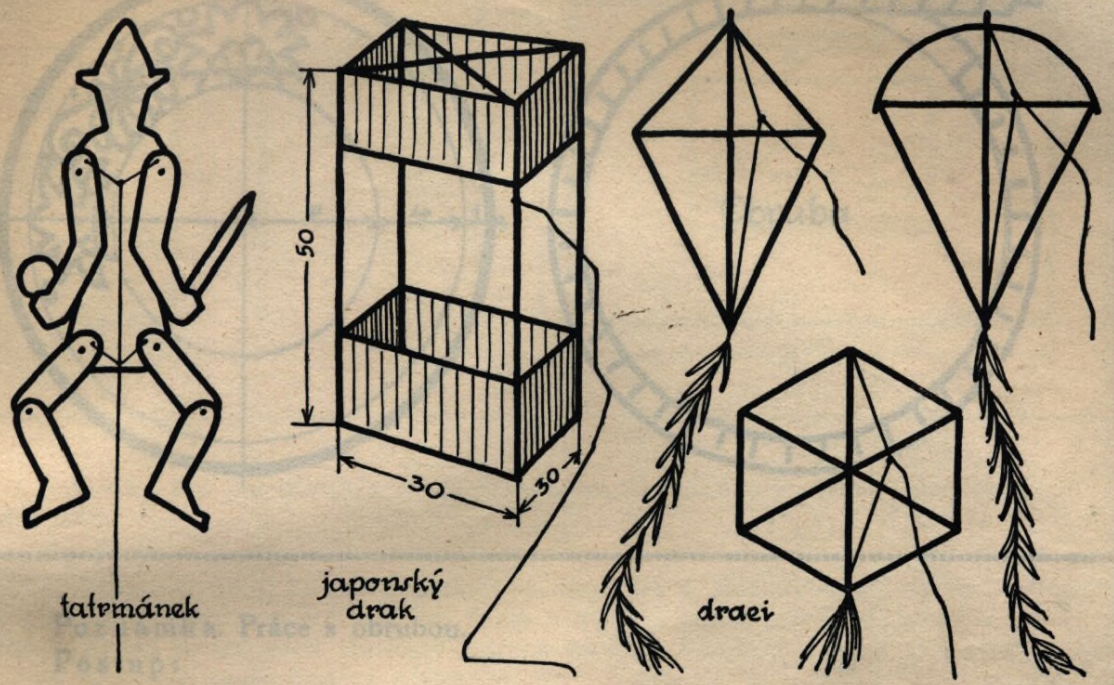

Postup patrný z náčrtů.

Místo pro poznámky:

Podložka pod lampu (s nalepováním)

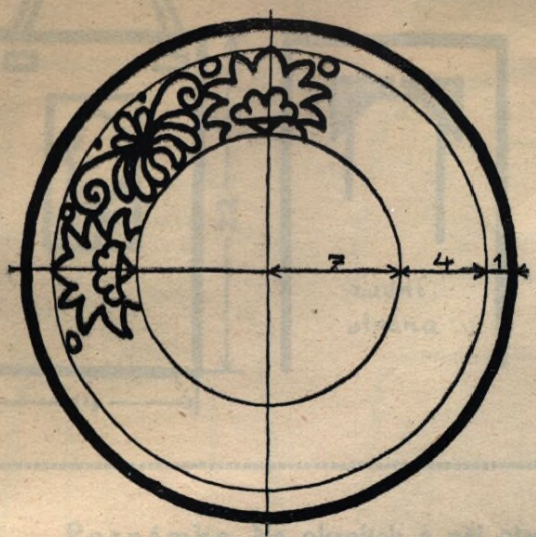

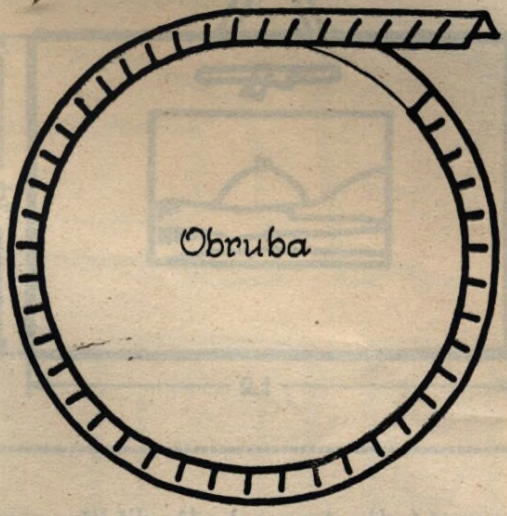

Poznámka. Práce s obrubou.

Postup:

1. Lepenkový kotouč.

2. Obruba. Pásek 75 × 2 přehni po délce do žlábku a nastříhej tak, aby střih nesahal až ke hřbetu. Nato jej opět rozlož, potři mazem, přilož hřbetem na obvod kotouče a ústřižek za ústřižkem připevňuj.

3. Ozdob přední stranu nalepováním.

Místo pro poznámky:

Rámeček pro pohlednice.

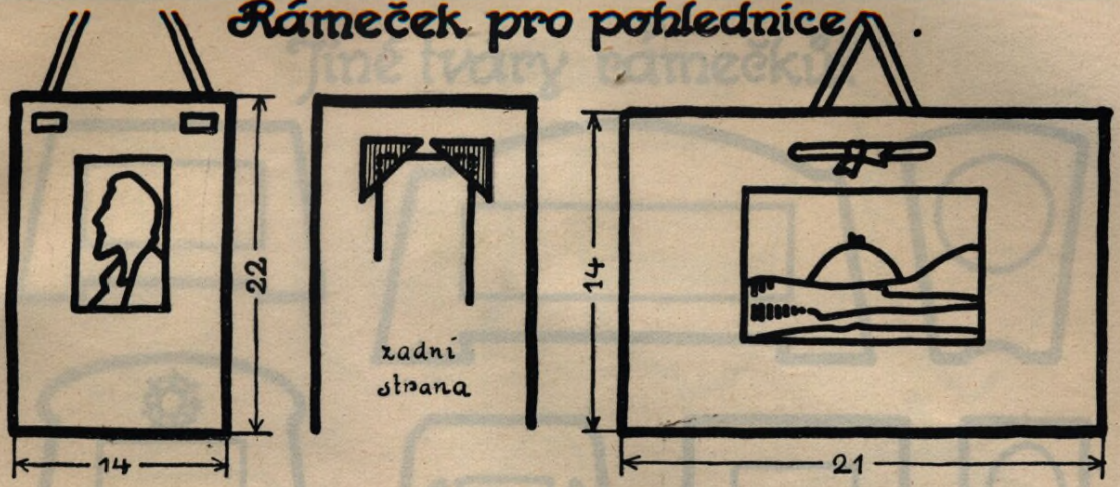

Poznámka. Na okrajích a při otvoru použij šikmého (paspartového) řezu. Ostrý nůž.

Postup:

1. Obdélník 14 × 22 polep ozdobným papírem a vlož do lisu.
2. Když práce vyschla, odřízni kraje a vyřízni otvor pro pohlednici.
3. Řezné hrany natři vhodnou barvou (nejlépe bělobou).
4. Připevni vzadu opěrné růžky.

Místo pro poznámky:

Jiné tvary rámečků.

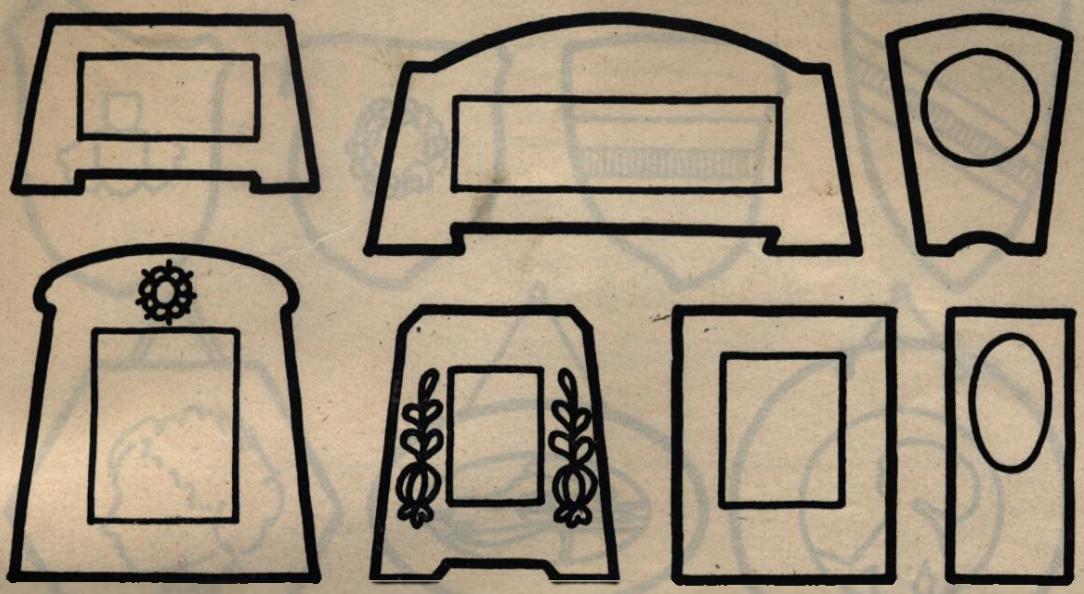

Postup týž jako u čísla předchozího.

Místo pro poznámky:

Znaky a rámečky.

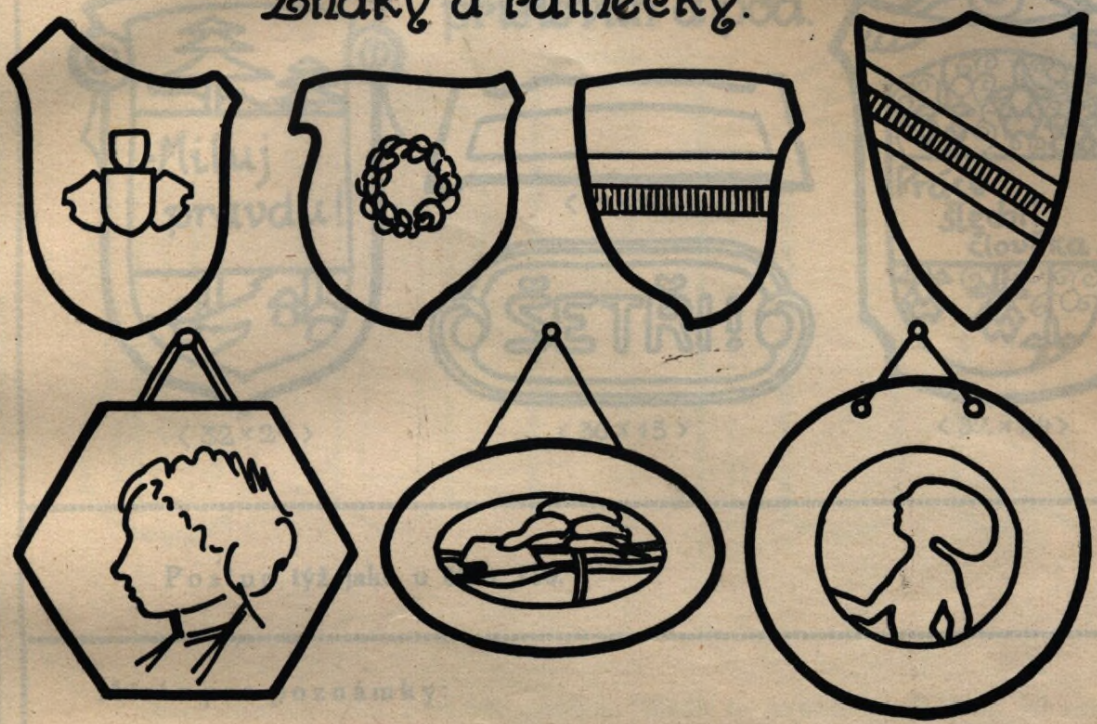

Postup týž jako u čísla předchozího.

Místo pro poznámky:

Rámeček s heslem, příslovím a pod.

(32×24)

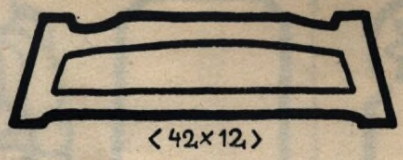

(42×12)

(30×13)

(32×24)

Postup týž jako u čísla 110.

Místo pro poznámky:

Podložka pod teploměr.

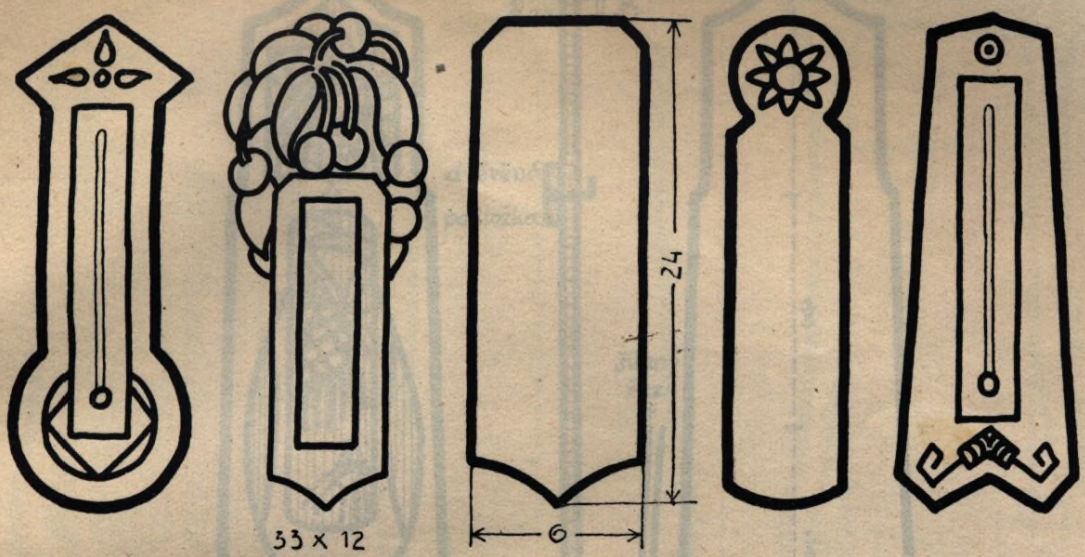

Poznámka. Jak z náčrtu patrno, skládá se pozadí ze 2 částí, jež slepíš, až jsou úplně vypracovány.

Postup:

1. Zhotov známým způsobem obdélníkovou podložku pod teploměr bez olemování, pouze s malou ozdůbkou ve spodním rohu.
2. Nakresli na druhou lepenku přibližně tvar pozadí, ozdob třešňovými listy a plody na černém podkladě a vyřízni z lepenky.
3. Postranní řezné plochy omaluj: zeleně u listů, červeně u plodů.
4. Slep obě části klihem, vysekni vhodný otvor k zavěšení a připevni i teploměr.

Místo pro poznámky:

Věšák na kartáč <s háčkem>

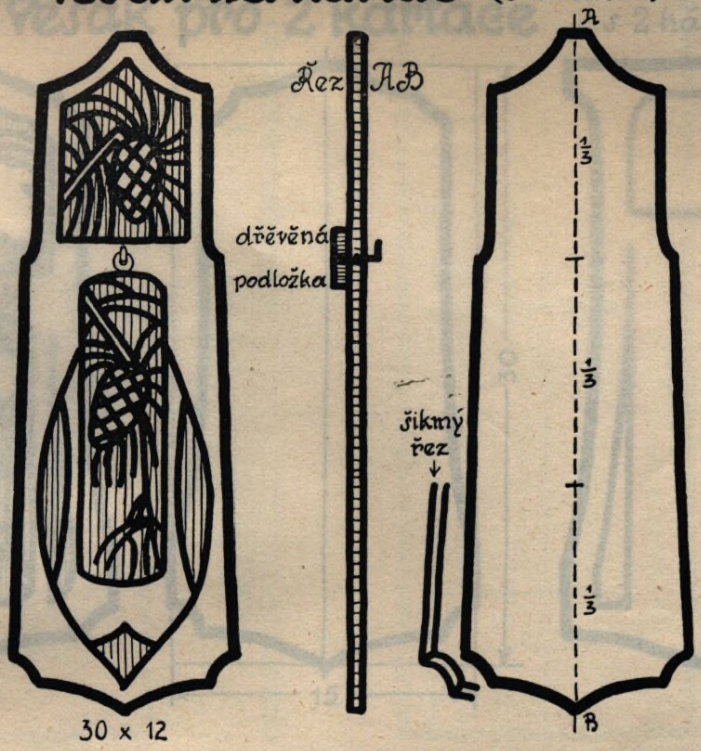

Poznámka. K práci použij jen silnější lepenky. Horní ozdoba pořízena nalepováním (pozadí tmavé, větvička světlá), spodní ozdoba namalována tuší.

Postup:

1. Základní tvar vyřízni z lepenky, polep světlošedým papírem přírodním a vlož do lisu.
2. Přikliž vzadu prkénko, do něhož ihned zašroubuj háček.
3. Ozdob přední stranu.

Místo pro poznámky:

Věšák pro 2 kartáče <s 2 háčky>

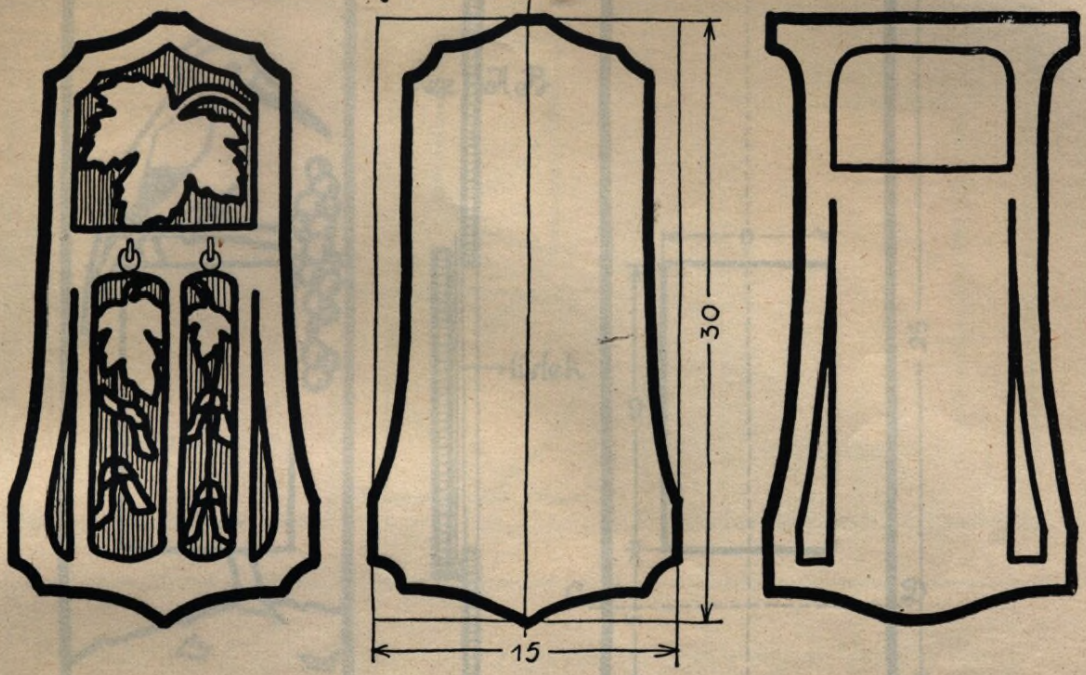

Poznámka. Práce se podaří jen tehdy, použiješ-li silné lepenky nebo dvou kusů lepenky tenší, jež klihem slepíš. Řezné hrany uhlaď skelným papírem a omaluj.

Postup jako u čísla předchozího.

Místo pro poznámky:

Týdenní kalendář.

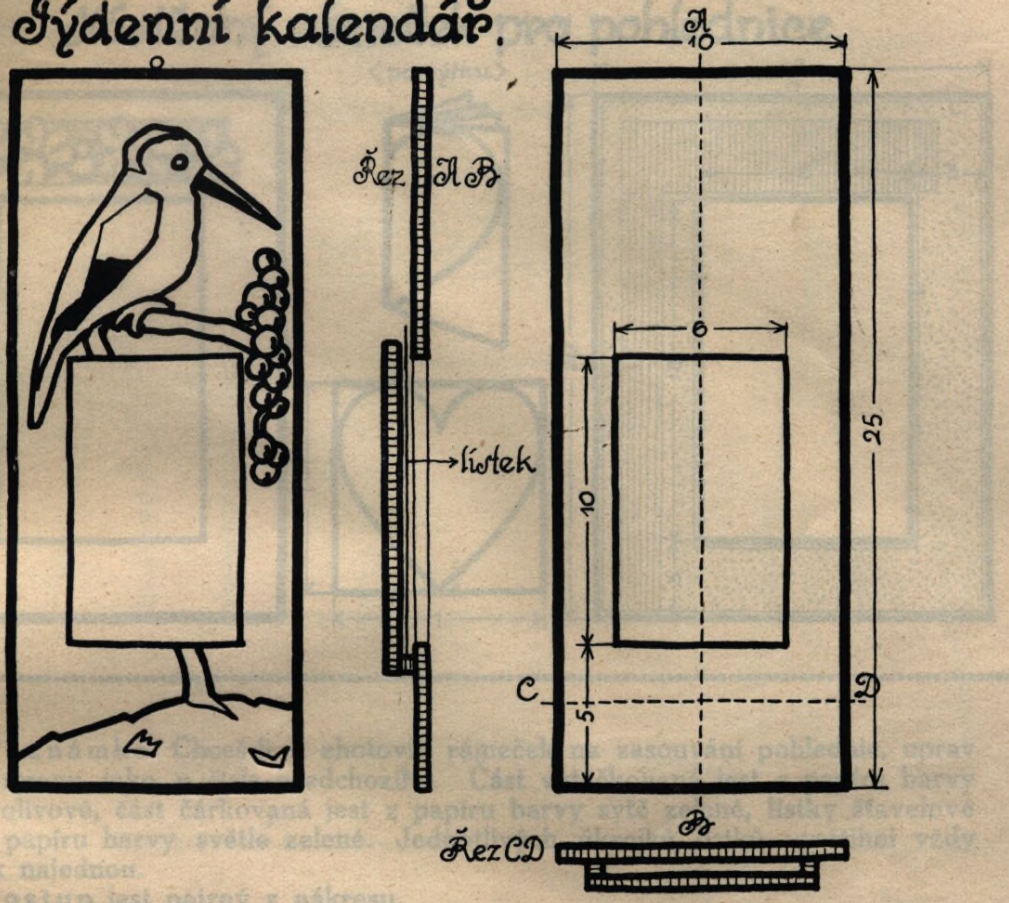

Poznámka. K práci použij jen silnější lepenky. Obrázek sestav nalepováním.

Postup:

1. Obdélník 11 × 26 cm polep světlešedým nebo žlutavým papírem přírodním (bez zahýbání) a vlož na chvíli do lisu. Nato okraje a výřez sřízni šikmým řezem a řezné hrany omaluj bělobou.

2. Příprav si 2 lepenkové pásky o rozměrech 0·5 × 11, 0·5 × 8 a přilep klihem se tří stran kolem výřezu tak, aby mezi nimi zbyl prostor 7 × 10 cm pro útržek z kalendáře.

3. Obdélník 8 × 11 cm polep papírem přírodním a přilep zezadu na pásky, čímž zůstane mezera ku zasouvání lístku (po případě obrázku, fotografie).

Místo pro poznámky:

Nástěnný rámeček pro pohlednice.

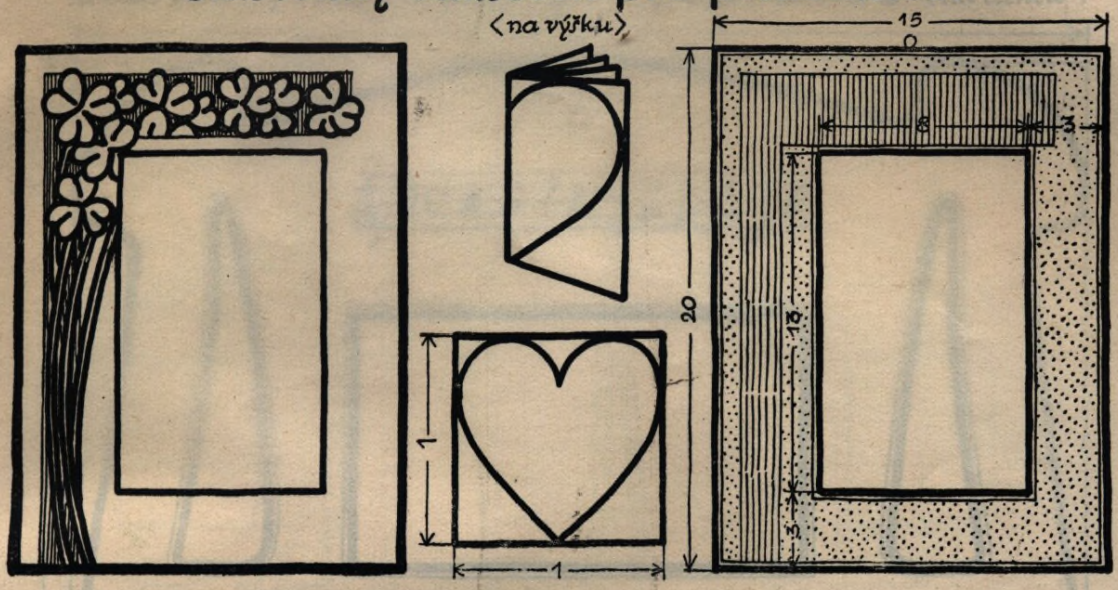

Poznámka. Chceš-li si zhotoviti rámeček na zasouvání pohlednic, uprav zadní stranu jako u čísla předchozího. Část vytečkovaná jest z papíru barvy světle olivové, část čárkovaná jest z papíru barvy sytě zelené, lístky šťavelové jsou z papíru barvy světle zelené. Jednotlivých úkrojků lístků vystřihni vždy několik najednou.

Postup jest patrný z nákresu.

Místo pro poznámky:

Nástěnný rámeček pro pohlednice (na délku)

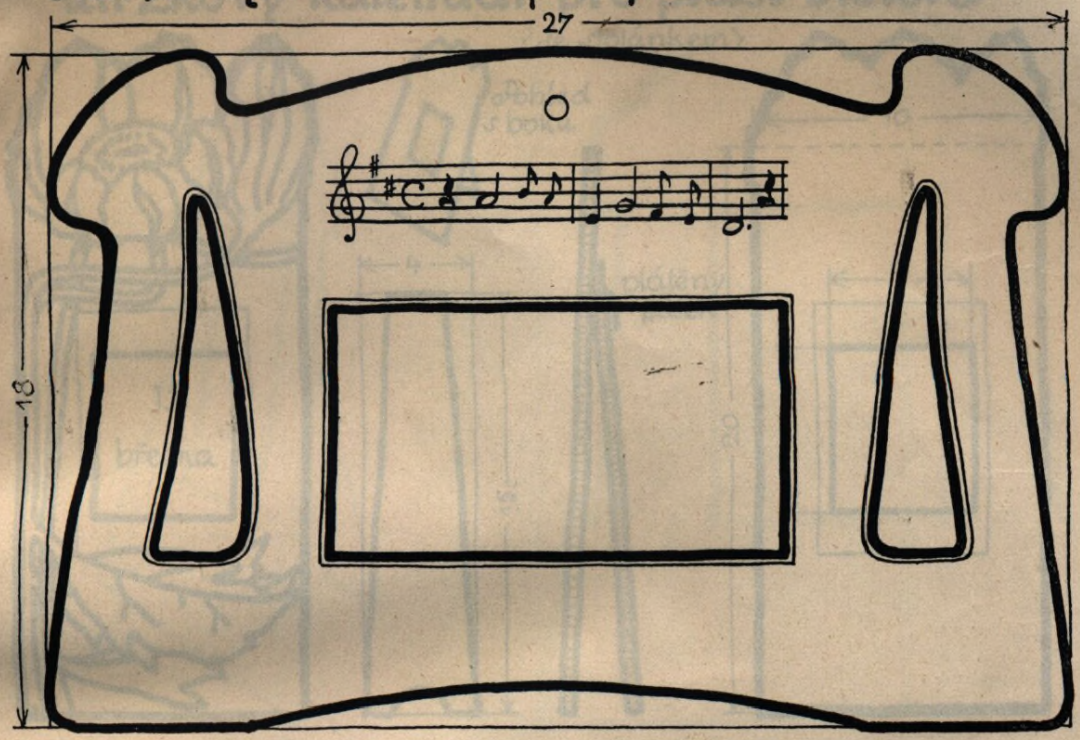

Poznámka. Celou přední stranu polep černým papírem nelesklým, který na okrajích známým způsobem nastřihni a zahni. Trojúhelníkovité otvory po stranách olemuj červeně, střed vyřízni šikmým řezem. Melodii a řezné hrany vymaluj bělobou.

Postup jako u čísla předcházejícího.

Místo pro poznámky:

Útržkový kalendář pro psací stolek

(se stojánkem)

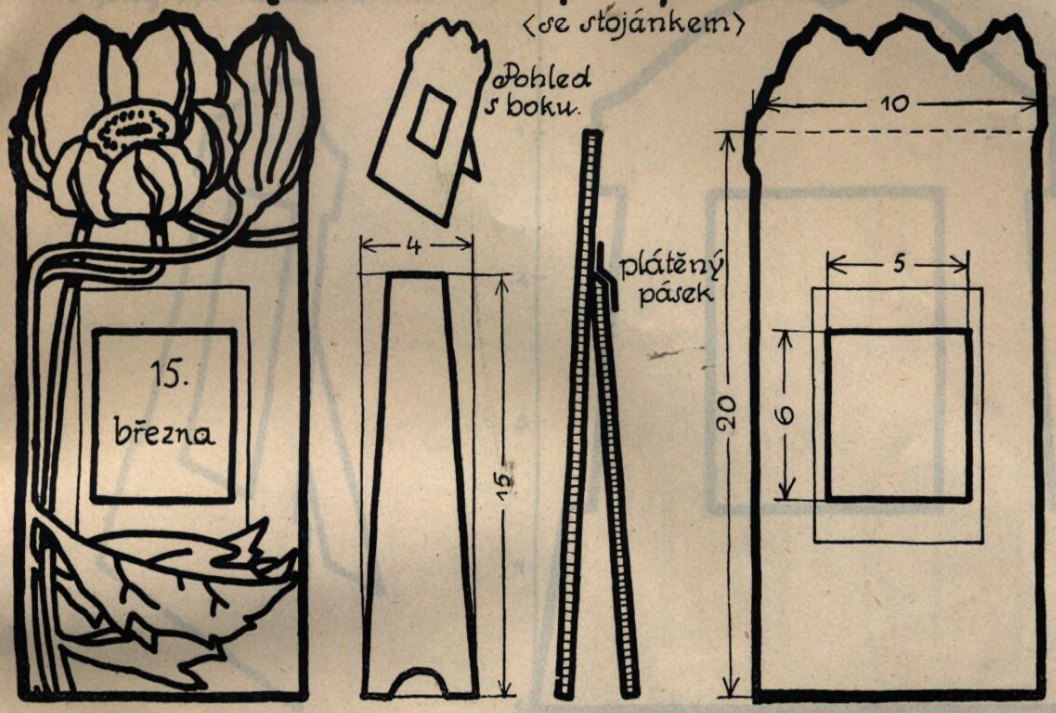

Poznámka. Pozadí potáhni přírodním papírem šedivým nebo hnědě olivovým, květy pořiď nalepováním, ostatek namaluj krycími barvami: listy tmavou zelenou rumělkou (žebra vynech), stonek ind. červení.

Postup:

1. Základní tvar vyřízni ze silnější lepenky.
2. Připevni vzadu nožku plátěným páskem 2 × 5 cm.
3. Ozdob přední stranu.
4. Připevni zpředu špalíček útržkových lístků.

Místo pro poznámky:

Rámeček se stojánkem

s fotografií na zasouvání.

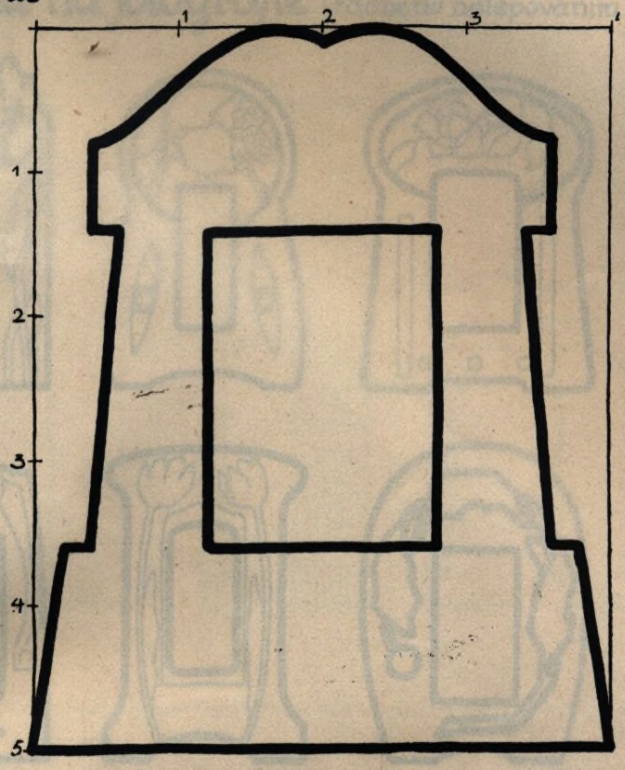

Poznámka. Hrany střízni šikmým řezem.

Postup jako u čísla 117. (pokud se týče zadní strany) a čísla 120. (pokud se týče nožky.)

Místo pro poznámky:

Různé tvary rámečků na fotografie (zdobené nalepováním)

Postup jako u čísla 121.

Místo pro poznámky:

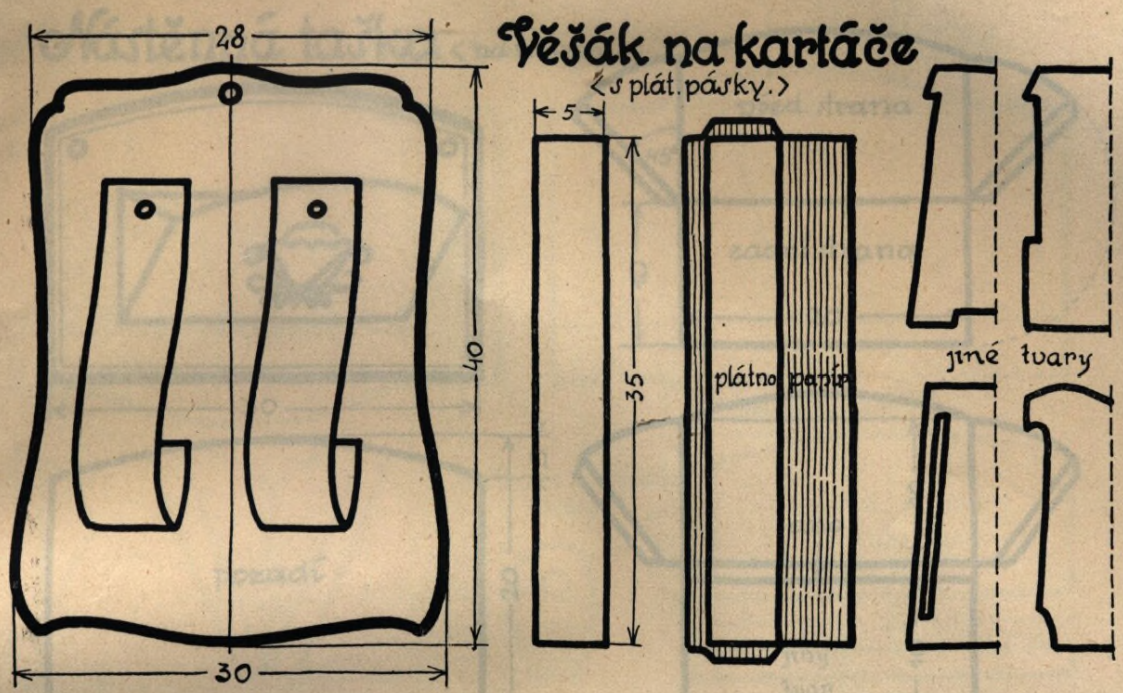

Poznámka. Je-li věšák pouze pro 1 kartáč, postačí rozměry 30 × 20.

Postup:

1. Základní tvar potáhni tapetou — bez olemování.

2. Připoj pásky. Oba pásky plátna olep tapetou (mazem) a vlož na chvíli do lisu, aby se nebortily. Když oschly, protáhni je mezi prsty (aby se bez zlomení snadno přehnuly), přilep dole klihem k pozadí a nahoře připni mosazným knoflíčkem, jehož dvě nožky vzadu rozevři.

Místo pro poznámky:

Nástěnná taška <na noviny>

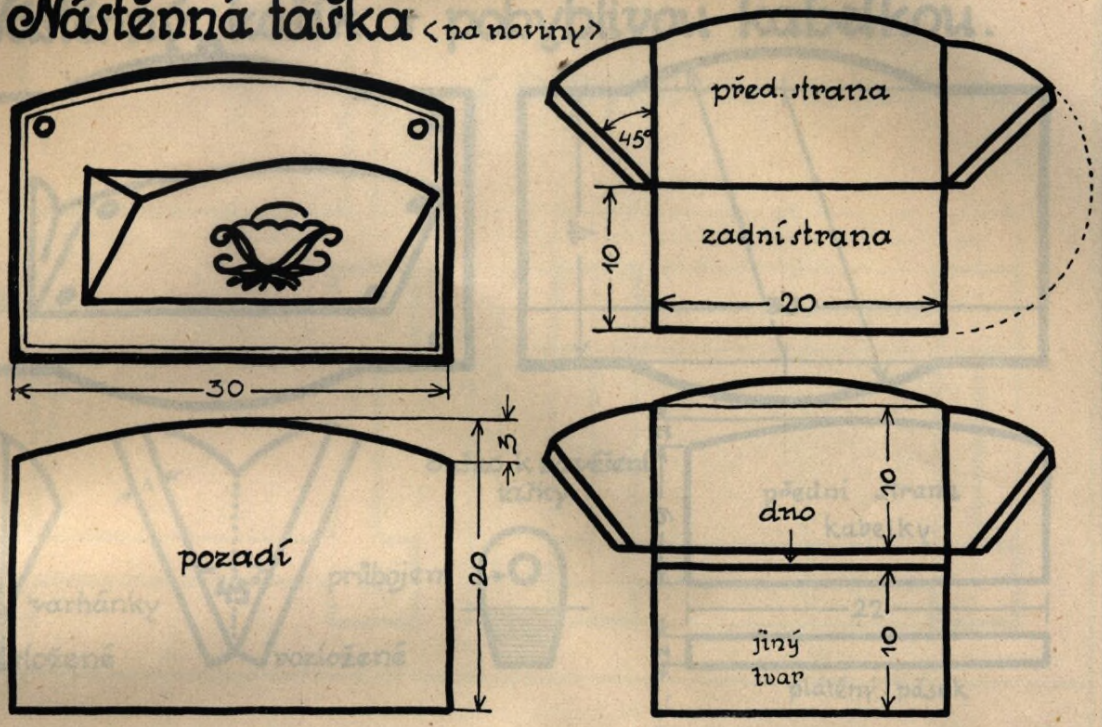

Poznámka. Pozadí je z lepenky, kabelka může být z kartonu nebo dvojnásobného kreslicího papíru.

Postup:

1. Pozadí vyřízni šikmým řezem, olemuj a ozdob tapetou.
2. Sestav kabelku, olemuj přední její stranu, vnitřek vylep papírem šedivým, zevně ji ozdob papírem přírodním a vhodnou ozdůbkou a přilep nato klihem k pozadí.

Místo pro poznámky:

Nástěnný košík s pohyblivou kabelkou.

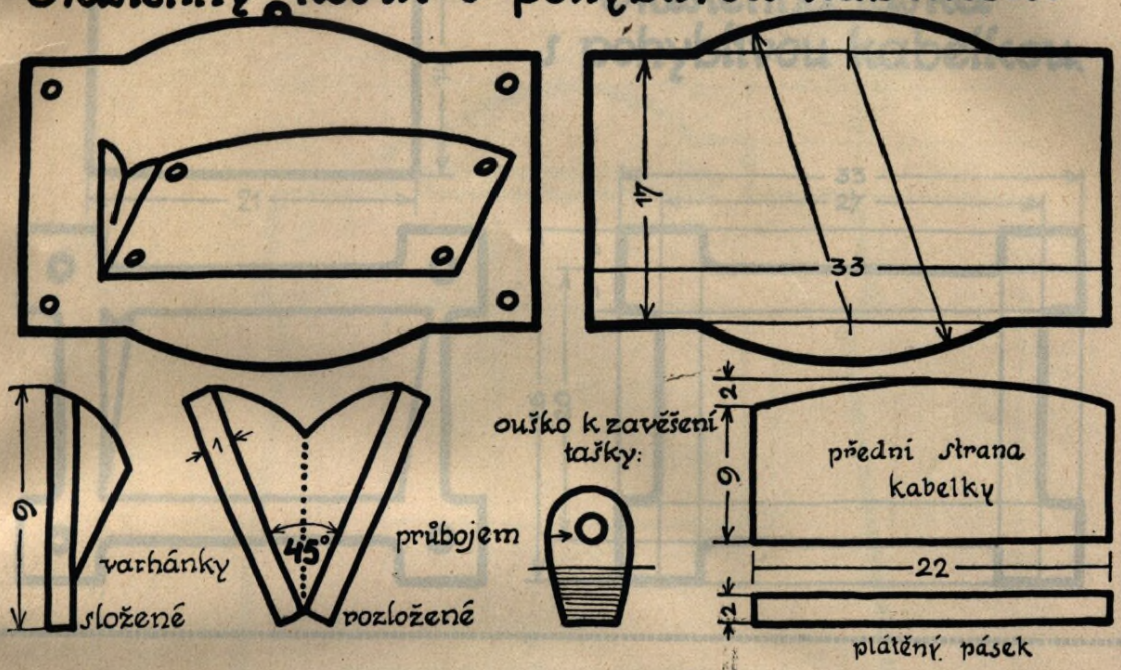

Poznámka. Střih pro varhánky pořiď si napřed z papíru, dobře vyzkoušej a teprve potom vystřihni z plátna.

Postup:

1. Pozadí (ze silnější lepenky) olemuj červeně a potáhni tapetou zelenou. Otvory v rozích (okénka) vysekni průbojem a podlož lesklým papírem červeným. Zezadu připoj lepenkové ouško k zavěšení košíku.
2. Podobně připrav si přední stranu kabelky.
3. Přelož po délce plátěný proužek a přilep po jedné jeho půlce zezadu ke kabelce.
4. Podobně připoj i varhánky, načež celek přilep k pozadí.

Místo pro poznámky:

Nástěnná taška s pohyblivou kabelkou.

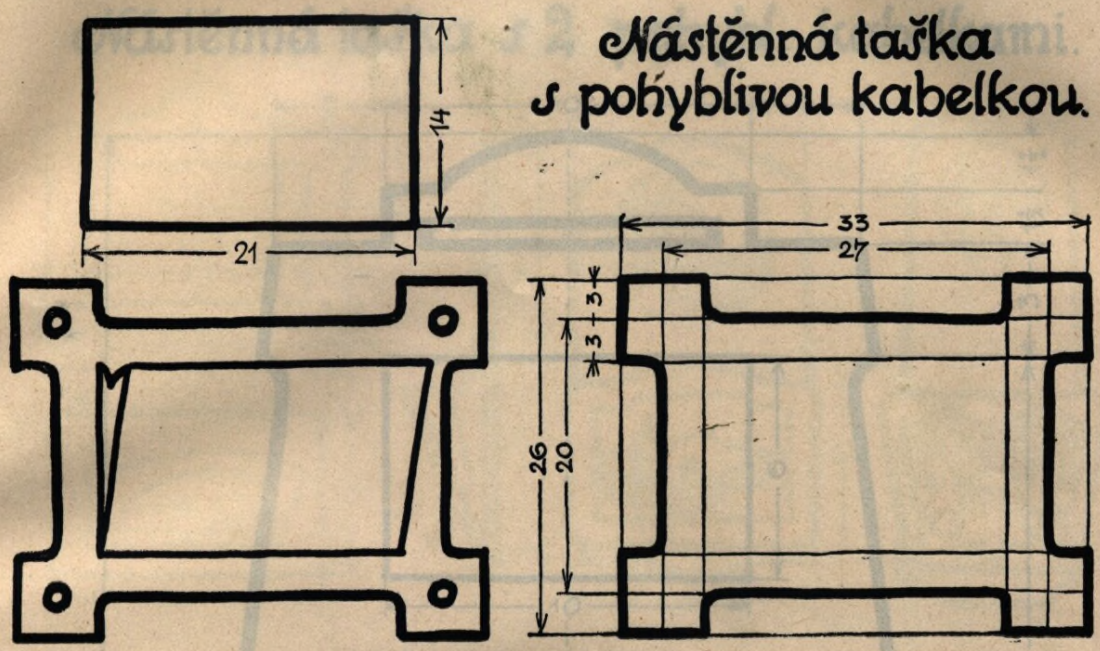

Poznámka. Kabelka může býti z tenší lepenky.
Postup jako u čísla předcházejícího.

Místo pro poznámky:

Nástěnná taška s 2 pohybl. kabelkami.

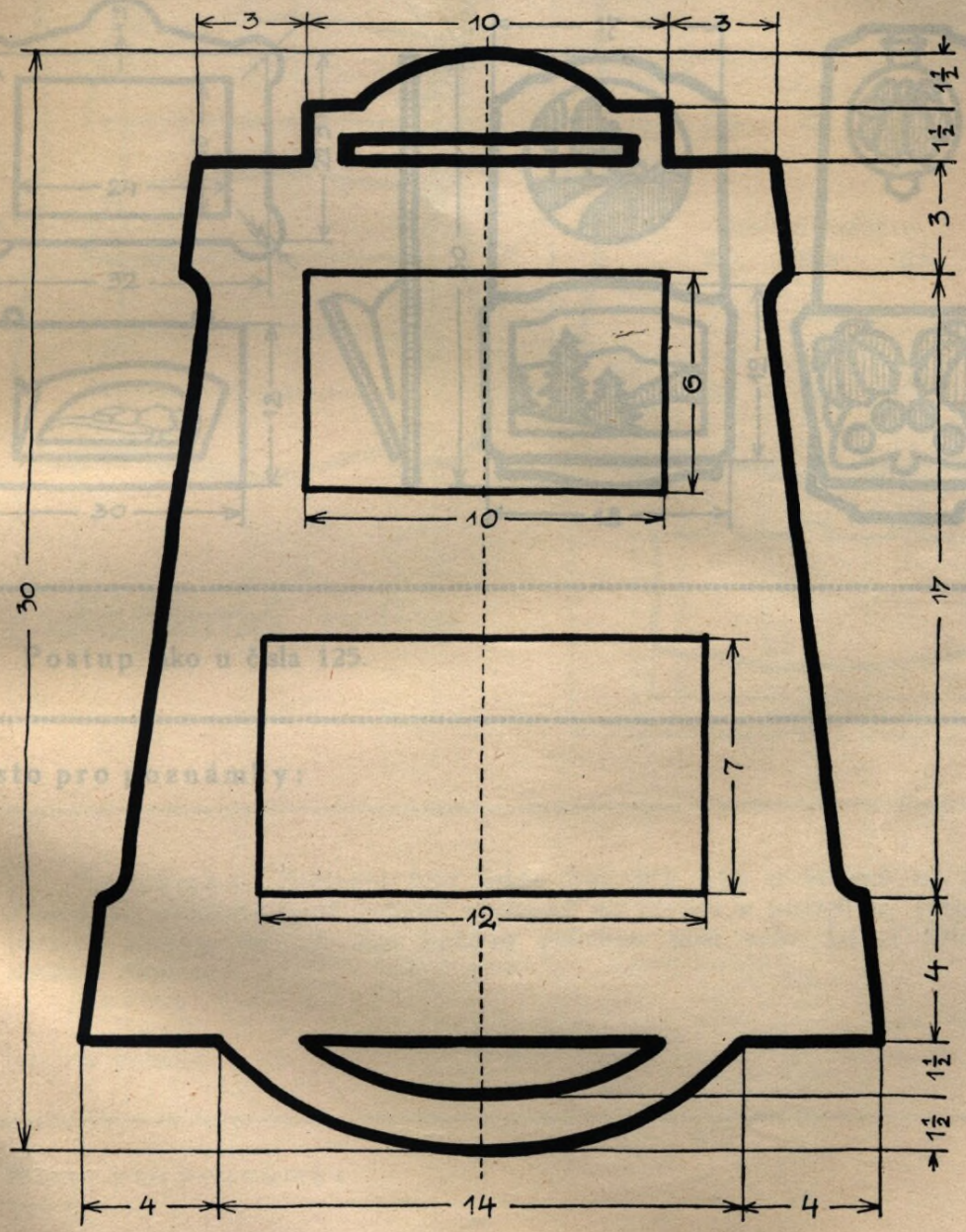

Postup jako u čísla předchozího.

Místo pro poznámky:

Jiné tvary nástěn. tašek s kabelkami.

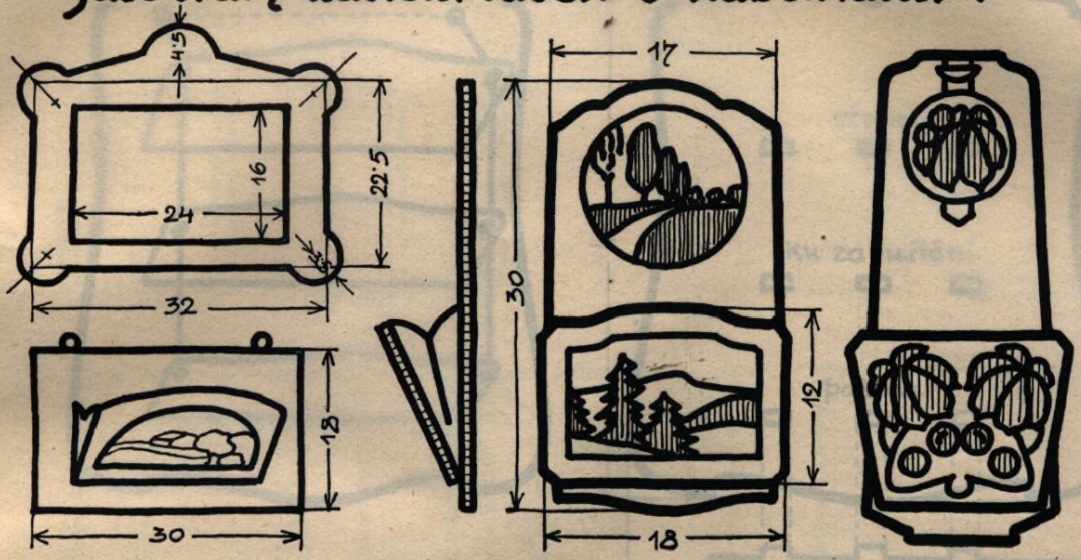

Postup jako u čísla 125.

Místo pro poznámky:

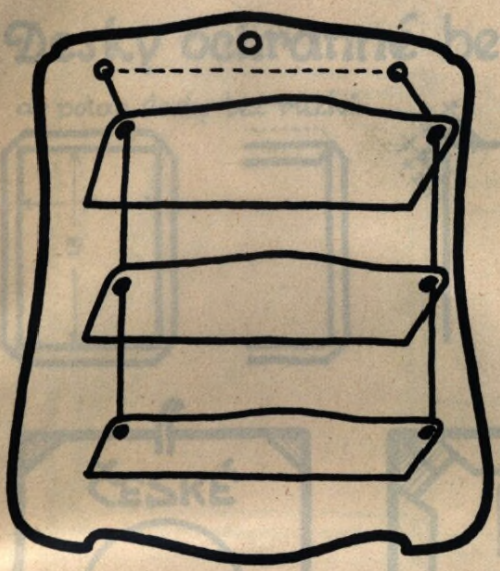

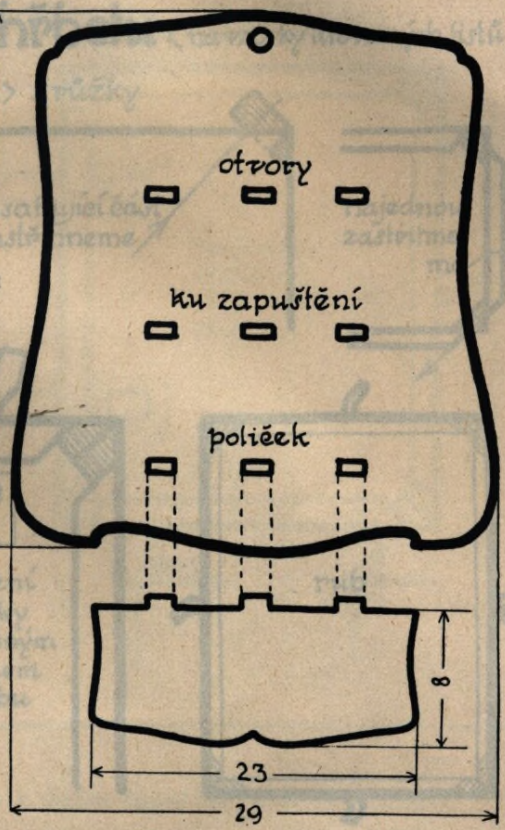

Nástěnná police.

Poznámka. Základní tvar může býti týž jako u věšáků na kartáče. Jednotlivé poličky zapusť pomocí výstupků do otvorů v pozadí a vpředu spoj pestrou šňůrou, na níž pod každou poličkou učiň suk. Délku celé šňůry ustanov zkusmo.

Postup:

1. Pozadí.
2. Poličky.

Místo pro poznámky:

Desky ochranné bez hřbetu <na vzorky lisovaných listů>.

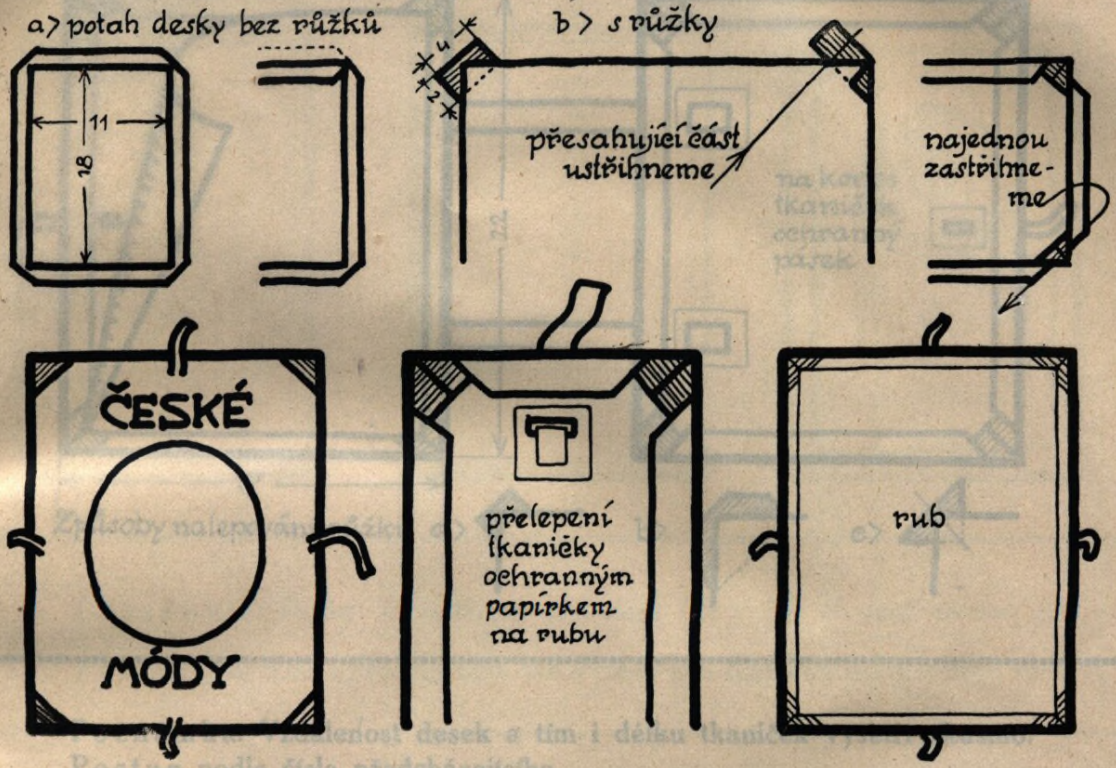

Poznámka. Pro počátek vol raději menší formát. Plátěné růžky přilepuj vždy řídkým klihem.

Postup:

1. Připrav si stejně veliké 2 desky ze silnější lepenky.
2. Přilep růžky.
3. Přední stranu potáhni barevným papírem mramorovým nebo předsádkovým, tak aby 1 cm na okrajích přečníval, zastřihni na rozích a zahni.
4. Pořiď výřezy pro tkaničky, jež zpředu protáhneš, na rubu přilep klihem a přelep ochranným papírkem.
5. Rub desek potáhni obyčejným bílým papírem.

Místo pro poznámky:

Desky pro sešity s pevnou stužkou.

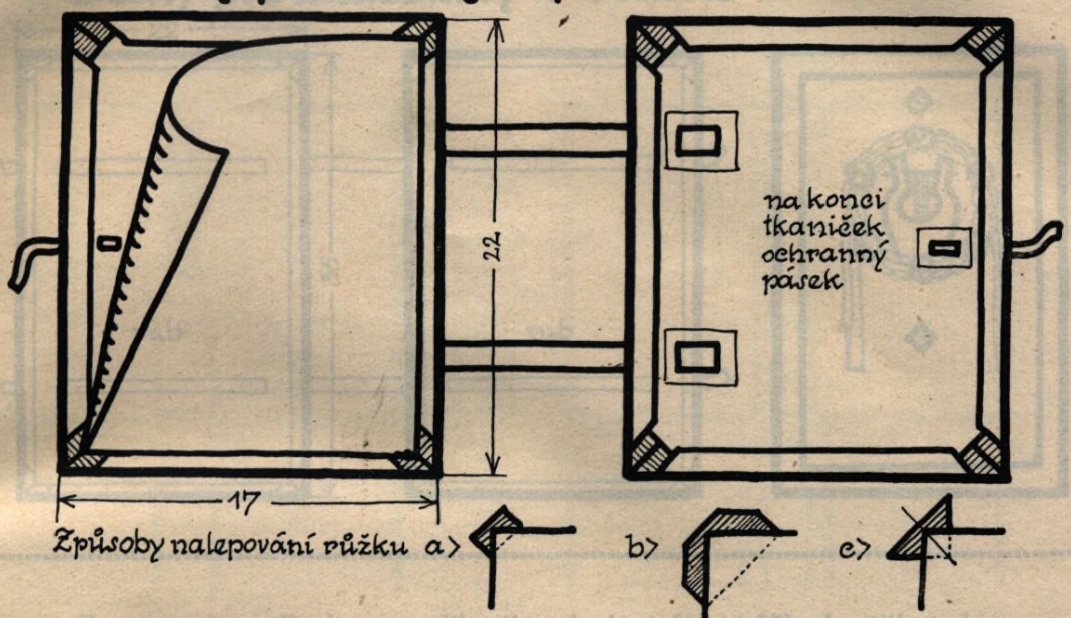

Poznámka. Vzdálenost desek a tím i délku tkaniček vyšetří zkusmo. Postup podle čísla předcházejícího.

Místo pro poznámky:

Desky pro hudebniny s volnou stužkou.

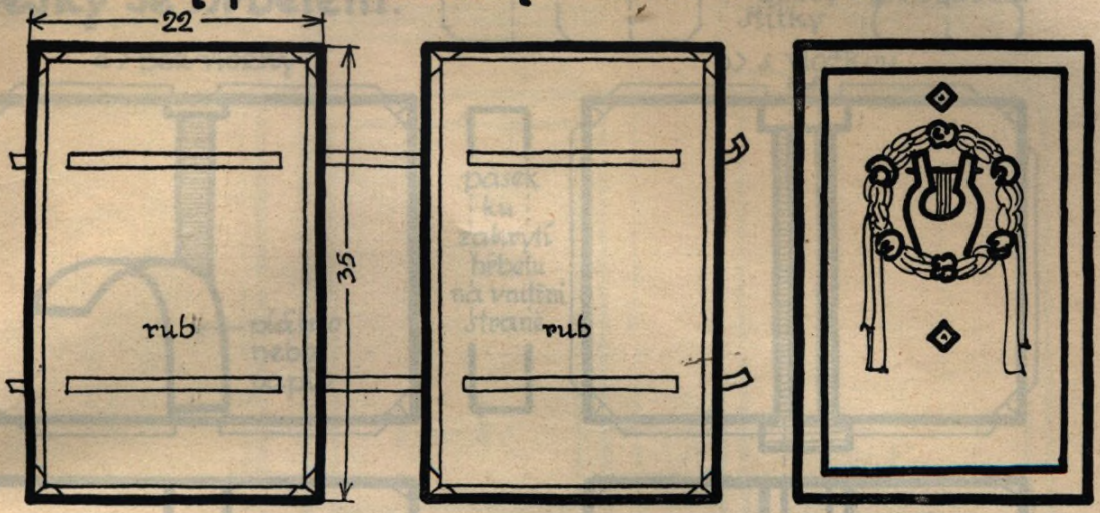

Poznámka. Desky o velikosti poloviční (11 × 35) sloužiti mohou pro úřední listiny.

Postup jako u čísla předchozího, jen vyřezy pro tkaničky pořiď o něco větší.

Místo pro poznámky:

Desky se hřbetem.

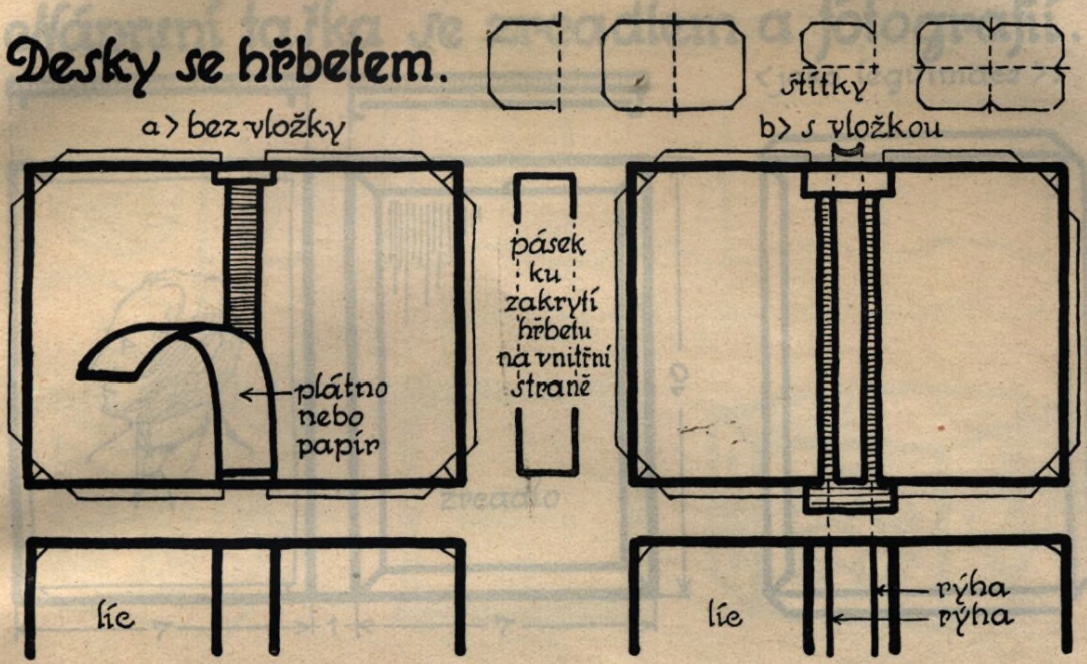

Poznámka. Pro počátek vol formát osmerkový, typ a), vzdálenost desek malou.

Postup:

1. Připrav si stejně veliké desky z lepenky — pozor na pravé úhly.
2. Přilep růžky.
3. Připrav si proužek kartonu nebo silného kreslicího papíru, asi 1 cm široký a dlouhý jako výška desek a mezi prsty jej žlábkovitě protáhni.
4. Potři pruh plátna klihem, polož na něj žlábek, potom i desky (mezi žlábkem a deskami vynech mezeru na tloušťku lepenky) a nato pruh zahni dozadu. Na líci vyhlaď kostkou rýhu mezi žlábkem a deskami a na rubu přilep krycí pásek.
5. Předsádka a rub.

Místo pro poznámky:

Náprsní taška se zrcadlem a fotografií.

<jako legitimace>.

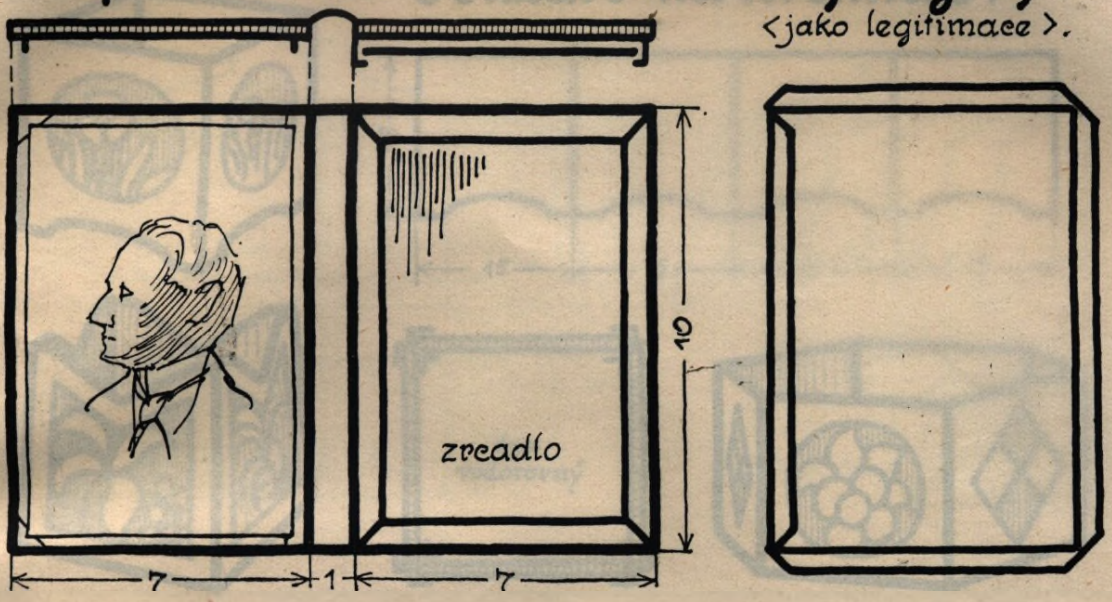

Postup. Kterak připevniti zrcadlo:

1. Šípky přilep (polovinou) po délce k desce.
2. Přilep i zrcadlo.
3. Přehni šípky přes okraje zrcadla a přilep na zrcadlo. (Neklížiti příliš).

Místo pro poznámky:

Pouzdro na květináč.

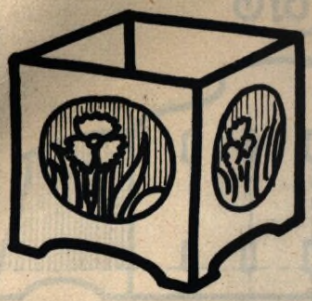

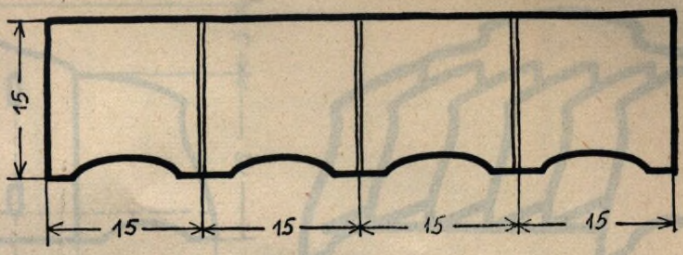

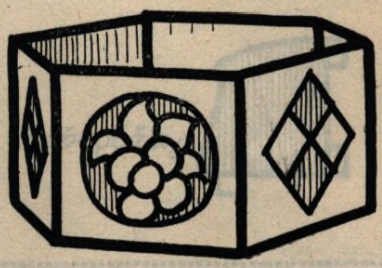

Poznámka. Rozměry sítě vol podle velikosti květináče s miskou.

Postup:

1. Narýsuj síť, vyřízni jednotlivé stěny a slep po délce plátěnými pásky, jak z vodorovného řezu patrno. (Pouzdro je pohyblivé).
2. Potáhni vnitřní i vnější stěny barvou neutrální.
3. Ozdob vnější stěny: na červeném pozadí barevný obrázek.

Místo pro poznámky:

Stojánek na dopisnice.

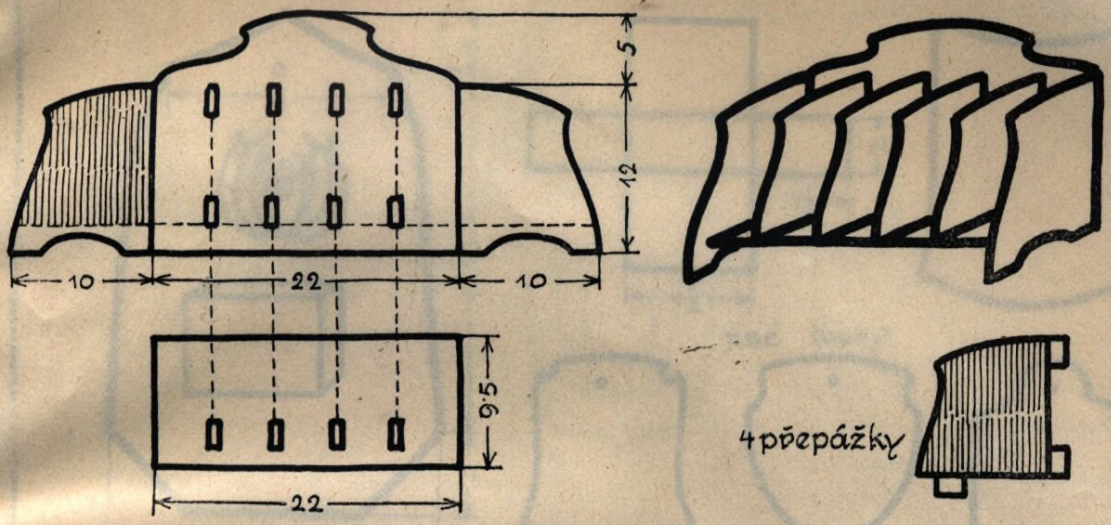

Poznámka. Části vyčárkované jsou shodné.

Postup:

1. Vyřízni pozadí s postranicemi, též spodní příčku a obě části slep klihem pomocí šipek.
2. Olemuj a potáhni předsádkovým papírem nebo tapetou.
3. Když práce vyschla, vyřízni (opatrně) otvory pro nožky přepážek.
4. Vyřízni 4 shodné přepážky s nožkami, olemuj a polep.
5. Zapusť nožky přepážek do otvorů v pozadí a v příčce, přesahující konce lepenky rozděl ve dva tenší lístky, jež zahni a klihem přilep, načež celou zadní stranu pozadí a příčky potáhni papírem.

Místo pro poznámky:

Sirečník nástěnný.

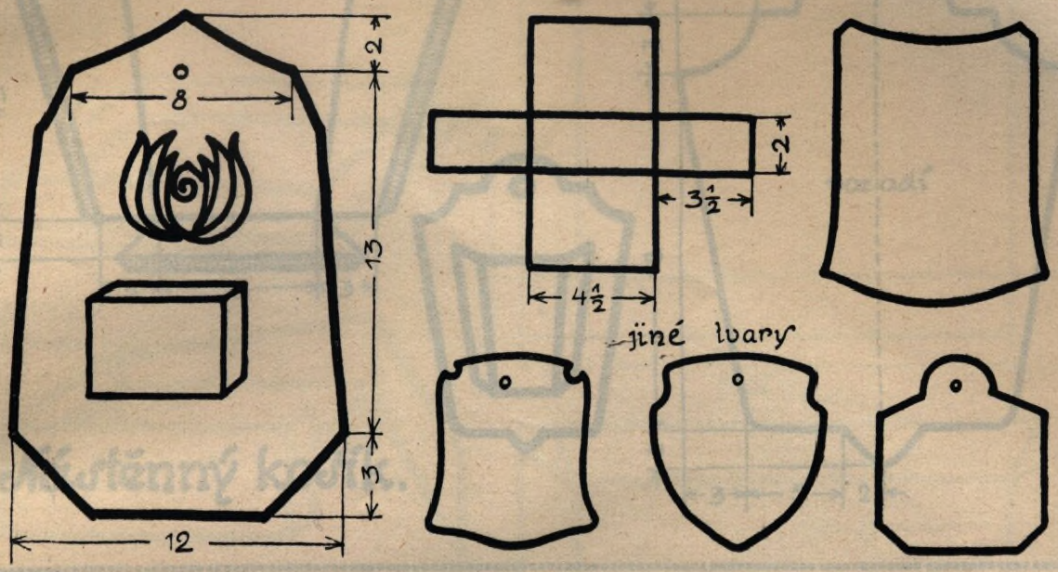

Poznámka. U pozadí užij šikmého řezu.

Postup:

1. Základní tvar bez obruby neb s obrubou.
2. Krabička podobně.
3. Vysekni otvor v pozadí a krabičku přilep klihem.

Místo pro poznámky:

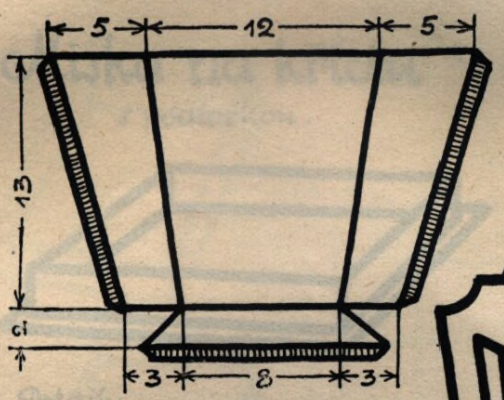

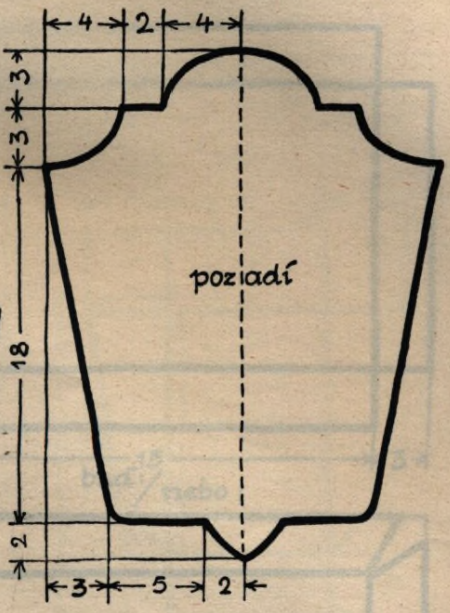

Nástěnný košík.

Poznámka. U pozadí použij šikmého řezu.

Postup:

1. Pozadí vyřež ze silnější lepenky, olemuj a potáhni tapetou.
2. Podobně i košík.
3. Obě části slep klihem.

Místo pro poznámky:

Miska na křídu

s podložkou.

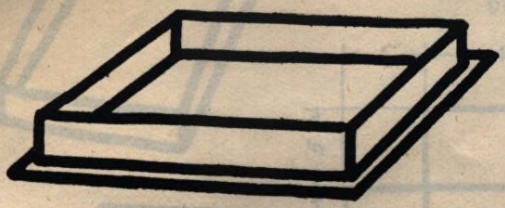

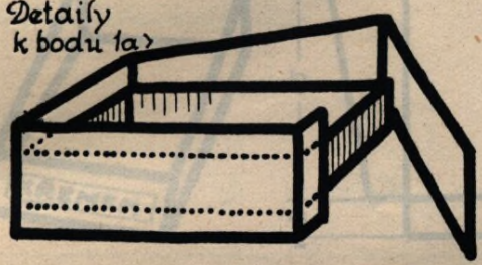

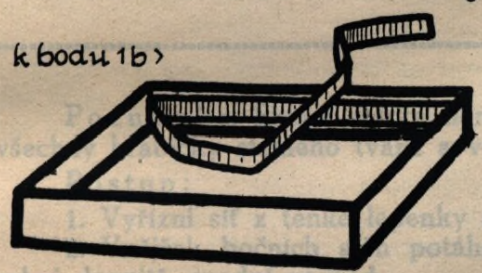

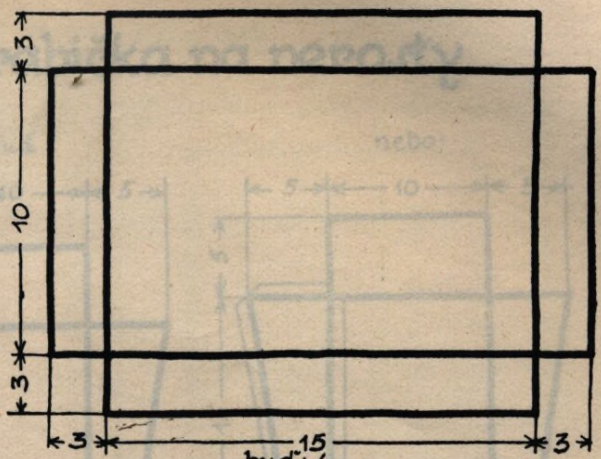

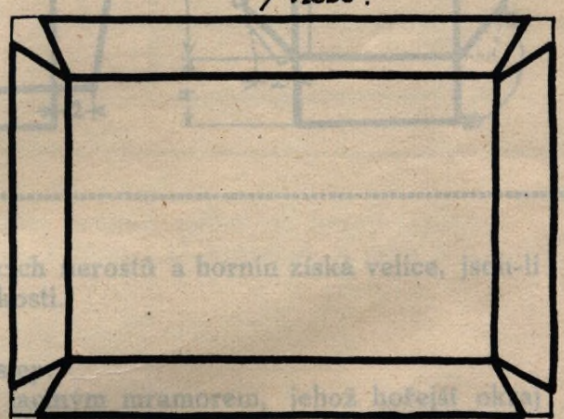

Poznámka. Podložka může býti buď jednoduchá (16 × 11) nebo dvojitá (16 × 11, 17 × 12).

Postup:

1. Vyřízni základní tvar z tenké lepenky, zslep na svislých hranách pásky a potáhni papírem (imit. měk. dřeva) a) z venčí, b) uvnitř.

2. Připrav si podložku a olemuj tmavším tónem (jsou-li dvě, tedy každou jinou barvou).

3. Slep obé klihem. (Aby miska někde od podložky neodstávala, zatěž ji shora.)

Místo pro poznámky:

Krabička na nerosty.

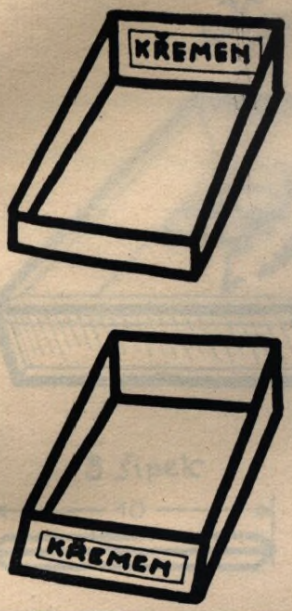

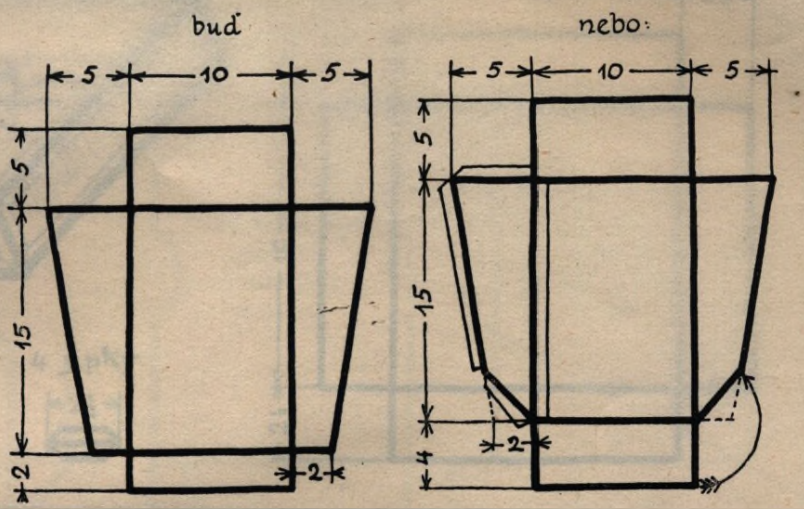

Poznámka. Školní sbírka domácích nerostů a hornin získá velice, jsou-li všechny krabičky stejného tvaru a velikosti.

Postup:

1. Vyřízni síť z tenké lepenky a slep.
2. Vnějšek bočních stěn potáhni lacinym mramorem, jehož hořejší okraj zahni dovnitř, spodní vespod.
3. Vnitřek vylep bílým papírem.

Místo pro poznámky:

Krabička s broukem.

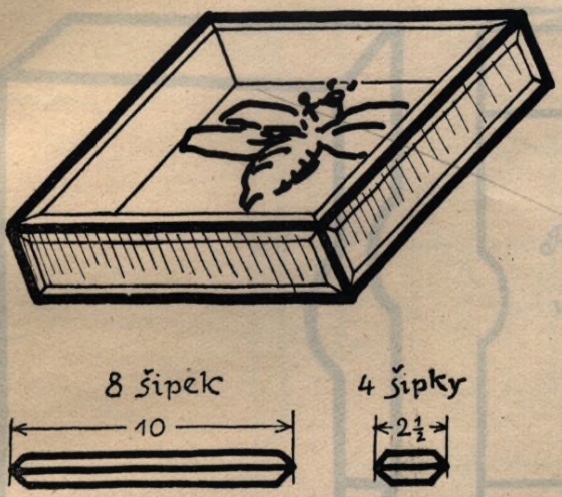

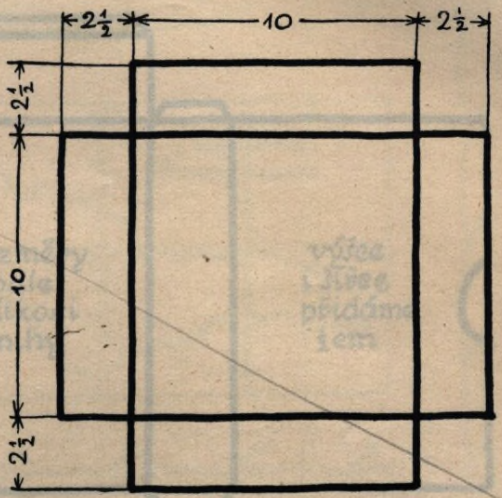

Poznámka. Skleněné víčko nevkládej dovnitř, nýbrž na hrany lepenky. Šipky jsou z plátna a přípevni je řídkým klihem. U krabiček s motýli jest i dno skleněné.

Postup:

1. Narýsuj síť a vyřízni z tenké lepenky.
2. Stáhni boční stěny krátkými šipkami.
3. Vylep vnitřek bílým papírem.

Místo pro poznámky:

Pouzdro na knihy.

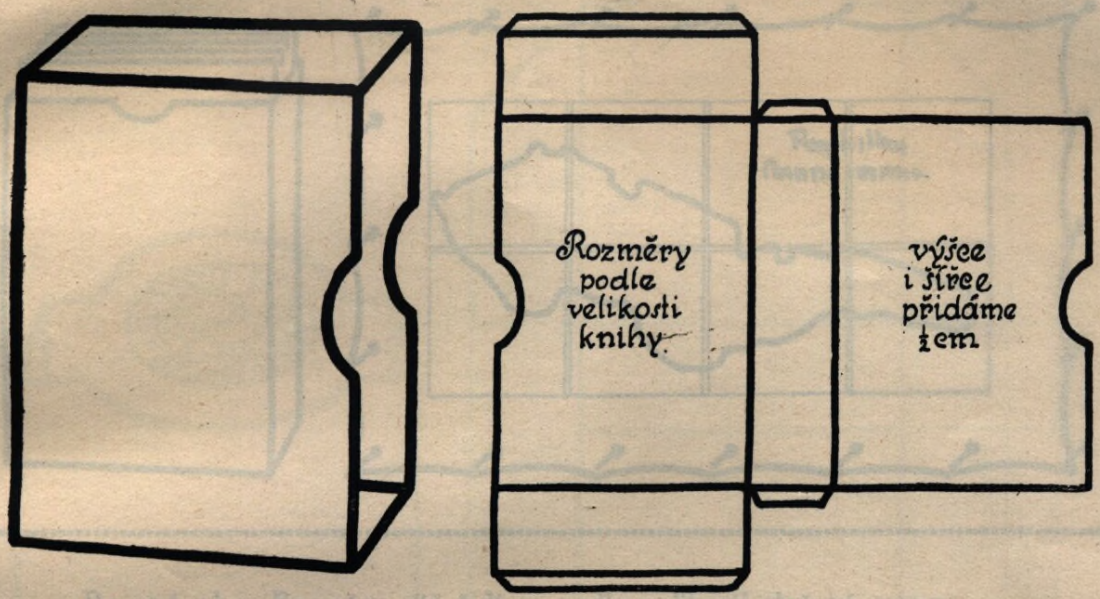

Poznámka. Pouzdro ponechej v přirozené barvě lepenky, tedy bez olemování a bez potažení. Slepené části zatěž železným pravítkem.

Postup patrný z náčrtu.

Místo pro poznámky:

Pouzdro na speciální mapu.

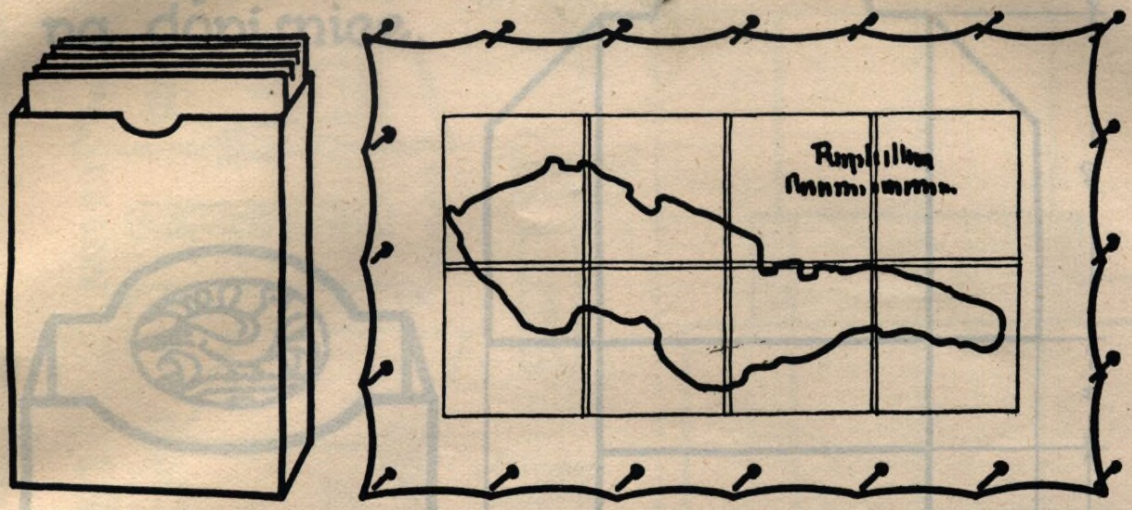

Poznámka. Rozměry sítě řídí se podle velikosti složené mapy.

Postup:

1. Rozlož kalikotové plátno a napni pomocí špendlíků.
2. Rozstříhej mapu na části přesně shodné a přilep mazem.
3. Když maz oschl, vystřihni mapu, slož a vlož do lisu.
4. Pouzdro zhotov podle předcházejícího vzoru.

Místo pro poznámky:

Stojánek na dopisnice.

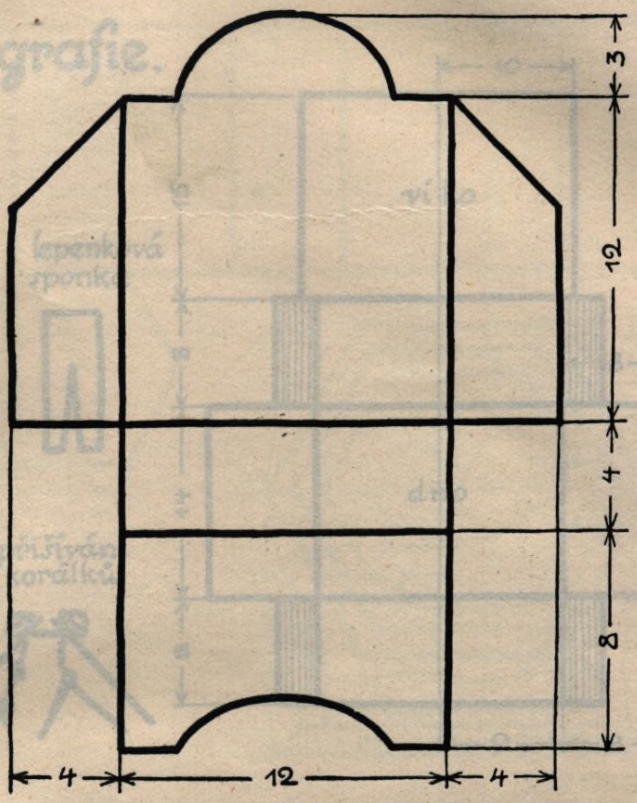

Poznámka. U prací podobného druhu netřeba vylepovati dna. Postup jako u předchozích předmětů.

Místo pro poznámky:

Skřínka na fotografie.

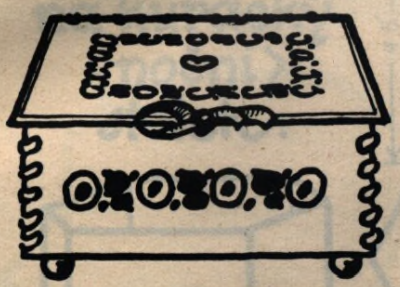

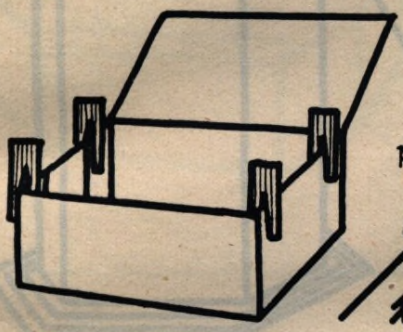

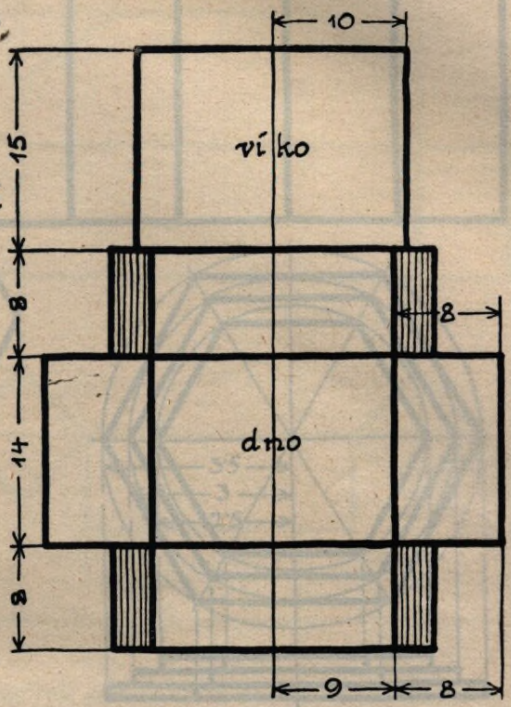

Poznámka. Práci tuto lze konati dvojím způsobem:

1. Celá síť je z 1 kusu, jak nahoře poznačeno a hrana mezi víkem a spodní částí se jen nařízne.

2. Víko je zvlášť a přišije se lýkem nebo barevnou bavlnou ze spodní části; podobně sešijeme i boční stěny navzájem křížkovým stehem. Použíti lze též barevných dřevěných korálků.

Místo pro poznámky:

Sireěník na kuřácký (noční) stolek.

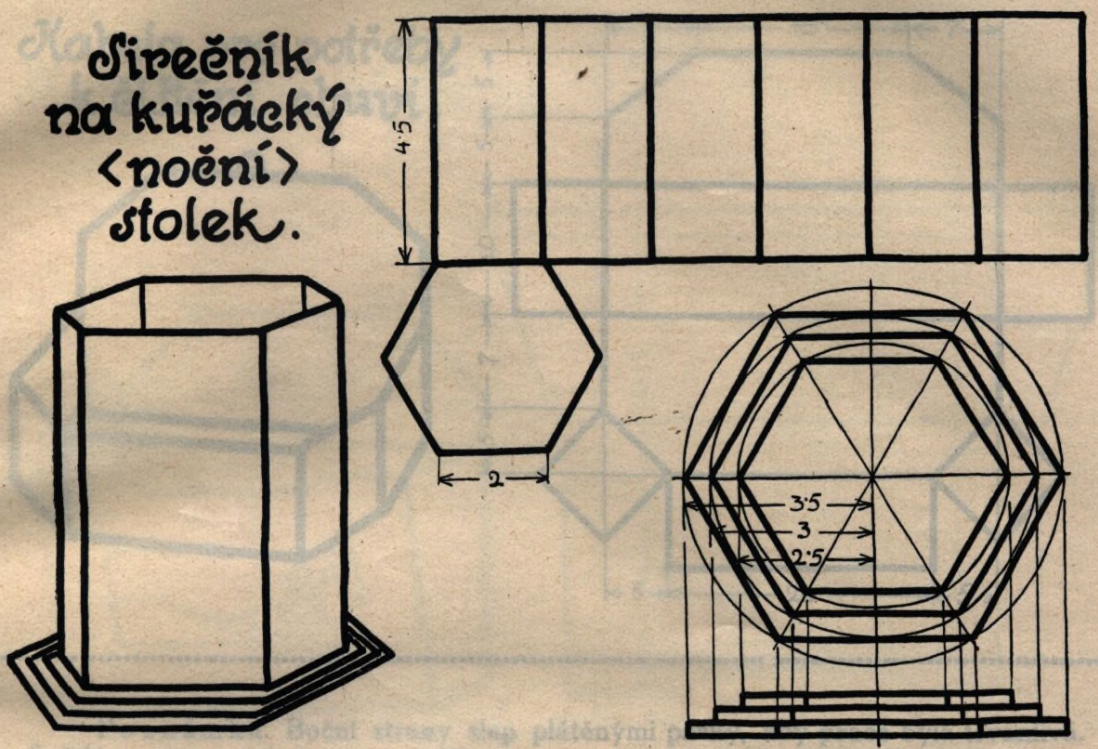

Poznámka. Hranol i podstavec pracuj zvlášť, načež hotové teprve slep. Dobře hodí se zde papíry šagrénové: tmavozelený a rudý, jež střídáme.

Postup patrný z náčrtu.

Místo pro poznámky:

Kabela pro potřeby k čištění obuvi.

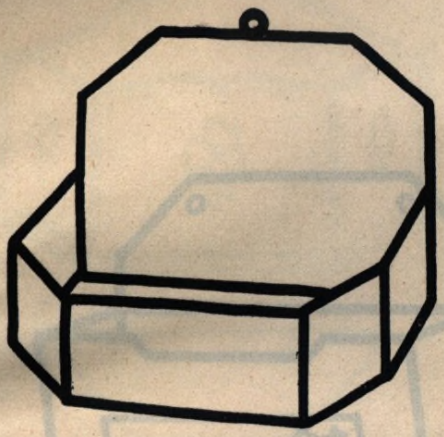

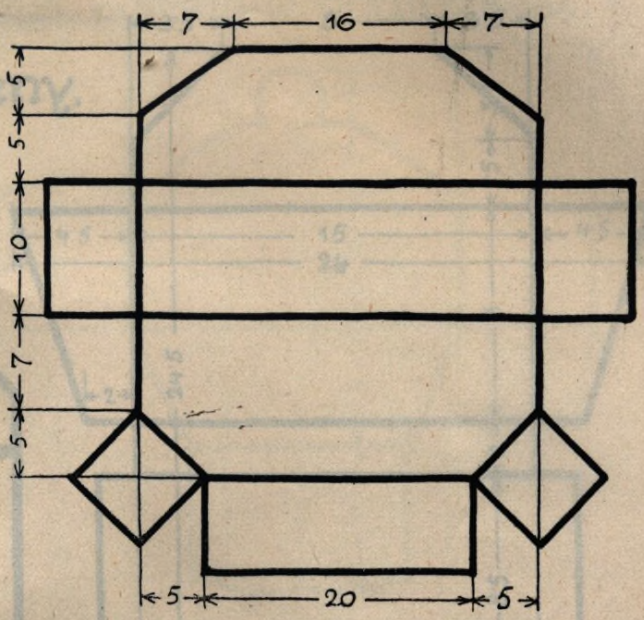

Poznámka. Boční strany slep plátěnými pásky, aby práce byla trvanlivá. Světlý papír zevně, tmavý uvnitř.

Postup:

1. Síť vyřež z lepenky a na svislých hranách slep.
2. Otvor olemuj.
3 Vylep vnitřek: napřed pozadí, na to boční strany a vnitřní dno.
4. Vylep vnějšek jedním pruhem, který dole 1 cm přesahuje. Přesahující část na svislých hranách nastřihni a zahni. Nato potáhni vnější dno a pozadí.

Místo pro poznámky

Kabelka na hřebeny.

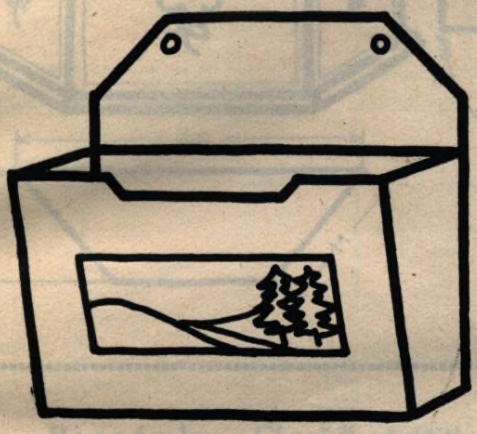

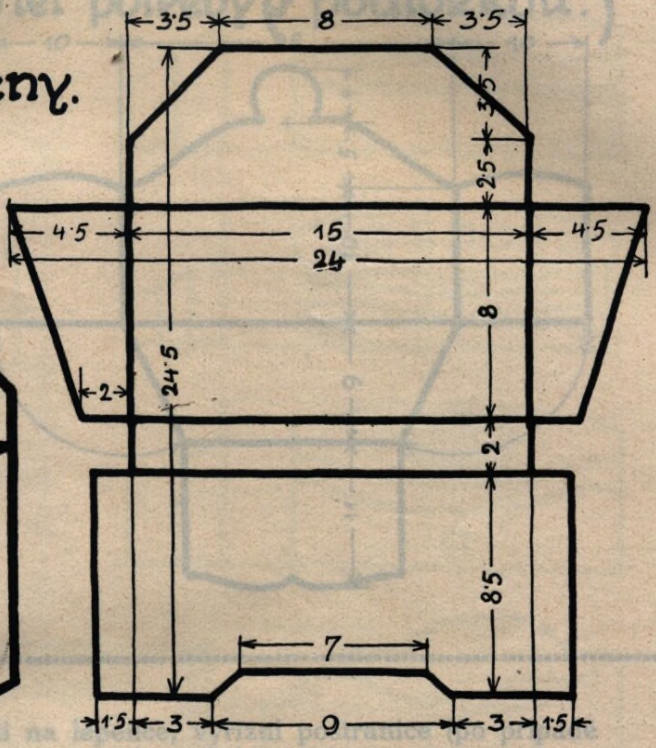

Poznámka. Přední stranu ozdob obrázkem nebo barevnou intarsií. Postup jako u čísla předchozího.

Místo pro poznámky:

Nástěnná taška na šicí potřeby (s podložkou.)

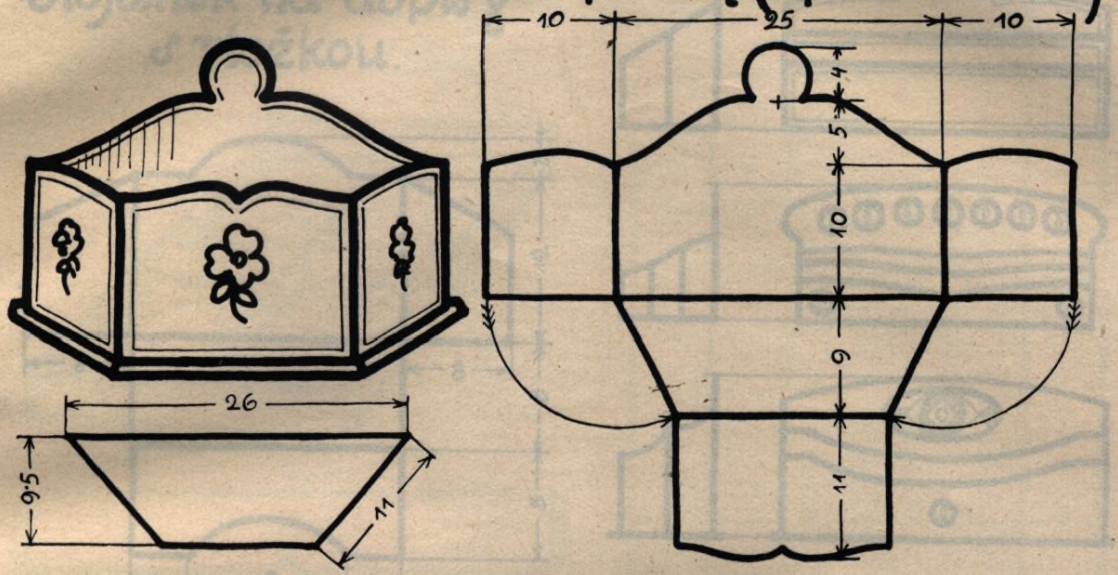

Poznámka. Chceš-li ušetřiti na lepence, vyřízni postranice (po případě i přední stěnu) zvlášť. Pěkně se vyjímají malé ozdůbky, jak na náčrtu patrno.

Postup:

1. Síť vyřež z lepenky a na svislých stěnách slep klihem a pásky.
2. Olemuj všechny hrany červeně.
3. Vnitřek vylep papírem světlým, zevnějšek černým moiré.
4. Podložky olemuj světlezelenými šipkami.
5. Slep obě části klihem a zatěž shora.

Místo pro poznámky:

Stojánek na dopisy s vložkou.

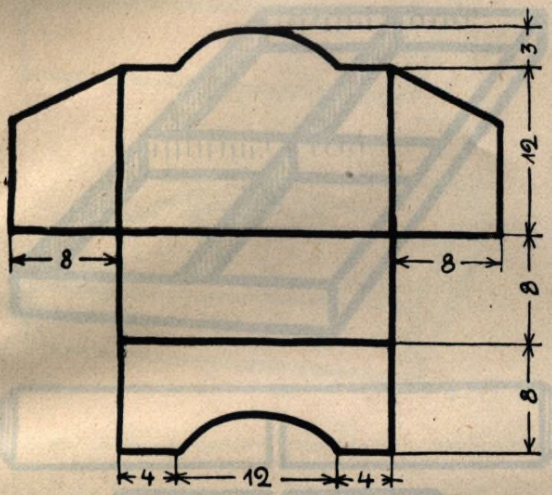

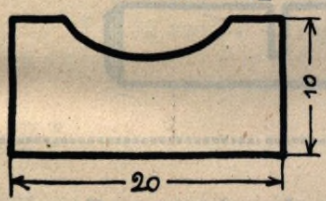

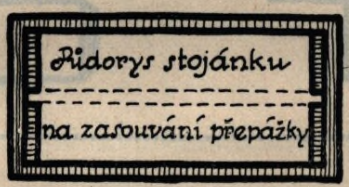

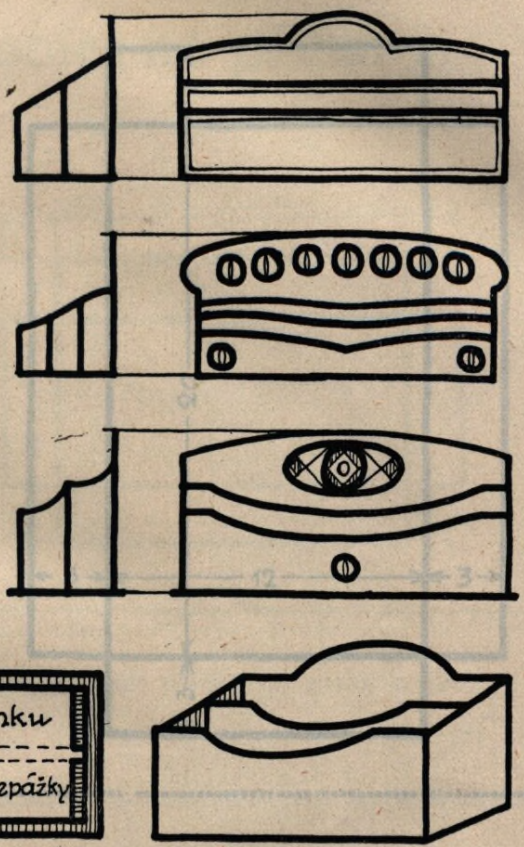

Poznámka. Přepážku lze zasouvati. Za tím účelem přilep k bočním stěnám příslušný počet (při jedné přepážce celkem 4, při dvou celkem 6) pruhů, mezi nimiž ponech pouze úzkou mezeru. Viz půdorys.

Postup jako u čísla předchozího, olemuj však pouze hrany vodorovné nebo prohnuté.

Místo pro poznámky:

Miska na peníze s přehrádkami.

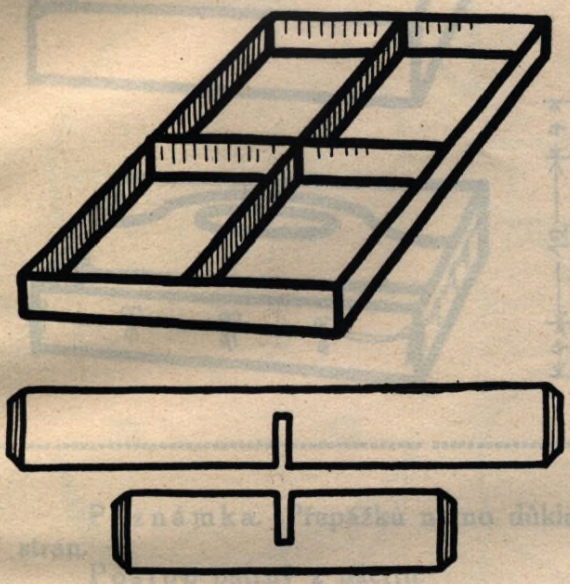

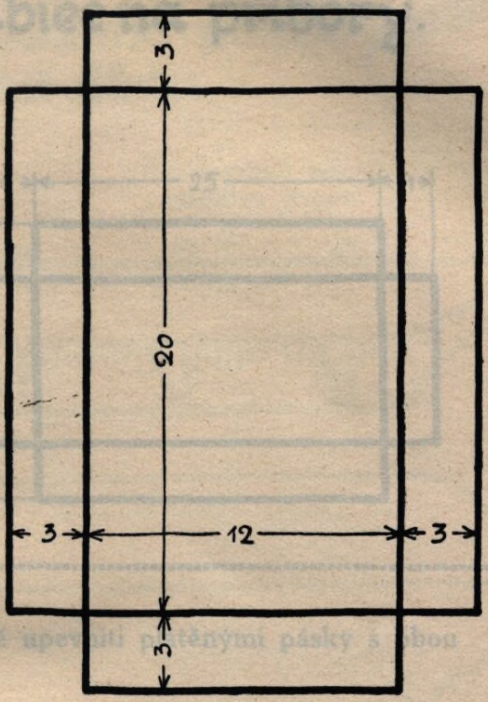

Poznámka. Jsou-li 4 přehrádky, pořiď výřez v přepážkách právě uprostřed. Je-li přehrádek víc, není třeba konce přepážek přilepovati k bočním stranám.

Postup:

1. Narýsuj síť misky, vyřízni, slep a olemuj.
2. Připrav si přepážky, potři na hranách klihem, vlož do misky (aby konce přepážek neodstávaly, ovaž motouzem misku a zatěž shora) a olemuj.
3. Vnitřek vylep papírem šedivým, vnějšek mramorem.

Místo pro poznámky:

Krabice na příbory.

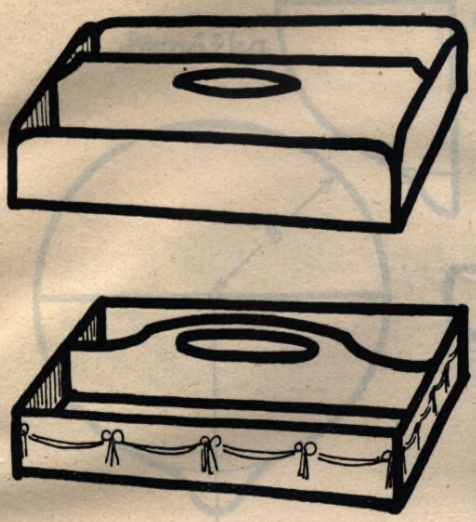

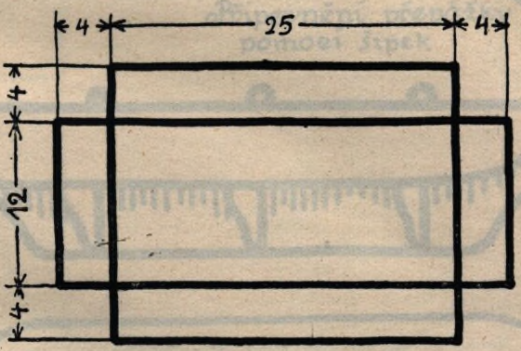

Poznámka. Přepážku nutno důkladně upevniti plátěnými pásky s obou stran. —

Postup patrný z náčrtu.

Místo pro poznámky:

Jednoduché police na stěnu.

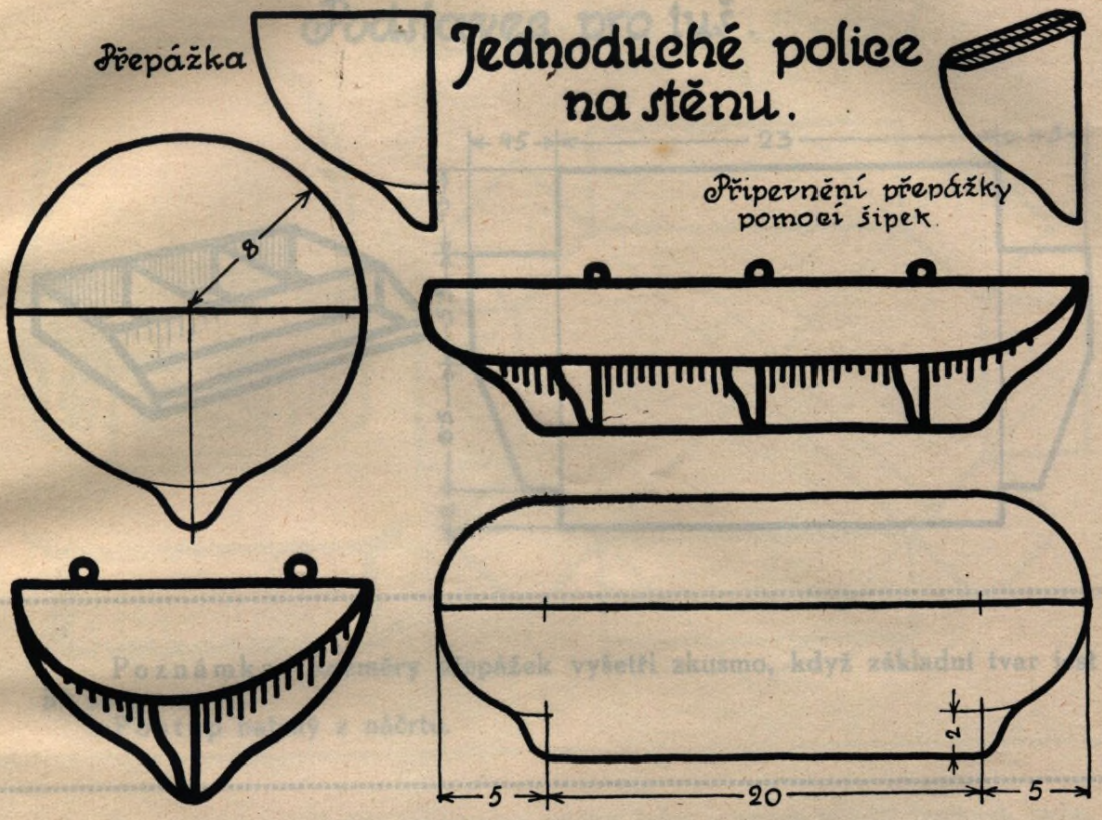

Poznámka. Přepážka rovná se $^1/_4$ základního tvaru.

Postup:

1. Narýsuj síť a vyřízni základní tvar ze silnější lepenky.
2. Připrav si přepážku, nařízni pozadí napříč, přehni a pomocí šípek spoj!
3. Olemuj a potáhni papírem (imitace dřeva).
4. Připoj ouška!

Místo pro poznámky:

Podstavec pro tuš.

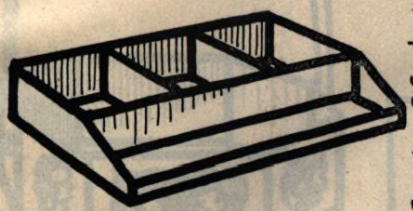

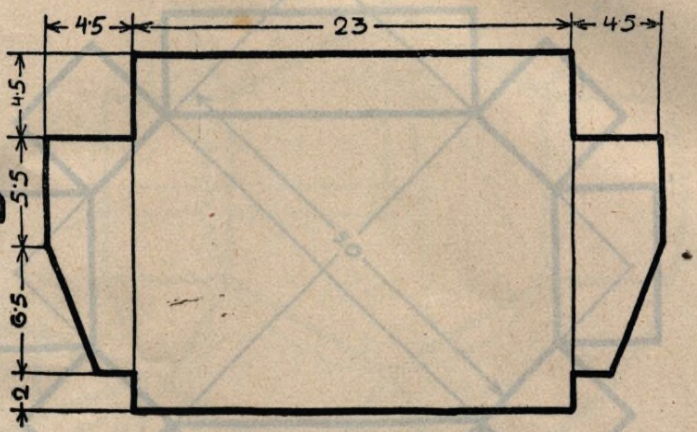

Poznámka. Rozměry přepážek vyšetři zkusmo, když základní tvar jest již sestaven.

Postup patrný z náčrtu.

Místo pro poznámky:

Košíček k vyšívání.

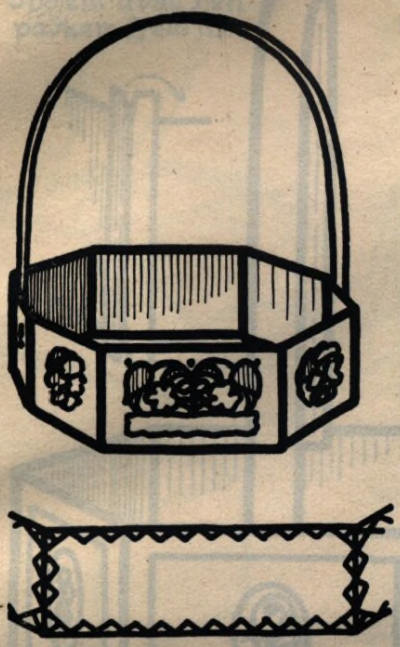

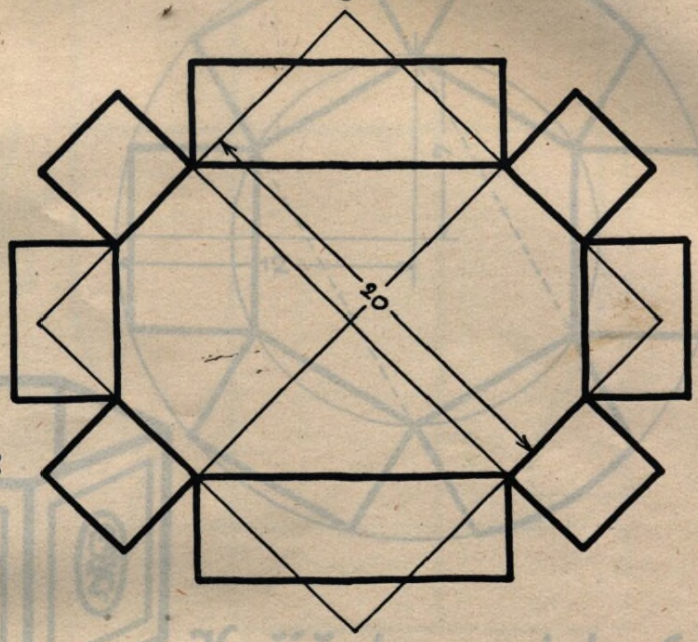

Poznámka. Boční stěny slep pásky jako u prací předcházejících nebo sešij barevnou bavlnou křížkovým stehem, jak na náčrtu dole naznačeno. Před sešitím musí býti jednotlivé stěny úplně vypracovány.

Postup patrný z náčrtu.

Místo pro poznámky:

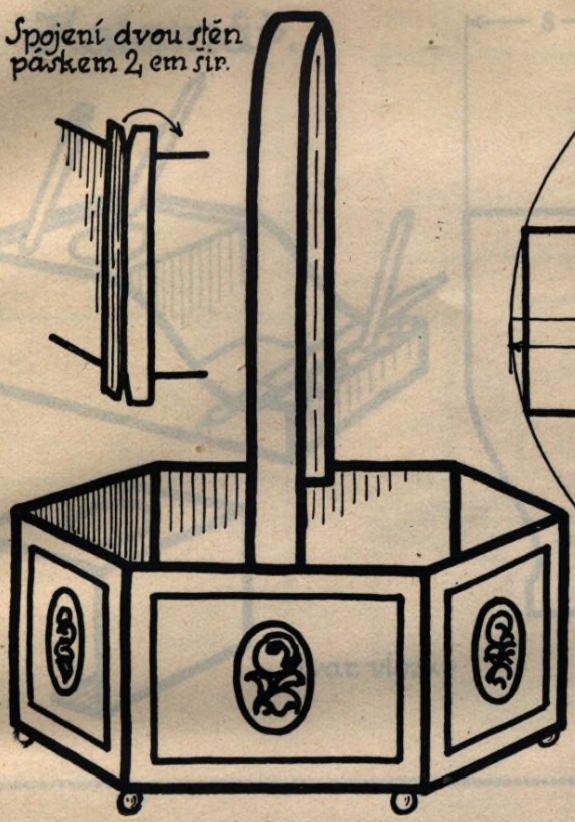

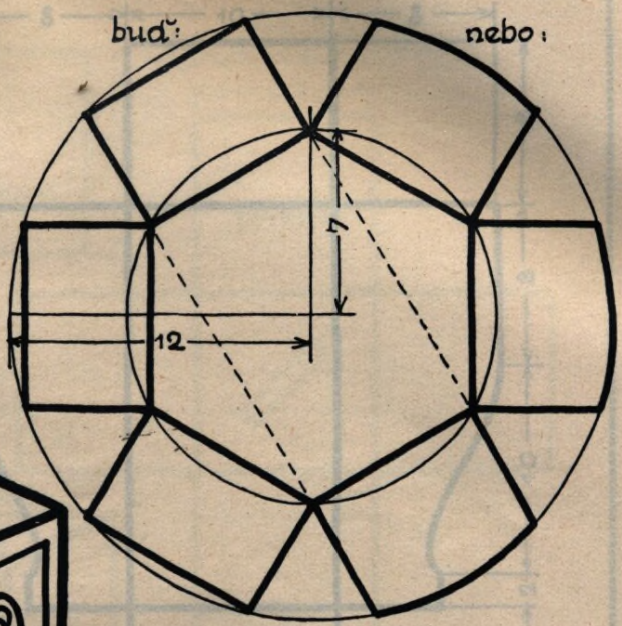

Košíček na pletení.

Poznámka. Základnou může býti též 8úhelník.

Postup:

1. Síť z tenké lepenky.
2. Spoj svislé hrany (viz náčrt) a olemuj hrany vodorovné.
3. Vylep vnitřek papírem bílým a vnějšek ozdob takto: uprostřed každé stěny nalep bílý obdélník 5 × 4 cm; přikryj jej obdélníkem tmavým s elipčitým výřezem; bílý výřez ozdob obrázkem.
4. Připoj držadlo a nožky.

Místo pro poznámky:

Kalamář.

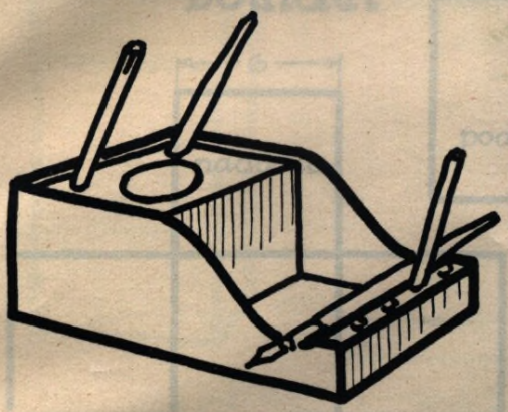

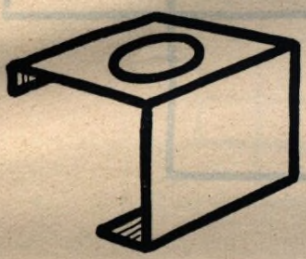

tvar vložky

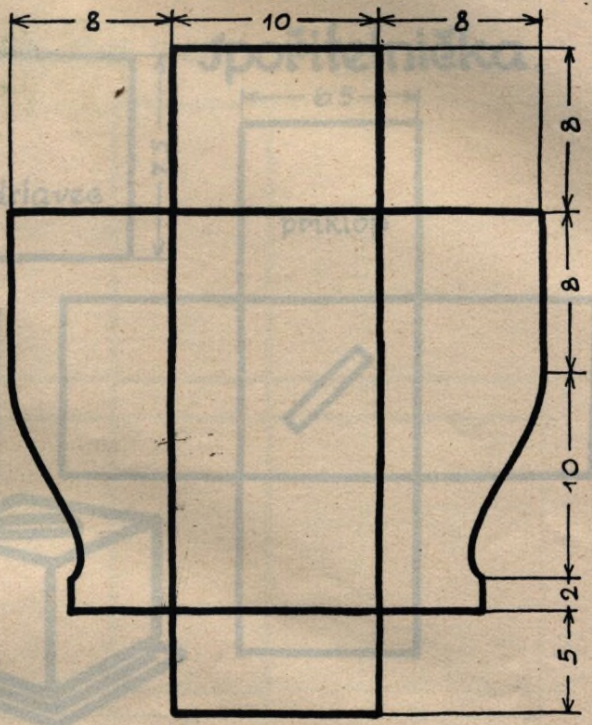

Poznámka. Velikost kruhovitého výřezu uprav podle šířky skleněné nádobky.

Postup:

1. Vyřízni základní tvar, spoj na svislých hranách, olemuj na horních vodorovných hranách a potáhni papírem: zevně tmavým šagrénem, uvnitř imitací dřeva.
2. Vložku potáhni týmž papírem (imitací dřeva).
3. Nakliž její postranní hrany i zahnuté části, vsuň vložku do misky a stáhni obě části motouzem, křížem převázaným. Po případě zatěž shora!

Místo pro poznámky:

Domácí spořitelnička.

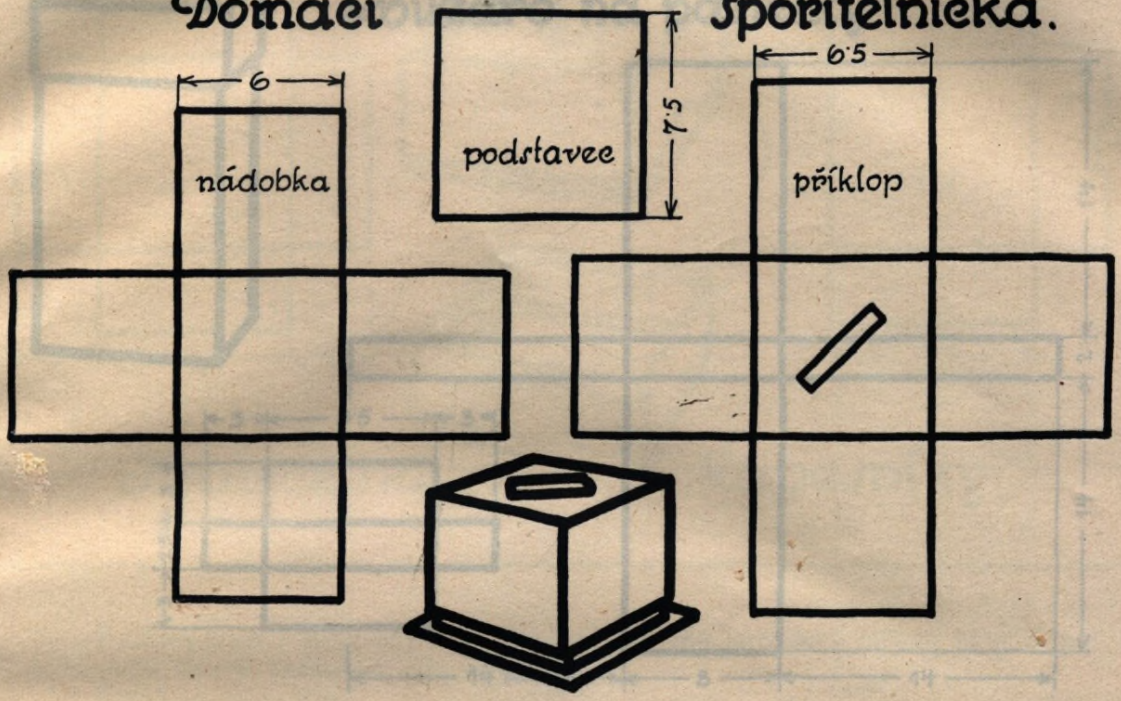

Poznámka. Tvar krychle předcházel. Čím silnější lepenka, tím větší rozdíl jest mezi délkou hrany příklopu a nádobky.

Postup patrný z náčrtu.

Podstavec přilep až nakonec.

Místo pro poznámky:

Pouzdro na pastelky.

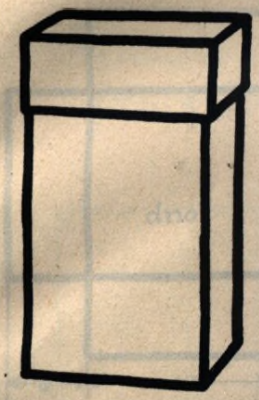

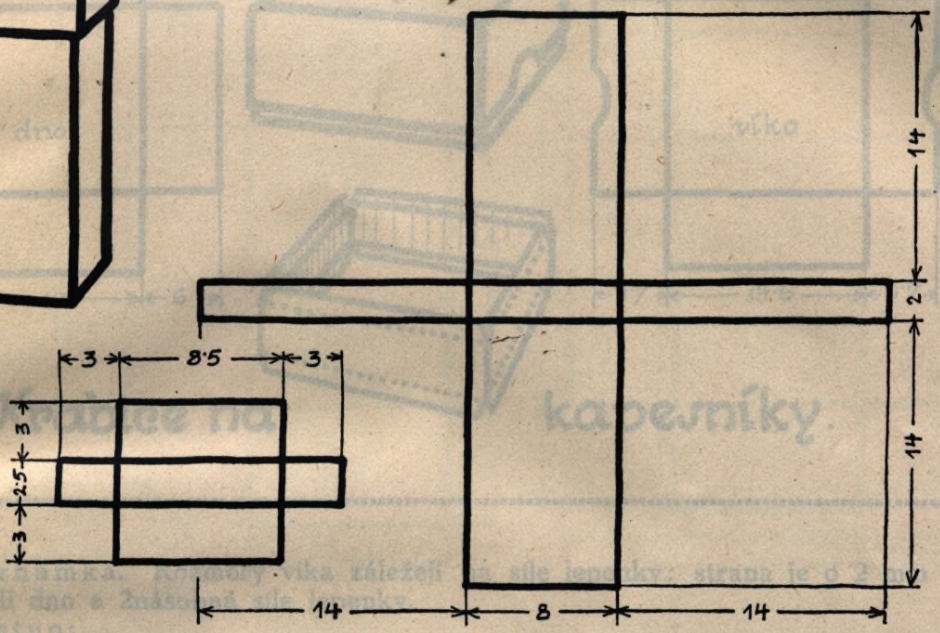

Poznámka. Pozor na rozměry — řídí se tloušťkou lepenky. — Přední stranu ozdob.

Postup patrný.

Místo pro poznámky:

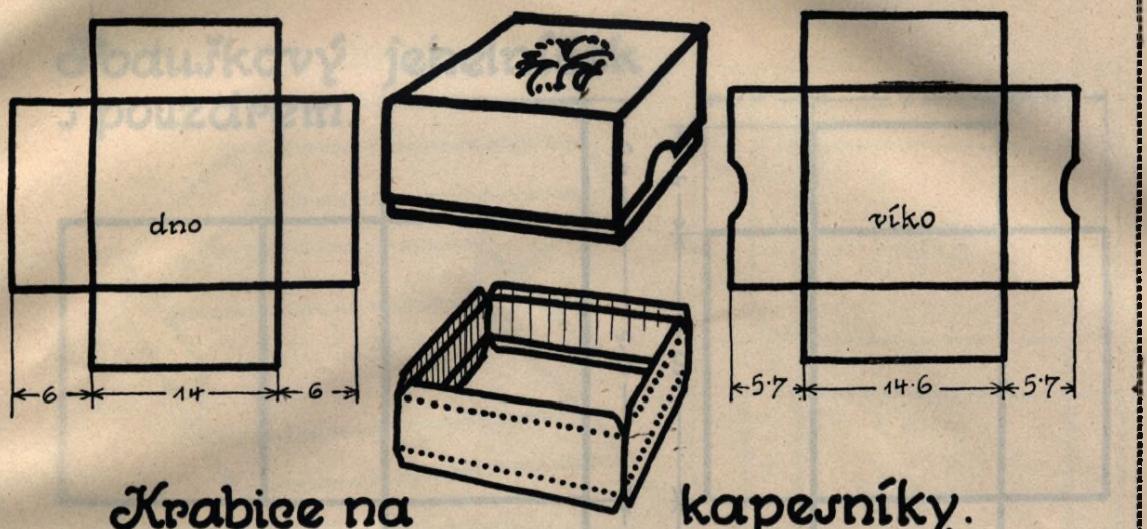

Krabice na kapesníky.

Poznámka. Rozměry víka záležejí na síle lepenky: strana je o 2 mm delší nežli dno a 2násobná síla lepenky.

Postup:

1. Vyřízni síť, slož a na svislých hranách slep.
2. Olep boční stěny tapetou: počni před hranou a zakonči na hraně. Přesahující části v rozích zastřihni a zahni.
3. Vnitřek vylep bílým papírem.
4. Podobně uprav víko a ozdob jeho hořejší stranu.

Místo pro poznámky:

Poduškový jehelníček s pouzdrem.

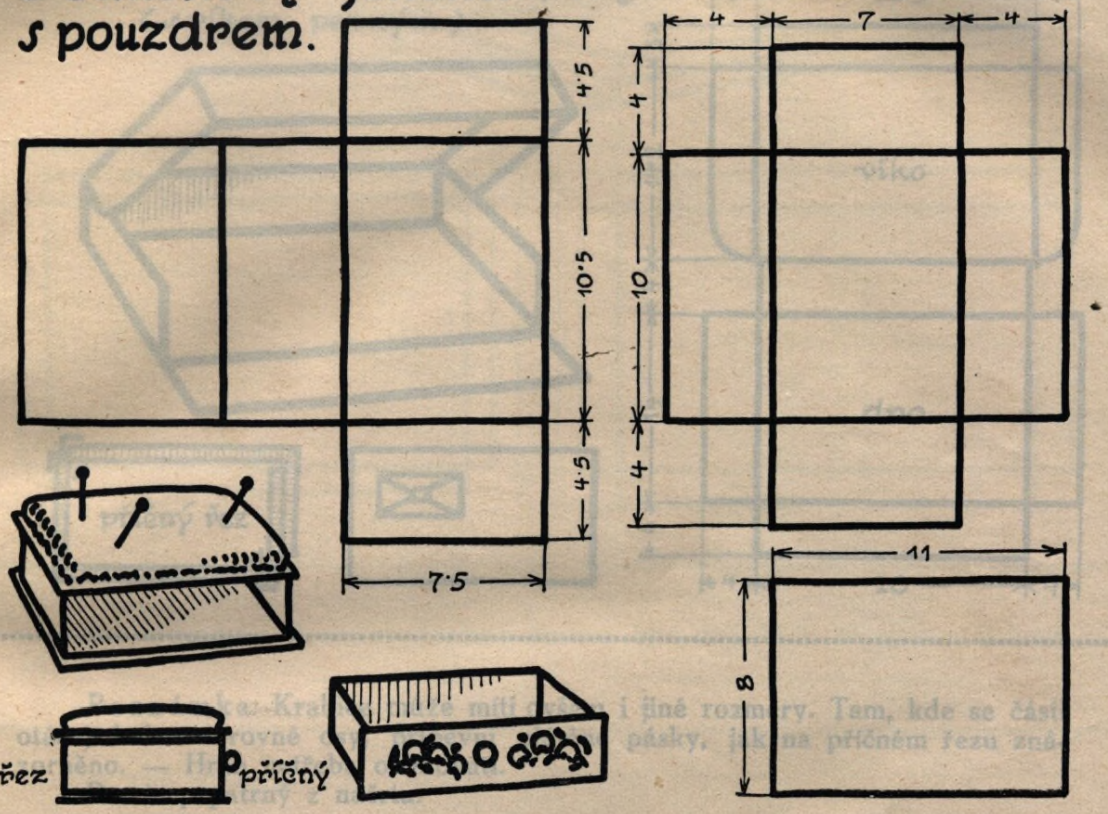

Poznámka. Polštářek vyplň vatou (vatelinem) a olemuj zlatým páskem. Postup patrný z náčrtu.

Místo pro poznámky:

Krabice na dopisní papíry

(s víkem pevným)

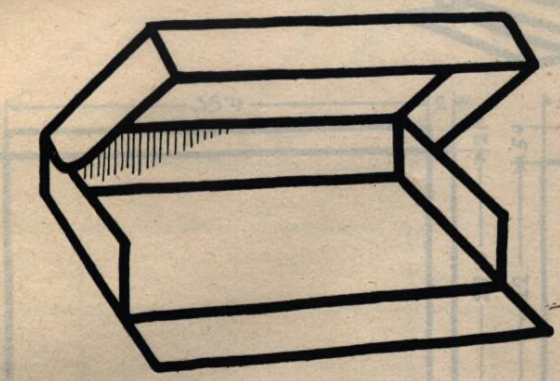

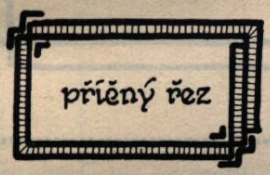

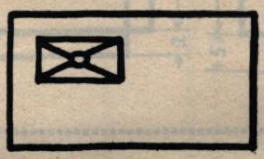

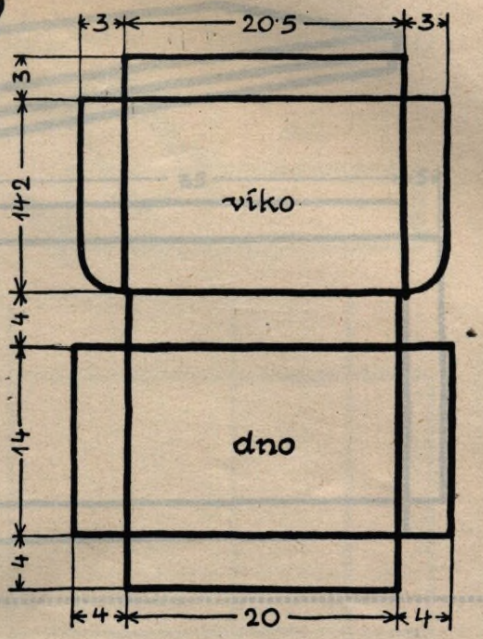

Poznámka. Krabice může míti ovšem i jiné rozměry. Tam, kde se části otáčejí kol vodorovné osy, připevni plátěné pásky, jak na příčném řezu znázorněno. — Hran netřeba olemovati.

Postup patrný z náčrtu.

Místo pro poznámky:

Krabice na listiny

(s víkem volným, bez vložky.)

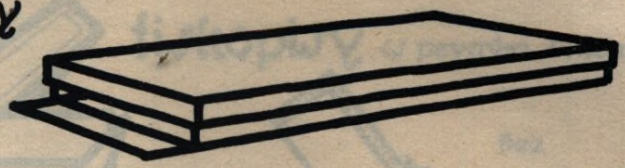

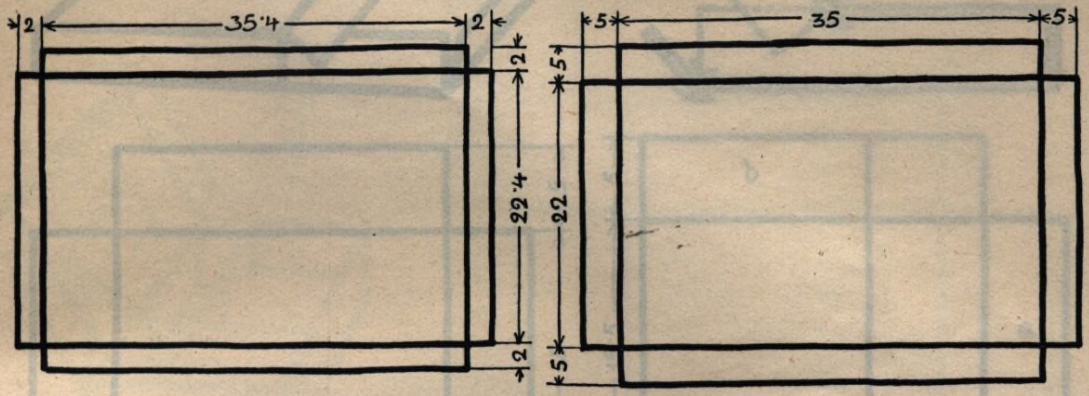

Poznámka. Rozměry krabice mohou býti též 11 × 35 (pro přeložený půlarch).

Místo pro poznámky:

Krabice na tiskopisy (s pevným víkem)

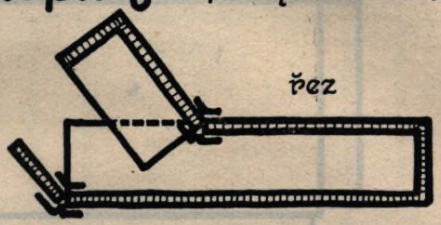

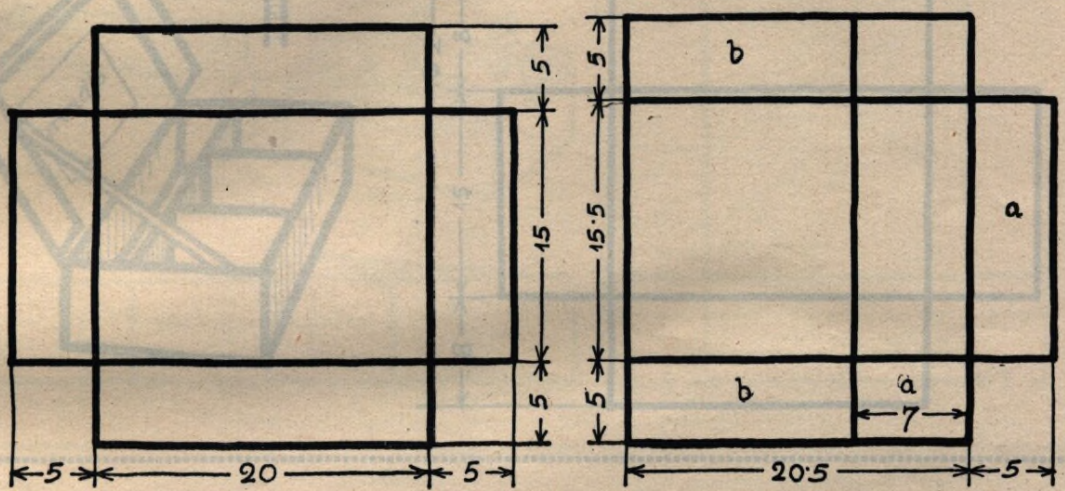

Poznámka. Velikost krabic záleží na velikosti tiskopisu. — U vnitřní části slep jen zadní 3 boční stěny, u vnější části slep jen přední 3 boční stěny (viz a). — Stěny poznačené písmenem b přilepeny jsou k čsáti vnitřní, dodávajíce jí pevnosti. — Tam, kde vnější část překlápí kol osy vodorovné, přilep proužek plátna, jak na řezu patrno.

Místo pro poznámky:

Toaletní skřínka.

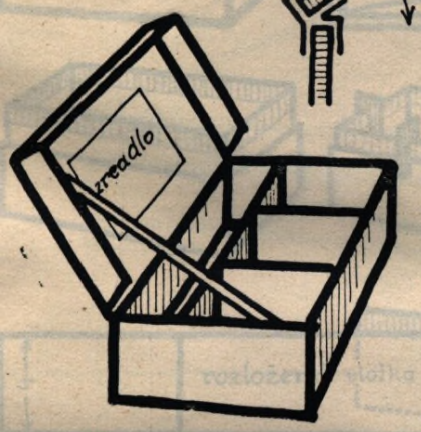

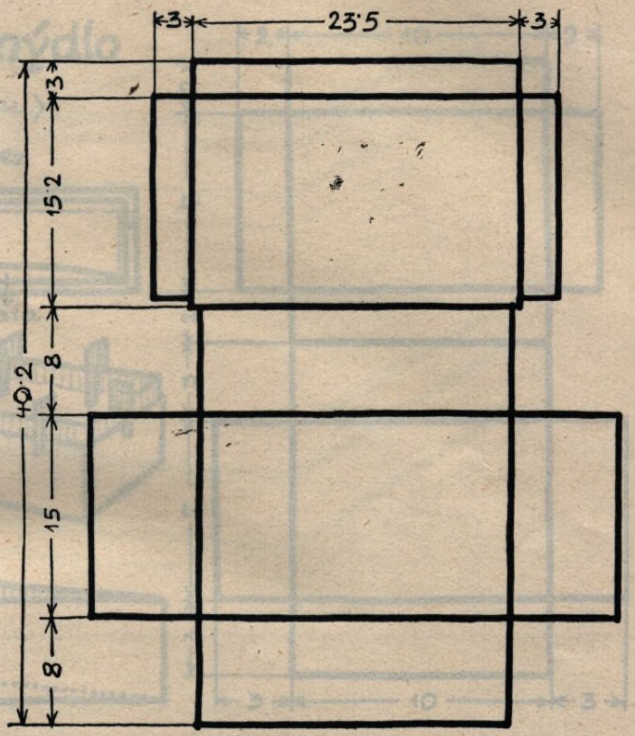

Poznámka. Skřínka je pevnější, pracuje-li se víko zvlášť a nato ke spodině pomocí 2 plátěných pásků (rozměry 2 × 23) přilepí.

Olemuj všechny hrany, vnější stranu víka ozdob obrázkem, uvnitř použij bílého papíru moiré.

Místo pro poznámky:

Krabice na jemné mýdlo neb. voňavku (s vložkou.)

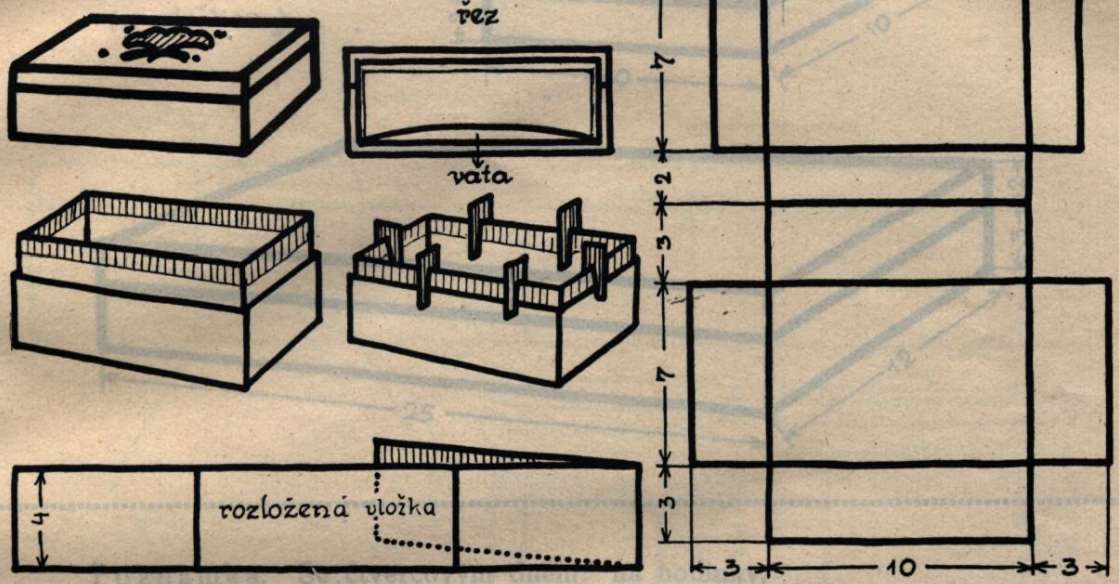

Poznámka Délku jednotlivých částí vložky nejlépe vyšetřiti zkusmo, když spodní část krabice jest již slepena.

Postup:

1. Vyřízni síť z tenké lepenky, odděl víko od spodiny a obé slep na bočních hranách.
2. Polep potahovým papírem obě části, připrav si krček, zasuň ke dnu, částečně opět povytáhni a polep svrchní jeho část bílým moiré. Nakliž vložku v části spodní, zasuň až ke dnu a lepenkovými svorkami stáhni s krabicí.
3. Vylep vnitřní stěny celé krabice týmž papírem bílým.
4. Víko ozdob obrázkem nebo úzkým zlatým proužkem při okrajích.

Místo pro poznámky:

Různé krabičky a krabice

(s vložkou.)

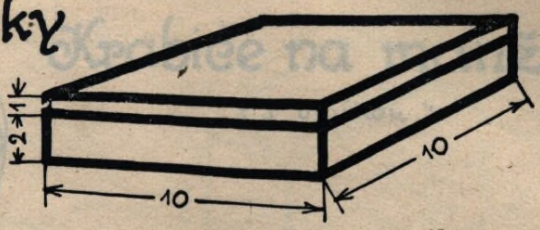

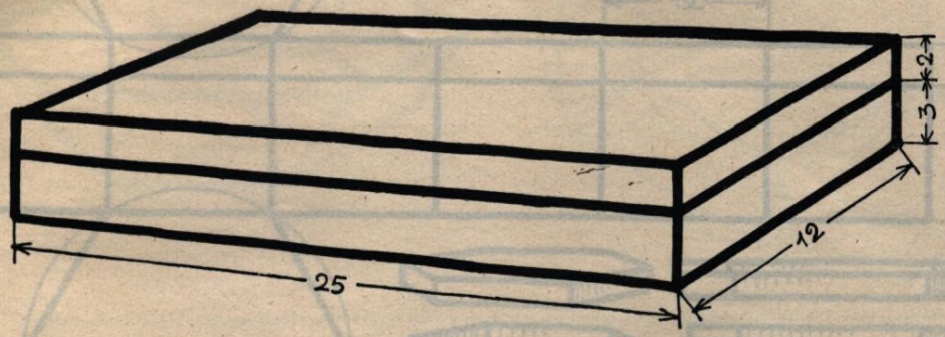

Poznámka. Se čtvercovým dnem: na hodinky,
s obdélníkovým dnem: na rukavičky.

Místo pro poznámky:

Krabice na manžety

(s vložkou.)

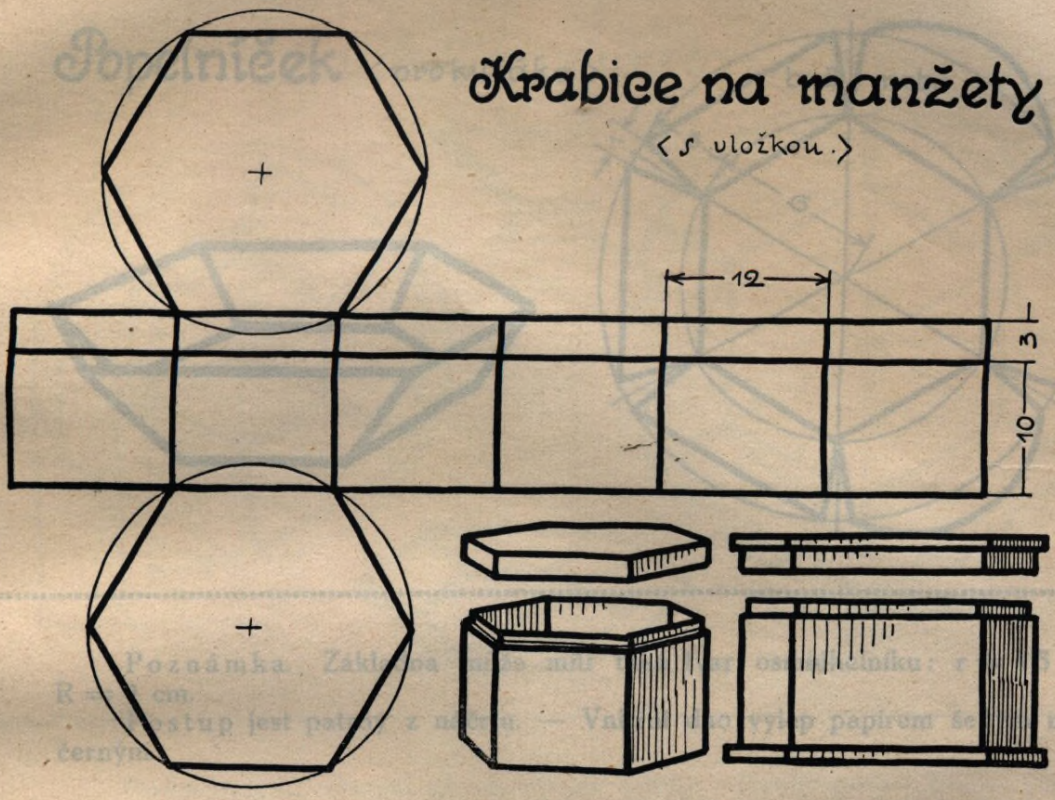

Poznámka. Krabice může mít tyto tvary:
a) bez vložky a bez desek,
b) bez vložky a s deskami (vespod a nahoře),
c) s vložkou a bez desek,
d) s vložkou a s deskami.

Místo pro poznámky:

Popelníček (pro kuřáka).

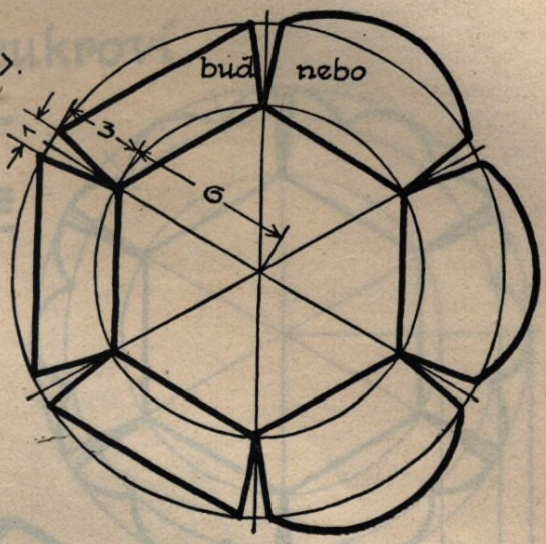

Poznámka. Základna může míti také tvar osmiúhelníku: r = 4·5 cm, R = 9 cm.

Postup jest patrný z náčrtu. — Vnitřní dno vylep papírem šedým nebo černým.

Místo pro poznámky:

Talířek na cukroví.

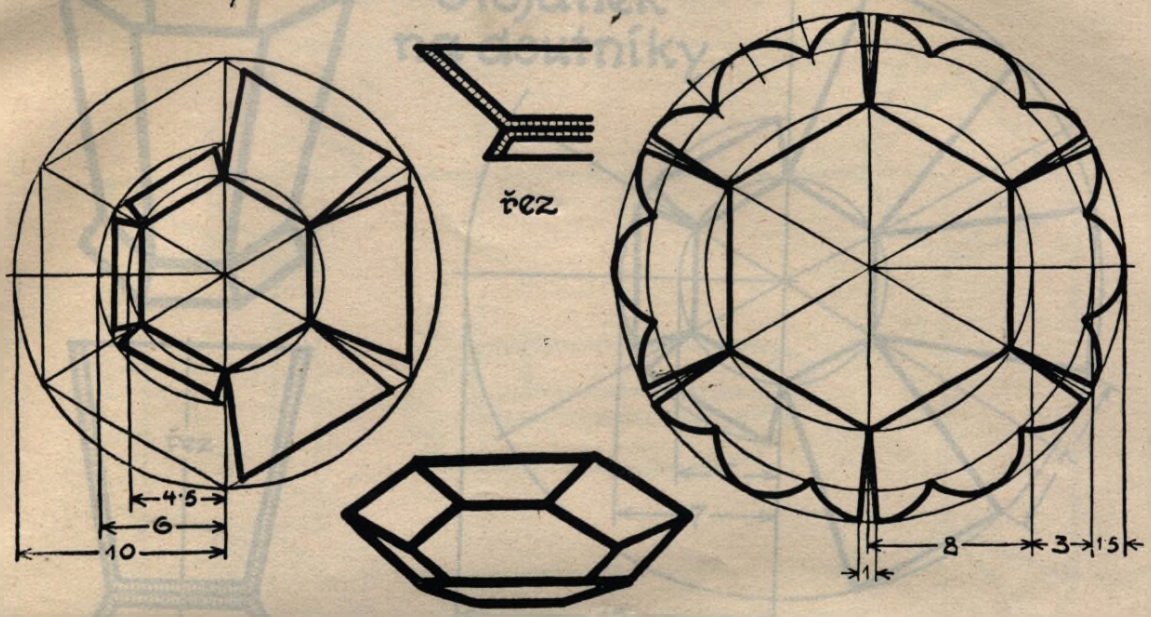

Poznámka. Olemuj pouze okraje talířku. Uvnitř použij bílého papíru moiré. Každou plošku potahuj zvlášť.

Místo pro poznámky:

Stojánek na doutníky.

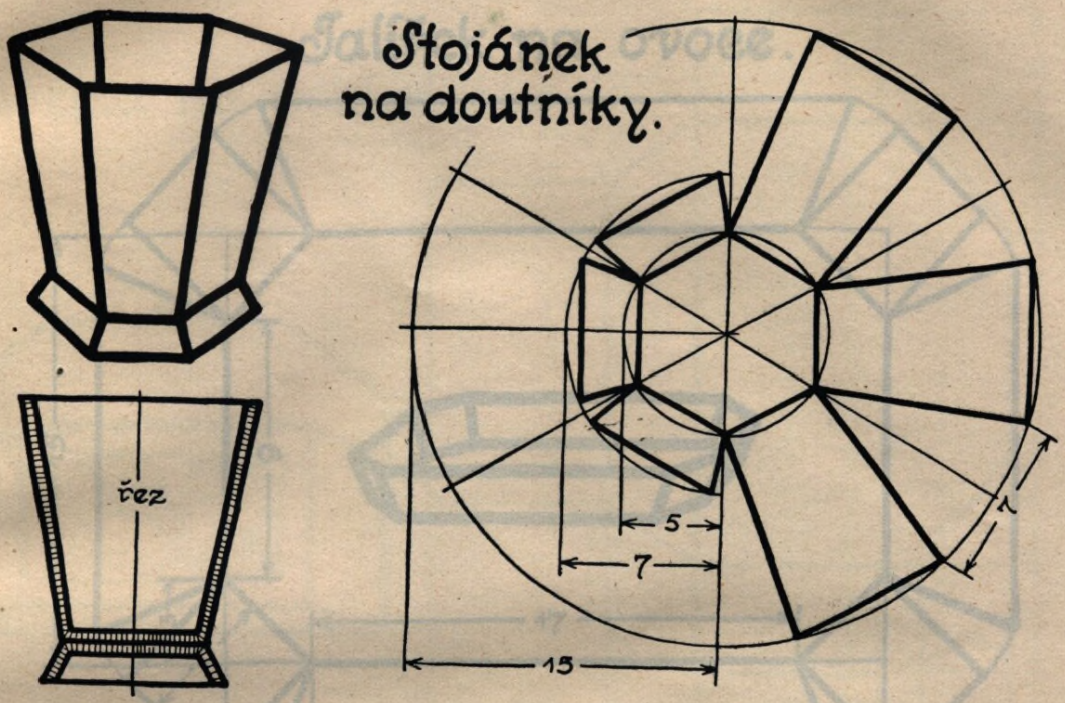

Poznámka. Každou část vypracuj zvlášť, načež obě slep. — K vnějšímu ozdobení stojánku použij jemně vzorkované tapety.

Místo pro poznámky:

Talířek na ovoce.

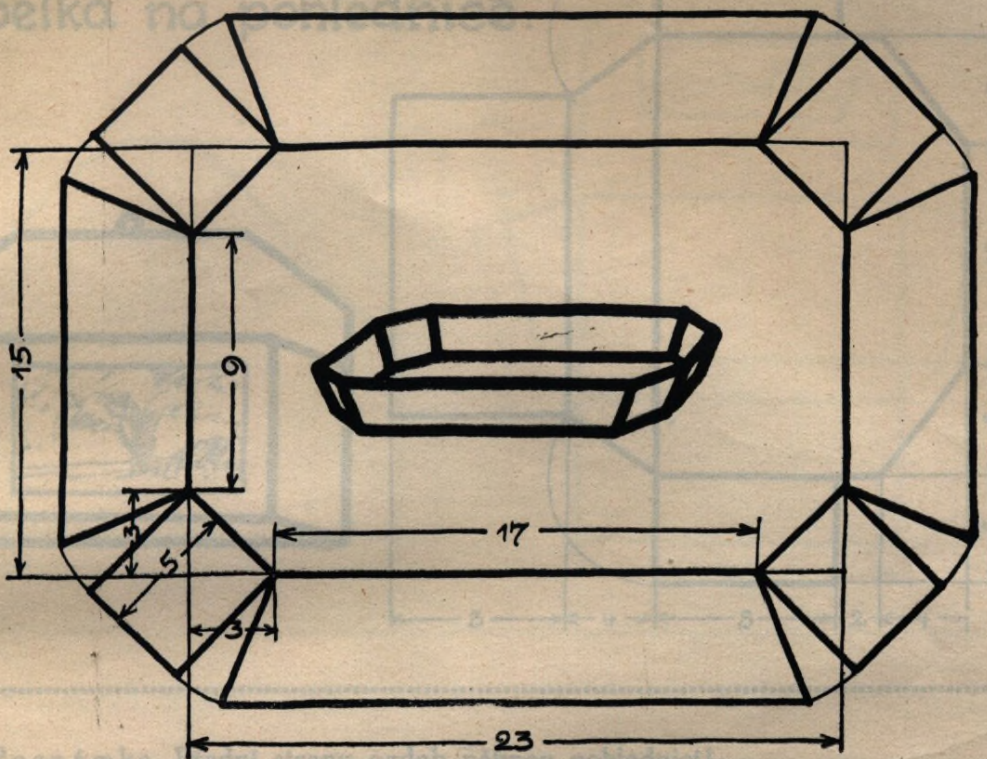

Poznámka. Pod talířkem může býti též podložka 16 × 24, která na všech stranách $^1/_2$ cm. přečnívá.

Postup jako u čísla předešlého.

Místo pro poznámky:

Kabelka na pohlednice.

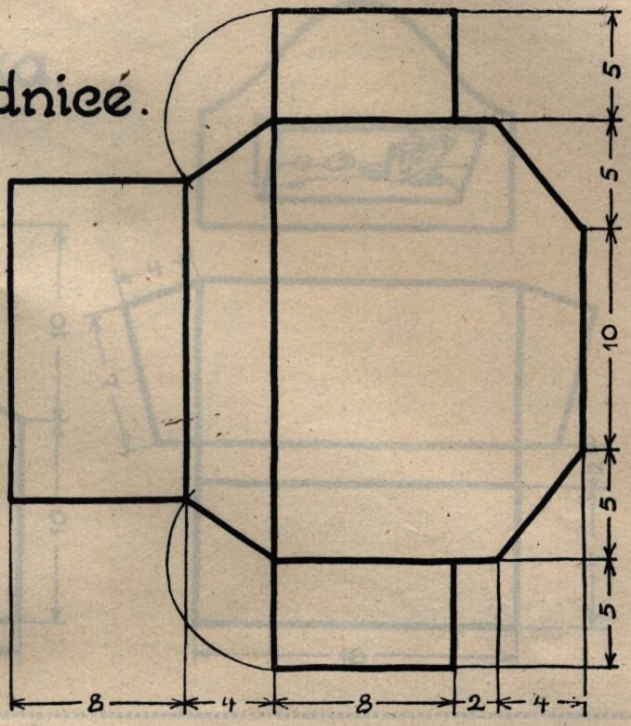

Poznámka. Přední stranu ozdob pěknou pohlednicí!

Místo pro poznámky:

Nástěnná taška.

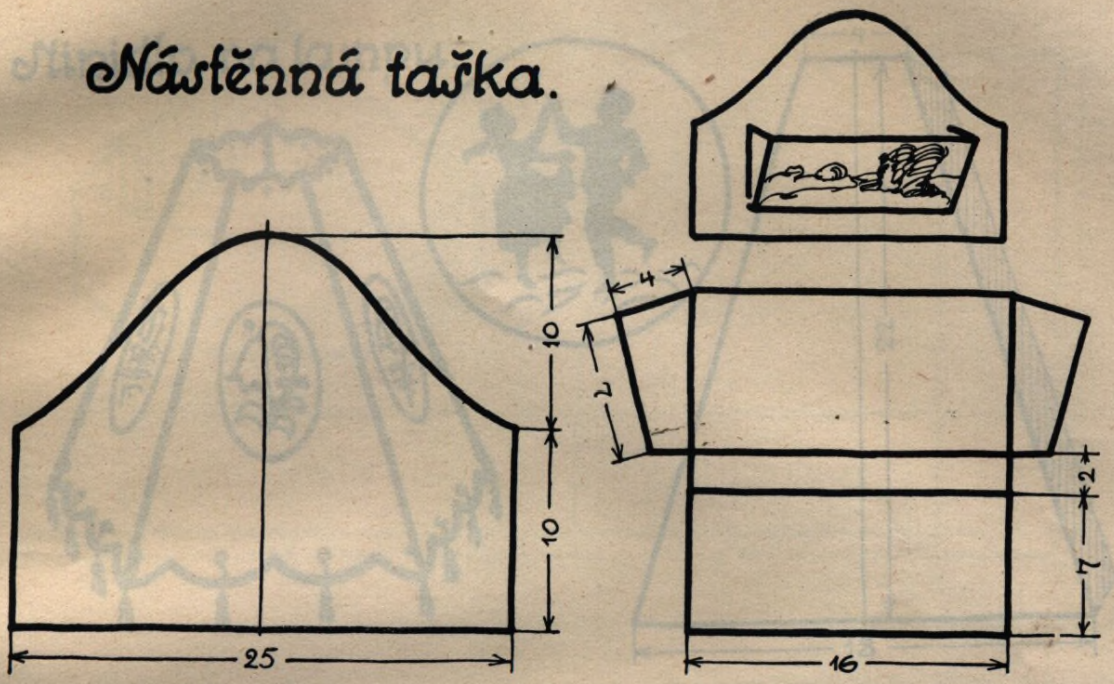

Poznámka. Přední stěnu vhodně ozdob.

Místo pro poznámky:

Stínidlo na lampu.

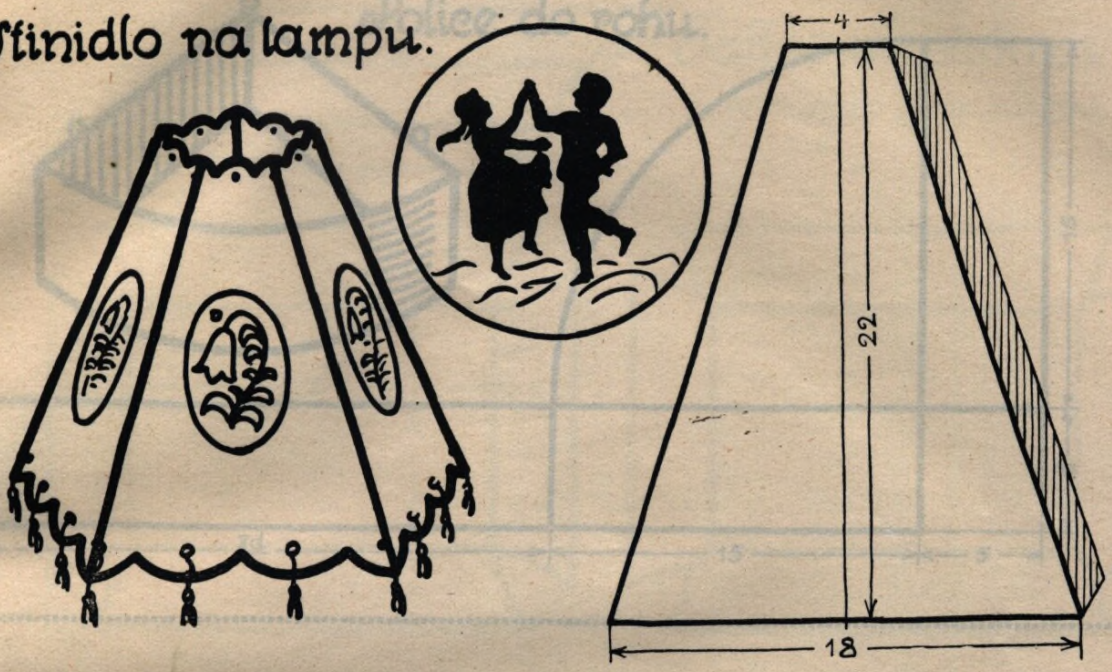

Poznámka. Okénko ozdob stínovými obrázky, malovanými tuší na hedvábném papíře.

Postup:

1. Z tenké lepenky (kartonu neb též kreslicího papíru) vystřihni 5 lichoběžníků, v nichž vyřízni elipčitá okénka a okrajní vroubky, načež je slep klihem.
2. Potáhni zevnější stěny.
3. Okénka podlož barevným papírem hedvábným.
4. Vnitřek vylep papírem bílým.

Místo pro poznámky:

Police do rohu.

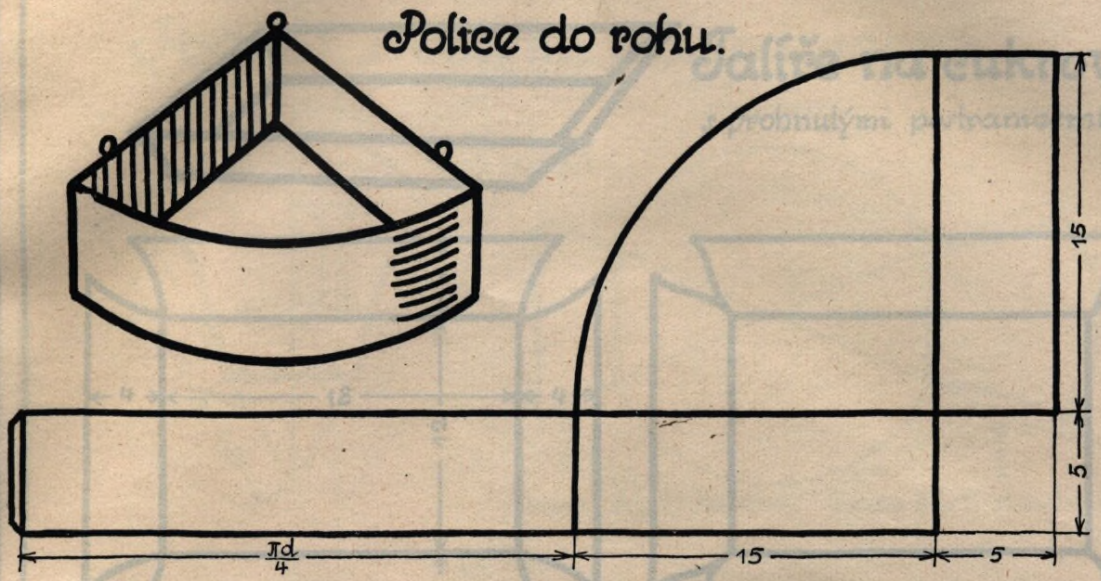

Poznámka: Nežli přední pásek přilepíš, potáhni jej několikrát mezi prsty, aby vznikla oblina. — Užiješ-li před tím obruby, neopomeň ji nastřihnouti, jak naznačeno u čísla 109.

Místo pro poznámky:

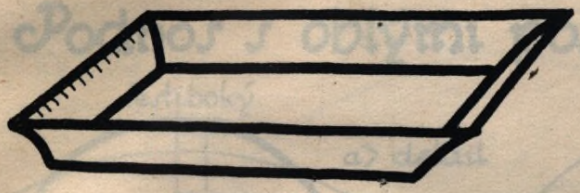

Talíře na cukroví

s prohnutými postranicemi.

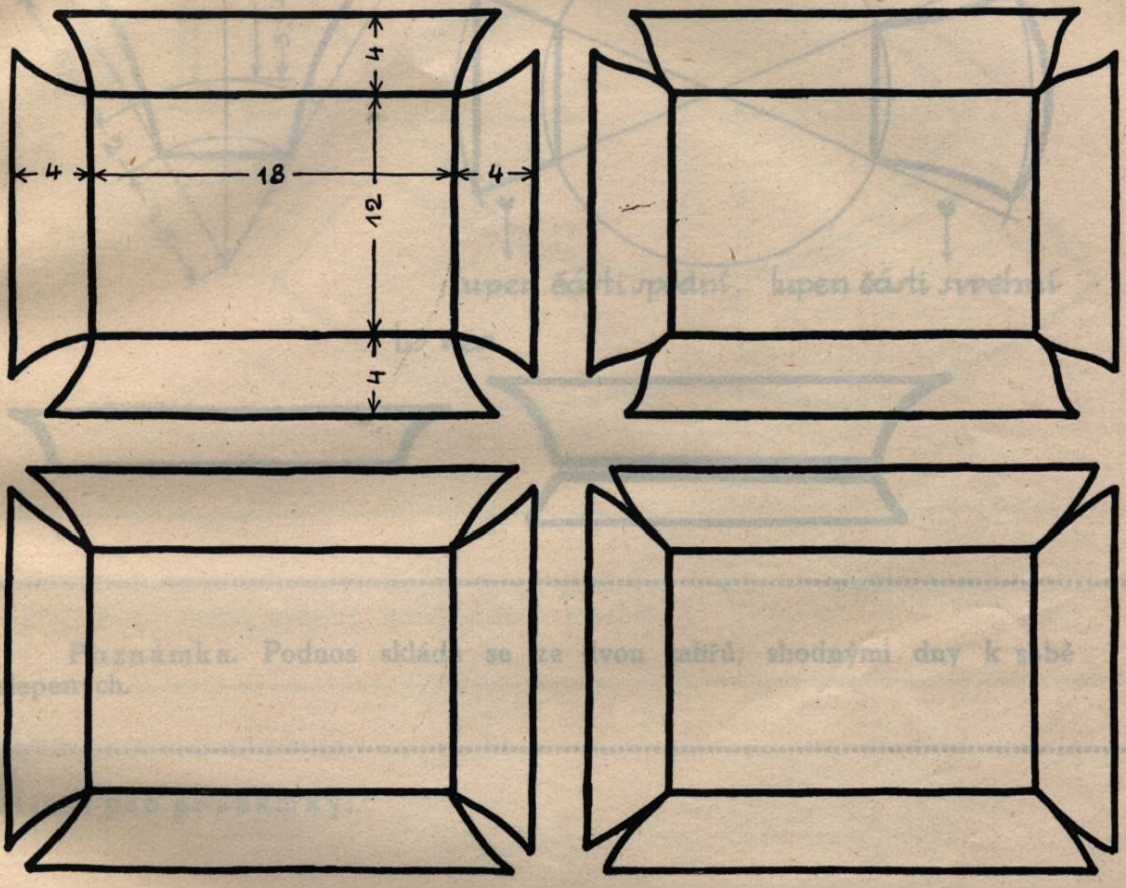

Postup patrný z náčrtu.

Místo pro poznámky:

Podnos s oblými postranicemi.

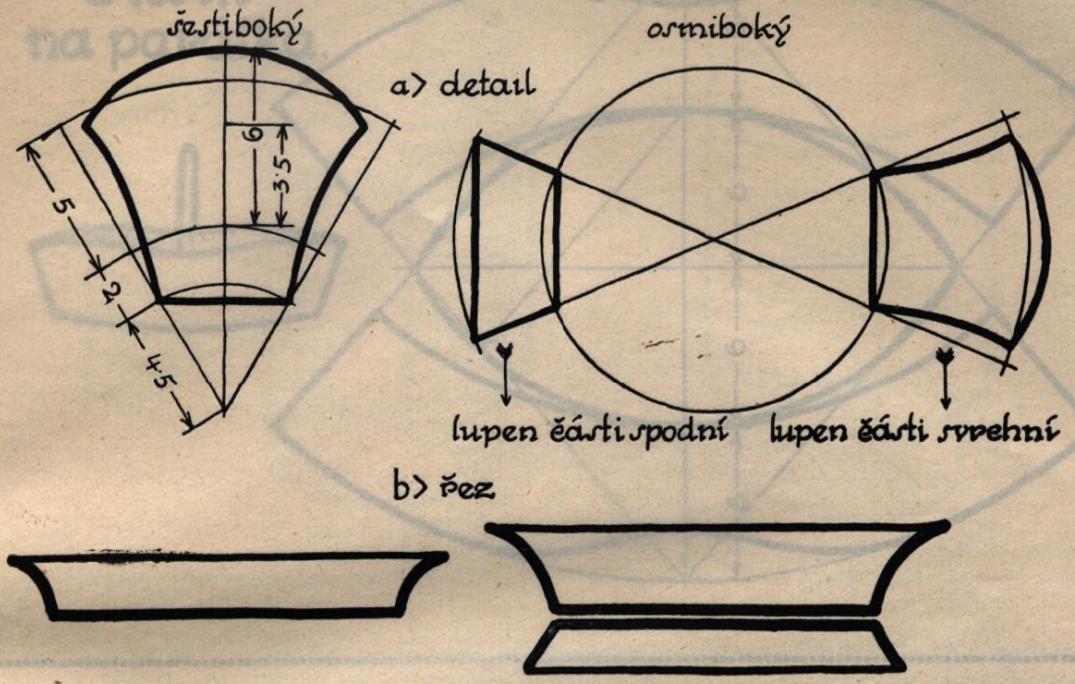

Poznámka. Podnos skládá se ze dvou talířů, shodnými dny k sobě slepených.

Místo pro poznámky:

Košík na parátka.

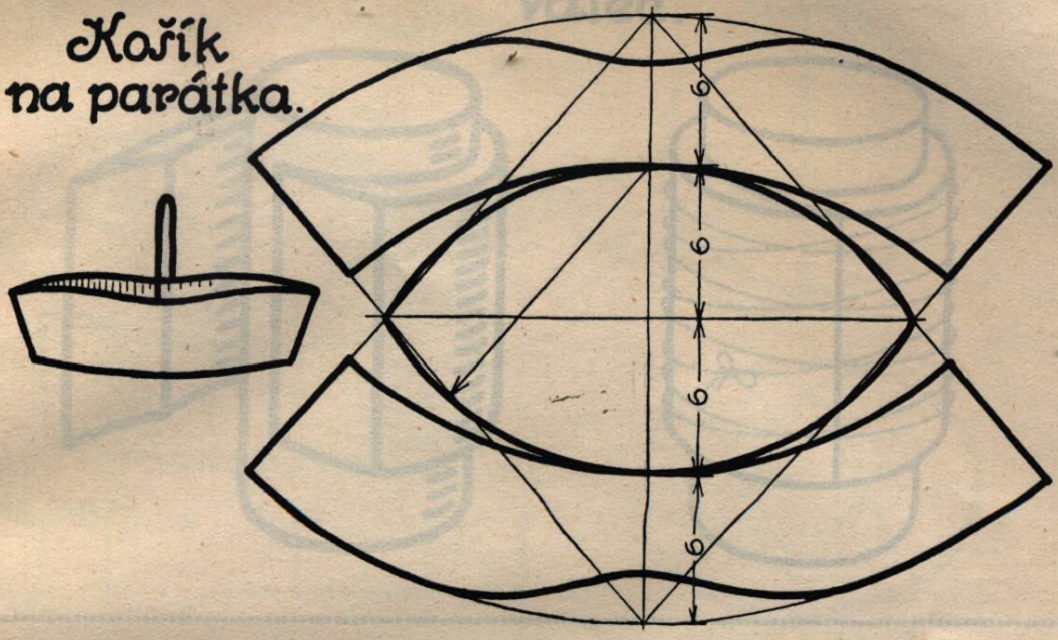

Poznámka. Menší košík je na parátka, košík v rozměrech shora uvedených na umělé květiny, zabodnuté v mechu.

Místo pro poznámky:

Válec.

Poznámka. Válec z lepenky pořizujeme snadno podle dřevěného modelu, kolem něhož lepenku 1krát ovineme (kreslicí papír 2—3kráte). — Aby konce nevyčnívaly, střízni je šikmým řezem a řezné plochy vyhlaď skleněným papírem. — Konce slep klihem, oviň papírem a motouzem ovaž. Neutahuj však příliš, jinak lepenky s modelu nestáhneš!

Místo pro poznámky:

Květinový košík.

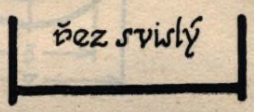

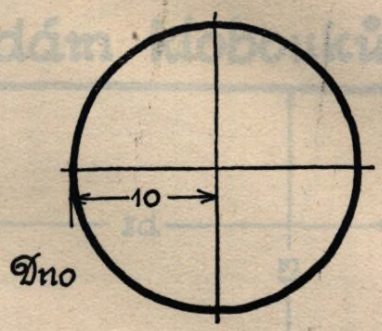

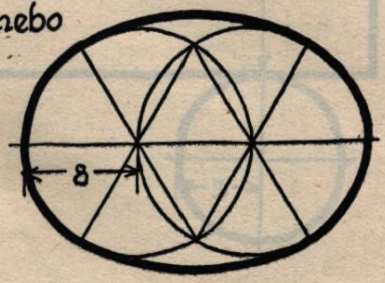

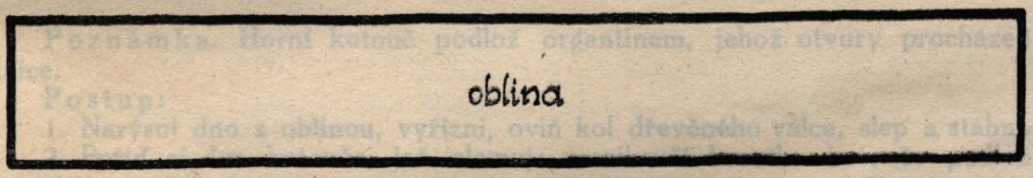

Poznámka. Na 4 místech obliny válcové připevni pásky, jež pořídíš si takto: 4 proužky kreslicího papíru 9 × 3 ozdob tmavým tónem tapety, přilep na protilehlých místech a přečnívající okraje zahni, jak na náčrtu znázorněno.

Postup:

1. Dno.
2. Oblinu oviň kolem dna, jehož obvod jsi před tím naklížil; stáhni dole provázkem, nahoře utáhni sponkami.
3. Ozdob zevní stěnu obliny.

Místo pro poznámky:

Stojánek na jehlice do dám. klobouků.

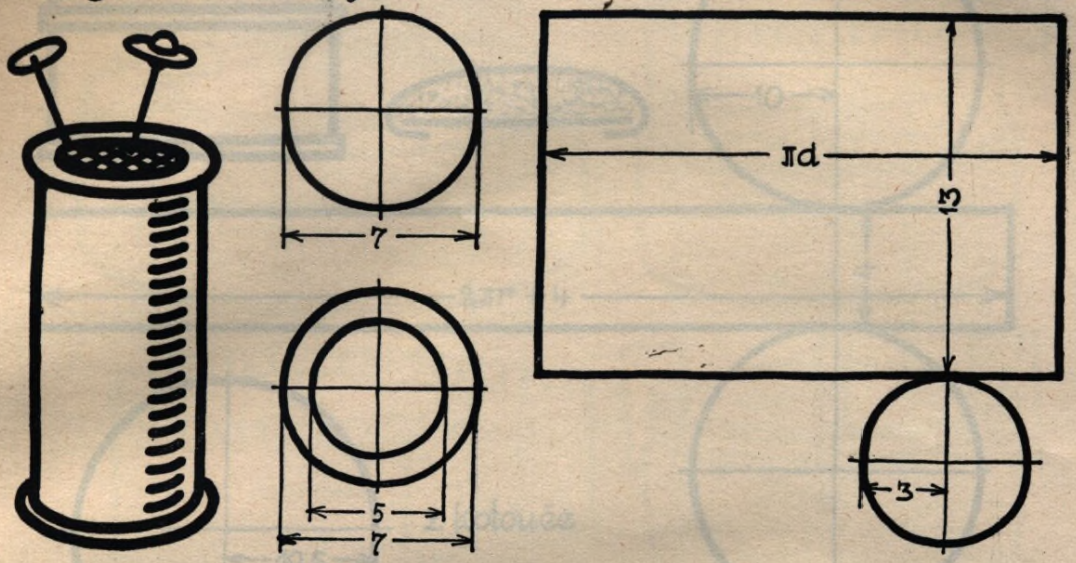

Poznámka. Horní kotouč podlož organtinem, jehož otvory procházejí jehlice.

Postup:

1. Narýsuj dno s oblinou, vyřízni, oviň kol dřevěného válce, slep a stáhni.
2. Pořiď si dva kotouče, jež olemuj; mezikruží horního kotouče podlož organtinem.
3. Potáhni oblinu válce vhodným papírem.
4. Přilep k ní oba kotouče.

Místo pro poznámky:

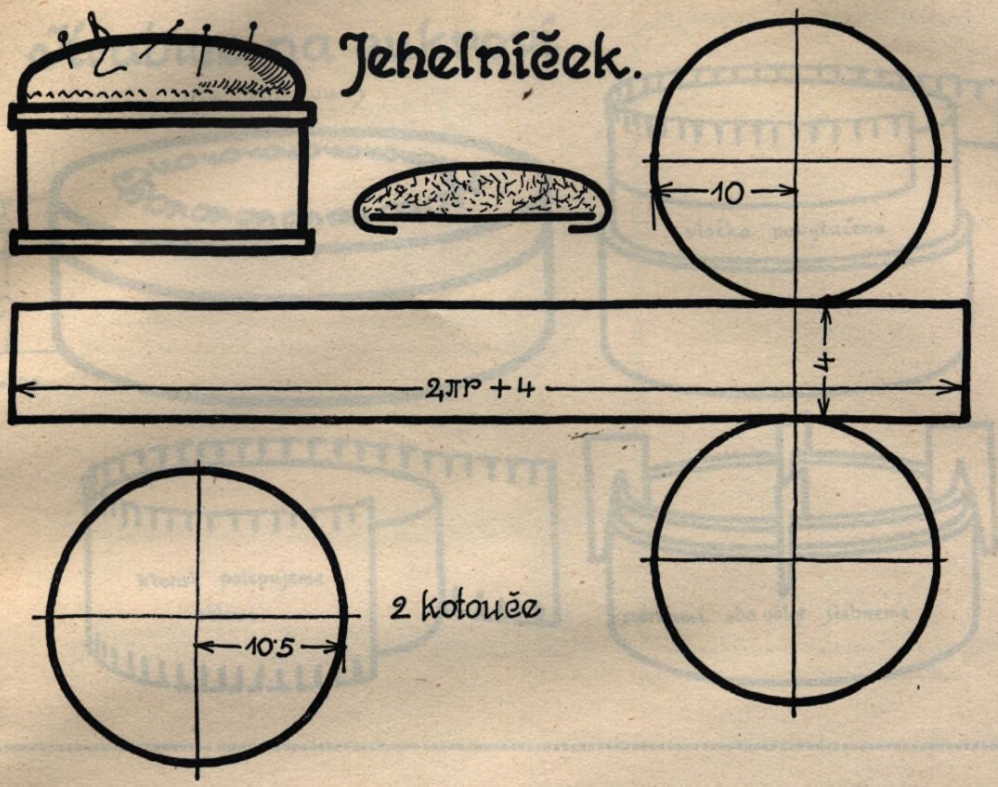

Poznámka. Podušku pořiď z jakékoliv látky (nejlépe ze sametu) a vyplň vatou. —

Postup:

Způsobem známým slep oblinu se základnami a potáhni (pouze oblinu) tapetou.

2. Olemuj oba větší kotouče a přilep k válci.

3. Připevni podušku (která má uvnitř kruhovitou vložku o velikosti základny válce) a ozdob po stranách zlatým prýmkem.

4. Na dno přilep papírový kruh (4 = 4·5).

Místo pro poznámky:

Krabice na cukroví

(s vložkou.)

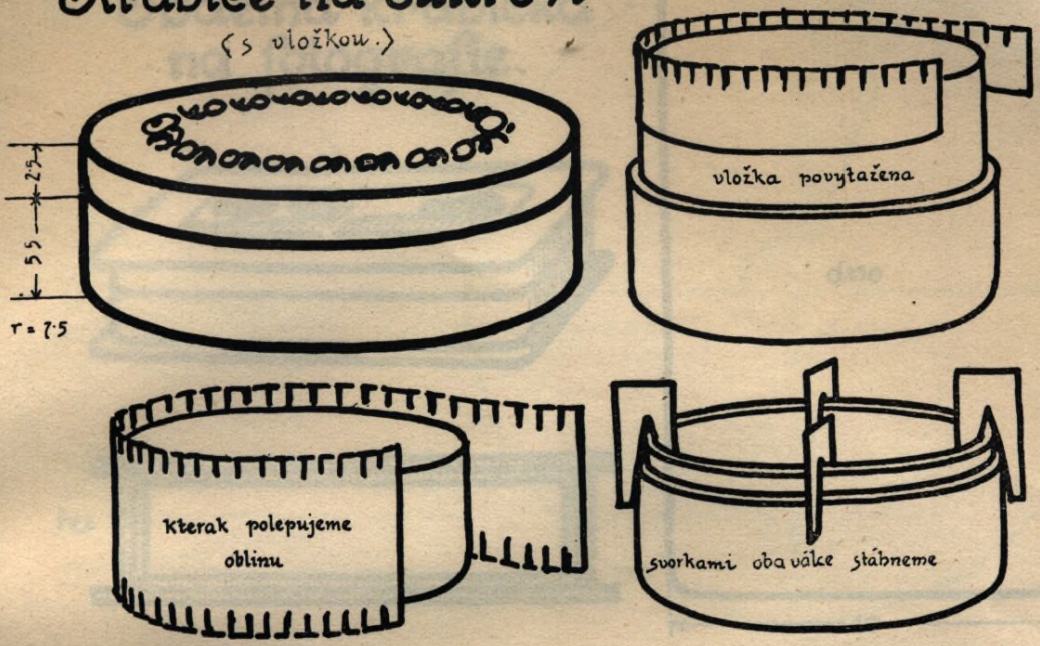

Postup patrný z náčrtu.

Místo pro poznámky:

Obdélná krabička na fotografie.

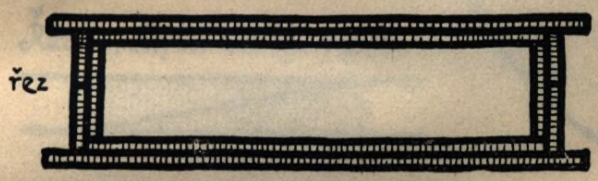

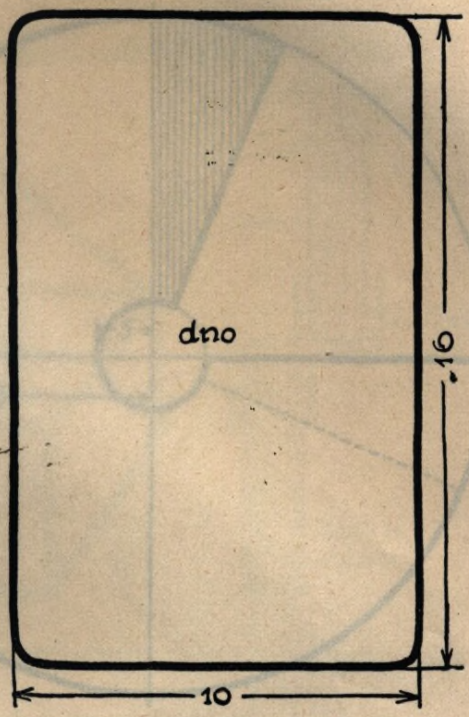

Postup jako u čísel předchozích.

Místo pro poznámky:

Stínidlo na lampu.

Řez slepenými okraji výseče:

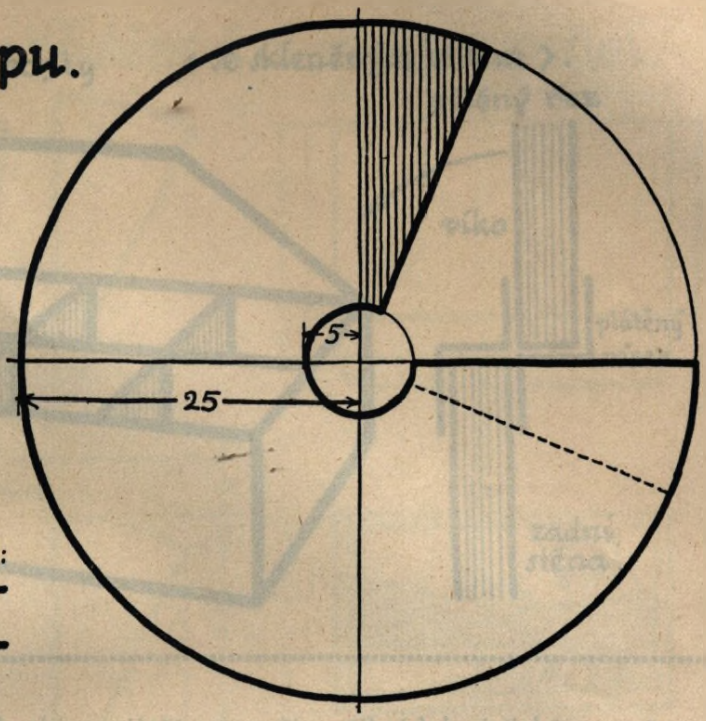

Poznámka. K práci hodí se tenká lepenka, též silný kreslicí papír. Je-li lepenka silnější, obrus okraje kruhové výseči tak daleko, pokud se přeloží, a to na jednom okraji shora, na druhém zdola, tak aby na slepených místech nepřečnívaly.

Postup:

1. Vyřízni kruhovou výseč a slep klihem.
2. Vystřihni z papíru výseč, jejíž r jest o 1 cm delší, okraje nastříhej a přilep.
3. Vysekni průbojem okénka, vyřež nožíkem ozdobné otvory v oblině a podlož je papírem hedvábným nebo krepovaným (transparent).
4. Podlep vnitřní plochu obliny (okének nezalepuj).

Místo pro poznámky:

Skřínka na nerosty (se skleněným víkem).

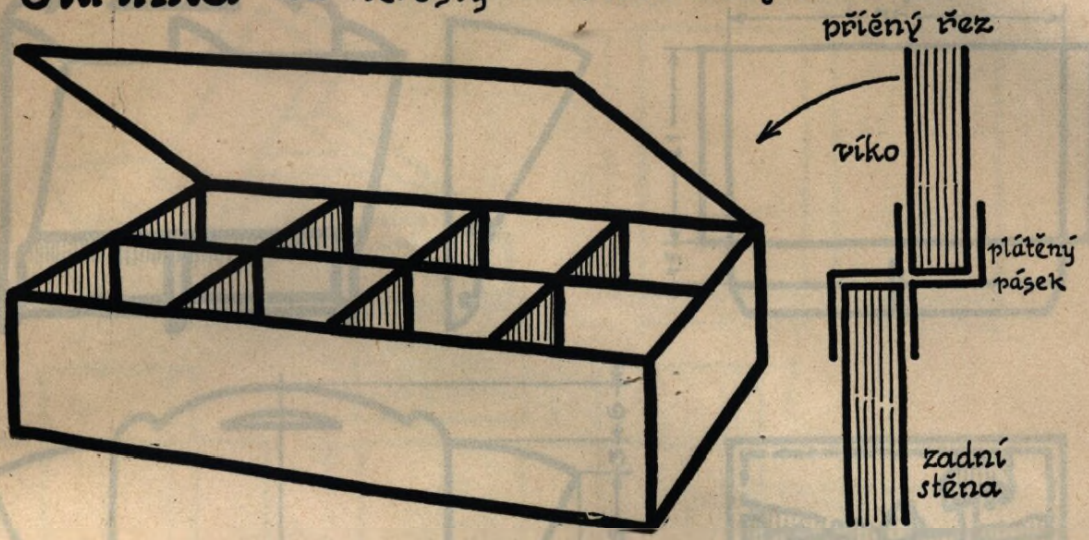

Poznámka. Velikost krabice záleží na počtu přihrádek, jejichž rozměry vol aspoň 6 × 10. — Skleněné víko olemuj plátnem a spoj se skřínkou, jak v náčrtu vyznačeno.

Místo pro poznámky:

Nástěnná kabela s polieí.

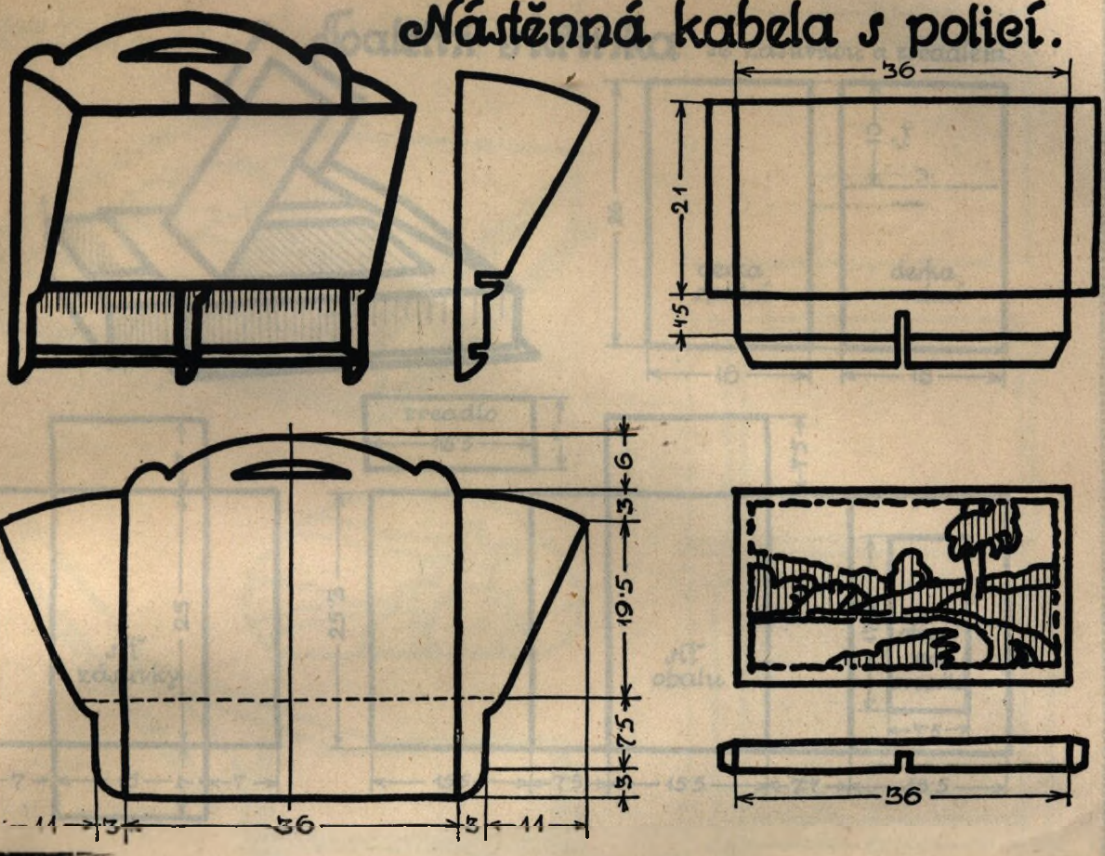

Poznámka. K pozadí použij silnější lepenky, hrany slepuj plátnem.

Místo pro poznámky:

Toaletní skříňka se zásuvkou a zrcadlem.

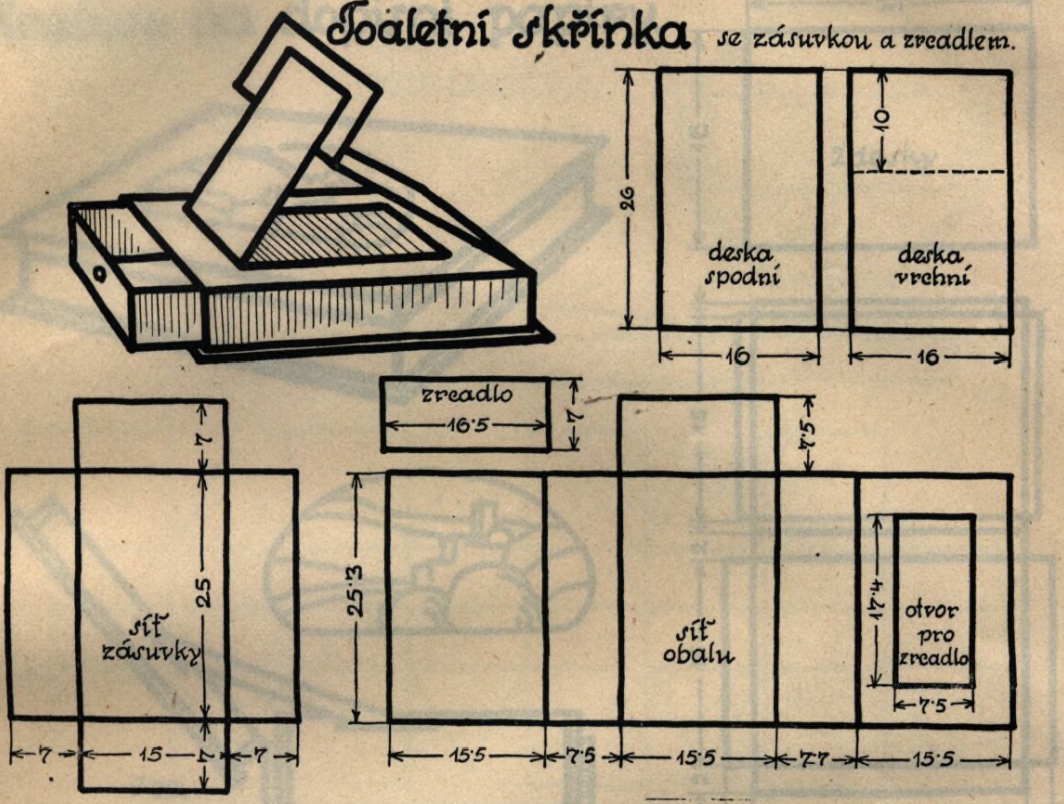

Poznámka. Každou část (zásuvka, obal) pracuj zvlášť. Hrany spoj pevně plátěnými šipkami. I zrcadlo olemuj šipkami.

Místo pro poznámky:

Krabice na dopisní papíry.

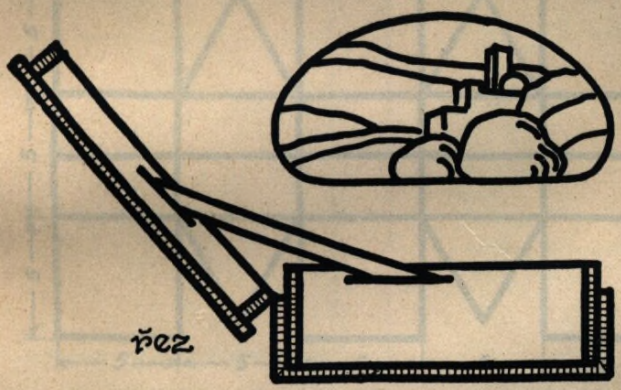

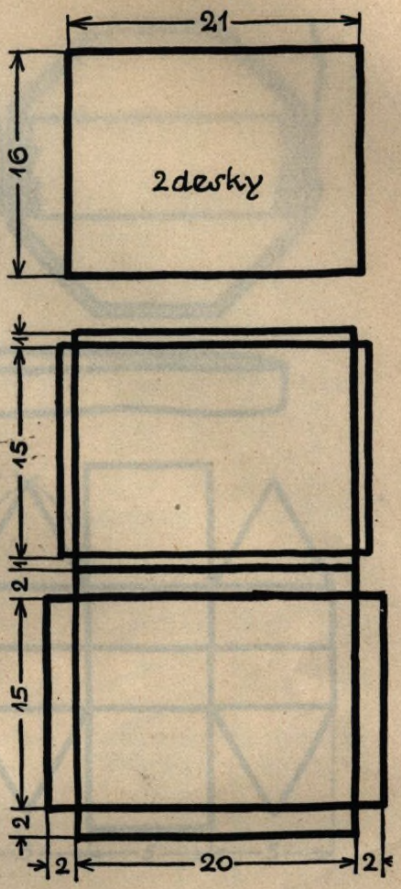

Poznámka. Pentličku upevni dříve než vylepíš vnitřní stěny.

Místo pro poznámky:

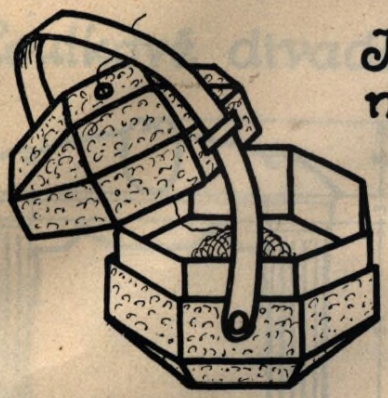

Košík na pletení.

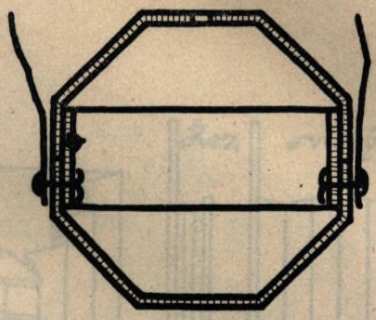

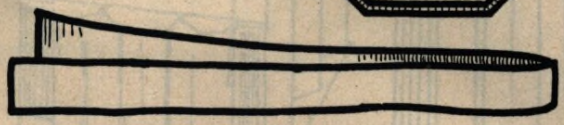

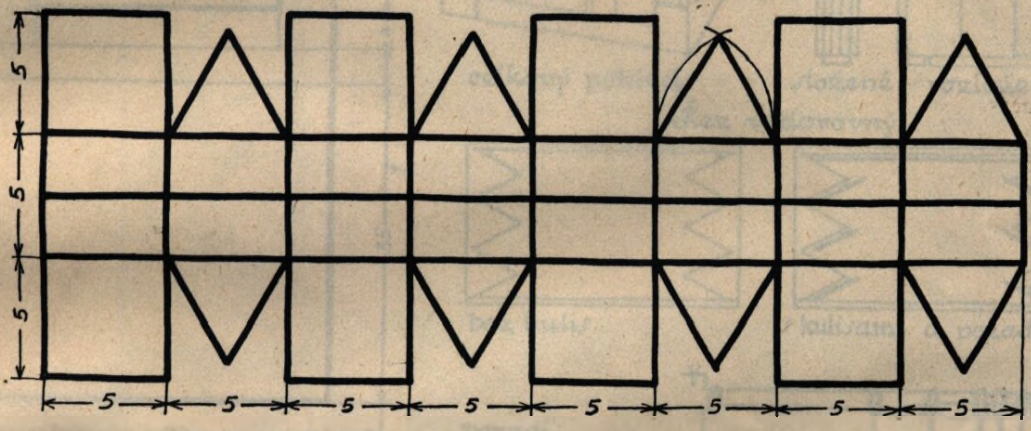

Poznámka. Vložku pořiď si zkusmo, když již obě vnější části jsou slepeny. — Pásek (plátěný nebo řemínek, pentličku) upevni až naposledy mosazným knoflíčkem, otvor nahoře vysekni průbojem. Košíček může míti též tvar protáhlý podle těchto délkových rozměrů: 10 + 5 + 5 + 5 + 10 + 5 + 5 + 5; výška 5 + 5 + 5.

Místo pro poznámky:

Loutkové divadélko.

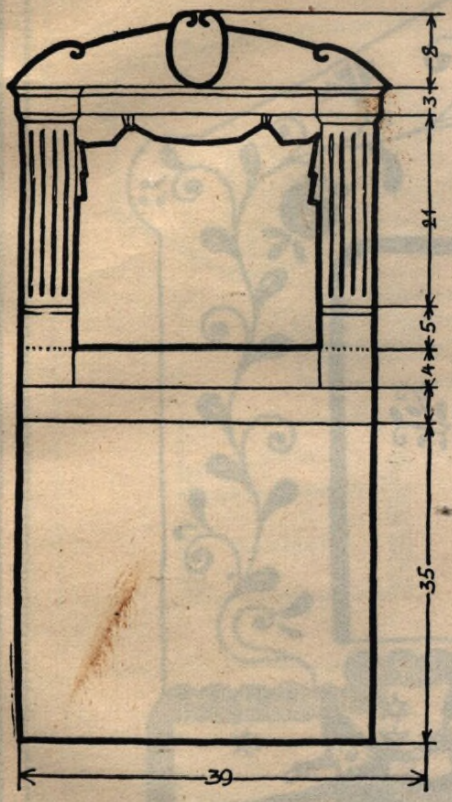

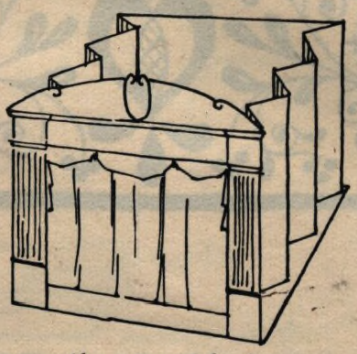

celkový pohled

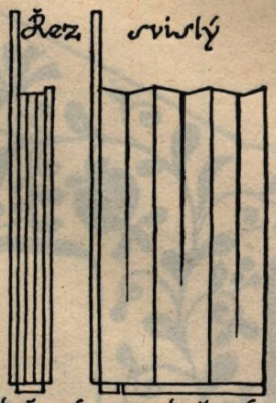

Řez vodorovný

bez kulis

s kulisami a pozadím

pozadí jeviště

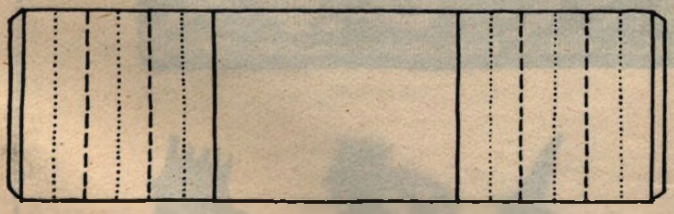

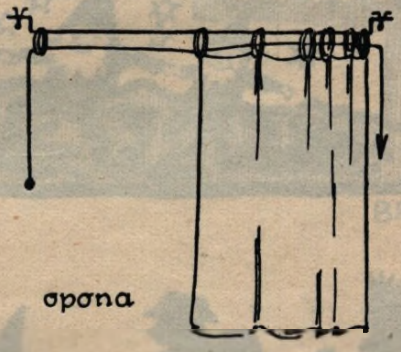

opona

Poznámka. Postup práce vysvítá z náčrtu. — Přední stranu vymaluj.

Místo pro poznámky:

Poznámka. Otvor divadélka vylepen tenkým bílým papírem — promítací to stěnou a vlastním jevištěm. Za papírem hoří svíčka ve výši jeviště. Před ní pohybují se těsně před promítací stěnou černé figurky, které vrhají stín na osvětlený papír. Kulisy a celé ostatní zařízení jeviště (stůl, židle a pod.) nacházejí se těsně na zemi — vše z černého tuhého papíru. — Upravíme-li figurkám pohyblivé ruce, nohy a hlavu a připojíme-li žertovnou příhodu ze života domácího, školního, výjev z ulice a pod., zpříjemníme malým i velkým posluchačům pěkně černou hodinku.

Kufřík na peníze.

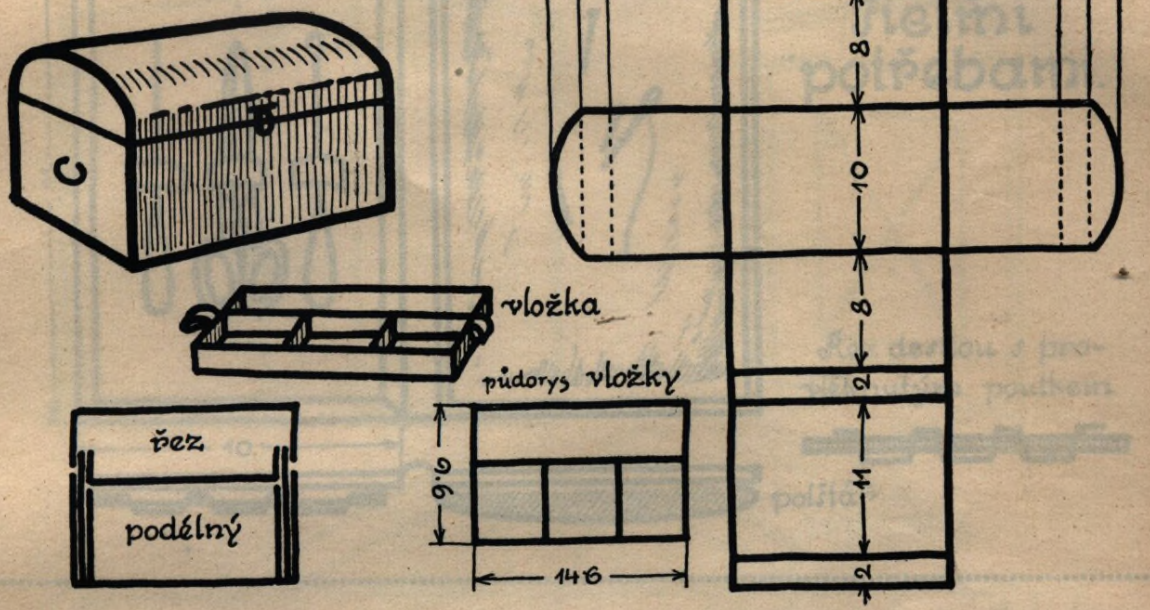

Poznámka. Pěkná tato práce může býti zdobena postranními kroužky mosaznými a zámečkem — Lemovka oranžová, plochy vnější zelenou tapetou, vnitřek bílý neb šedý.

Místo pro poznámky:

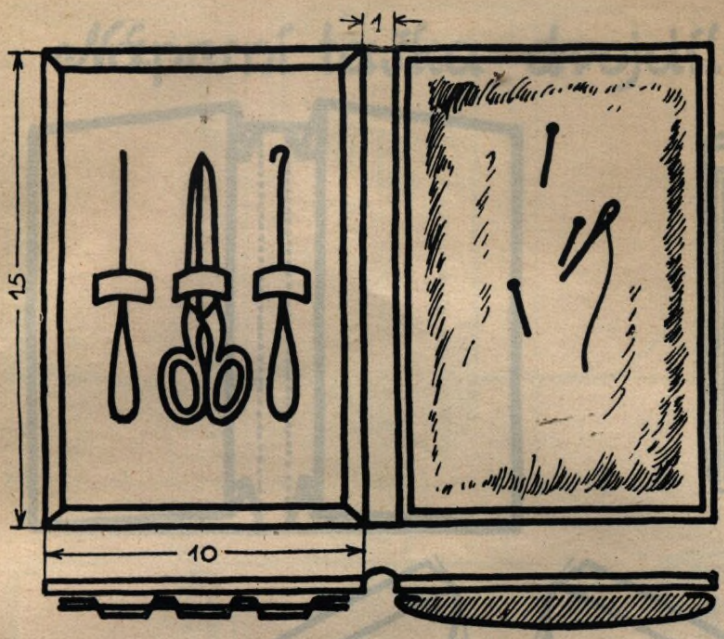

Desky se šicími potřebami.

Řez deskou s provléknutým poutkem

polštář

Poznámka. Nežli polepíš desky zevně předsádkovým papírem, potáhni rub, abys připevniti mohl poutko na nůžky, háček a šidlo.

Místo pro poznámky:

Náprsní taška, dvojdílná.

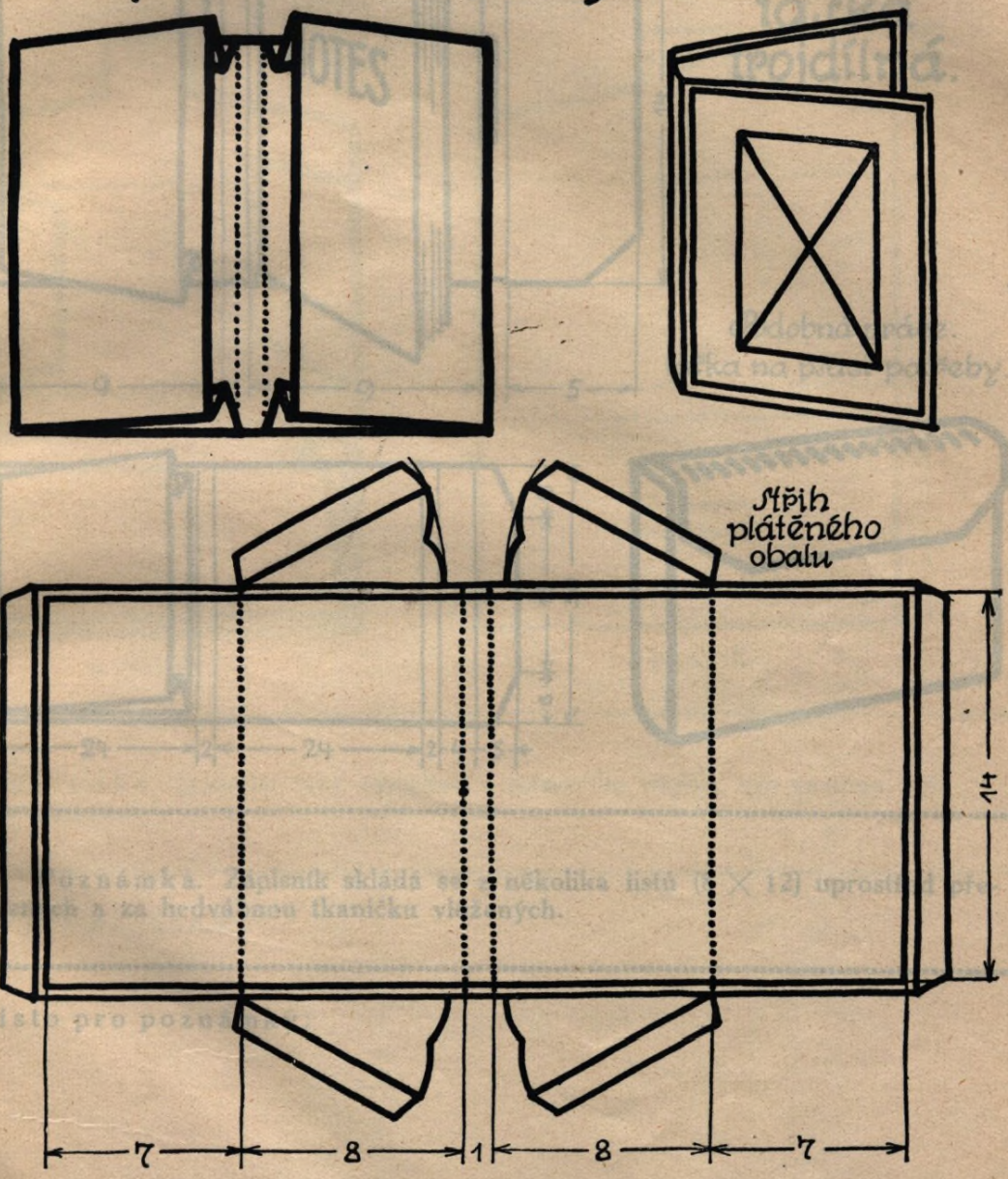

Poznámka. Obdélník 31 × 14 vystřihni z tuhého papíru.

Místo pro poznámky:

Peněženka na papírové peníze.

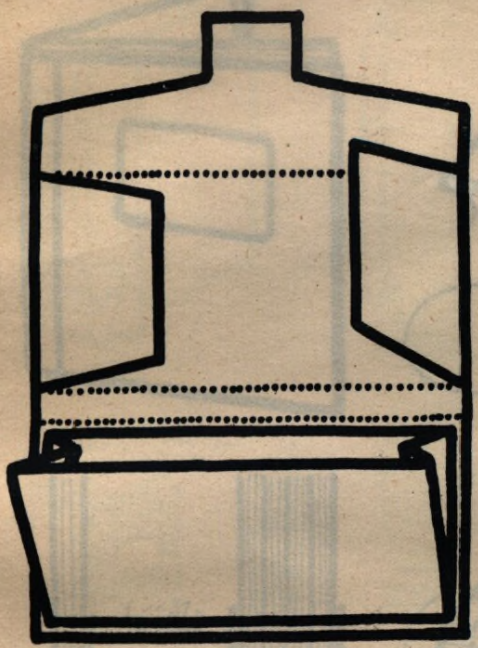

uvnitř

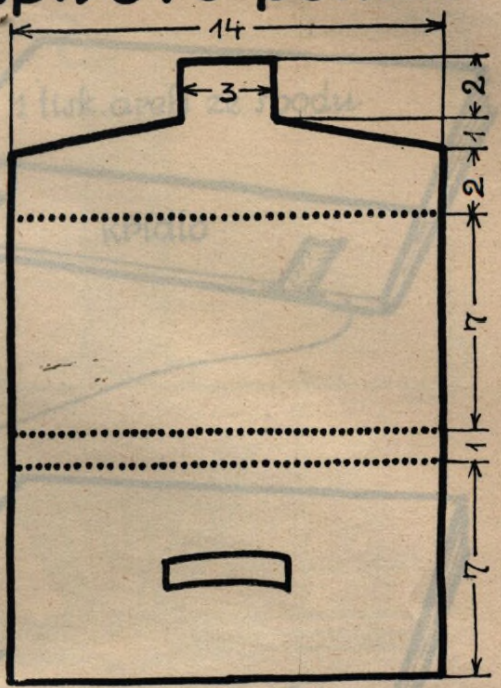

zevně

Poznámka. Základní tvar vystřihni z kreslicího papíru neb kartonu, jejž obtáhni plátnem!

Místo pro poznámky:

Brožovaný sešit o několika tiskových archách.

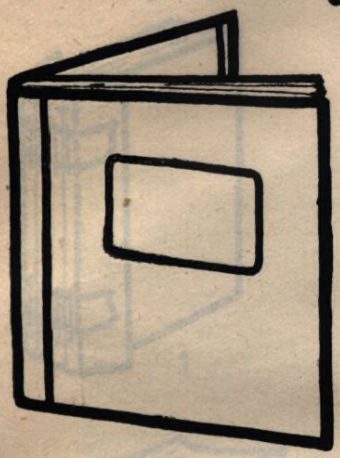

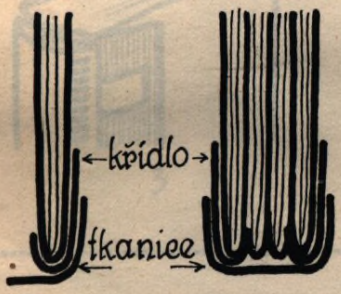

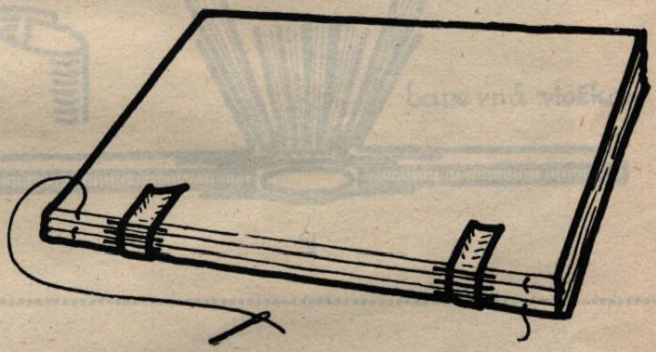

Poznámka. Po sešití přilep konce tkanic ke křídlům a nakliž hřbet. Když práce oschla, ořízni ořízku a vlep sešit do desek!

Místo pro poznámky:

Jednoduchá vazba knihy.

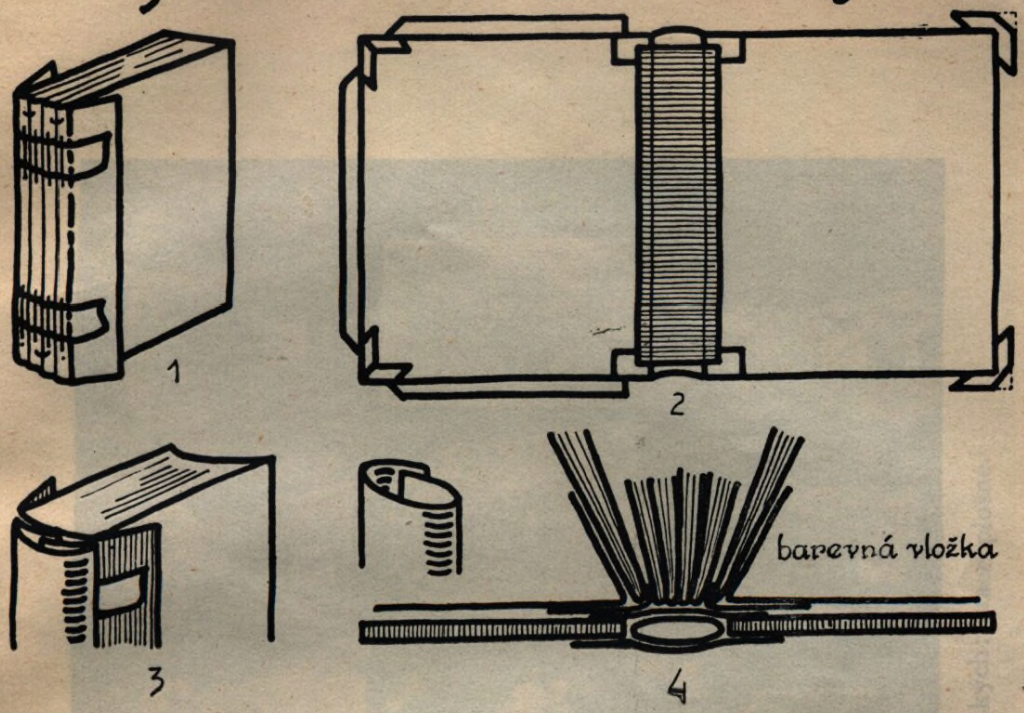

Postup:

1. Sešij knihu, konce tkanic přilep ke křídlům, horkým klihem potři hřbet a vlož do lisu, nato ořízni ořízku a sklepní kladívkem hřbet obloukovitě.

2. Připrav si známým způsobem desky.

3. Z bílého papíru vystřihni pruh o výšce knihy, přelož, jak na náčrtu znázorněno a přilep na 1. straně ke knize, na straně 2. ke hřbetu; nato potři křídla klihem a přilep k deskám, jež vlož do lisu.

Vložku přilep k deskám, kůstkou vše vyhlaď a knihu vlož opět do lisu.

Místo pro poznámky:

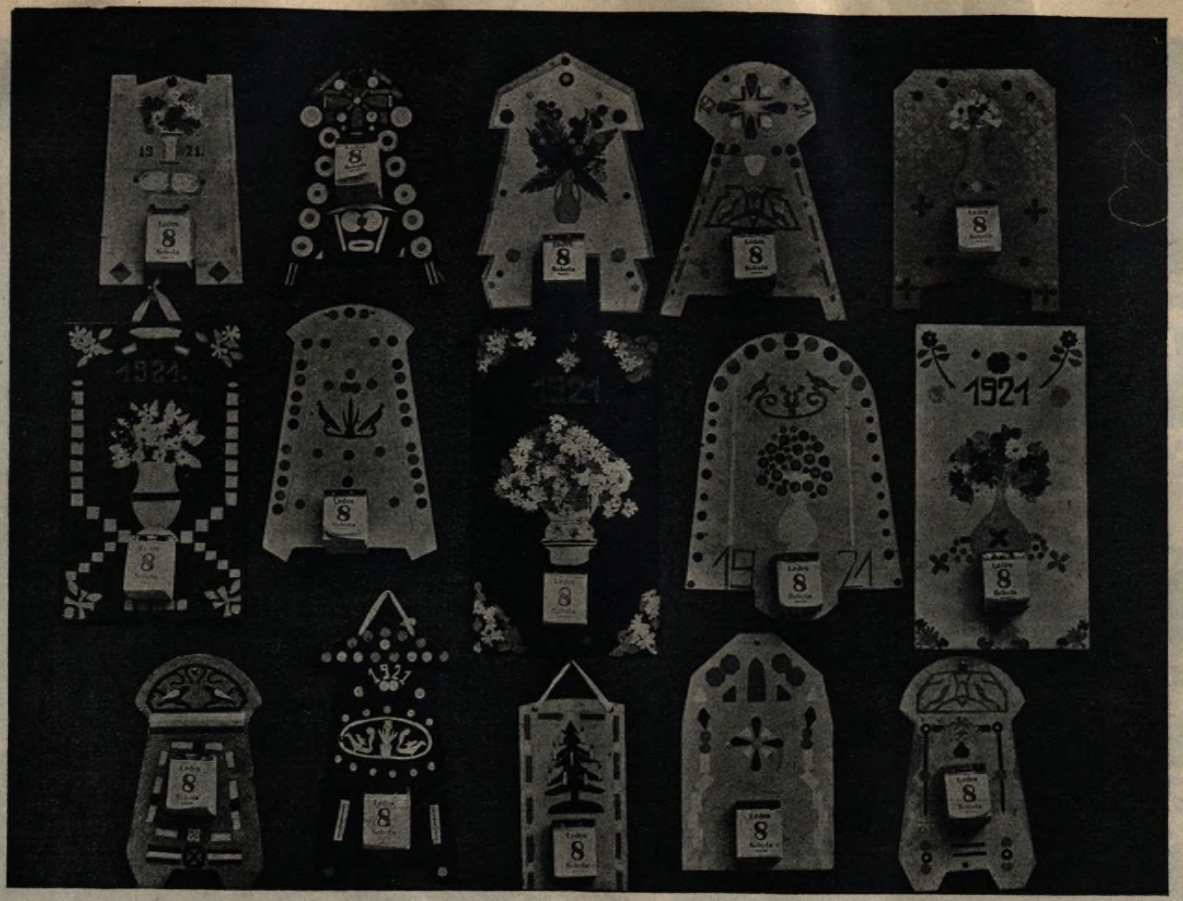

Ukázky z prací žákovských; práce plošné.

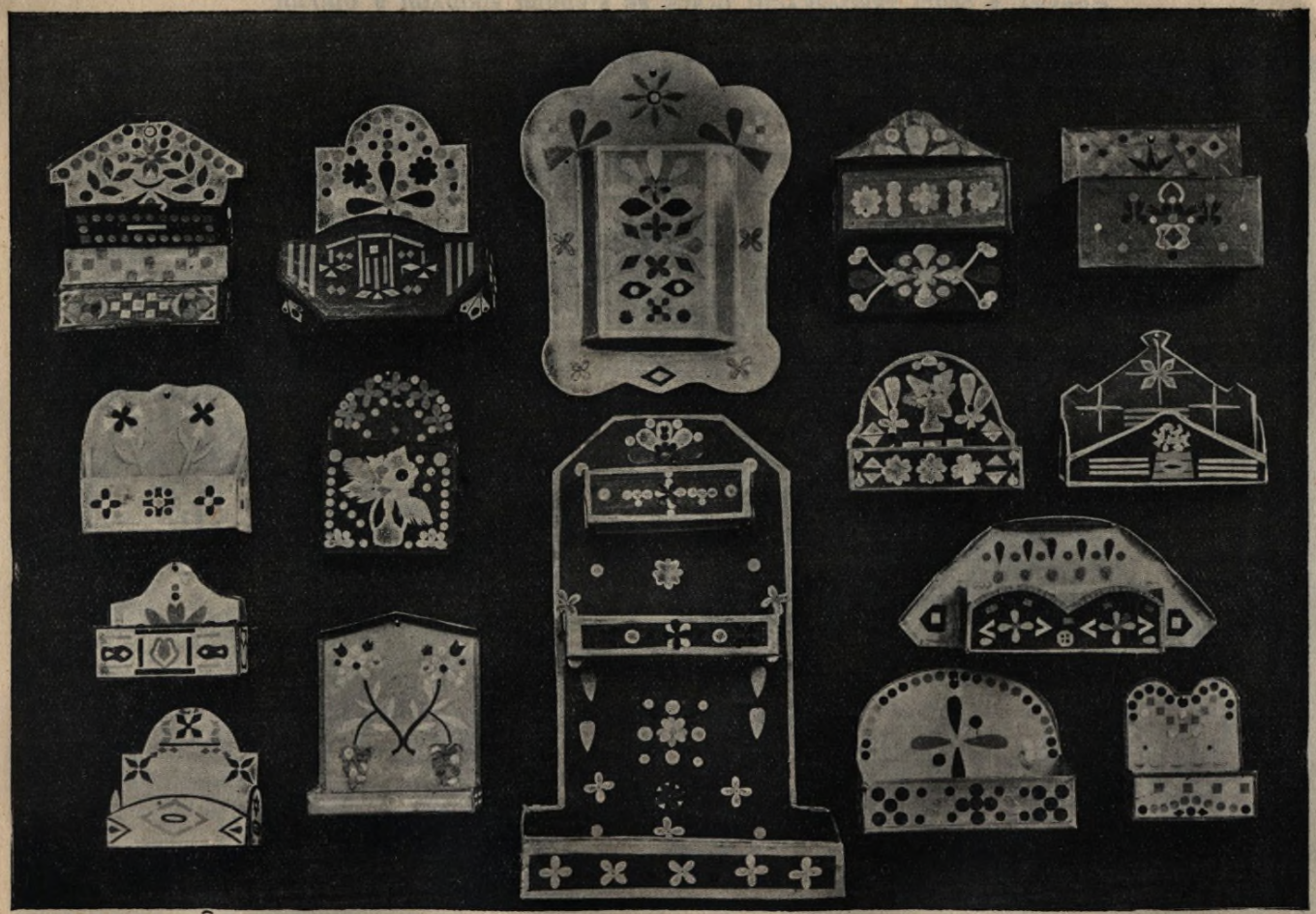

Ukázky z prací žákovských; práce se stěnami navzájem kolmými.

Ukázky z prací žákovských; práce se stěnami šikmými a oblými.